

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

- ΕΥΡΩΠΗ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
- ΓΙΟΛΑΝΤΑ ΣΙΣΚΟΥ
- ΣΜΑΡΑΓΔΑ ΦΑΡΙΔΟΥ

ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗ ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ
ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
Πορεία προς τη Βασιλεία του Θεού

Επιστημονική Επιτροπή Αξιολόγησης

Συντονιστής/τρια / Αξιολογητής/τρια	Πεπές Ευάγγελος Εν ενεργεία μέλος Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού Πανεπιστημίου
Αξιολογητής/τρια	Πάουλο Νικόλαος Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός
Αξιολογητής/τρια	Ματθαίου Νικόλαος Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός
Τεχνικός Εμπειρογνώμονας	Μπέκος Αντώνιος Πτυχιούχος Πληροφορικής
Επικουρικός Εμπειρογνώμονας	Παπαδάτου Ψημάρη Χαραλαμπία Πτυχιούχος Γραφιστικής
Υπεύθυνος/η του μαθήματος/γνωστικού αντικειμένου στο πλαίσιο της Πράξης	Ειρήνη Παπαδάκη , Σύμβουλος Β΄ ΙΕΠ, μέλος της Επιστημονικής Ομάδας Εργου (ΕΟΕ) της Πράξης

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ενταξη διδακτικών βιβλίων στο Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων» με κωδικό ΟΠΣ 6010165 στο Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σπυρίδων Δουκάκης

Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνη Πράξης

Πολυξένη Μπίλλα

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Προϊσταμένη Τμήματος Β΄ Προγραμμάτων Σπουδών και Εκπαιδευτικού Υλικού

Αναπληρώτρια Υπεύθυνη Πράξης

Άννα-Αικατερίνη Λυκούρη

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

**«Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης»
και το Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή»**

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΕΥΡΩΠΗ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, ΓΙΟΛΑΝΤΑ ΣΙΣΚΟΥ, ΣΜΑΡΑΓΔΑ ΦΑΡΙΔΟΥ

ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗ ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΣΤΑΜΟΥΔΗ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Πηγές εικόνων στις αρχές των Κεφαλαίων και των Διδακτικών Ενοτήτων

- Εικόνα εξωφύλλου: Ψηφιδωτό από την Ιερά Μονή Παναγίας Κύκκου, Κύπρος
Σελ. 7 Ιερός Ναός Αγίου Λαζάρου Λάρνακας (προσωπικό αρχείο Σμαράγδας Φαρίδου)
Σελ. 16 Ο Άρειος Πάγος, όπου δίδαξε ο Απόστολος Παύλος στην Αθήνα
Σελ. 25 Τοιχογραφία, Ιερό Ησυχαστήριο «Ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος» Μεταμόρφωση Χαλκιδικής
Σελ. 32, 42, 69, 81, 88 Shutterstock
Σελ. 50 Η Α΄ Οικουμενική Σύνοδος, Wikimedia
Σελ. 59 Ο Χριστός διδάσκει στη Ναζαρέτ, Τοιχογραφία Βίσοκι Ντετσάνι, Ευγενική παραχώρηση BLAGO Fund
Σελ. 65 Οι αγάπες των πρώτων Χριστιανών, Τοιχογραφία από τις Κατακόμβες των Αγίων Μαρκελλίνου και Πέτρου, Ρώμη
Σελ. 76 Ψηφιδωτό από την Αυτοκρατορική πύλη της Αγίας Σοφίας Κωνσταντινούπολης, Wikimedia
Σελ. 80 Η Αυγούστα αυτοκράτειρα Θεοδώρα, Wikimedia
Σελ. 92 Η Δέησης, Ψηφιδωτό Αγία Σοφία Κωνσταντινούπολη
Σελ. 99 Η Θεία Κοινωνία των Αποστόλων, Ιερά Μονή Αγίου Ιωάννου Προδρόμου Μακρυνού, Μέγαρο Αττικής
Σελ. 105 Η Βάπτιση του Κυρίου, Ψηφιδωτό Ιερά Μητρόπολη Ταμασού και Ορεινής Κύπρου
Σελ. 112 Ο Γάμος της Κανά, Ψηφιδωτό Ιερά Μητρόπολη Ταμασού και Ορεινής Κύπρου
Σελ. 118 Η επιστροφή του Ασώτου, Ιερά Μονή Αγίου Ιωάννου Προδρόμου Μακρυνού, Μέγαρο Αττικής
Σελ. 124 Η Θεία Κοινωνία των Αποστόλων, λεπτομέρεια τοιχογραφίας Μοναστήρι του Βίσοκι Ντέτσάνι, Κόσοβο, Ευγενική παραχώρηση από το BLAGO Fund
Σελ. 130 Τοιχογραφία, Ιερός Ναός Αγίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου Γιαννιτσών
Σελ. 134 Οι ψυχές στο χέρι του Θεού, Μοναστήρι Μανάσια, Σερβία, Ευγενική παραχώρηση BLAGO FUND.
Σελ. 144 Ο Νιπητήρ, Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου Άγιον Όρος
Σελ. 155 Η θεραπεία του τυφλού, Ιερό Ησυχαστήριο «Ο Τίμιος Πρόδρομος» Μεταμόρφωση Χαλκιδικής
Σελ. 162 Η Ανάσταση του Κυρίου, Ψηφιδωτό Ιερά Μονή Οσίου Λουκά

Τα κείμενα της Αγίας Γραφής προέρχονται από την επίσημη μετάφραση της Ελληνικής Βιβλικής Εταιρείας (© των περικοπών Ελληνική Βιβλική Εταιρεία)

Συγγραφείς: Ευρώπη Παπαδοπούλου, Γιολάντα Σίσκου, Σμαράγδα Φαρίδου

Επιμέλεια κειμένου: Λένα Γεωργίου, Δήμητρα Σταύρου

Βυζαντινές εικόνες: Ευγενική παραχώρηση από:

- Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου, Άγιον Όρος
- Ιερά Μονή Διονυσίου, Άγιον Όρος
- Ιερό Ησυχαστήριο «Ο Όσιος Αρσένιος ο Καππαδόκης», Βατοπαίδι Ορμύλιας
- Ιερό Ησυχαστήριο «Ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος», Μεταμόρφωση Χαλκιδικής
- Ιερά Μονή Τιμίου Προδρόμου Μακρυνού, Μέγαρο
- BLAGO Fund, Τοιχογραφίες από το Μοναστήρι του Βίσοκι Ντέτσάνι, Κόσοβο
- Ιερά Μονή Παναγίας Κύκκου, Κύπρος
- Ιερά Μητρόπολη Ταμασού και Ορεινής, Κύπρος
- Ιερός Ναός Αγίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου, Γιαννιτσά
- Ιερός Ναός Αγ. Ιωάννη Βαπτιστή, Βόρειο Λονδίνο, Ηνωμένο Βασίλειο.

Εικόνες και σχέδια: Παρασκευή Χατζηθανάση

Γραφιστική επιμέλεια – Σελιδοποίηση: Μαρία Παπαευσταθίου

Επεξεργασία εικόνων: Νίκος Γλυκέας

Επιμέλεια έκδοσης: Κατερίνα Δανδουλάκη-Χιόνη

Σύμβουλος έκδοσης: Σταυρούλα Σταμάτη

Υπεύθυνος παραγωγής: Νίκος Γλυκέας

Δημιουργία ψηφιακών αντικειμένων:

Συγγραφή – ιδέες: Ευρώπη Παπαδοπούλου, Γιολάντα Σίσκου, Σμαράγδα Φαρίδου

Συντονισμός ομάδας σχεδιασμού και ανάπτυξης ψηφιακών αντικειμένων: Κατερίνα Δανδουλάκη

Υλοποίηση: Γαβριήλ Νικολάου, Σωτήρης Παναγόπουλος, Μαρία Παπαευσταθίου

Δημιουργία βίντεο: Ανδρέας Χατζηδήμου

Αφήγηση: Ανδρέας Χατζηδήμου

Ψάλλουν: Χορός Βατοπαιδινών Πατέρων

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ..... 6

A΄ ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ

Εκκλησία - Λατρεία - Αγία Γραφή.....7

A΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

Η Εκκλησία του Χριστού στην Ιστορία..... 7

B΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

Η Εκκλησία ανοίγεται στην οικουμένη.....16

Γ΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

Διωγμοί, μαρτύρια και ανεξιθρησκία 25

Δ΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

Η καταγραφή της εμπειρίας και της ζωής της Εκκλησίας: Η Αγία Γραφή.....32

E΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

Η συνάντηση του Χριστιανισμού και του Ελληνισμού.....42

ΣΤ΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

Η Εκκλησία διαφυλάττει την ενότητα και την αλήθεια της.....50

Z΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

Μαρτυρία του Χριστού και της Εκκλησίας στον κόσμο..... 59

H΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

Η λατρευτική ζωή της Εκκλησίας 65

Θ΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

Γιορτές και εορταστικοί κύκλοι..... 69

I΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

Εκκλησιαστική τέχνη και πολιτισμός.....76

ΙΑ΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

Ορθόδοξη Εκκλησία και ταυτότητα 81

ΙΒ΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

Η ορθοδοξία στο σύγχρονο κόσμο 88

B΄ ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ

Βασιλεία του Θεού (Μεταμόρφωση - Εσχατολογία)..... 93

A΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

Βασιλεία του Θεού: Μεταμόρφωση της ζωής και του κόσμου.....93

B΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

Πρόγευση της Βασιλείας του Θεού - Θεία Ευχαριστία.....99

Γ΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

Ένταξη και Φώτισμα 105

Δ΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

Γάμος, το Μυστήριο της Αγάπης..... 112

E΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

Μετάνοια και συγχώρηση..... 118

ΣΤ΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

Η Ιεροσύνη ως διακονία 124

Z΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

Πορεία προς το τέλος της Ιστορίας..... 130

Γ΄ ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ

Χριστιανική ζωή 137

A΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

Η αξία της ζωής.....137

B΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

Η αγάπη ως πρόταση ζωής..... 144

Γ΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

Η ζωή ως σχέση.....147

Δ΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

Η ζωή ως άθλημα 151

E΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

Η ζωή και η δοκιμασία της ασθένειας και της απώλειας..... 155

ΣΤ΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

Ζωή και Ανάσταση..... 161

ΓΛΩΣΣΑΡΙ 165

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Αγαπητοί μαθητές και μαθήτριες
Καταρχάς, ας μιλήσουμε για τον παιδαγωγικό προσανατολισμό του μαθήματος των
Θρησκευτικών.

1. Μέσα από τα μαθήματά μας θα αντλήσουμε τα απαραίτητα πνευματικά μέσα για να
μπορέσουμε να προσεγγίσουμε και να αγαπήσουμε τον Θεό, τον συνάνθρωπο, τον εαυτό
μας και τον κόσμο που μας περιβάλλει.

2. Τα Θρησκευτικά είναι μάθημα παιδείας και πολιτισμού καθώς συμβάλλει: α. στη
συνειδητοποίηση του τι σημαίνει να είναι κανείς Ορθόδοξος χριστιανός και β. στη γνώση
και βίωση της Ορθόδοξης χριστιανικής πίστης και Παράδοσης.

Με την πίστη στο πρόσωπο του Θεανθρώπου και την κατανόηση και τήρηση της
διδασκαλίας της Εκκλησίας, όπως αυτή καταγράφεται στην Αγία Γραφή και την Ιερά
Παράδοση, θα μπορέσουμε να βρούμε τη θέση και το στίγμα μας σε αυτόν τον κόσμο.

Το περιεχόμενο των θεματικών ενοτήτων που θα μας απασχολήσουν είναι:

1ο θεματικό πεδίο: Εκκλησία – Λατρεία – Αγία Γραφή

Ξεκινάμε από την πορεία της Εκκλησίας μέσα στην Ιστορία ως μέρος του σχεδίου του
Θεού, πώς εξαπλώνεται και διαδίδεται το χριστιανικό μήνυμα στον κόσμο. Στόχος είναι
να γίνει γνωστό το μεταμορφωτικό και οικουμενικό μήνυμα της Εκκλησίας, που οδηγεί
σε μία κοινωνία αγάπης και αλληλεγγύης.

2ο θεματικό πεδίο: Βασιλεία του Θεού

Συνεχίζουμε με τη γνώση και τη ζωντανή εμπειρία της εκκλησιαστικής ζωής, που μέσω
των Μυστηρίων (Βάπτισμα, Χρίσμα, Μετάνοια, Θεία Ευχαριστία, Γάμος, Ιεροσύνη), οι
άνθρωποι δεχόμαστε την κλήση του Θεού στη Βασιλεία Του με σκοπό τη Σωτηρία μας.

3ο θεματικό πεδίο: Χριστιανική ζωή

Περιλαμβάνει όλη την πορεία της Ορθόδοξης Εκκλησίας ως Σώματος του Χριστού,
που ως μια ζωντανή εμπειρία περιέχεται στη διδασκαλία της Εκκλησίας μας. Εδώ θα
ανακαλύψουμε ένα νέο τρόπο ζωής και κοινωνίας με τον Θεό και τον συνάνθρωπο, που
πηγάει από την πρόσκληση του Χριστού να Τον μιμηθούμε και, μέσα από την αγάπη,
τη θυσία, την υπομονή, την άσκηση και τη νίκη κατά του θανάτου, να οδηγηθούμε στην
τέλεια αγάπη και, τελικά, στη Βασιλεία του Θεού, στον Παράδεισο.

Οι λέξεις που υπάρχουν στο γλωσσάρι είναι επισημασμένες με έντονη γραφή μέσα
στο κείμενο.

Η συγγραφική ομάδα σάς εύχεται ένα ευχάριστο και δημιουργικό ταξίδι στις σελίδες
αυτού του βιβλίου με ούριο άνεμο, χαρά, ζωντάνια, πρωτοβουλίες, εφευρετικότητα, απο-
ρίες αλλά και απέραντη θέληση για αναζήτηση του λιμανιού της γνώσης και της αλήθειας.

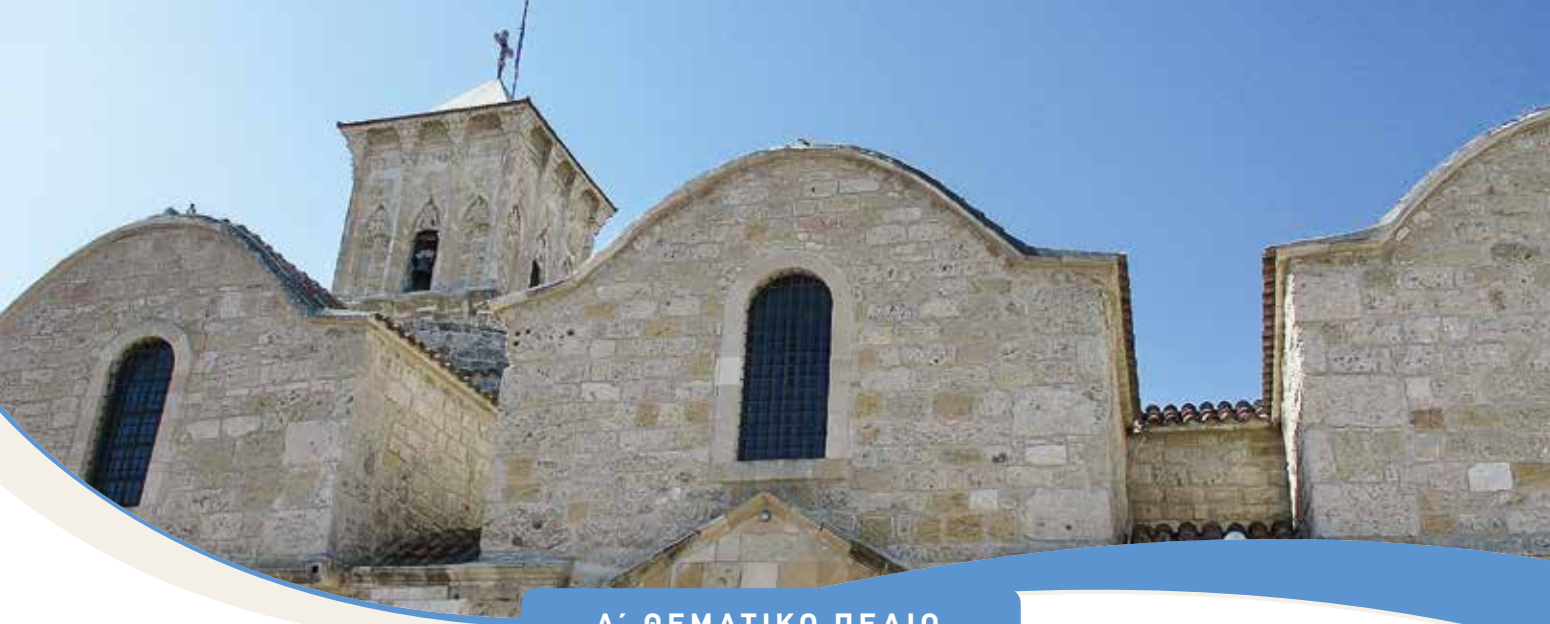
Η συγγραφική ομάδα του βιβλίου

Βρείτε εδώ τη βιβλιογραφία του βιβλίου:

Βρείτε εδώ τις συντομογραφίες των βιβλίων της Αγίας Γραφής:

Α΄ ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ

Εκκλησία – Λατρεία – Αγία Γραφή

Α΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

Η Εκκλησία του Χριστού στην Ιστορία

Περιεχόμενα

- 1 Η Εκκλησία και το σχέδιο του Θεού για τη σωτηρία μας – Η Εκκλησία Σώμα Χριστού
- 2 Η ιστορική φανέρωση της Εκκλησίας κατά την Πεντηκοστή
- 3 Η ζωή και η κοινωνική οργάνωση της πρώτης Χριστιανικής Εκκλησίας ως έμπρακτη άσκηση αγάπης και αδελφοσύνης των ανθρώπων

Η συγκρότηση και η πορεία της Εκκλησίας ως Σώμα Χριστού, που ακολούθησε το γεγονός της **Πεντηκοστής***, σηματοδότησε την αφετηρία της ιστορικής διαδρομής της Εκκλησίας μας, ως πρόταση προσανατολισμού της ζωής και δράσης στον δημόσιο χώρο και ως όραμα μεταμόρφωσης του παρόντα κόσμου.

Σ' αυτή την ενότητα θα μάθουμε:

- ➔ Να διερευνήσουμε τη σημασία της έννοιας Εκκλησία ως «Σώμα Χριστού»
- ➔ Να εκτιμήσουμε τη σημασία της Πεντηκοστής ως θεμελιώδες γεγονός για την ιστορική φανέρωση της Εκκλησίας
- ➔ Να συγκρίνουμε τη νεοενοριακή ζωή του σήμερα με αυτή των πρώτων χριστιανών.

1. Η Εκκλησία και το σχέδιο του Θεού για τη σωτηρία μας – Η Εκκλησία Σώμα Χριστού

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Εκκλησία - Σχέδιο του Θεού - Σώμα Χριστού

A. ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Το σχέδιο του Θεού για τη σωτηρία του ανθρώπου και του κόσμου – η «**Θεία οικονομία***», κατά τη θεολογική ορολογία – προετοιμάστηκε στα χρόνια της Παλαιάς Διαθήκης και αποκαλύφθηκε με την Ενανθρώπηση του Υιού και Λόγου του Θεού. «Τόσο πολύ αγάπησε ο Θεός τον κόσμο, ώστε παρέδωσε σε σταυρικό θάνατο τον μονογενή Του Υιό, για να μη χαθεί όποιος πιστεύει σε Αυτόν, αλλά να έχει ζωή αιώνια». (Ιω. γ', 16). Η Βασιλεία του Θεού εγκαινιάστηκε με το όλο έργο, το Πάθος και την Ανάσταση του Ιησού Χριστού και προεκτείνεται με την ίδρυση της Εκκλησίας στους αιώνες μέχρι την τελειώσή της, έως δηλαδή τη δεύτερη ένδοξη έλευση του Ιησού Χριστού.

ΓΝΩΣΤΕΣ Ή ΣΥΝΗΘΙΣΜΕΝΕΣ ΦΡΑΣΕΙΣ

- «Κάθε Κυριακή πηγαίνω το πρωί στην εκκλησία».
- «Πιστεύω εις Μίαν, Άγιαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν».
- «Μετά το βάπτισμα και το **χρίσμα*** ο πιστός εισέρχεται στην Εκκλησία».

Άραγε, τι σημαίνει «Εκκλησία» σε κάθε περίπτωση;

ΠΥΛΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

- **Εκκλησία** η [eklisía] Ο25: 1. το σύνολο, η κοινωνία των ορθοδόξων χριστιανών όλων των εποχών.

Μπορείτε να βρείτε την έννοια στο λεξικό και να ανακαλύψετε ποια είναι ετυμολογία της λέξης.

Όμως, σκεφτήκατε ποτέ τι ακριβώς σημαίνει Εκκλησία; Ας μοιραστούμε τη σκέψη μας τώρα...

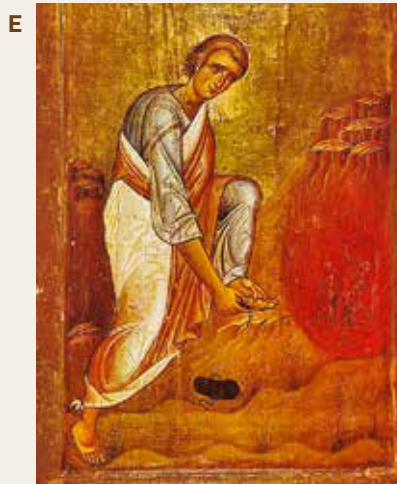
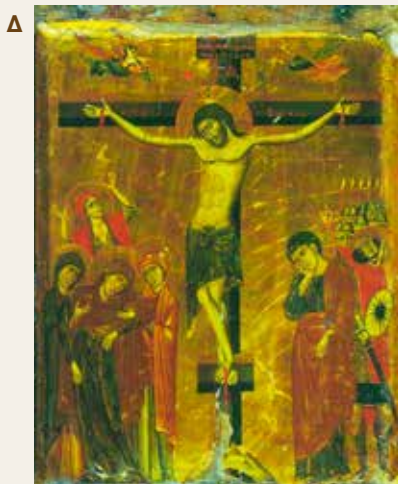
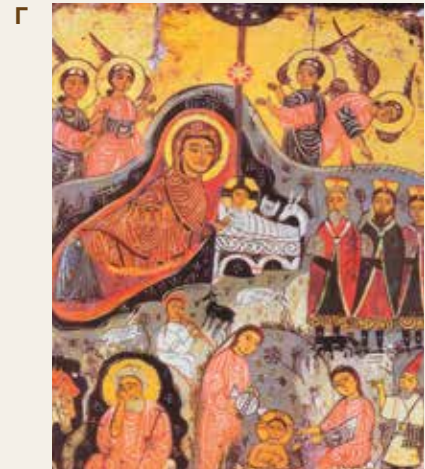
Μαζί με τους συμμαθητές ή τις συμμαθήτριές σας προσπαθήστε να ανταλλάξετε απόψεις και ιδέες, ώστε να δώσετε μαζί, με τον τρόπο που προτιμάτε, με λόγια, με ζωγραφιά, με ποίημα, με εικόνα ή όπως αλλιώς θέλετε, έναν ορισμό για την έννοια «Εκκλησία».

**ΕΡΓΑΣΤΕΙΤΕ ΣΕ ΟΜΑΔΕΣ ΣΚΕΦΤΕΙΤΕ, ΣΥΖΗΤΗΣΤΕ,
ΑΠΟΦΑΣΙΣΤΕ ΚΑΙ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΤΕ ΣΤΗΝ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ**

- ➔ Αφού βάλετε τις παρακάτω εικόνες στη σωστή χρονολογική σειρά δίνοντάς τους ταυτόχρονα έναν τίτλο, απαντήστε στα παρακάτω ερωτήματα:
- ➔ Ποιο πρόσωπο είναι πάντα και παντού παρόν;
- ➔ Ποια από τις πράξεις αγάπης που παρουσιάζονται στις εικόνες θεωρείτε ότι είναι αυτή που εκφράζει την πιο χαρμόσυνη είδηση για το ανθρώπινο γένος;

Εξηγήστε την άποψή σας.

Β. Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΩΣ ΣΩΜΑ ΧΡΙΣΤΟΥ

Ο **Απόστολος*** Παύλος αναφέρει: «Έτσι, το πλήθος των χριστιανών είμαστε ένα σώμα, χάρη στον Χριστό, και ο καθένας μας αποτελεί μέλος του σώματος, που μέλη του είναι και όλοι οι άλλοι» (Ρωμ. 12, 5).

«Η Εκκλησία είναι το σώμα του Χριστού, είναι η πληρότητα Εκείνου ο Οποίος με την παρουσία Του γεμίζει πλήρως τα πάντα» (Εφεσ. 1, 23).

«Πραγματικά, όταν υποφέρει ένα μέλος, συμπάσχουν όλα τα υπόλοιπα μέλη· κι όταν τιμάται ένα μέλος, χαίρονται μαζί του όλα τα υπόλοιπα μέλη» (Α΄ Κορ. 12, 26).

2. Η ιστορική φανέρωση της Εκκλησίας κατά την Πεντηκοστή

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Πεντηκοστή - Μετάνοια - Γλώσσα της Αγάπης - Μάρτυρες

A. ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗ

Ας μελετήσουμε, λοιπόν, πρώτα την Ιστορία μας, ιδιαίτερα στον τομέα που αφορά την πίστη μας.

- Έχετε σκεφτεί πόσες γλώσσες υπάρχουν στον κόσμο;
- Έχετε σκεφτεί τι θα συμβεί σε μια γλώσσα, αν οι γονείς σταματήσουν να τη μαθαίνουν στα παιδιά τους;
- Άραγε εμείς επιλέγουμε ποια γλώσσα θα μιλήσουμε μόλις γεννηθούμε;
- Έχουμε τη δυνατότητα να μάθουμε όλες τις γλώσσες που υπάρχουν και να διαλέξουμε ποια θα μιλήσουμε;
- Ποια γλώσσα μιλούμε και ποιες μαθαίνουμε;

ΜΕ ΠΟΙΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ;

- Έχετε σκεφτεί πόσοι λαοί υπάρχουν στον κόσμο;
- Έχετε σκεφτεί τι θα συμβεί σε έναν λαό, αν οι άνθρωποι σταματήσουν να μαθαίνουν την Ιστορία τους και τις παραδόσεις του πολιτισμού τους;
- Έχουμε τη δυνατότητα να μάθουμε την Ιστορία όλων των λαών και να γνωρίσουμε τον πολιτισμό τους; Δεν επιλέγουμε να επικεντρωθούμε στη γνώση της Ιστορίας και τα στοιχεία πολιτισμού κάποιας πιο συγκεκριμένης περιοχής;

ΜΕ ΠΟΙΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ;

Πρέπει γι' αυτό να πάμε αρκετά πίσω, στην εποχή των πρώτων μαθητών του Χριστού.

Πρόκειται για ένα γεγονός που έχει σχέση με τις γλώσσες, αλλά ιδιαίτερα με τη μοναδική γλώσσα που αποτελεί χάρισμα: τη γλώσσα της ΑΓΑΠΗΣ.

Ας ακούσουμε το γεγονός, όπως το διηγείται ο Ευαγγελιστής Λουκάς στο θεόπνευστο ιστορικό έργο του *Πράξεις των Αποστόλων*:

Β. ΤΑ ΓΕΝΕΘΛΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΤΟΤΕ ΠΗΡΕ ΤΟΝ ΛΟΓΟ Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΕΤΡΟΣ

- ➔ Τι παραδείγματα έχετε να αναφέρετε γι' αυτόν τον Μαθητή; Γνωρίζετε να είχε κι άλλες φορές λάβει αυτός πρώτος αυδόρηματα τον λόγο;

Ο Απόστολος Πέτρος, Ιερά Μονή Διονυσίου, Άγιον Όρος

Ακούστε την ομιλία του Αποστόλου Πέτρου την ημέρα της Πεντηκοστής

ΤΙ ΤΟΝΙΣΕ Ο ΠΕΤΡΟΣ ΣΤΗΝ ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ

- ➔ Συμβαίνει όμως να **έχει πραγματοποιηθεί η προφητεία** του Ιωήλ: «Λέγει ο Θεός, θα εκχύσω από τις δωρεές και τα χαρίσματα του Πνεύματός μου **σε κάθε άνθρωπο** και θα προφητεύσουν οι **υιοί** σας και οι **θυγατέρες** σας, ενώ οι νέοι σας θα δουν αποκαλυπτικά οράματα...».
- ➔ Τον Ιησού τον Ναζωραίο, που σταυρώσατε, ο Θεός Τον ανέστησε και εμείς είμαστε **μάρτυρες*** αυτού του γεγονότος.

Οι άνθρωποι που άκουσαν τον λόγο του Πέτρου συγκινήθηκαν βαθιά και ρώτησαν τον Πέτρο και τους άλλους Αποστόλους: «Τι πρέπει να κάνουμε;».

- ➔ Και ο Πέτρος απάντησε: Να μετανοήσετε και να βαπτιστείτε στο όνομα του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος.
- ➔ Όσοι δέχτηκαν τον λόγο του βαπτίστηκαν και προστέθηκαν εκείνη τη μέρα περίπου τρεις χιλιάδες άνθρωποι.

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

1. ΣΚΕΨΟΥ – ΣΥΖΗΤΗΣΕ – ΜΟΙΡΑΣΟΥ

Τι σημαίνει η φράση είμαστε *μάρτυρες* της Ανάστασης του Χριστού; Ποια σημασία θεωρείτε ότι έχει η φράση του Αποστόλου Πέτρου «είμαστε μάρτυρες...»; Τι σημαίνει η λέξη *μάρτυρας*;

2. Ο ΠΑΡΑΚΛΗΤΟΣ – ΜΙΑ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Βασιλεῦ οὐράνιε, **Παράκλητε***,
τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας,
ὁ πανταχοῦ παρὼν
καὶ τὰ πάντα πληρῶν,
ὁ θησαυρὸς τῶν ἀγαθῶν

καὶ ζωῆς χορηγός,
ἔλθε καὶ σκήνωσον ἐν ἡμῖν
καὶ καθάρισον ἡμᾶς ἀπὸ πάσης κηλίδος,
καὶ σῶσον, Ἄγαθέ, τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Μπορείτε τώρα να ακούσετε το τροπάριο εδώ:

- ➔ Ποιος είναι ο Παράκλητος;
- ➔ Σε ποιον αναφέρεται η προσευχή αυτή;
- ➔ Μπορείτε να την εξηγήσετε με δικά σας λόγια;
- ➔ Παρατηρήστε την εικόνα. Ποια πρόσωπα παρατηρείτε; Τι σας δημιουργεί εντύπωση;

3. ΠΑΡΑΤΗΡΩ ΚΑΙ ΒΡΙΣΚΩ ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ

Δείτε την ορθόδοξη εικόνα της Πεντηκοστής και αντίστοιχα τον πίνακα ζωγραφικής του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου. Υπάρχει κάτι κοινό σ' αυτές τις δύο εικόνες; Υπάρχει κάτι που θεωρείτε ότι τις διαφοροποιεί μεταξύ τους;

4. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Με τη βοήθεια του μαθήματος της Μουσικής και των καθηγητών/-τριών σας, μπορείτε να βρείτε πληροφορίες σχετικά με το έργο «Πύρινες Γλώσσες», Ορατόριο της Πεντηκοστής (1964), του συνθέτη Γιάννη Χρήστου. Πηγή: **Βιβλιοθήκη, Κέντρο Πληροφόρησης Α.Π.Θ**

5. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ - ΠΑΙΧΝΙΔΙ: Ο ΚΥΒΟΣ-ΖΑΡΙ...

Εκτυπώστε και δημιουργήστε τον κύβο, έπειτα παίξτε με τους φίλους σας.

3. Η ζωή και η κοινωνική οργάνωση της πρώτης Χριστιανικής Εκκλησίας ως έμπρακτη άσκηση αγάπης και αδελφότητας των ανθρώπων

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Αγάπη - Χρυσός κανόνας - Αγάπες - αποδοχή - κοινοκτημοσύνη

A. ΕΝΑ ΣΩΜΑ ΜΕ ΠΟΛΛΑ ΜΕΛΗ

Ας δούμε, παιδιά, μια υπέροχη φράση του Αποστόλου Παύλου, που αποτελεί μια εξαιρετική διατύπωση για την αρετή της αγάπης και της αλληλεγγύης:

«εάν πάσχει ένα μέλος, πάσχουν μαζί με αυτό όλα τα μέλη» (Α΄ Κορ. 12, 26).

Πραγματικά, έχετε σκεφτεί πόσες υπέροχες αλήθειες και πόσα σύγχρονα μηνύματα για αποδοχή της διαφορετικότητας, για υπεράσπιση των ζώων και προστασία της φύσης, για αλληλεγγύη και πάρα πολλά άλλα μπορούμε να βρούμε στην Αγία Γραφή και τη διδασκαλία των Πατέρων της Εκκλησίας μας;

Αν συμβαίνει κάτι κακό στον συνάνθρωπό μου, αισθάνομαι σαν να συνέβη σε μένα. Αν στενοχωριέται και θρηνεί από κάποια απώλεια ο συνάνθρωπός μου, θρηνώ μαζί του... Αν εγώ έχω πολλά τρόφιμα κι ο συνάνθρωπός μου πεινά, τα προσφέρω με αγάπη. Με αγάπη ανιδιοτελή.

Θα έχετε ακούσει τον χρυσό κανόνα του ευαγγελίου: «Όπως θέλετε να σας συμπεριφέρονται οι άνθρωποι, έτσι ακριβώς να τους συμπεριφέρεστε κι εσείς» (Λκ. 6, 31).

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

ΣΚΕΨΟΥ – ΣΥΖΗΤΗΣΕ – ΜΟΙΡΑΣΟΥ

Πώς φαίνεται μέσα από τα παρακάτω χωρία του Αποστόλου Παύλου η αποδοχή της διαφορετικότητας και ο σεβασμός του άλλου;

«Ο Χριστός μοιάζει με το σώμα, που ενώ είναι ένα έχει πολλά μέλη· και όλα τα μέλη του ενός σώματος, αν και είναι πολλά, αποτελούν ένα σώμα. Διότι κι εμείς όλοι, είτε Ιουδαίοι, είτε μη Ιουδαίοι, είτε δούλοι, είτε ελεύθεροι, βαπτιστήκαμε σε ένα Πνεύμα, ώστε να αποτελέσουμε ένα σώμα, και όλοι ποτιστήκαμε από ένα και το αυτό Πνεύμα. Γιατί, βέβαια, το σώμα δεν αποτελείται από ένα μέλος, αλλά από πολλά...» (Α΄ Κορ. 12, 12-14).

(Α' Κορ. 12, 19-21)

Αν όλα ήταν ένα μονάχα μέλος, θα υπήρχε πουθενά το σώμα;

Ενώ τώρα υπάρχουν πολλά μέλη, αλλά ένα μόνο σώμα.

Και δεν μπορεί να πει το μάτι στο χέρι «Εγώ δεν έχω την ανάγκη σου», ούτε το κεφάλι να πει στα πόδια «Δεν σας χρειάζομαι».

(Α' Κορ. 12, 26-27)

Πραγματικά, όταν υποφέρει ένα μέλος, συμπάσχουν όλα τα υπόλοιπα μέλη. Κι όταν τιμάται ένα μέλος, χαίρονται μαζί του όλα τα υπόλοιπα μέλη.

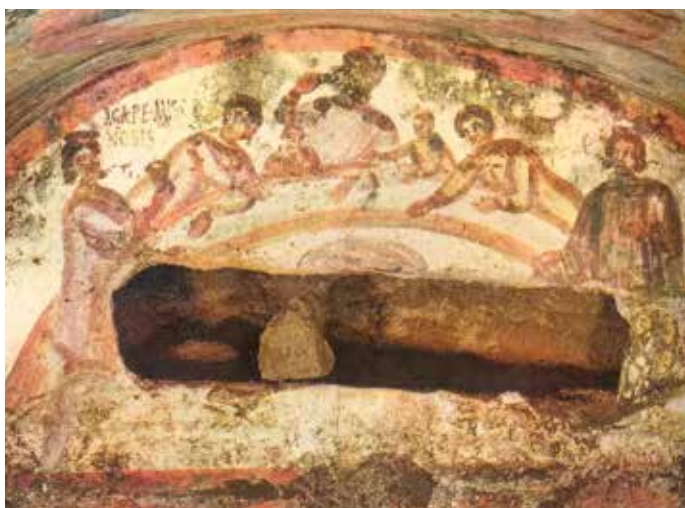
Εσείς όλοι είστε σώμα Χριστού και ο καθένας σας είναι επιμέρους μέλος, που κατέχει την ταιριαστή θέση γι' αυτόν και για όλο το σώμα.

B. ΑΝΙΔΙΟΤΕΛΗΣ ΑΓΑΠΗ

Ας κάνουμε μια σύγκριση:

Η ανιδιοτελής αγάπη ήταν το κίνητρο της προσφοράς αγαθών των πρώτων χριστιανών, οι οποίοι μοίραζαν μεταξύ τους ό,τι είχαν, ώστε κανείς να μην στερείται τα απαραίτητα.

Οι πρώτες χριστιανικές κοινότητες εφάρμοσαν την κοινοκτημοσύνη, δηλαδή τα υλικά αγαθά (κτήματα) ήταν κοινά σε όλους. Κανένας δεν θεωρούσε τα υλικά αγαθά αποκλειστικά δικά του. Την αγάπη τους και την αλληλεγγύη προς τον συνάνθρωπό τους που είχε ανάγκη από βοήθεια την έδειχναν οι χριστιανοί και στα κοινά δείπνα που τελούσαν κάθε βράδυ, μετά τη Θεία Ευχαριστία. Γι' αυτό και τα δείπνα αυτά ονομάστηκαν «αγάπες».

ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ

- Κάθε μέρα μαζεύονταν για να προσευχηθούν και να τελέσουν τη Θεία Ευχαριστία.
- Μετά τη Θεία Ευχαριστία κάθονταν σε ένα κοινό τραπέζι και μοιράζονταν τα αγαθά.
- Μοιράζονταν ό,τι είχαν, ώστε να μη στερείται κανείς.

ΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ ΣΗΜΕΡΑ

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

1. ΣΚΕΨΟΥ – ΣΥΖΗΤΗΣΕ – ΜΟΙΡΑΣΟΥ

Υπάρχει στην ενορία σου φιλόπρωχο ταμείο; Γίνονται συσσίτια; Ποιες είναι οι ενοριακές δράσεις;

Για να γνωρίσετε το κοινωνικό έργο της Εκκλησίας μας, μπορείτε να περιηγηθείτε στην επίσημη ιστοσελίδα της Εκκλησίας:

2. ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΓΝΩΜΗ ΣΟΥ

Μετά από όσα είδαμε, τι θα έλεγες πως σημαίνει το ότι είμαστε ορθόδοξοι χριστιανοί; Η επιλογή αυτή επηρεάζει τη ζωή μας; Τι θα ήθελες να προσδέσεις ή να αφαιρέσεις από τα παρακάτω;

- Σέβομαι τον συνάνθρωπό μου;
- Υπερασπίζομαι το δίκαιο;
- Φροντίζω να μην προσβάλλω κανέναν συνάνθρωπό μου;
- Σέβομαι κάθε άνθρωπο ανεξάρτητα της καταγωγής και των ιδεών του;
- Έχω ταπείνωση;
- Αγωνίζομαι να επικρατεί ειρήνη;
- Έχω **πραότητα***; **Μακροθυμία***; Συγχωρώ;
- Φέρομαι με τιμιότητα και ειλικρίνεια;
- Προσέχω να μην ρυπαίνω το περιβάλλον;
- Χαίρομαι με τη χαρά του άλλου;
- Ενδιαφέρομαι έμπρακτα για τα απροστάτευτα ζώα που χρειάζονται φροντίδα;
- Μετέχω στα Μυστήρια της Εκκλησίας;

3. Ας δοκιμάσουμε τώρα να συμπληρώσουμε το αναστοχαστικό ερωτηματολόγιο:

- Ποια σημεία θεωρώ τα πιο βασικά από όσα έμαθα σε αυτή την ενότητα;
- Γιατί τα θεωρώ βασικά;
- Ποια σημεία θεωρώ πιο ενδιαφέροντα σε αυτή την ενότητα και γιατί;
- Τι ήταν αυτό που πριν διαβάσω την ενότητα το νόμιζα σωστό και τώρα κατάλαβα ότι ήταν λάθος;
- Τι ήταν αυτό που με έκανε να αλλάξω γνώμη μετά την ολοκλήρωση της ενότητας;
- Ποια θέματα κέντρισαν το ενδιαφέρον μου και θα ήθελα να τα μελετήσω περισσότερο στο μέλλον;

Β΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Η Εκκλησία ανοίγεται στην οικουμένη

Περιεχόμενα

- 4** Η πορεία και τα γεγονότα της Εκκλησίας σε σχέση με το άνοιγμα στην οικουμένη.
- 5** Η συμβολή του Αποστόλου Παύλου στη διάδοση του χριστιανικού μηνύματος.
- 6** Ο Απόστολος Παύλος συμβάλλει στην οργάνωση και διαποίμανση των εκκλησιαστικών κοινοτήτων στον ελλαδικό χώρο.

Η οικουμενική αποστολή των μαθητών του Χριστού διέδωσε το ελπιδοφόρο και σωτήριο μήνυμα της εν Χριστώ απολυτρώσεως του ανθρωπίνου γένους.

Σ' αυτή την ενότητα θα μάθουμε:

- ➔ Να διακρίνουμε τα γεγονότα που συνέβαλαν στο άνοιγμα της Εκκλησίας στην οικουμένη
- ➔ Να αξιολογήσουμε τη συμβολή του Αποστόλου Παύλου σε αυτό το άνοιγμα, αλλά και στην οργάνωση των πρώτων εκκλησιών στον ελλαδικό χώρο

4. Η πορεία και τα γεγονότα της Εκκλησίας σε σχέση με το άνοιγμα στην οικουμένη

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Απόστολος - Σύνοδος - Αποστολική Σύνοδος - Οικουμενικότητα

A. ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ – ΑΠΟΣΤΟΛΟΙ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

Όπως είδαμε, το γεγονός της Πεντηκοστής, που συνέβη στα Ιεροσόλυμα πενήντα μέρες μετά την Ανάσταση του Χριστού, σηματοδότησε την αφετηρία της ιστορικής διαδρομής της Εκκλησίας μας. Η Πεντηκοστή είναι, θα λέγαμε, τα γενέθλια της Εκκλησίας μας. Γι' αυτό και από τους αποστολικούς χρόνους κατά την εορτή αυτή γινόταν η βάπτισμα των κατηχουμένων.

Κατά την Πεντηκοστή το Άγιο Πνεύμα δόθηκε, ώστε οι Απόστολοι να δείξουν και να δώσουν τη Μαρτυρία Του. Το Άγιο Πνεύμα είναι ο οδηγός της Εκκλησίας στο έργο της. Είναι ο συμπαραστάτης, ο παρηγορητής και ο υπερασπιστής στη δύσκολη πορεία της, εγκαινιάζει την Εκκλησία, αγιάζει και «μεταμορφώνει» τον άνθρωπο. Οι Απόστολοι, οι φοβισμένοι μαθητές του Χριστού, μεταμορφώθηκαν, με την επιφοίτηση του Αγίου Πνεύματος, σε θαυμάσιους κήρυκες του Ευαγγελίου.

Την ημέρα της Πεντηκοστής ο Απόστολος Πέτρος, φωτισμένος και δυναμωμένος από το Άγιο Πνεύμα, βγήκε και έδωσε τη μαρτυρία του στο συγκεντρωμένο πλήθος. Μίλησε με **παρρησία*** και είπε: «Τον Ιησού τον Ναζωραίο, που σταυρώσατε, ο Θεός Τον ανέστησε και εμείς είμαστε μάρτυρες αυτού του γεγονότος...».

Έτσι, εφαρμόστηκε αυτό που ο ίδιος ο Χριστός είχε δώσει ως «εντολή» στους μαθητές Του λίγο πριν από την Ανάληψή Του:

«Πηγαίnete, λοιπόν, και κάνετε μαθητές μου όλα τα έθνη, βαπτίζοντάς τους στο όνομα του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος και διδάξτε τους να τηρούν όλες τις εντολές που σας έδωσα. Κι εγώ θα είμαι μαζί σας πάντα, ως τη συντέλεια του κόσμου» (Μτ. 28, 19-20).

Η Ανάσταση του Χριστού είναι η πιο χαρμόσυνη είδηση για τον κόσμο όλο! Γι' αυτό, η Εκκλησία μας γιορτάζει την Ανάσταση κάθε Κυριακή, που είναι η ημέρα του Κυρίου.

Η Ανάσταση αποτελεί το σπουδαιότερο γεγονός της Εκκλησίας. Τα

Πεντηκοστή

Η Ανάσταση του Χριστού, Ψηφιδωτό, Όσιος Λουκάς Βοιωτίας

μέλη της, σαράντα μέρες μετά την Ανάσταση, μέχρι δηλαδή την Ανάληψη του Χριστού, ανταλλάσσουμε ως μοναδικό χαιρετισμό μεταξύ μας το «Χριστός ανέστη – Αληθώς ανέστη». Διακηρύσσουμε, έτσι, τη χαρά μας για το μέγα τούτο γεγονός, ένα γεγονός που αφορά την ίδια την πορεία της ανθρωπίνης ύπαρξης. Ο άγιος Σεραφείμ του Σάρωφ χαιρετούσε όλον τον κόσμο με αυτές τις τέσσερις λέξεις: «Χριστός ανέστη, χαρά μου!».

Η Ανάσταση πραγματώνεται κάθε φορά που τελούμε τη Θεία Λειτουργία. Η Θεία Λειτουργία ξαναζωντανεύει μπροστά μας όλα τα στάδια της ζωής του Χριστού.

Το χαρμόσυνο μήνυμα της Ανάστασης μετέφεραν και κήρυξαν σε όλον τον γνωστό κόσμο οι Απόστολοι. Όμως, εκείνη την εποχή υπήρχε ένα ερώτημα: Να κηρύξουμε και στους Εθνικούς ή μόνο στους Ιουδαίους; Για να απαντηθεί το ερώτημα συγκάλεσαν την Αποστολική Σύνοδο.

B. ΣΥΝΟΔΙΚΕΣ ΟΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ – Η ΣΥΝΟΔΟΣ ΠΡΟΤΥΠΟ

Ο λόγος της συγκρότησης της Αποστολικής Συνόδου έχει να κάνει με την εξάπλωση του Χριστιανισμού και ιδιαίτερα με την ίδρυση νέων χριστιανικών κοινοτήτων σε διάφορα μέρη, τα μέλη των οποίων προέρχονταν από τους εθνικούς και δεν είχαν καμία σχέση με τους Ιουδαίους.

Ας ξεχωρίσουμε όμως τι σημαίνουν οι έννοιες Απόστολος και Σύνοδος.

ΓΝΩΣΤΕΣ Ή ΣΥΝΗΘΙΣΜΕΝΕΣ ΦΡΑΣΕΙΣ

- ➔ «Έφτασα στον ναό την ώρα που ο αναγνώστης διάβαζε τον Απόστολο».
- ➔ «Πιστεύω εις Μίαν, Αγίαν, Καθολικήν και Αποστολικήν Εκκλησίαν».
- ➔ «Παύλος, ο Απόστολος των Εθνών».
- ➔ Τι σημαίνει σε κάθε περίπτωση Απόστολος – Αποστολική;

ΠΥΛΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

- ➔ **σύνοδος:** 1. συνέλευση μητροπολιτών και επισκόπων που συγκαλείται με σκοπό την επίλυση εκκλησιαστικών ζητημάτων: Οικουμενική Σύνοδος.

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

1. ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ – ΣΥΝΟΔΟΣ ΠΡΟΤΥΠΟ

Διαβάζουμε στην ψηφιακή παρουσίαση τα χωρία από τις *Πράξεις* των Αποστόλων και απαντούμε:

Ποιο ήταν το σημαίνον γεγονός; _____

Πού συνέβη; _____

Πότε συνέβη; _____

Γιατί συνέβη;... _____

Ποιοι εμπλέκονται στο ζήτημα; _____

Πώς ξεπεράστηκε; _____

ΤΙ ΣΥΜΠΕΡΑΙΝΕΤΕ;

- ➔ Τις αποφάσεις τις παίρνει ένα άτομο μόνο;
- ➔ Πού πρέπει να βασίζεται μια απόφαση που έχει σχέση με τη ζωή της Εκκλησίας μας;

2. ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΣΚΕΨΗ

«Και πηγαίνετε να μάθετε τι σημαίνει αγάπη θέλω και όχι θυσία. Γιατί δεν ήρθα να καλέσω σε μετάνοια τους δικαίους, αλλά τους αμαρτωλούς» (Μτ. 9, 13).

«Δεν υπάρχει πια Ιουδαίος και ειδωλολάτρης, δεν υπάρχει άντρας και γυναίκα· όλοι σας είστε ένας, διά μέσου του Ιησού Χριστού» (Γαλ. 3, 28).

3. ΑΓΑΠΗ – Η ΠΡΩΤΗ ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΩΡΕΕΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

Αγάπη, χαρά, ειρήνη, μακροθυμία, καλοσύνη, αγαδότητα, πίστη, πραότητα, **εγκράτεια*** (Γαλ. 5, 22).

Ο ύμνος της αγάπης γράφτηκε από τον Απόστολο Παύλο. Τον βλέπουμε στη διπλανή εικόνα. Είναι φωτογραφία από τον Ναό του Αγίου Παύλου σε μια μεγάλη πόλη, στην Εκκλησία της οποίας είχε απευθύνει δύο επιστολές. Μήπως ξέρετε για ποια πόλη πρόκειται; Σε ποια επιστολή βρίσκεται ο Ύμνος της Αγάπης;

Ύμνος της Αγάπης,
I. N. Απ. Παύλου Κορίνθου

5. Η συμβολή του Αποστόλου Παύλου στη διάδοση του χριστιανικού μηνύματος

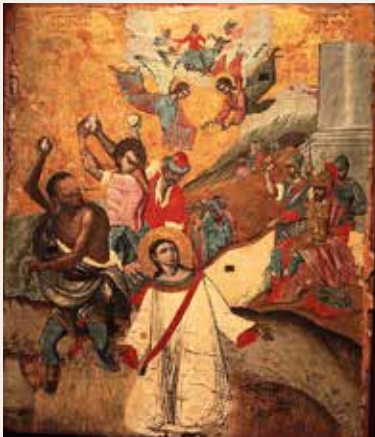
ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Απόστολος των Εθνών - Λιθοβολισμός Στεφάνου - Μεταστροφή

A. ΕΝΑΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ, ΠΡΩΗΝ ΔΙΟΚΤΗΣ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

Ας θυμηθούμε τι έγινε την ημέρα της Πεντηκοστής.

ΣΚΕΨΟΥ – ΣΥΖΗΤΗΣΕ – ΜΟΙΡΑΣΟΥ

- ➔ Ποιο γεγονός περιγράφεται στην εικόνα;
- ➔ Ποια είναι τα δύο βασικά πρόσωπα που αναφέρονται;
- ➔ Πώς ήταν οι Μαθητές πριν από την Πεντηκοστή; Πώς «μεταμορφώθηκαν» μετά;

Κάθε άνθρωπος μπορεί να έχει τη δική του Πεντηκοστή μετά τη συνάντησή με τον Χριστό. Μελέτη περίπτωσης ο Απόστολος Παύλος. Ας ερευνήσουμε την προσωπικότητά του με βάση τις πηγές.

Ο λιθοβολισμός του Αγ. Στεφάνου, Φιλόθεος Σκούφος, Βυζαντινό Μουσείο Αντιβουνοιώτισσας, Κέρκυρα

Η προσωπικότητα και η συμβολή του Αποστόλου Παύλου στη διάδοση του χριστιανικού μηνύματος

Αφού διαβάσετε τις πληροφορίες που μας δίνουν τα παρακάτω χωρία, μπορείτε να γράψετε ένα βιογραφικό σημείωμα για τον Απόστολο Παύλο:

- ➔ «Ο Παύλος απάντησε: “Εγώ είμαι Ιουδαίος από την Κιλικία, πολίτης της ξακουστής πόλης Ταρσού...”» (Πράξ. 21, 39).
- ➔ «Κι ο Παύλος συνέχισε: “Εγώ είμαι Ιουδαίος, γεννημένος στην Ταρσό της Κιλικίας, μεγαλωμένος όμως εδώ, στα Ιεροσόλυμα. Είχα δάσκαλο τον Γαμαλιήλ, που με δίδαξε με ακρίβεια τον νόμο των προγόνων μας. Αγώνιστηκα με ζήλο για τον Θεό, όπως κάνετε όλοι εσείς σήμερα» (Πράξ. 22, 3).
- ➔ «Και προέκοπτα στον Ιουδαϊσμό πιο πολύ από πολλούς συνομήλικους συμπατριώτες μου, γιατί είχα μεγαλύτερο ζήλο για τις προγονικές μου παραδόσεις» (Γαλ. 1, 14).

- ➔ «Περιτιμήθηκα βρέφος οχτώ ημερών· γεννήθηκα Ισραηλίτης από τη φυλή Βενιαμίν· Εβραίος γέννημα θρέμμα· ως προς την εξήγηση του νόμου ανήκα στους Φαρισαίους· καταδίωκα με ζήλο την Εκκλησία και ήμουν άμεμπτος σε ό,τι αφορά την τήρηση του Νόμου» (Φιλιπ. 3, 5-6).
- ➔ «Στο μεταξύ ο Σαύλος ρήμαζε την Εκκλησία· έμπαινε με τη βία στα σπίτια, έσερνε έξω άνδρες και γυναίκες και τους έριχνε στη φυλακή» (Πράξ. 8, 3).
- ➔ «Τότε ο διοικητής πήγε και ρώτησε τον Παύλο: “Πες μου, εσύ είσαι Ρωμαίος πολίτης;”. Αυτός απάντησε: “Ναι”. Ο διοικητής τού είπε: “Εγώ έγινα Ρωμαίος πολίτης πληρώνοντας πολλά λεφτά”. Κι ο Παύλος του απάντησε: “Εγώ, όμως, γεννήθηκα Ρωμαίος!”» (Πράξ. 22, 27-28).
- ➔ «Ο Θεός, όμως, με είχε ξεχωρίσει από την κοιλιά της μάνας μου και η Χάρη Του με είχε καλέσει να Τον υπηρετήσω. Όταν λοιπόν ευδόκησε να μου αποκαλύψει τον Υιό Του για να φέρω στους εθνικούς το χαρμόσυνο μήνυμα γι’ Αυτόν, δεν στηρίχτηκα σε ανθρώπινες δυνάμεις» (Γαλ. 1, 15-16).

Ποιος ήταν λοιπόν ο Απόστολος Παύλος με βάση τα παραπάνω χωρία;

Ας διαβάσουμε τώρα την περικοπή από τις Πράξεις των Αποστόλων για τον Άγιο Πρωτομάρτυρα Στέφανο.

Β. Η ΜΕΤΑΣΤΡΟΦΗ

ΠΑΡΑΤΗΡΩ ΤΗΝ ΕΙΚΟΝΑ

- ➔ Τι γνωρίζεις ή νομίζεις ότι γνωρίζεις σχετικά με αυτό το θέμα της εικόνας;
- ➔ Τι ερωτήματα ή απορίες έχεις;
- ➔ Τι είναι αυτό που σε κάνει να θέλεις να γνωρίσεις περισσότερα για το θέμα;

Η μεταστροφή του Αποστόλου Παύλου, Μοναστήρι Βίσοκι Ντέτσани, Κόσοβο, Ευγενική παραχώρηση BLAGO Fund

ΜΠΟΡΕΙΣ ΝΑ ΔΙΑΒΑΣΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ

Διάβασε εδώ την ιστορία της μεταστροφής του Αποστόλου Παύλου από το βιβλίο των Πράξεων των Αποστόλων

Πράξ. 9· Πράξ. 22 6-16· Πράξ. 26, 12-18

Ας μοιραστούμε τη σκέψη μας τώρα...

Μαζί με τους συμμαθητές/ -τριές σας προσπαθήστε να ανταλλάξετε απόψεις και ιδέες, ώστε να δώσετε έναν ορισμό για την έννοια μεταστροφή, χρησιμοποιώντας είτε λόγια, είτε μια ζωγραφιά, ένα ποίημα, μια εικόνα ή ό,τι άλλο εσείς προτιμάτε.

6. Ο Απόστολος Παύλος συμβάλλει στην οργάνωση και διαποίμανση των εκκλησιαστικών κοινοτήτων στον ελλαδικό χώρο

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Απόστολος των Εθνών - Λιθοβολισμός Στεφάνου - Άρειος Πάγος

A. ΣΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

«Και στον Παύλο φάνηκε κατά τη νύχτα ένα όραμα: Ένας άνδρας Μακεδόνας στεκόταν όρθιος, παρακαλώντας τον και λέγοντας: “Πέρασε στη Μακεδονία και βοήθησέ μας”» (Πράξ. ιστ', 9).

Η μεγάλη στιγμή του ερχομού του Αποστόλου Παύλου στον ελλαδικό χώρο. Προηγήθηκε η περιοδεία του στην Κύπρο και τη Μ. Ασία, περιοχές του ευρύτερου **Ελληνισμού***.

Ο Απόστολος Παύλος διδάσκει, βαπτίζει χριστιανούς, ιδρύει εκκλησίες, στέλνει επιστολές.

Αν ανοίξουμε την Καινή μας Διαθήκη, θα δούμε ότι από τα 27 βιβλία τα 21 είναι επιστολές. Δεκατέσσερις από αυτές έχουν αποστολέα τον Απόστολο Παύλο.

Βρείτε στο κρυπτόλεξο οριζόντια, κάθετα, ίσια ή αντίστροφα τις επιστολές του Αποστόλου Παύλου:

	E	B	P	A	I	O	Y	S	Φ	A	E
Προς...	K	O	Λ	O	Σ	Σ	A	E	I	Σ	P
Ρωμαίους	E	B	P	A	Σ	A	T	A	Λ	A	Γ
Κορινθίους Α΄	Σ	Y	O	I	Σ	E	Φ	E	H	Σ	A
Γαλάτας	Θ	E	Σ	Σ	Y	O	I	A	M	Ω	P
Εφεσίους	A	Λ	T	I	M	O	Θ	E	O	N	B
Κολοσσαείς	I	T	M	I	T	I	T	O	N	Ω	A
Τιμόθεον Α΄	T	I	M	O	Θ	E	O	N	A	E	Σ
Τιμόθεον Α΄	K	O	P	I	N	Θ	I	O	Y	Σ	A
Τίτον											
Φιλήμονα, Εβραίους.											

Ποιες 4 επιστολές λείπουν ακόμη;

Δείτε τώρα ένα βίντεο με τις περιοδείες του Αποστόλου Παύλου. Στη συνέχεια συνδυάστε τα θεολογικά στοιχεία της 6΄ περιοδείας με γεωγραφικές πληροφορίες των περιοχών από τις οποίες πέρασε ο Απόστολος Παύλος. Παρουσιάστε και συζητήστε τα αποτελέσματα στην ολομέλεια της τάξης.

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

1. ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΡΟΛΩΝ ΜΕ ΙΣΤΟΕΞΕΡΕΥΝΗΣΗ... (Προτείνεται η υλοποίηση σε 2 διδακτικές ώρες)

Ας οργανώσουμε ένα διαδραστικό ταξίδι στους πιο σημαντικούς προσκυνηματικούς προορισμούς της Μακεδονίας, ακολουθώντας τα βήματα του Αποστόλου Παύλου κατά τη Β΄ αποστολική περιοδεία του.

Φανταστείτε ότι είστε τουριστικοί πράκτορες και έχετε να παρουσιάσετε με τον πιο ελκυστικό και ενημερωτικό τρόπο τους ταξιδιωτικούς προορισμούς των εκδρομών του Γραφείου σας. Τι έχετε να προτείνετε και πώς θα προσελκύσετε τους επισκέπτες;

Συνεργαστείτε σε ολιγομελείς ομάδες και προσπαθήστε να γίνετε οι καλύτεροι ξεναγοί του τόπου σας...

**Αφού σχηματίσετε την ομάδα εργασίας
θα διεκπεραιώσετε τις παρακάτω εργασίες:**

1. Έρευνα σε επιλεγμένες ιστοσελίδες που θα σας υποδείξει ο/η θεολόγος σας
2. Μελέτη των συγκεκριμένων χωρίων από την Αγία Γραφή
3. Διατύπωση γνώμης ή θέσης, που πρέπει να πλαισιωθεί με επιχειρήματα σχετικά με την επιλογή του ταξιδιωτικού προορισμού
4. Ανάλυση όλων των πλεονεκτημάτων του συγκεκριμένου τόπου ως ταξιδιωτικού προορισμού με δρασκευτικό ενδιαφέρον
5. Παρουσίαση των ομάδων στην ολομέλεια

Οι Ομάδες είναι οι εξής:

- ➔ **Ομάδα Α:** Φίλιπποι – Βαπτιστήριο της Λυδίας, Καβάλα
- ➔ **Ομάδα Β:** Θεσσαλονίκη
- ➔ **Ομάδα Γ:** Αγίασμα Αποστόλου Παύλου στη Νέα Φώκαια Χαλκιδικής
- ➔ **Ομάδα Δ:** Βέροια

Τα μέλη της κάθε ομάδας θα συγκεντρώσουν και θα καταγράψουν πληροφορίες:

- α. Για τη γεωγραφική τοποθεσία και το ιστορικό του τόπου, σε σχέση με τον Απ. Παύλο,
- β. για την εξιστόρηση με βάση το Αγιογραφικό κείμενο από τις *Πράξεις των Αποστόλων*,
- γ. για τα μνημεία που συνδέονται με την επίσκεψη του Αποστόλου Παύλου.

Όλα με τρόπο περιεκτικό, σύντομο και γλαφυρό.

Β. Η ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΣΤΟΝ ΑΡΕΙΟ ΠΑΓΟ

«Στάθηκε, λοιπόν, ο Παύλος στη μέση του Αρείου Πάγου και είπε: «Αθηναίοι! Σας θεωρώ ευλαβέστατους από κάθε άποψη. Πράγματι, ενώ περιδιάβαζα την πόλη σας και έβλεπα τους ιερούς σας τόπους, βρήκα ανάμεσα σ' αυτούς κι έναν βωμό με την επιγραφή "στον Άγνωστο Θεό". Αυτόν, λοιπόν, που Τον λατρεύετε χωρίς να Τον γνωρίζετε, Αυτόν εγώ τώρα σας Τον κάνω γνωστό. Είναι ο Θεός που δημιουργήσε τον κόσμο και όλα όσα υπάρχουν σ' αυτόν. Ως Κύριος του ουρανού και της γης, δεν κατοικεί σε χειροποίητους ναούς ούτε υπηρετείται από χέρια ανθρώπινα σαν να είχε

Ας διαβάσουμε από την Καινή Διαθήκη μια σημαντική ομιλία του Αποστόλου Παύλου

ανάγκη από κάτι, αφού Αυτός δίνει σε όλα ζωή και πνοή και τα πάντα. Από έναν άνθρωπο έκανε όλα τα έθνη των ανθρώπων, για να κατοικούν πάνω σ' όλη τη γη, και όρισε πόσο χρόνο θα υπάρχουν και μέσα σε ποια σύνορα θα κατοικούν. Θέλησε να ζητούν τον Κύριο και να προσπαθούν να Τον βρουν ψηλαφώντας στο σκοτάδι, αν και δεν είναι μακριά από τον καθένα μας. Γιατί μέσα σ' Αυτόν ζούμε και κινούμαστε και υπάρχουμε, όπως λένε και μερικοί απ' τους δικούς σας ποιητές: "Δίκη του γενιά είμαστε".

Αφού, λοιπόν, είμαστε γενιά του Θεού, δεν θα πρέπει να νομίζουμε ότι η θεότητα είναι κάτι όμοιο με χρυσάφι ή ασήμι ή πέτρα, δηλαδή με γλυπτό έργο της τέχνης ή της φαντασίας του ανθρώπου. Ο Θεός παρέβλεψε τα χρόνια της άγνοιας· τώρα όμως απαιτεί απ' όλους τους ανθρώπους σε κάθε τόπο να μετανοήσουν, γιατί έχει καθορίσει μια μέρα που θα κρίνει την οικουμένη με δικαιοσύνη μέσω ενός ανδρός που Τον έχει ορίσει γι' αυτό τον σκοπό. Κι έδωσε βέβαιη απόδειξη σε όλους ότι Αυτός θα είναι ο κριτής, ανασταίνοντάς Τον από τους νεκρούς» (Πράξ. ιζ', 22-31).

Όταν οι Αθηναίοι άκουσαν για ανάσταση νεκρών, κούνησαν ειρωνικά το κεφάλι. Άλλοι είπαν: «Θα μας τα ξαναπείς άλλη φορά». Μερικοί πίστεψαν στον λόγο του, τον ακολούθησαν κι έγιναν χριστιανοί. Ανάμεσά τους ήταν ο Διονύσιος ο Αρεοπαγίτης, που έγινε και ο πρώτος επίσκοπος στην Αθήνα, και μια γυναίκα, η Δάμαρις.

Σημερινή άποψη του θήματος του Αποστόλου Παύλου στον Άρειο Πάγο στη Αθήνα

Ερευνούμε σχετικά με τον Απόστολο Παύλο

- ➔ Τι ήταν ο Άρειος Πάγος: Διαβάζουμε τις πληροφορίες
- ➔ Ακούστε την περιγραφή της μορφής του Αποστόλου Παύλου και συζητήστε στην ολομέλεια, ποια ήταν τα χαρακτηριστικά του, που τον ανέδειξαν σε Απόστολο των Εθνών.

ΜΑΘΗΤΕΣ ΣΕ ΡΟΛΟ

Αναλάβετε έναν από τους παρακάτω ρόλους και απευθυνθείτε με συγκεκριμένη φόρμα στο αντίστοιχο ακροατήριο και με τον αντίστοιχο τίτλο.

ΡΟΛΟΣ

Αυτόπτης μάρτυρας στον Άρειο Πάγο

Διονύσιος Αρεοπαγίτης

Δημοσιογράφος

ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟ

Φίλοι που απουσίαζαν από τον Άρειο Πάγο

Λαός Αθηνών

Αναγνώστες εφημερίδας

ΦΟΡΜΑ

Προφορική έκφραση συναισθημάτων

Διάγγελμα ηγέτη για όσα άκουσε και βαπτίστηκε

Σύντομο άρθρο

ΤΙΤΛΟΣ

Μια συναρπαστική εμπειρία

Το νέο μήνυμα της Ανάστασης

Κήρυγμα από πρώην διώκτη των χριστιανών

Γ' ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Διωγμοί, μαρτύρια και ανεξιθρησκία

«Μακάριοι όσοι διώκονται για την επικράτηση του δελήματος του Θεού, γιατί σ' αυτούς ανήκει η βασιλεία του Θεού» (Μτ. ε', 10).

Περιεχόμενα

- 7 Οι χριστιανοί την περίοδο των διωγμών
- 8 Διάταγμα Μεδιολάνων – Βασικό δικαίωμα του ανθρώπου είναι η θρησκευτική ελευθερία

Η πορεία της Εκκλησίας μας δεν ήταν εύκολη. Ο ίδιος ο Κύριος είχε προειδοποιήσει τους μαθητές Του: «Αφού εμένα καταδίωξαν, θα καταδιώξουν και εσάς που είστε μαζί μου» (Ιω. 15')

Σ' αυτή την ενότητα θα μάθουμε:

- ➔ Να σκιαγραφήσουμε την αντιμετώπιση των χριστιανών κατά τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες,
- ➔ Να συζητήσουμε τη στάση των μαρτύρων
- ➔ Να αξιολογήσουμε τη σημασία του διατάγματος (**ανεξιθρησκίας***) των Μεδιολάνων
- ➔ Να συγκρίνουμε με το Διάταγμα με το σημερινό άρθρο περί ανεξιθρησκίας στο Σύνταγμα.

7. Οι χριστιανοί την περίοδο των διωγμών

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Μάρτυρας - Πρωτομάρτυρας - Διωγμοί - Κατακόμβη

A. Ο ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΑΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ

Όπως είχαμε δει, ο Απόστολος Πέτρος στην ομιλία του στο συγκεντρωμένο πλήθος κατά την ημέρα της Πεντηκοστής και μετά την επιφοίτηση των Μαθητών, είχε πει:

Τον Ιησού τον Ναζωραίο, που σταυρώσατε, ο Θεός Τον ανέστησε και εμείς είμαστε μάρτυρες αυτού του γεγονότος (Πράξ. 2, 22, 32).

Και βεβαίως είχαμε αναζητήσει τον όρο μάρτυρες στην Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα.

Στους πρώτους χριστιανικούς αιώνες, τότε που τα μέλη της Εκκλησίας πλήθαιναν, πολλοί χριστιανοί οδηγούνταν στο μαρτύριο...

Έχεις ποτέ σκεφτεί ότι...

Υπάρχουν στις μέρες μας άνθρωποι που υφίστανται μαρτύρια και διωγμούς για την πίστη τους ή τις ιδέες τους;

Στην προς Εβραίους Επιστολή του ο Απόστολος Παύλος αναφέρει σε κάποιο σημείο, που το ακούμε την Κυριακή των Αγίων Πάντων, στο Αποστολικό Ανάγνωσμα της Θείας Λειτουργίας, «Άλλοι δοκίμασαν εξευτελισμούς και μαστιγώσεις, ακόμη και δεσμά και φυλακίσεις. Λιθοβολήθηκαν, πριονίστηκαν, πέρασαν δοκιμασίες, θανατώθηκαν με μαχαίρι...» (Εβρ. 11, 36-37).

Ο πρώτος Μάρτυρας, Άγιος Στέφανος και η πρώτη Μάρτυρας, Αγία Θέκλα.

Διαβάζουμε στην Αγία Γραφή (Πράξ. 7, 55-60): «Ο πρωτομάρτυρας Στέφανος ήταν ένας άνθρωπος γεμάτος πίστη, που η Εκκλησία των Ιεροσολύμων είχε επιλέξει για να μεριμνά για τις ανάγκες των πρώτων χριστιανών. Διαβάζουμε στην Αγία Γραφή (Πράξ. 7, 58-60) όρμησαν όλοι μαζί καταπάνω του, τον έσυραν έξω από την πόλη και τον λιθοβολούσαν. Οι μάρτυρες κατηγορίας, που θα 'ρχιγαν πρώτοι τις πέτρες, απέδεταν τα ρούχα τους στα πόδια ενός νεαρού που λεγόταν

Σαύλος. Ενώ αυτοί τον λιθοβολούσαν ο Στέφανος προσευχόταν και έλεγε: “Κύριε Ιησού, δέξου το πνεύμα μου”. Ύστερα έπεσε στα γόνατα και φώναξε δυνατά: “Κύριε, μην τους λογαριάσεις την αμαρτία αυτή”. Και μ’ αυτά τα λόγια, ξεψύχησε. Ο Σαύλος επικροτούσε τη θανάτωση του Στεφάνου».

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

1. Τοποθέτηση απέναντι στο κείμενο των Πράξεων για τον λιθοβολισμό του Πρωτομάρτυρα Στεφάνου

- ➔ Ποια πρόταση από το κείμενο σε αγγίζει και ποια σου προκαλεί αντίδραση;
- ➔ Τι σου αρέσει και τι σε ενοχλεί; Δικαιολόγησε την άποψή σου.

2. Ο διάδρομος της συνείδησης ή, αλλιώς, «το τούνελ της σκέψης»

Μπορείτε να σχηματίσετε δύο σειρές που αντικρίζει η μία την άλλη, αφήνοντας αρκετό χώρο μεταξύ τους, ώστε να μπορεί να διασχίζει τον διάδρομο ο κάθε χαρακτήρας.

Καθώς προχωρά στον διάδρομο ένας/μία συμμαθητής/-τριά σας που έχει τον ρόλο του μάρτυρα που οδηγείται στο μαρτύριο, οι άλλοι λέτε σκέψεις που ίσως έχει στο μυαλό του ο μάρτυρας. Σε μια προέκταση αυτής της τεχνικής, θα μπορούσε η κάθε πλευρά να λέει σκέψεις που πιθανόν να έχει στο μυαλό του ο χαρακτήρας σε σχέση, όμως, με τον ρόλο του. Π.χ. ο ρόλος είναι: ο Πρωτομάρτυρας Στέφανος ενώ λιθοβολείται...

3. Συγκρίνετε τα παρακάτω χωρία:

- ➔ «Πατέρα, συγχώρησέ τους, δεν ξέρουν τι κάνουν» (Λκ. 23, 34).
- ➔ «Κύριε, μην τους λογαριάσεις την αμαρτία αυτή» (Πράξ. 7, 60).

Ποιοι είπαν αυτά τα λόγια; _____

Ποια γεγονότα σας θυμίζουν αυτά τα λόγια; _____

4. Ρόλος στον τοίχο

Σχεδιάστε σε χαρτί μέτρου το περίγραμμα ενός ανθρώπου. Μέσα στο περίγραμμα θα γράψετε τις σκέψεις και τα συναισθήματα που θεωρείς ότι θα είχε ο Άγιος Πρωτομάρτυρας Στέφανος.

Έξω από το περίγραμμα θα γράψεις τις σκέψεις και τα συναισθήματα τα δικά σου.

Αγία Θέκλα

Η ισαπόστολος και πρωτομάρτυρας Θέκλα καταγόταν από το Ικόνιο και ήταν θυγατέρα εθνικής οικογένειας. Μεταστράφηκε στη χριστιανική πίστη χάρη στα κηρύγματα του ίδιου του Αποστόλου Παύλου που γίνονταν στην γειτονική οικία του Ονησιφόρου.

Για τον βίο της Αγίας Θέκλας διάβασε την ψηφιακή παρουσίαση:

Τοιχογραφία του βου αιώνα που ανακαλύφθηκε σε σπήλαιο της Εφέσου (πηγή Wikimedia)

B. ΧΡΟΝΙΑ ΔΙΩΓΜΩΝ

ΚΕΙΜΕΝΟ ΓΙΑ ΣΚΕΨΗ ΚΑΙ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Για να φτάσουμε στη σημερινή εποχή και να μπορούμε να εκφράσουμε την πίστη μας ελεύθερα, πέρασαν χρόνια μαρτυρικά. Στα 250 μ.Χ., στη διάρκεια των σύντομων αλλά μανιωδών διωγμών του Δεκίου, πρόσωπα για τα οποία υπήρχαν υποψίες πως πιστεύουν στον Χριστό ήταν υποχρεωμένα να απαλλάξουν φανερά τους εαυτούς τους από την υποψία αυτή, θυσιάζοντας στους παλιούς θεούς και μετά να λάβουν ένα πιστοποιητικό για να προστατεύουν τον εαυτό τους από περαιτέρω νομικές κατηγορίες.

Ας διαβάσουμε ένα τέτοιο πιστοποιητικό, απόσπασμα από πάπυρο που βρέθηκε στην Οξύρρυγχο, ένα κεφαλοχώρι στην Άνω Αίγυπτο, νότια του Φαγιούμ.

ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΡΟΛΩΝ

Αναλάβετε έναν από τους παρακάτω ρόλους και απευθυνθείτε με συγκεκριμένη φόρμα στο αντίστοιχο ακροατήριο και με τον αντίστοιχο τίτλο:

ΡΟΛΟΣ

Σύμβουλος του Αυτοκράτορα

ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟ

Αυτοκράτορας

ΦΟΡΜΑ

Αναφορά-Έκθεση, κατόπιν παρακολούθησης των χριστιανών

ΤΙΤΛΟΣ

Επιχειρήματα περί διατάγματος μη διεξαγωγής διωγμού

ΒΛΕΠΩ ΤΙΣ ΕΙΚΟΝΕΣ

Δείτε την συλλογή εικόνων με τους Ρωμαίους Αυτοκράτορες την εποχή των διωγμών και καταγράψτε μέσα από τα κείμενα που σας δίνονται στοιχεία για τους διωγμούς του Νέρωνα και του Διοκλητιανού (αίτια, χρονολογία, μάρτυρες).

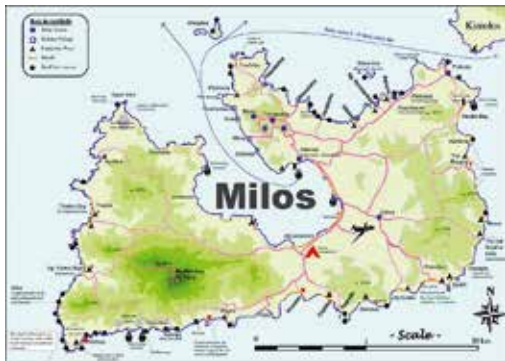
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ

Ολοκλήρωσε την ιστορία.

Ποια θα ήταν η συνέχεια μιας ιστορίας με αυτή την αρχή; Η ιστορία αρχίζει με τη φράση...

«Ήμουν περήφανος/-η, που ανήκα πλέον κι εγώ στην Εκκλησία του Χριστού μας! Έκανα τον περίπατό μου περιχαρής γι' αυτό, αλλά σύντομα συνειδητοποίησα ότι...».

Ένα νησί των Κυκλάδων διάσημο για τις κατακόμβες του...

Οι κατακόμβες βρίσκονται στην πλαγιά λόφου, στα νοτιοδυτικά του οικισμού της Τρυπητής, στην ευρύτερη περιοχή της αρχαίας πόλης, που τα ερείπιά της εκτείνονται μέχρι τον παραθαλάσσιο οικισμό Κλήμα.

Πρόκειται για σύμπλεγμα ευρύχωρων αιδουσών και διαδρόμων λαξευμένων στον μαλακό, πορώδη ηφαιστειακό βράχο (τόφφο), που συνδέονται με τεχνητούς διαδρόμους. Το συνολικό μήκος των στοών είναι 200 μ., το πλάτος ποικίλλει από 1-5 μ. και το ύψος από 1,6-2,5 μ. Ποιο νησί είναι;

Ερευνήστε τον ψηφιακό χάρτη και ανακαλύψτε σε ποιες ακόμα περιοχές της Μεσογείου βρέθηκαν κατακόμβες:

Να, όμως, που ήρθε η εποχή που οι διωγμοί σταμάτησαν και δόθηκε και στους χριστιανούς ελευθερία άσκησης της λατρείας τους. Αυτό έγινε, όπως γνωρίζετε και από το μάθημα της Ιστορίας σας, με το Διάταγμα των Μεδιολάνων, συμφωνία του Κωνσταντίνου και του Λικινίου, που είναι γνωστή και ως διάταγμα ανεξιθρησκίας. Αυτό θα το ερευνήσουμε στη συνέχεια...

8. Το Διάταγμα των Μεδιολάνων – Βασικό δικαίωμα του ανθρώπου η θρησκευτική ελευθερία

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Διάταγμα Μεδιολάνων - Ανεξιθρησκία

A. ΕΝΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Όπως μάτατε και στην ιστορία σας, «Το Διάταγμα των Μεδιολάνων, που βασίστηκε σε συμφωνία του Κωνσταντίνου και του Λικινίου (313), αναγνώρισε στους χριστιανούς ελευθερία **άσκησης*** της λατρείας τους και έτσι εξίσωσε τα δικαιώματά τους με αυτά των άλλων θρησκειών του Ρωμαϊκού Κράτους. Οι διωγμοί των χριστιανών, πάντως, έπαυσαν εντελώς μόνο όταν ο Κωνσταντίνος έγινε μονοκράτορας στο Ρωμαϊκό Κράτος (324)».

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

Με βάση, λοιπόν, όσα γνωρίζετε από την Ιστορία σας, βρείτε το Διάταγμα των Μεδιολάνων στο σχετικό QR της επόμενης δραστηριότητας και μελετήστε τις πληροφορίες που σας δίνονται στον σύνδεσμο, προσπαθήστε να γράψετε ένα άρθρο ως δημοσιογράφοι τοπικής εφημερίδας του **Μεδιόλανου***. Δώστε έναν συνταρακτικό τίτλο και γράψτε σύντομα, περιεκτικά και με τρόπο που να κρατά το ενδιαφέρον του αναγνώστη τα γεγονότα.

ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΜΕΔΙΟΛΑΝΩΝ

- Ποιο ήταν το πρόβλημα;
- Πού συνέβη;
- Πότε συνέβη;
- Ποιοι εμπλέκονται στην απόφαση;
- Ποια ήταν επιγραμματικά η απόφαση;
- Γιατί είναι σημαντικό;

ΣΚΕΨΟΥ – ΣΥΖΗΤΗΣΕ – ΜΟΙΡΑΣΟΥ

- Πρόκειται να εκπροσωπήσεις το σχολείο σου στη Βουλή των Εφήβων μαζί με κάποιους συμμαθητές και συμμαθήτριές σου. Ετοίμασε ένα κείμενο στο οποίο θα εξηγείς ως Έλληνας πολίτης και Ορθόδοξος χριστιανός τι προτείνεις για την εξάλειψη των διακρίσεων και την επικράτηση του αλληλοσεβασμού. Πώς η Ορθόδοξη χριστιανική μας ταυτότητα επιδρά στις θέσεις μας στην ευρύτερη κοινωνία;

ΒΟΗΘΗΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ: Μπορείτε να βρείτε περισσότερες πληροφορίες για τους διωγμούς στα Ιεροσόλυμα εδώ:

Οι μεγάλοι Διωγμοί – Σταυρόλεξο

- Λύστε το σταυρόλεξο που ακολουθεί

B. ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ**ΑΝΕΞΙΘΡΗΣΚΙΑ – ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ;**

Επίσης, όπως ήδη έχετε μάθει στην Κοινωνική Πολιτική Αγωγή της Στ' τάξης, σύμφωνα με το Σύνταγμα, η Ανατολική Ορθόδοξη Εκκλησία στη χώρα μας θεωρείται ως επικρατούσα, επειδή εκφράζει την πλειονότητα του Ελληνικού λαού και αποτελεί σημαντικό στοιχείο της ταυτότητάς του. Ωστόσο, στο Ελληνικό κράτος κάθε πολίτης έχει το δικαίωμα να πιστεύει σε όποια θρησκεία εκείνος επιθυμεί και να εκδηλώνει ελεύθερα την πίστη του σ' αυτήν. Το δικαίωμα αυτό, που προβλέπεται από το Σύνταγμά μας, διατυπώνεται ως αρχή της ανεξιθρησκίας. Ας συμπληρώσουμε τον πίνακα τώρα όπως ξέρετε...

ΑΝΕΞΙΘΡΗΣΚΙΑ

ΟΡΙΣΜΟΣ _____

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ _____

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ _____

ΑΝΤΙΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ _____

- Διαβάζουμε τα κείμενα και κάνουμε τη σύγκριση:

Δ΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

Η καταγραφή της εμπειρίας και της ζωής της Εκκλησίας: Η Αγία Γραφή

Περιεχόμενα

- 9 Η κατάρτιση του κανόνα της Αγίας Γραφής
- 10 Σχέση Παλαιάς και Καινής Διαθήκης – Η επίδρασή τους στην τέχνη και τον πολιτισμό

Η ανάγκη να μην ξεχαστούν με την πάροδο του χρόνου, αλλά και να μην αλλοιωθούν με οποιονδήποτε τρόπο όλα όσα δίδαξε ο Χριστός, όλα όσα αποτελούν την θεόπνευστη διδασκαλία πάνω στην οποία βασίζεται η πίστη μας, πριν και μετά τον Χριστό, οδήγησε την Εκκλησία μας στην οριοθέτηση της διδασκαλίας της.

Αυτό επιτεύχθηκε με τη σύνταξη του λεγόμενου ΚΑΝΟΝΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ, δηλαδή, με τον καθορισμό των βιβλίων τα οποία περιέχουν αυτήν τη θεόπνευστη διδασκαλία της Εκκλησίας μας.

Σ' αυτή την ενότητα θα μάθουμε:

- ➔ Να διερευνήσουμε, ομαδοσυνεργατικά, αποσπάσματα από τα βιβλία της Αγίας Γραφής
- ➔ Να αξιολογήσουμε τη σημασία τους στην τέχνη και τον πολιτισμό

9. Η κατάρτιση του κανόνα της Αγίας Γραφής

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Κανόνας Αγίας Γραφής - Βίβλος - Ευαγγέλιο

A. Η ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ

Η Αγία Γραφή αποτελείται από την Παλαιά Διαθήκη (49 βιβλία) και την Καινή Διαθήκη, (27 βιβλία). Όλα τα βιβλία της Αγίας Γραφής περιέχουν αλήθειες που ο Θεός αποκάλυψε στους συγγραφείς τους, μιλώντας στην καρδιά τους. Επειδή οι συγγραφείς τους ήταν άνθρωποι φωτισμένοι από το Άγιο Πνεύμα, λέμε ότι είναι βιβλία θεόπνευστα.

ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ: 27 ΘΕΟΠΝΕΥΣΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

- ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ
- ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ
- ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ
- ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ
- ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

- ΟΙ 14 ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
- ΟΙ ΕΠΤΑ ΚΑΘΟΛΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

- ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΗ (ΝΗΣΟΣ ΠΑΤΜΟΣ)

Ας δούμε ιδιαίτερα τα 27 θεόπνευστα βιβλία της Καινής Διαθήκης. Από την ημέρα της Ανάληψης του Κυρίου το 33 μ.Χ. έως τη στιγμή που γράφτηκε η Α΄ επιστολή του αποστόλου Παύλου προς Θεσσαλονικείς (περίπου το 51 μ.Χ.), δεν έχουμε στα χέρια μας κείμενα για τη ζωή και το έργο του Χριστού. Η Α΄ προς Θεσσαλονικείς Επιστολή είναι το βιβλίο που γράφτηκε πρώτο, το έτος 51 μ.Χ., από τον Απόστολο Παύλο στην Κόρινθο. Δεν άργησε να ακολουθήσει και η Β΄ επιστολή στα τέλη του έτους 51 με αρχές του 52 μ.Χ., ενώ ο Απ. Παύλος βρισκόταν ακόμη στην Κόρινθο. Πρόκειται για τα πρώτα γραπτά κείμενα του Αποστόλου Παύλου και ολόκληρης της Καινής Διαθήκης.

Ο Ευαγγελιστής Ιωάννης, Ιερό Ησυχ. "Ο Όσιος Αρσένιος ο Καππαδόκης", Βατοπαίδι Ορμούλιας, Χαλκιδική

Τελευταίο βιβλίο γράφτηκε η Αποκάλυψη του Ιωάννη, πιθανότατα γύρω στο 95 μ.Χ. κατά τη διάρκεια του διωγμού των Χριστιανών από τον αυτοκράτορα Δομιτιανό.

Οι μαθητές του Χριστού καθώς και οι αυτήκοοι (αυτοί που άκουσαν οι ίδιοι με τα αφτιά τους) και αυτόπτες μάρτυρες (αυτοί που είδαν οι ίδιοι με τα μάτια τους), αντάλλασσαν πληροφορίες και εμπειρίες που είχαν από τη σχέση τους με τον Ιησού. Αυτά αποτέλεσαν την προφορική παράδοση για τον Χριστό, που άρχισε σιγά σιγά να καταγράφεται και να κυκλοφορεί μεταξύ των χριστιανών. Τα κείμενα κυκλοφορούσαν ως χειρόγραφα μέσα στις πρώτες χριστιανικές κοινότητες. Αντιγράφονταν χειρόγραφα από γραφείς και διαβάζονταν στις εκκλησίες. Μέχρι τον 4ο αιώνα, η Εκκλησία συγκέντρωσε τα αποδεκτά βιβλία και τα αναγνώρισε ως κανονικά, όπως θα δούμε παρακάτω.

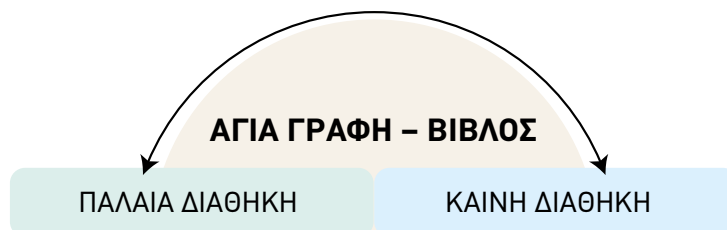
Διαβάστε τις πληροφορίες για τα 27 βιβλία της Καινής Διαθήκης εδώ:

ΓΝΩΡΙΖΕΤΕ ΟΤΙ

- ➔ Η *Αγία Γραφή*, το ιερό μας βιβλίο, είναι το πρώτο βιβλίο που τυπώθηκε όταν εφευρέθηκε η τυπογραφία από τον Γουτεμβέργιο.
- ➔ Είναι το πιο πολυδιαβασμένο βιβλίο του κόσμου και έχει κεντρική θέση στον πολιτισμό και τη ζωή των ανθρώπων.
- ➔ Η Εκκλησία μας **όρισε επίσημα** τον κατάλογο των βιβλίων της *Αγίας Γραφής* στην **Πενδέκτη Οικουμενική Σύνοδο** το 691 μ.Χ.
- ➔ Η λέξη **Ευαγγέλιο** (**Ευ** + **αγγελία**) σημαίνει «χαρμόσυνη είδηση» ή «χαρούμενη αγγελία». Η λέξη Ευαγγέλιο, από τους πρώτους ήδη μ.Χ. αιώνες, δηλώνει είτε το λυτρωτικό μήνυμα της *Καινής Διαθήκης* γενικά είτε κάποιο από τα τέσσερα βιβλία της *Καινής Διαθήκης*.

Η Εκκλησία συνειδητοποίησε πολύ νωρίς τη σημασία αυτών των κειμένων και γι' αυτό φρόντισε να τα διαφυλάξει, συντάσσοντας ήδη τον 3ο μ.Χ. αι. έναν κλειστό κατάλογο βιβλίων, τον *Κανόνα της Αγίας Γραφής*.

Η λέξη *Διαθήκη* στη θεολογική ορολογία σημαίνει συμφωνία.

Τα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης έχουν ως κεντρικό τους θέμα τη συμφωνία του Θεού με το λαό Του, που αντιπροσωπεύει όλη την ανθρωπότητα, με σκοπό να προετοιμαστούν οι άνθρωποι για τον ερχομό του Χριστού.

Τα 27 βιβλία της *Καινής Διαθήκης* μιλούν για την καινούρια συμφωνία και σχέση που πραγματοποίησε ο ίδιος ο Ιησούς Χριστός με όλους τους ανθρώπους.

ΓΙΑΤΙ ΟΜΩΣ Η ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ ΛΕΓΕΤΑΙ ΚΑΙ ΒΙΒΛΟΣ;

Η λέξη «**Βίβλος***» είναι αρχαία και σήμαινε το φυτό του παπύρου, επίσης τον φλοιό του ίδιου φυτού, εκ του οποίου παραγόταν η ομώνυμη γραφική ύλη, και συνεκδοχικά τον ίδιο τον περιτυλιγμένο με επεξεργασμένα φύλλα παπύρου ρόλο. Αρχικά η λέξη γραφόταν με -υ- και θεωρείται ότι προέρχεται από την πόλη Βύβλο της Φοινίκης, η οποία ήταν φημισμένη για τις εξαγωγές παπύρου. Το γεγονός ότι ταυτίστηκε η βασική λέξη της τότε αναγνωστικής και γραφικής ύλης με την *Αγία Γραφή* υπογραμμίζει ότι η τελευταία είναι «Το Βιβλίο των βιβλίων».

Ας δούμε τι ξέρουμε και τι θέλουμε να μάθουμε ακόμη: ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ - ΒΙΒΛΟΣ

ΣΚΕΨΟΥ – ΣΥΖΗΤΗΣΕ - ΜΟΙΡΑΣΟΥ

1. Βρείτε και εκτυπώστε το αρχείο με τα βιβλία της *Καινής Διαθήκης*. Συζητήστε στην ολομέλεια πόσα από τα βιβλία αυτά έχουν την μορφή επιστολής; Σε ποιο είδος βιβλίων ανήκουν οι επιστολές;

2. Ανάμεσα στα βιβλία υπάρχει μια επιστολή που λέγεται *Επιστολή Ιούδα*. Θα μπορούσε να είναι ο Ιούδας ο λεγόμενος προδότης ο συγγραφέας αυτής της επιστολής; **Αιτιολόγησε** την άποψή σου **και μοιράσου** τη σκέψη σου με τους συμμαθητές σου.

3. Κάντε την αντιστοίχιση και δείτε πόσα από τα βιβλία της *Παλαιάς* και της *Καινής Διαθήκης* γνωρίζετε.

Ανάμεσα, λοιπόν, στα βιβλία της *Καινής Διαθήκης* υπάρχουν τα τέσσερα Ευαγγέλια, στα οποία μπορούμε να βρούμε πολλές ιστορικές πληροφορίες.

Β. ΤΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ

ΣΚΕΨΟΥ – ΣΥΖΗΤΗΣΕ ΙΣΟΤΙΜΑ – ΜΟΙΡΑΣΟΥ

Διαβάστε τα παρακάτω χωρία της Αγίας Γραφής και συζητήστε με-
ταξύ σας. Υπάρχουν ιστορικές πληροφορίες; Ποια ιστορικά γεγονότα αναφέρονται; Μοιρα-
στείτε τη σκέψη σας.

«Κατά τις ημέρας εκείνες, μετά τη γέννηση του Ιωάννου, εκδόθηκε ένα διάταγμα από
τον *Αύγουστο Καίσαρα*, να γίνει απογραφή όλων των κατοίκων του κόσμου που βρίσκονταν
υπό την κυριαρχία της Ρώμης. Αυτή η απογραφή ήταν η πρώτη που έγινε όταν ηγεμόνας
της Συρίας ήταν ο Κυρήνιος. Και πήγαιναν όλοι να απογραφούν, ο καθένας στην πόλη από
την οποίαν καταγόταν...» (Λκ. 2, 1-3).

«Κατά δε το δέκατο πέμπτο έτος της αυτοκρατορίας του Τιβερίου Καίσαρος, όταν ηγεμό-
νας της Ιουδαίας ήταν ο Πόντιος Πιλάτος και τετράρχης της Γαλιλαίας ο Ηρώδης Αντίπας,
ο δε Φίλιππος, ο αδελφός αυτού, τετράρχης της Ιτουραίας και της Τραχωνίτιδος χώρας και ο
Λυσανίας τετράρχης της Αβιληνής, όταν αρχιερείς στα Ιεροσόλυμα ήταν ο Άννας και ο Καϊά-
φας, διέταξε ο Θεός τον Ιωάννη τον υιό του Ζαχαρία, που έμενε στην έρημο, και ήλθε εις όλη
την περιοχή του Ιορδάνη, κηρύσσοντας προς τον λαό του Ισραήλ και προτρέποντας αυτούς
να βαπτισθούν βάπτισμα μετανοίας, για να πάρουν άφεση αμαρτιών που θα τους έδινε εντός
ολίγου ο Μεσσίας. Αυτό δε το έργο του Ιωάννου είχαν προαναγγείλει τα θεόπνευστα λόγια
του Ησαΐου, ο οποίος είχε προφητεύσει “θα ακουστεί φωνή ανθρώπου, ο οποίος κράζει στην
έρημο και λέγει: ετοιμάσατε την οδόν του Κυρίου, κάμετε ίσους και ομαλούς του δρόμους
Του, από τους οποίους θα περάσει (προπαρασκευάσατε δηλαδή τας καρδίας σας, διά να σας
επισκεφθεί ο Λυτρωτής)”» (Λκ. 3. 1-4).

- ➔ Ποιοι αυτοκράτορες αναφέ-
ρονται στα παραπάνω χω-
ρία; Τι γνωρίζετε γι' αυτούς
από το μάθημα της Ιστορί-
ας σας;
- ➔ Αντιπαραβάλλουμε το κεί-
μενο του ευαγγελίου του
Ματθαίου με αυτό του Λου-
κά, σχετικά με τη Γέννηση
του Χριστού. Τι παρατη-
ρείτε ως προς τα ιστορικά
στοιχεία που δίνονται;

Ο Ευαγγελιστής Λουκάς, Ιερό Ησυχ. «Ο Όσιος Αρσένιος ο Καπ-
παδόκης», Βατοπαίδι Ορμούλιας, Χαλκιδική

Ποιον ηγεμόνα αναφέρει ο Ματθαίος και ποιον ο Λουκάς;

Μπορείτε να βρείτε τα παρακάτω χωρία στην *Καινή Διαθήκη* στο πρωτότυπο και να διαβάσετε και την απόδοση στη Νέα Ελληνική. Όπως καταλαβαίνετε, η ανάγνωση της *Καίνης Διαθήκης* βοηθά πολύ τη μελέτη σας και για το μάθημα της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, μια και η γλώσσα στην οποία έγραψαν οι θεόπνευστοι συγγραφείς είναι η απλή Κοινή (Αλεξανδρινή) – Γλώσσα της Ελληνιστικής Εποχής.

Ο Ευαγγελιστής Ματθαίος, Μικρογραφία από Ευαγγέλιο 12ου αιώνα, Άγιο Όρος

Κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο, κεφάλαιο 2ο, στίχοι 1-2

«Όταν γεννήθηκε ο Ιησούς στη Βηθλεέμ της Ιουδαίας, στα χρόνια του βασιλιά Ηρώδη, έφτασαν στα Ιεροσόλυμα σοφοί μάγοι από την Ανατολή και ρωτούσαν: «Πού είναι ο νεογέννητος βασιλιάς των Ιουδαίων; Είδαμε ν' ανατέλλει το άστρο του και ήρθαμε να τον προσκυνήσουμε».

Κατά Λουκάν Ευαγγέλιο, κεφάλαιο 2ο, στίχοι 1-2

«Κατά τις ημέρας εκείνες, μετά την γέννηση του Ιωάννου, εκδόθηκε ένα διάταγμα από τον Αύγουστο Καίσαρα, να γίνει απογραφή όλων των κατοίκων του κόσμου που βρίσκονταν υπό την κυριαρχία της Ρώμης. Αυτή η απογραφή ήταν η πρώτη που έγινε όταν ηγεμόνας της Συρίας ήταν ο Κυρήνιος. Και πήγαιναν όλοι να απογραφούν, ο καθένας στην πόλη από την οποίαν καταγόταν...»

Συγκρίνετε τα παρακάτω χωρία: Καταγράφουμε τα τρία πρώτα ευαγγέλια, του Ματθαίου, του Μάρκου και του Λουκά, σε παράλληλες στήλες και τα συγκρίνουμε μεταξύ τους. Έτσι μπορούν να εξεταστούν συνοπτικά (συν-όψις), για να διαπιστωθούν οι ομοιότητες και οι διαφορές τόσο ως προς τη μορφή όσο και ως προς το περιεχόμενο.

Οι συγγραφείς τους ονομάζονται και **συνοπτικοί** και τα ευαγγέλια **συνοπτικά**.

ΤΑ 4 ΚΑΝΟΝΙΚΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ

Είναι τα τέσσερα πρώτα βιβλία της Καίνης Διαθήκης, τα οποία έγραψαν ο Ματθαίος, ο Μάρκος, ο Λουκάς και ο Ιωάννης και διηγούνται τα γεγονότα της γέννησης, της ζωής, του θανάτου και της Ανάστασης του Χριστού, που είναι και το καθαυτό χαρμόσυνο γεγονός.

ΤΑ 12 ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ

Πρόκειται στην ουσία για δώδεκα ευαγγελικές περικοπές που αναφέρονται σε στιγμιότυπα των Αγίων Παθών του Χριστού, που αναγιγνώσκονται το βράδυ της Μεγάλης Πέμπτης, όταν τελείται ο όρθρος της Μεγάλης Παρασκευής.

10. Σχέση Παλαιάς και Καινής Διαθήκης – Η επίδρασή τους στην τέχνη και τον πολιτισμό

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Προφητεία - Επαλήθευση - διαχρονικότητα - Τέχνη

Α. Η ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΖΕΙ ΟΣΑ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΚΑΙΝΗ

Στο προηγούμενο μάθημα γνωρίσαμε την έννοια κανόνας (Κανόνας της Αγίας Γραφής).

Ερευνήσαμε και θρήκαμε τα βιβλία που αποτελούν αυτόν τον Κανόνα. Τα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης και τα βιβλία της Καινής Διαθήκης.

Αναρωτηθήκαμε, αλήθεια, τι σχέση μπορεί να συνδέει τις δύο αυτές διαθήκες (συμφωνίες);

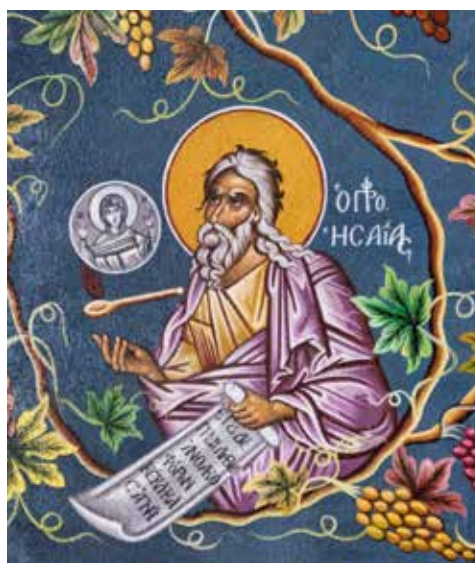
ΣΧΕΣΗ ΠΑΛΑΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

«Η γέννηση του Ιησού Χριστού έγινε ως εξής: Η μητέρα του, η Μαρία, αρραβωνιάστηκε με τον Ιωσήφ. Προτού όμως συννευρεθούν, έμεινε έγκυος με τη δύναμη του Αγίου Πνεύματος. Ο μνηστήρας της ο Ιωσήφ, επειδή ήταν ευσεβής και δεν ήθελε να τη διαπομπεύσει, αποφάσισε να διαλύσει τον αρραβώνα χωρίς επίσημη διαδικασία. Όταν όμως κατέληξε σ' αυτή τη σκέψη, του εμφανίστηκε στον ύπνο του ένας άγγελος σταλμένος από τον Θεό και του είπε: «Ιωσήφ, απόγονε του Δαβίδ, μη διστάσεις να πάρεις στο σπίτι σου τη Μαριάμ, τη γυναίκα σου, γιατί το παιδί που περιμένει προέρχεται από το Άγιο Πνεύμα. Θα γεννήσει Γιο, και θα του δώσουν το όνομα Ιησούς, γιατί Αυτός θα σώσει τον λαό Του από τις αμαρτίες τους». Με όλα αυτά που έγιναν, εκπληρώθηκε ο λόγος του Κυρίου, που είχε πει ο προφήτης: «Η παρθένος θα μείνει έγκυος και θα γεννήσει γιο, και θα του δοθεί το όνομα Εμμανουήλ, που σημαίνει, ο Θεός είναι μαζί μας»» (Μτ. 1, 18-23)

Τι παρατηρούμε στο παραπάνω κείμενο; Πού βρίσκεται η προφητεία και πού η πραγματοποίησή;

Ο προφήτης και βασιλιάς Δαβίδ, Ιερό Ησυχ. «Ο Άγ. Ιωάννης ο Πρόδρομος», Μεταμόρφωση Χαλκιδικής

Ο Προφήτης Ησαίας, Ιερό Ησυχ. «Ο Άγ. Ιωάννης ο Πρόδρομος», Μεταμόρφωση Χαλκιδικής.

ΔΙΑΘΗΚΗ

Προφητεία του Ησαΐα για τη Γέννηση του Χριστού.

ΔΙΑΘΗΚΗ

Η Γέννηση του Χριστού.

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

Ας δούμε κάποια χωρία από την Παλαιά Διαθήκη και ας τα συγκρίνουμε με τα αντίστοιχα γεγονότα της Καινής:

Παλαιά Διαθήκη

«Η παρθένος θα μείνει έγκυος και θα γεννήσει Γιο, και θα του δώσουν το όνομα Εμμανουήλ, που σημαίνει, ο Θεός είναι μαζί μας» (Ησ. 7,14).

«Μια φωνή βροντοφωνάζει στην έρημο: ετοιμάστε τον δρόμο για τον Κύριο, ισιώστε τα μονοπάτια να περάσει» (Ησ. 40, 3).

Καινή Διαθήκη

«Εκείνο τον καιρό, εμφανίστηκε στην έρημο της Ιουδαίας ο Ιωάννης ο Βαπτιστής, ο οποίος κήρυττε και έλεγε: “Μετανοείτε, γιατί έφτασε η βασιλεία του Θεού”. Για τον Ιωάννη είχε προφητέψει ο προφήτης Ησαΐας: “Μια φωνή βροντοφωνάζει στην έρημο: ετοιμάστε τον δρόμο για τον Κύριο, ισιώστε τα μονοπάτια να περάσει”» (Μτ. 3, 1-3).

Διαβάστε στο *Κατά Ματθαίον* Ευαγγέλιο (1, 20-23) και βρείτε το σημείο όπου αποκαλύπτεται καθαρά η πραγματοποίηση της προφητείας.

Ανακοινώστε στην ολομέλεια της τάξης το αποτέλεσμα της έρευνάς σας. Δείτε, για παράδειγμα, την παρακάτω περίπτωση της προφητείας του Ησαΐα για τον Ιωάννη τον Πρόδρομο.

B. Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΠΑΛΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΜΑΣ

Ο ευαγγελιστής Ματθαίος τοποθετεί στο σώμα του Ευαγγελίου του τις προφητείες που περιέχονται στα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης και φανερώνει έτσι πως αυτή είναι ένα χριστιανικό βιβλίο, που έχει σημαντική θέση στον κανόνα των ιερών βιβλίων του Χριστιανισμού.

- ➔ Στην Εκκλησία μας διαβάζονται συνεχώς περικοπές από την Παλαιά Διαθήκη. Π.χ. καθημερινά το «Ψαλτήρι», κατά τη Σαρακοστή η *Γένεσις* και η *Έξοδος* κ.λπ.
- ➔ Μελετήστε και το σχετικό κείμενο του Αγ. Ιωάννη Χρυσοστόμου για τη σχέση Παλαιάς και Καινής Διαθήκης.
- ➔ Η δική μας στάση απέναντι στην *Παλαιά Διαθήκη* είναι να τη μελετούμε με οδηγό την ερμηνεία των Αγίων Πατέρων.
- ➔ Η μακραίωνη ιστορία και προετοιμασία όλου του κόσμου να δεχτούν και να καταλάβουν τον Χριστό βρίσκεται στα ιερά βιβλία της *Παλαιάς Διαθήκης*.

Γ. ΕΙΝΑΙ Η ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ ΠΗΓΗ ΕΜΠΝΕΥΣΗΣ;

Στον παρακάτω πίνακα βλέπετε τίτλους μουσικών έργων και ονόματα μεγάλων ζωγράφων που εμπνεύστηκαν από θέματα της Αγίας Γραφής και μεγαλούργησαν. Θα μπορούσατε να συμπληρώσετε μια στήλη ακόμη με έργα λογοτεχνών, τα οποία είναι εμπνευσμένα από την Αγία Γραφή;

ΕΡΓΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ

- Ave Maria, Κατά Ιωάννη Πάδη,
- Κατά Ματθαίον Πάδη του Johan Sebastian Bach,
- Μεσσίας του Χέντελ, όπερα «Samson e Dalila» του Camille Saint – Saëns κ.ά.

ΖΩΓΡΑΦΟΙ

- Μιχαήλ Άγγελος,
- Άλμπρεχτ Ντύρερ,
- Νικολά Πουσέν,
- Τιντορέτο, Ρέμπραντ,
- Τζιοβάνι Μπατίστα Τιέπολο,
- Νικόλαος Γύζης κ.ά.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΕΣ

Πηνελόπη Δέλτα

Μία διάσημη κινηματογραφική ταινία που άφησε εποχή είναι π.χ. «Οι δέκα εντολές, The Ten Commandments», του 1956, σε παραγωγή και σκηνοθεσία Σέσιλ Ντε Μιλ.

Και σίγουρα όλοι γνωρίζετε τη σειρά «Ιησούς από τη Ναζαρέτ», του Φράνκο Τζεφιρέλι (1977), συνολικής διάρκειας 371 λεπτών.

ΩΡΑ ΓΙΑ ΔΡΑΣΗ

Κατεβάστε το αρχείο και προσπαθήστε να πραγματοποιήσετε τις δραστηριότητες. Πρόκειται για έναν διάσημο πίνακα του μεγάλου Ελβετού ζωγράφου Robert Zünd.

Σε συνεργασία με τον/την διπλανό/η σου στο θρανίο

α) Διαβάστε μέσα από τις διαφορετικές εικόνες την διήγηση της συνάντησης του Χριστού με δύο μαθητές Του και ανιχνεύσετε λεπτομέρειες για τα πρόσωπα, την ιστορία και την θεολογία που κάθε εικόνα εκπέμπει. **β)** Ποια εικόνα νομίζετε ότι αποδίδει καλύτερα την ιστορία και το θεολογικό νόημα της διήγησης και γιατί. **γ)** Μελετήστε την εικόνα «Εις Εμμαούς κλων τον άρτον» και συζητήστε την ορθόδοξη θεολογική απεικόνιση της πορείας προς Εμμαούς.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

α. Με τη βοήθεια του μαθήματος των Εικαστικών και των καθηγητών/-τριών σας, μπορείτε να ερευνήσετε και να παρουσιάσετε κάποια σημαντικά έργα ζωγραφικής ή γλυπτικής που να έχουν ως θέμα τους κάποιο γεγονός ή πρόσωπο της *Αγίας Γραφής*;

β. Με τη βοήθεια του μαθήματος της Μουσικής και των καθηγητών/-τριών σας, μπορείτε να ερευνήσετε και να παρουσιάσετε κάποια σημαντικά μουσικά έργα που να έχουν ως θέμα τους κάποιο γεγονός ή πρόσωπο της *Αγίας Γραφής*;

ΑΣ ΠΑΙΞΟΥΜΕ ΤΡΙΛΙΖΑ

Επιλέξτε τρία θέματα. Είτε διαγώνια είτε κάθετα.

Σχεδιάσε τη δική σου ζωγραφιά με έμπνευση από μια διήγηση της <i>Καινής Διαθήκης</i> .	Σχεδιάσε έναν πίνακα με δύο στήλες: <i>Παλαιά Διαθήκη – Καινή Διαθήκη</i> : τοποθέτησε πρόσωπα ή γεγονότα αντίστοιχα.	Σχεδιάσε τη δική σου ζωγραφιά με έμπνευση από μια διήγηση της <i>Παλαιάς Διαθήκης</i> .
Ποια μουσική σύνθεση θα επέλεγες σαν εισαγωγή σε μια ταινία με θέμα τα Πάθη του Χριστού;	Γράψε λίγους στίχους αρχίζοντας με τη φράση: «Αν ο κόσμος όλος εφάρμοζε τις διδαχές του <i>Ευαγγελίου...</i> »	Γράψε ένα μικρό ποίημα που να εκφράζει τη σχέση <i>Παλαιάς και Καινής Διαθήκης</i> .
Δημιούργησε ένα κολάζ με πρόσωπα από την <i>Παλαιά</i> και την <i>Καινή Διαθήκη</i> .	Δημιούργησε ένα κολάζ με σκηνές από την <i>Παλαιά</i> και την <i>Καινή Διαθήκη</i> .	Ποια μουσική σύνθεση θα επέλεγες σαν εισαγωγή σε μια ταινία με θέμα τις Δέκα Εντολές;

ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΤΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

- ➔ Ημερομηνία μαθήματος / Θέμα μαθήματος
- ➔ Ποια σημεία θεωρώ τα πιο βασικά που έμαδα σε αυτό το μάθημα;
- ➔ Γιατί τα θεωρώ βασικά;
- ➔ Ποια σημεία θεωρώ πιο ενδιαφέροντα σε αυτό το μάθημα και γιατί;
- ➔ Τι ήταν αυτό που πριν διαβάσω το μάθημα το νόμιζα σωστό, και τώρα είδα ότι ήταν λάθος;
- ➔ Τι ήταν αυτό που με έκανε να αλλάξω γνώμη μετά την ολοκλήρωση του μαθήματος;
- ➔ Ποια θέματα μου κέντρισαν το ενδιαφέρον και θέλω να μελετήσω περισσότερο στο μέλλον;

ΓΝΩΡΙΖΩ

ΘΕΛΩ ΝΑ ΜΑΘΩ

ΕΜΑΘΑ

Τι είναι η Αγία Γραφή;			
Πότε κατέγραψε η Εκκλησία τον Κατάλογο των βιβλίων της <i>Αγίας Γραφής</i> ;			
Πόσα βιβλία περιλαμβάνει;			
Γιατί λέμε ότι τα βιβλία της <i>Αγίας Γραφής</i> είναι θεόπνευστα;			

Ε΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Η συνάντηση του Χριστιανισμού και του Ελληνισμού

Περιεχόμενα

- 11 Διαστάσεις και πεδία συνάντησης Χριστιανισμού και ελλαδικού κόσμου
- 12 Οι Τρεις Ιεράρχες

Εμφανιζόμενος ο Χριστιανισμός μέσα στην ανθρώπινη ιστορία, συνάντησε τον Ελληνισμό και ήρθε σε επαφή μαζί του, διασώζοντας όλα τα υγιή στοιχεία του αρχαίου ελληνικού πνεύματος.

Σ' αυτή την ενότητα θα μάθουμε:

- ➔ Να αναγνωρίσουμε τον «Χριστιανισμό» ως πίστη των μελών της Εκκλησίας και ως μαρτυρία τους για τον Χριστό, την κεφαλή της Εκκλησίας και τον «Ελληνισμό» ως ιστορικό, υπερχρονικό πολιτιστικό φαινόμενο που ξεκίνησε από τον Ελλαδικό χώρο, αλλά δεν περιορίζεται σε αυτόν.
- ➔ Να προσδιορίσουμε το θετικό αποτέλεσμα της γόνιμης συνάντησης του Χριστιανισμού με τον Ελληνισμό, μέσα στην ανθρώπινη ιστορία.

II. Διαστάσεις και πεδία συνάντησης Χριστιανισμού και Ελληνικού κόσμου

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Χριστιανισμός - Ελληνισμός - Σύνθεση

Δύο θεμελιώδη πολιτισμικά μεγέθη: Ο Χριστιανισμός και ο Ελληνισμός αποτελούν τις βάσεις του σύγχρονου Ευρωπαϊκού πολιτισμού.

Θυμόμαστε την Αποστολική Σύνοδο στα Ιεροσόλυμα, το 48 μ.Χ.; Τη Σύνοδο πρότυπο (μοντέλο) λειτουργίας της Εκκλησίας;

Είναι αυτή που ανέδειξε την οικουμενικότητα της Εκκλησίας και ανέδειξε τον Χριστιανισμό ως μια πανανθρώπινη, οικουμενική πίστη, στηριγμένη στην ελευθερία.

A. ΣΧΕΣΗ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ – ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

Όταν η διδασκαλία του Χριστού εξαπλώθηκε έξω από τα όρια της Ιουδαίας, ο όρος Ελληνισμός σήμαινε την παιδεία και τον πολιτισμό που χαρακτήριζε τη ζωή σχεδόν όλων των λαών της Μεσογείου.

Ο Χριστιανισμός χρησιμοποίησε στοιχεία του Ελληνισμού, όπως π.χ. τη γλώσσα ή στοιχεία της ελληνικής φιλοσοφίας, για να μιλήσει για τον Χριστό. Θυμόμαστε για παράδειγμα την Ομιλία του Απ. Παύλου στον Άρειο Πάγο.

Σε πολλές και σημαντικές μονές αλλά και ναούς της χώρας μας συναντάμε τοιχογραφίες στις οποίες συνυπάρχουν αρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι και συγγραφείς με Αγίους της Ορθόδοξης Εκκλησίας.

Ο Ιουλιανός προσέδωσε στη χρήση του όρου Έλληνας μια **παγανιστική*** ερμηνεία με θρησκευτικό νόημα. Ο ίδιος προσδιοριζόταν ως Έλληνας, εννοώντας πως ακολουθούσε τη θρησκεία των παγανιστών, οι οποίοι έως τότε ήταν γνωστοί ως Εθνικοί.

Τα μέλη της Εκκλησίας, οι πιστοί του Ιησού Χριστού, ονομάστηκαν για πρώτη φορά χριστιανοί σε ένα σημαντικό κέντρο του ελληνορωμαϊκού πολιτισμού και λίκνο του ελληνικού πολιτισμού, την Αντιόχεια, σύμφωνα με τη μαρτυρία των *Πράξεων* (11, 26).

«Όταν τον βρήκε (ο Βαρνάβας τον Σαύλο), τον έφερε στην Αντιόχεια. Εκεί συμμετείχαν στις συνάξεις της Εκκλησίας για έναν ολόκληρο χρόνο και δίδαξαν πολύ κόσμο. Επίσης στην Αντιόχεια για πρώτη φορά ονομάστηκαν οι μαθητές του Ιησού “χριστιανοί”».

ΜΙΑ ΣΠΟΥΔΑΙΑ ΣΥΝΘΕΣΗ: ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ – ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ

Χρησιμοποιώντας την «ελληνιστική κοινή», δηλαδή την ευρέως διαδεδομένη ελληνική γλώσσα της εποχής, η Εκκλησία επικοινωνήσε και συνομίλησε με ανθρώπους που είχαν λάβει ελληνική παιδεία. Αν και αυτή η συνάντηση δεν ήταν πάντα εύκολη, βαθμιαία οδήγησε σε σπουδαίες συνθέσεις. Κι αυτές εκφράστηκαν παντού: στη θεσμική οργάνωση της κοινωνίας, στις ιδέες, στα έργα τέχνης, στα γράμματα και στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων.

Ο Ελληνισμός με τη γλώσσα του μεταφέρει και όλα τα στοιχεία που συγκροτούν τον πολιτισμό του, δηλαδή την παιδεία, τη φιλοσοφία, τις επιστήμες, την τέχνη, τους δεσμούς, τις κοινωνικές αξίες. Ο Χριστιανισμός, με όχημα την ελληνική γλώσσα και παιδεία, προβαίνει στην επεξεργασία και εισαγωγή καινοτόμων αντιλήψεων για τον Θεό, τον κόσμο, τον άνθρωπο, την ιστορία, την κοινωνία, την ανθρωπότητα και επιδρά στον Ελληνισμό.

Σχετικά με τις αμοιβαίες επιρροές και συνδέσεις μεταξύ Ελληνισμού και Χριστιανισμού, τις αντιθέσεις και τις συγκρούσεις, καθώς και τη γόνιμη σύνθεσή τους μπορείτε να μάθετε περισσότερα ή και να δοκιμάσετε τις γνώσεις σας παίζοντας το κουίζ.

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ

Αγώνας αντιλογίας

- ➔ Βρισκόμαστε στα πρώτα χρόνια του αυτοκράτορα Ιουλιανού. Μόλις εκδόθηκε ο νόμος του αυτοκράτορα, που απέκλειε τους χριστιανούς απ' όλα τα ανώτερα πολιτικά και στρατιωτικά αξιώματα και τους απαγόρευε να σπουδάζουν Γραμματική, Ρητορική, Ιατρική, ακόμα και Καλές Τέχνες.
- ➔ Δύο φοιτητές συζητούν, υποστηρίζοντας δύο αντίθετες απόψεις: Ο ένας, οπαδός του αυτοκράτορα, στηρίζει την απόφαση και καταφέρεται εναντίον των χριστιανών για τις νεοφερμένες ιδέες τους για έναν Θεό και για ανιδιοτελή αγάπη προς όλους... Από την άλλη, ο νεαρός χριστιανός επιχειρηματολογεί κατά της άδικης απόφασης του αυτοκράτορα.
- ➔ **Εσείς; Τι λέτε;** Θεωρείτε δίκαιη ή άδικη την απόφαση να αποκλειστούν ειδικά οι χριστιανοί από τα ανώτερα αξιώματα και τις σπουδές;

Παρατηρήστε τον πίνακα του Φλαμανδού ζωγράφου Anthony van Dyck.

- ➔ Τι θεωρείτε ότι συμβαίνει;
- ➔ Τι σας κάνει να αναρωτιέστε;

Όταν ο Θεοδοσίος πήγε στην εκκλησία και μπήκε στο Ιερό Βήμα, άκουσε τον Άγιο Αμβρόσιο να του λέει: «Εξω!». Πώς εξηγείτε τη στάση του Επισκόπου Αμβροσίου απέναντι στον Αυτοκράτορα Θεοδοσίο; Υπάρχει ένα ιστορικό γεγονός πίσω από τον πίνακα...

Ο Αμβρόσιος αποκλείει την είσοδο του Θεοδοσίου στον Ιερό Ναό, Anthony van Dyck, Εθνική Πινακοθήκη του Λονδίνου

Β. ΕΝΑ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΓΕΓΟΝΟΣ: Η ΣΦΑΓΗ ΣΤΟΝ ΙΠΠΟΔΡΟΜΟ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΤΟ 390 Μ.Χ.

Αποτελεί ένα πολιτικό έγκλημα του Θεοδοσίου ή ένα έγκλημα του χριστιανού αυτοκράτορα κατά των «Ελλήνων»;

Κάποιοι χρησιμοποιούν αυτό το ιστορικό γεγονός για να κατηγορήσουν τον Χριστιανισμό ότι «δίωξε» τους Έλληνες (= Εθνικούς) μετά την καθιέρωσή του ως επίσημης θρησκείας. Είναι όμως έτσι; Ο αυτοκράτορας Θεοδόσιος διέταξε τη σφαγή στον Ιππόδρομο, γιατί εκεί οι θεατές ήταν όλοι Έλληνες - Εθνικοί ή μήπως για να μην διαταραχθούν οι σχέσεις με τους συμμάχους Γότθους, τους οποίους ήθελε να ικανοποιήσει, επειδή ο όχλος μέσα στον Ιππόδρομο σκότωσε τον Γότθο στρατηγό Βουδέριχο;

Ας διαβάσουμε κάποιες πληροφορίες και μετά ας σκεφτούμε:

Το σίγουρο είναι ότι ο Άγιος Αμβρόσιος Επίσκοπος Μεδιολάνων (δηλαδή του σημερινού Μιλάνο), απαγόρευσε στον αυτοκράτορα Θεοδόσιο την Θεία Κοινωνία, εξαιτίας του γεγονότος της σφαγής.

ΣΚΕΨΟΥ – ΣΥΖΗΤΗΣΕ – ΜΟΙΡΑΣΟΥ

- ➔ Αναλύστε ποια ελληνικά πολιτιστικά στοιχεία βοήθησαν στην έκφραση και διάδοση του Χριστιανισμού.
- ➔ Αξιολογήστε τι το καινούργιο και συγκλονιστικό έφερε ο Χριστιανισμός στους Έλληνες, ώστε να αποφασίσουν να γίνουν χριστιανοί.
- ➔ Συγκρίνετε την ορθόδοξη εικόνα του Αγίου Βασιλείου με αυτή τη γνωστή του Santa Claus. Τι παρατηρείτε;

Ας δούμε τι ξέρουμε μέχρι τώρα και τι θέλουμε να μάθουμε ακόμη...

	ΓΝΩΡΙΖΩ	ΘΕΛΩ ΝΑ ΜΑΘΩ	ΕΜΑΘΑ
Ποια σχέση συνδέει τον Ελληνισμό και τον Χριστιανισμό;			
Τι εννοούμε ως Ελληνισμό και τι ως Χριστιανισμό;			
Γιατί λέμε ότι οι Τρεις Ιεράρχες είναι προστάτες των Ελληνικών Γραμμάτων;			

12. ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΕΣ

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Τρεις Ιεράρχες - Διδάσκαλοι - Πρότυπα - Αγωνιστές

Οι Τρεις Ιεράρχες, Ι. Ν. Αγίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου Γιαννιτσών

Όλοι σίγουρα ξέρουμε τη γιορτή των Τριών Ιεραρχών: 30 Ιανουαρίου. Πάμε στην εκκλησία, ακούμε την ομιλία για το έργο των Αγίων αυτών Πατέρων της Εκκλησίας μας, κάνουμε αρτοκλασία με το σχολείο. Είναι οι Άγιοί μας. Οι προστάτες της παιδείας μας.

Ας ξεκινήσουμε βλέποντας το παρακάτω βίντεο:

Α. ΑΣ ΔΟΥΜΕ ΠΟΛΥ ΣΥΝΤΟΜΑ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΟΥΣ

Οι Τρεις Ιεράρχες μίλησαν με αγάπη για τον Θεό, τον άνθρωπο και τη φύση.

- ➔ Τεράστια η φιλανθρωπική τους δράση. Κατά τον φοβερό λιμό του 367-368 ο Μ. Βασίλειος έσωσε από βέβαιο θάνατο όλους τους φτωχούς της ευρύτερης περιοχής της Καισάρειας. Μέσα στην περίφημη «Βασιλειάδα», όπου τα φιλανθρωπικά του ιδρύματα –νοσοκομεία, ορφανοτροφεία, ξενώνες, εργαστήρια, σχολεία– αποτελούσαν «μια ολόκληρη πόλη», έβρισκαν καταφύγιο και βοήθεια χιλιάδες άνθρωποι.
- ➔ Ο Ιωάννης Χρυσόστομος, που με τα λαμπρά του κηρύγματα και κυρίως με το έξοχο παράδειγμα του μαγνήτιζε τις ψυχές των πιστών, είχε κατορθώσει να τρέφει καθημερινά πάνω από 3.000 φτωχούς.
- ➔ Ο Γρηγόριος ο Θεολόγος κήρυττε την ισότητα και τη δίκαιη κατανομή των αγαθών: «Να ντραπείτε εσείς που κρατάτε όσα ανήκουν στους άλλους και να μιμηθείτε την ισότητα του Θεού, και δεν θα μείνει κανένας φτωχός. Ας μη καταβάλλουμε κόπους για να θησαυρίζουμε, ενώ άλλοι καταβάλλονται από τη φτώχεια».
- ➔ Αλλά και προς τη φύση οι Μεγάλοι Πατέρες και Διδάσκαλοι της Εκκλησίας μας ακολούθησαν την ίδια με τον Κύριό μας στάση σεβασμού, αγάπης και φιλίας.

- Ο Μ. Βασίλειος, στο έργο του *Ἐννέα Ὁμιλίες εἰς Ἑξαήμερον* (Ελληνική Πατρολογία, τόμος 29), ανέπτυξε θέματα από τον χώρο της Φυσικής, της Γεωλογίας, της Αστρονομίας, της Μετεωρολογίας, της Βοτανικής, της Ζωολογίας και της Ιατρικής, ώστε ο υμνογράφος να αναφέρει στο απολυτίκιο του Αγίου: «τὴν φύσιν τῶν ὄντων ἐτράνωσας...».
- Ο Μέγας Βασίλειος παραδέτει διάφορες παρατηρήσεις του για τα ψάρια, τα πτηνά, τα ένυδρα και τα χερσαία ζώα της γης. Ειδικότερα προβάλλεται το παράδειγμα του μερμηγκιού, καθώς και το παράδειγμα του σκύλου, που είναι πιστός στο αφεντικό του και ξέρει να δείχνει ευγνωμοσύνη, σε αντίθεση με πολλούς ανθρώπους που φέρονται με αγνωμοσύνη προς τον Δημιουργό Θεό.
- Στην 8η Ομιλία κεφάλαιο 5ο προβάλλει τη φροντίδα των νεαρών πελαργών προς τους γονείς τους: «Οι πελαργοί, όταν ο γονιός τους γυμνωθεί τελειώς από τα φτερά του, λόγω γήρατος, τον βάζουν ανάμεσά τους και τον ζεσταίνουν με τα φτερά τους... Του ετοιμάζουν τις τροφές σε αφθονία και τον βοηθούν, όσο γίνεται, ακόμη και στην πτήση, σηκώνοντάς τον απαλά με την πτέρυγα, ο ένας από τα δεξιά κι ο άλλος από τα αριστερά. Και τούτο είναι τόσο πασίγνωστο, ώστε μερικοί και την ανταπόδοση των ευεργεσιών την ονομάζουν **αντιπελάργωση**» (όπου αντιπελάργηση ή αντιπελάργωση σημαίνει τελικά την ανταπόδοση από το παιδί προς τους γονείς προχωρημένης ηλικίας των παροχών που δέχτηκε κατά την ανατροφή του).
- Αλλά και για τη συζυγική πίστη προβάλλει ως υπόδειγμα την τρυγόνα, για την οποία λένε πως όταν χάνει το ταίρι της, ποτέ δεν ξαναταιριάζει με άλλο τρυγόνι, μένοντας πιστή στη μνήμη του ομόζυγού της...
- Για τους Τρεις Ιεράρχες το οικολογικό πρόβλημα είναι πρωτίστως πνευματικό πρόβλημα. Η καταστροφή του περιβάλλοντος οφείλεται στην πνευματική πτώση του ανθρώπου. Όπως και η μόλυνση και διάβρωση της φύσεως είναι, πρωτίστως, συνέπεια της πνευματικής μόλυνσης και διάβρωσης του ανθρώπου.
- Ο άγιος Γρηγόριος ο Ναζιανζηνός (ο Θεολόγος), μιλώντας με αγάπη για τη φύση, μας διδάσκει αποφυγή εχθρικής συμπεριφοράς προς τη φύση, αποφυγή της πλεονεξίας και συμμόρφωση προς το τιμητικό αξίωμά μας ως προστατών της φύσεως.
- Ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος εντοπίζει την αιτία της καταστροφής της φύσης στην απομάκρυνση από τον Θεό. Ο άνθρωπος, με στενά και ιδιοτελή κριτήρια, προσπαθεί να επιβληθεί στο περιβάλλον του, ενώ ταυτόχρονα με τις συνεχείς επεμβάσεις του στη φυσική τάξη διαπιστώνει πως κινδυνεύει από τα ίδια του τα έργα, που τον πολεμούν και τον απειλούν. Το δημιουργικό του έργο μεταβάλλεται σε καταστροφή της φύσης, με πρώτο θύμα τον ίδιο τον εαυτό του. Πρόκειται για μια κατάσταση αυτοκαταστροφής, που παράδοξα συμπορεύεται με τη θεοποίηση της κτίσεως και την ειδωλοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος.
- Ο άνθρωπος είναι ο αποκλειστικός αίτιος της οικολογικής καταστροφής, γιατί δεν είδε τον κόσμο ως δωρεά και ευλογία του Θεού, αλλά ως αντικείμενο εκμετάλλευσης, για να ικανοποιήσει τις δικές του επιθυμίες. Όλα συνοψίζονται στην έλλειψη άσκησης και ψυχοσωματικής κάθαρσης, η οποία μας προστατεύει-προφυλάσσει από την πλεονεξία, την απληστία και τον υπερκαταναλωτισμό.

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ

Ακούστε το Απολυτίκιο των Τριών Ιεραρχών.

Απολυτίκιο

Τοὺς τρεῖς μεγίστους φωστῆρας τῆς Τρισηλίου Θεότητος, τοὺς τὴν οἰκουμένην ἀκτίσι δογμάτων θείων πυρσεύσαντας· τοὺς μελιρρύτους ποταμοὺς τῆς σοφίας, τοὺς τὴν κτίσιν πᾶσαν δεογνωσίας νάμασι καταρδεύσαντας· Βασίλειον τὸν μέγαν, καὶ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, σὺν τῷ κλεινῷ Ἰωάννῃ, τῷ τὴν γλῶτταν χρυσορῥήμονι· πάντες οἱ τῶν λόγων αὐτῶν ἔρασταί, συνελθόντες ὕμνοις τιμήσωμεν· αὐτοὶ γὰρ τῇ Τριάδι, ὑπὲρ ὑμῶν αἰεὶ πρεσβεύουσιν.

Απόδοση στα Νεοελληνικά

Αυτά τα τρία φωτεινά αστέρια που παίρνουν λάμψη από τον Τριαδικό Θεό, αυτούς που φώτισαν την οικουμένη με τη θεϊκή διδασκαλία, αυτά τα ποτάμια της σοφίας, που ξεδίψασαν όλη την πλάση με τη γνώση του Θεού, τον Μέγα Βασίλειο, τον Γρηγόριο τον Θεολόγο και τον ξακουστό Ιωάννη, που τα λόγια του ήταν χρυσάφι, όλοι εμείς που θαυμάζουμε τη σοφία τους ας μαζευτούμε να τους τιμήσουμε με ύμνους, γιατί αυτοί πάντοτε παρακαλούν τον Θεό για εμάς.

- ➔ Βρείτε μέσα στο απολυτίκιο από ένα επίθετο που χρησιμοποιείται για να χαρακτηρίσει κάθε έναν από τους Τρεις Ιεράρχες. Μπορείτε να αιτιολογήσετε τον χαρακτηρισμό; Εσείς με ποιο άλλο επίθετο θα χαρακτηρίζατε κάθε έναν από αυτούς τους τρεις μεγάλους Πατέρες της Εκκλησίας μας;

Βασίλειος: _____

Γρηγόριος: _____

Ιωάννης: _____

Επιλέξτε από το Απολυτίκιο πέντε λέξεις που θεωρείτε ζωτικής σημασίας και αιτιολογήστε την επιλογή των λέξεων.

Να, κι η βασιλόπιτα!
Μπορείτε να βρείτε γιατί λέγεται Βασιλόπιτα;
Μήπως ξέρετε την ιστορία της;

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΑΡΑΛΛΗΛΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ

	Μέγας Βασίλειος	Γρηγόριος ο Θεολόγος	Ιωάννης ο Χρυσόστομος
γέννηση	329/330 μ.Χ., Καισάρεια	329/330 μ.Χ., Ναζιανζός	347 μ.Χ., Αντιόχεια
θέση	Επίσκοπος Καισαρείας	Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως	Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως
σπουδές	Αθήνα, Κωνσταντινούπολη	Αθήνα, Καισάρεια, Αλεξάνδρεια	Αντιόχεια
έργο	Γνωστός για τη φιλανθρωπία του, ίδρυσε τη Βασιλειάδα: φιλανθρωπικό ίδρυμα που περιλάμβανε νοσοκομεία, ορφανοτροφεία, ξενώνες και γηροκομεία με στόχο την δωρεάν περίθαλψη των φτωχών, των ασθενών και των αδυνάτων.	«Λόγοι Θεολογικοί» : Μεταφλογερά του κηρύγματα και τη θεολογική του σκέψη, έπεισε πολλούς Αρειανούς να επιστρέψουν στη σωστή διδασκαλία της Ορθόδοξης Εκκλησίας.	Ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος, γνωστός για τη ρητορική του ικανότητα και τα εμπνευσμένα κηρύγματά του, συνέδεσε την Κυριακάτικη Λειτουργία, η οποία χρησιμοποιείται μέχρι σήμερα στην Ορθόδοξη Εκκλησία.
διδασκαλία	Τριαδολογία, φιλανθρωπία, μοναχισμός	Θεολογία, τριαδολογία, ποίηση	Ηθική διδασκαλία, κοινωνική δικαιοσύνη
Παιδεία και Γράμματα	Ενίσχυσε τη χριστιανική εκπαίδευση και συνδύασε την ελληνική παιδεία με τη χριστιανική διδασκαλία.	Εξέλιξε τη ρητορική και τη φιλοσοφία, ενσωματώνοντας την ελληνική παράδοση στη χριστιανική σκέψη.	Χρησιμοποίησε τη ρητορική του για να διδάξει και να εμπνεύσει τους πιστούς, ενισχύοντας τη χριστιανική παιδεία
χαρακτηριστική φράση	«Δεν είναι αληθινός ο πλούτος, όταν δεν μοιράζεται στους φτωχούς.» PG 31, 277A (Ομιλία Πρὸς τοὺς πλουτοῦντας)	«Δεν μας κάνει πολίτες το να μιλάμε σωστά, αλλά το να πράττουμε σωστά.» PG 35, 524B (Λόγος ΛΓ΄, Περὶ Φιλοπτωχίας)	«Τίποτα δεν είναι πιο πολύτιμο από την υγεία της ψυχής.» PG 48, 996 (Ομιλία εἰς τὸν Ψαλμὸν ΜΑ΄)
εορτή	30 Ιανουαρίου (μαζί με τους άλλους δύο)	30 Ιανουαρίου (μαζί με τους άλλους δύο)	30 Ιανουαρίου (μαζί με τους άλλους δύο)
κοίμηση	Ο Μέγας Βασίλειος πέθανε στις 1 Ιανουαρίου 379, σε ηλικία 49 ετών. Η αιτία θανάτου του ήταν η εξάντληση από την αδιάκοπη φιλανθρωπική και πνευματική του δραστηριότητα, καθώς και η κακή υγεία του. Η κηδεία του έγινε με μεγάλη λαϊκή συμμετοχή και σεβασμό, τόσο από φίλους όσο και από εχθρούς του	Ο Γρηγόριος ο Θεολόγος πέθανε στις 25 Ιανουαρίου 389 (ή 390), σε ηλικία περίπου 60 ετών. Μετά από μια ζωή γεμάτη πνευματικές αναζητήσεις και αγώνες για την υπεράσπιση της ορθόδοξης πίστης, αποσύρθηκε στην πατρική του περιουσία, όπου και πέθανε. Η κληρονομιά του ως θεολόγου και ποιητή παραμένει σημαντική	Ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος πέθανε στις 14 Σεπτεμβρίου 407, κατά τη διάρκεια εξορίας στην Πυτιούντα (σημερινή Γεωργία). Ο θάνατός του οφείλεται στις κακουχίες και τις στερήσεις που υπέστη λόγω της εξορίας του. Η φήμη του ως ρήτορα και ηθικού δασκάλου τον ακολούθησε.

ΣΤ΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Η Εκκλησία διαφυλάττει την ενότητα και την αλήθεια της

Περιεχόμενα

- 13 Κανόνες και όρια στην Εκκλησία. Δόγμα και αίρεση
- 14 Συνοδικός δεσμός στην Εκκλησία. Θεμελιώδεις αλήθειες της εμπειρίας και της διδασκαλίας της Εκκλησίας μας, με βάση το Σύμβολο της Πίστεως

Για την αντιμετώπιση των αιρέσεων συγκλήθηκαν Σύνοδοι, με σκοπό την οριοθέτηση της Ορθοδοξίας.

Σ' αυτή την ενότητα θα μάθουμε:

- ➔ Να διακρίνουμε τα όρια και τους κανόνες
- ➔ Να προβληματιστούμε ορμώμενοι από την προσωπική μας εμπειρία στο θέμα της ύπαρξης ορίων και κανόνων
- ➔ Να γνωρίσουμε τον δημοκρατικό και συνοδικό τρόπο λειτουργίας της Εκκλησίας μας
- ➔ Να ερευνήσουμε την ανάγκη οριοθέτησης της διδασκαλίας της και δέσπισης κανόνων.

13. Η Εκκλησία διαφυλάττει την ενότητα και την αλήθεια της

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Δόγματα - Αιρέσεις - Σύνοδοι - Υπέρολογο

A. ΚΑΝΟΝΕΣ ΚΑΙ ΟΡΙΑ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ. ΔΟΓΜΑ ΚΑΙ ΑΙΡΕΣΗ. ΣΥΝΟΔΟΣ

Όλοι ξέρουμε από την εμπειρία μας πόσο σημαντική είναι η ύπαρξη κανόνων και ορίων στη ζωή μας. Αρκεί να φανταστούμε τι θα γινόταν αν δεν είχαμε κανόνες, αλλά ούτε και όρια...

Σίγουρα, θυμάστε αυτό που είπαμε σε προηγούμενη ενότητα, ότι δηλαδή η Εκκλησία μας συνειδητοποίησε πολύ νωρίς τη σημασία των θεόπνευστων κειμένων και γι' αυτό φρόντισε να τα διαφυλάξει, συντάσσοντας ήδη τον 3ο αι. μ.Χ. έναν κλειστό κατάλογο βιβλίων, τον *Κανόνα της Αγίας Γραφής*.

– Να τα διαφυλάξει άραγε από τι; Διερωτηθήκατε;

Όμως, ας δούμε πρώτα την έννοια «**Κανόνας**». Έχει πολλές και διαφορετικές σημασίες η έννοια αυτή, ανάλογα με τη χρήση της. Είδαμε ήδη τον Κανόνα της Αγίας Γραφής...

Όρα, όμως, τώρα για το λεξικό μας:

Σίγουρα θα είδατε ότι μία από τις ερμηνείες του όρου «κανόνας» είναι και οι **ιεροί κανόνες**, που έχουν δεσπιστεί από την Εκκλησία και αφορούν κυρίως την πρακτική ζωή των πιστών.

Και βέβαια, έχετε όλοι προσέξει ότι στη Θεία Λειτουργία ακούμε σε κάποιο σημείο το Σύμβολο της Πίστεως, το λεγόμενο «Πιστεύω». Μάλιστα, είναι από τα λίγα σημεία της Λειτουργίας που το απαγγέλλουμε όλοι μαζί, όπως και το «Πάτερ ημών». Επίσης, το «Πιστεύω», όπως θα δείτε σε επόμενη ενότητα, το απαγγέλλει ο/η νονός/-ά, ο ανάδοχος, εκ μέρους του βαπτιζόμενου νηπίου. Αλλά ποιος το έγραψε το «Πιστεύω»;

ΠΑΙΔΙΑ ΕΤΟΙΜΑΣΤΕΙΤΕ!

Έχετε να ερευνήσετε και να διδάξετε στους συμμαθητές σας ό,τι ανακαλύψετε...

Ας χωριστούμε πρώτα σε μικρές ομάδες. Κάθε ομάδα, θα ερευνήσει ένα μικρό θέμα:

- ➔ Ομάδα Δόγματα
- ➔ Ομάδα Σύνοδοι
- ➔ Ομάδα Σύμβολο της πίστης
- ➔ Ομάδα Αίρεση
- ➔ Ομάδα Κυριακή Προσευχή
- ➔ Ομάδα Κανόνες

Ερευνήστε και παρουσιάστε τα αποτελέσματα της έρευνάς σας στην ολομέλεια, για να σχηματιστεί μια μεγάλη εικόνα, που θα αντιστοιχεί σε όλη τη γνώση για το θέμα που ερευνούμε... Θυμηθείτε και όσα είπαμε στην ενότητα για την Αποστολική Σύνοδο.

Συζητήστε στην ολομέλεια με τη βοήθεια του/της θεολόγου σας. (Κάθε ομάδα απαντά για τη δική της έννοια).

Η Α' Οικουμενική Σύνοδος, Ι.Ν. Αγίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου Γιαννιτών

ΤΙ ΕΝΝΟΥΜΕ ΜΕ ΤΙΣ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΕΝΝΟΙΕΣ;

ΔΟΓΜΑΤΑ

ΣΥΝΟΔΟΙ

ΣΥΜΒΟΛΟ ΤΗΣ ΠΙΣΤΗΣ

ΑΙΡΕΣΗ

Δόγματα, από το ρήμα δοκέω-ώ, είναι οι εξ Αποκαλύψεως αλήθειες στις οποίες στηρίζεται η πίστη μας. Είναι η διδασκαλία της Εκκλησίας μας για την Αλήθεια, που όμως συμπυκνώνει και έναν ανάλογο τρόπο ζωής.

Ας δούμε ένα βασικό δόγμα, λοιπόν: **ΤΟ ΤΡΙΑΔΟΛΟΓΙΚΟ Ή ΤΡΙΑΔΙΚΟ ΔΟΓΜΑ**

- ➔ ΠΑΤΗΡ
- ➔ ΥΙΟΣ
- ➔ ΑΓΙΟ ΠΝΕΥΜΑ
- ➔ ΤΡΕΙΣ ΥΠΟΣΤΑΣΕΙΣ, ΕΝΑΣ ΘΕΟΣ

B. ΟΙ ΕΙΚΟΝΕΣ ΜΙΛΟΥΝ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΟΥΝ

Στο ανατολικότερο και υψηλότερο σημείο κάθε ορθόδοξου ιερού ναού, στο ημιδόλιο υπεράνω της Αγίας Τράπεζας, εικονογραφείται η «Φιλοξενία του Αβραάμ». (Ι. Ν. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, επί της οδού Δελφών – Μιαούλη στη Θεσσαλονίκη.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΤΕ ΤΗΝ ΕΙΚΟΝΑ

1. Ποιο γεγονός βλέπετε;
2. Ποια πρόσωπα μετέχουν;
3. Πού συνέβη το γεγονός;
4. Πού θα το διαβάσουμε;

5. Γιατί είναι σημαντικό; Και ενώ ήταν τρεις, ο Αβραάμ χαιρέτησε: «Κύριε, εάν τυχόν βρήκα χάρη ενώπιόν Σου, σε παρακαλώ μη καταφρονήσεις τον δούλο Σου...». Στην εικόνα «Φιλοξενία του Αβραάμ» η διαφορά στην ένδυση και τη στάση του σώματος δηλώνει τη διάκριση των Υποστάσεων.

6. Όμως, το γεγονός ότι και οι τρεις είναι άγγελοι δηλώνει την κοινή Ουσία. Ουσία, δηλαδή ότι τα τρία πρόσωπα της Αγίας Τριάδας (Πατήρ Υιός και Άγιο Πνεύμα) είναι **ομοούσια***.

Η Φιλοξενία του Αβραάμ, Ψηφιδωτό Ι.Μ. Παναγίας Κύκκου, Κύπρος

Δ. Ο ΑΓΙΟΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ

Ας δούμε το βίντεο για το Τριαδολογικό Δόγμα, όπως το διατύπωσε ο Άγιος Σπυρίδων στην Α΄ Οικουμενική Σύνοδο.

«Ετερότητα Υποστάσεων – Ταυτότητα Ουσίας»: Ο Θεός είναι ένας κατά την ουσία. Πατήρ, Υιός και Άγιο Πνεύμα έχουν την ίδια θεία ουσία.

Παρόλο που η ουσία του Θεού είναι μία, ο Θεός υφίσταται ως τρεις υποστάσεις (ή πρόσωπα): Πατήρ, Υιός και Άγιο Πνεύμα. Κάθε **υπόσταση*** έχει τις δικές της ιδιότητες:

- Ο Πατήρ είναι αγέννητος.
- Ο Υιός γεννάται από τον Πατέρα.
- Το Άγιο Πνεύμα εκπορεύεται από τον Πατέρα.

«Άκτιστες - Ομοούσιες»: Οι Τρεις Υποστάσεις (δηλ. τα Τρία Πρόσωπα, Πατήρ, Υιός και Άγιο Πνεύμα) είναι Άκτιστες, δηλ. δηλαδή δεν έχουν δημιουργηθεί, αλλά **υπάρχουν αιώνια**.

Οι Τρεις Υποστάσεις είναι Ομοούσιες, δηλ. έχουν την ίδια ουσία, δηλαδή είναι ένας Θεός και όχι τρεις θεοί.

«Παντέλειες» «τέλειες κατά πάντα»: κάθε υπόσταση της Αγίας Τριάδας είναι τέλεια και πλήρης, δηλαδή δεν υπάρχει καμία έλλειψη ή ανεπάρκεια. Αυτό σημαίνει ότι ο Πατήρ είναι τέλειος Θεός, ο Υιός είναι τέλειος Θεός, και το Άγιο Πνεύμα είναι τέλειος Θεός, χωρίς όμως να υπάρχουν τρεις Θεοί, αλλά ένας.

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

ΕΡΕΥΝΗΣΤΕ – ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΤΕ – ΑΚΟΥΣΤΕ ΤΙΣ ΑΛΛΕΣ ΟΜΑΔΕΣ

→ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΑΓΑΠΗΣ. ΑΓΑΠΗ – ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ – ΙΣΟΤΙΜΙΑ

Κάθε άνθρωπος είναι ένα ξεχωριστό, ανεπανάληπτο πρόσωπο, ισότιμο προς τα άλλα πρόσωπα, κατ' εικόνα Θεού πλασμένο και με στόχο τη δέωση.

→ ΠΑΤΗΡ – ΥΙΟΣ – ΑΓΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

ΠΡΟΣΩΠΑ ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΙΣΑ ΚΑΙ ΙΣΟΤΙΜΑ.

Η ζωή μας καλείται να είναι σχέση ισότητας και ισοτιμίας.

ΔΟΓΜΑΤΑ	ΣΥΝΟΔΟΙ	ΣΥΜΒΟΛΟ ΤΗΣ ΠΙΣΤΗΣ	ΑΙΡΕΣΗ
Με ποιον τρόπο ο Άγιος Σπυρίδων εξηγεί το δόγμα;	Σε ποια Οικουμενική Σύνοδο;	Ποια άρθρα διατυπώθηκαν τότε;	Σε ποια αίρεση θέλει να δώσει απάντηση;

ΔΕΛΤΙΟ ΕΞΟΔΟΥ

- Κάτι καινούργιο που έμαδα
- Με δυσκόλεψε
- Θα εφαρμόσω στη ζωή μου
- Τι ήταν αυτό που δεν καλύφθηκε στο μάθημα, ενώ προσδοκούσα ότι θα καλυφθεί;
- Τι ήταν σε αυτό το μάθημα νέο ή έκπληξη για μένα;
- Τι ήταν αυτό που με έκανε να αλλάξω γνώμη μετά την ολοκλήρωση του μαθήματος;
- Θα ήθελα ακόμα περισσότερες διευκρινίσεις για...

14. Συνοδικός δεσμός στην Εκκλησία.

Θεμελιώδεις αλήθειες της εμπειρίας και της διδασκαλίας της Εκκλησίας με βάση το Σύμβολο της Πίστεως

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Συνοδικό σύστημα – Αποφάσεις συνόδων – Σύμβολο της Πίστεως

Η Εκκλησία μας προστατεύει την Αλήθεια της πίστης μας διατυπώνοντάς την και οριοθετώντας την.

Όταν στην πορεία της Εκκλησίας μας εμφανίστηκαν προβλήματα, πάρθηκαν αποφάσεις.

Τις αποφάσεις μέσα στην Εκκλησία δεν τις παίρνει ένα άτομο, αλλά το σύνολο των πιστών, με βάση και οδηγό την Αγία Γραφή και την **Ιερά Παράδοση***.

Στην τάξη σας όταν υπάρχει ένα πρόβλημα, πώς αποφασίζετε;

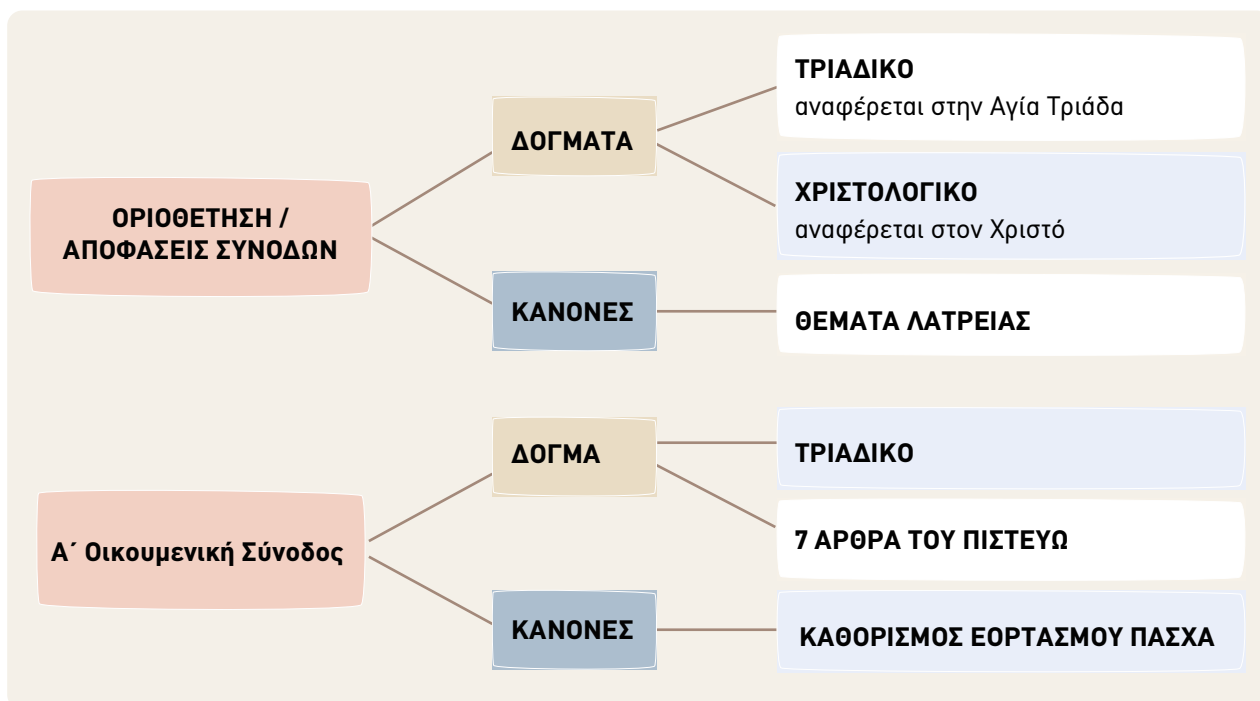
Σκεφτείτε ένα θέμα που σας απασχόλησε τελευταία. Πώς το λύσατε;

Ποιον δεσμό έχετε στην τάξη σας για να συζητάτε τα θέματά σας;

Ο διάλογος, η συζήτηση, η συλλογική –και όχι από ένα άτομο– απόφαση για τα κοινά είναι χαρακτηριστικά της δημοκρατίας.

A. Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΜΑΣ ΕΙΝΑΙ ΘΕΣΜΟΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ. ΘΕΣΜΟΣ ΣΥΝΟΔΙΚΟΣ

Μελετήστε τα παρακάτω σχήματα. Τι γνωρίζετε; Ποιες διευκρινίσεις χρειάζεστε;

ΑΣ ΣΥΓΚΡΙΝΟΥΜΕ ΚΑΠΟΙΑ ΚΕΙΜΕΝΑ (ΟΜΑΔΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ)

Κάθε ομάδα, θα ερευνήσει ένα μικρό θέμα:

→ ΟΜΑΔΑ Α΄:

- Πιστεύω εις ἓνα Θεόν,
Πατέρα, Παντοκράτορα,
ποιητήν οὐρανοῦ καὶ γῆς,
- Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν... (Γεν. 1,1)

Από πού ακριβώς προέρχονται τα δύο αυτά χωρία; Τι κοινό έχουν;

→ ΟΜΑΔΑ Β΄:

- Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς,
- οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.

Όταν θα έρδει ο Υίος του Ανθρώπου με όλη Του τη μεγαλοπρέπεια και θα Τον συνοδεύουν όλοι οι Άγιοι άγγελοι, θα καθίσει στον βασιλικό θρόνο Του... (Μτ. 25, 31-46)

Από πού ακριβώς προέρχονται τα δύο αυτά χωρία; Τι κοινό έχουν;

→ ΟΜΑΔΑ Γ΄:

- Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς.
- Ἀφοῦ τοὺς εἶπε αὐτὰ ὁ Κύριος, ἀναλήφθηκε στὸν οὐρανὸ καὶ κάθισε στα δεξιὰ τοῦ Πατρὸς (Μκ. 16, 19-20)

Από πού ακριβώς προέρχονται τα δύο αυτά χωρία; Τι κοινό έχουν; Σε ποιο γεγονός αναφέρονται;

→ ΟΜΑΔΑ Δ΄:

- Δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.
- Τα πάντα δι' Αὐτοῦ δημιουργήθηκαν κι ἀπ' ὅσα έγιναν τίποτα χωρὶς Αὐτόν δεν ἐγίνε... (Ιω. 1,3)

Από πού ακριβώς προέρχονται τα δύο αυτά χωρία; Τι κοινό έχουν; Σε Ποιόν αναφέρονται;

ΤΙ ΣΥΜΠΕΡΑΙΝΕΤΕ; ΠΟΥ ΒΑΣΙΖΕΤΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΛΟ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ;

B. ΤΟ ΣΥΜΒΟΛΟ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ – «ΠΙΣΤΕΥΩ»

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ

➔ ΣΥΝΑΡΜΟΛΟΓΗΣΤΕ ΤΑ ΚΟΜΜΑΤΙΑ ΤΟΥ ΠΑΠΥΡΟΥ

Σκεφτείτε ότι είστε ερευνητές και βρήκατε τμηματικά σε παπύρους το Σύμβολο της Πίστεως. Μπορείτε να βάλετε τα κομμάτια στη σωστή σειρά.

ΠΑΠΥΡΟΣ Νο 1

καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα. Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, καὶ παθόντα καὶ ταφέντα. Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς. Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς.

ΠΑΠΥΡΟΣ Νο 3

Εἰς μίαν, Ἁγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν. Ὁμολογῶ ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Προσδοκῶ Ἀνάστασιν νεκρῶν, καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν.

Μπορείτε να βάλετε τους παπύρους στη σωστή σειρά:

1. Πάπυρος Νο .....
2. Πάπυρος Νο .....
3. Πάπυρος Νο .....
4. Πάπυρος Νο .....
5. Πάπυρος Νο .....

ΠΑΠΥΡΟΣ Νο 2

Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα, Παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὄρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων. Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν,

ΠΑΠΥΡΟΣ Νο 4

Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, Οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.

Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ Κύριον, τὸ Ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν Προφητῶν.

ΠΑΠΥΡΟΣ Νο 5

Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰῶνων. Φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο. Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν,

Ανακαλύψτε περισσότερες πληροφορίες για την Α' Οικουμενική Σύνοδο και μάθετε τα μυστικά της εικόνας:

ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Βάλετε ένα + για να δείξετε τι καταφέρατε σε αυτή την ενότητα:

ΚΑΤΑΦΕΡΑ...	Ελάχιστα	Λίγο	Καλά	Πολύ καλά
Να μάθω το «Πιστεύω»				
Να κατανοήσω τη σημασία του συνοδικού δεσμού της Εκκλησίας μας				
Να γνωρίσω τα βασικά δόγματα				
Να αξιολογήσω τη συμβολή Πατέρων, όπως του Αγίου Σπυρίδωνα, στις αποφάσεις των Συνόδων				
Να διακρίνω ότι υπάρχουν πράγματα που είναι πέρα από την ανθρώπινη λογική				
Να εφαρμόσω την ενότητα και αγάπη των Προσώπων της Αγίας Τριάδος στην καθημερινή μου ζωή				

ΠΡΟΑΙΡΕΤΙΚΑ (ΑΝ ΕΧΕΙΣ ΧΡΟΝΟ ΚΑΙ ΔΙΑΘΕΣΗ...)

- ➔ Μπορείς να επισημάνεις στο «Σύμβολο της Πίστεως» τα σημεία που αναιρούν την αιρετική διδασκαλία του Αρείου ότι ο Υιός ήταν δημιούργημα του Πατέρα;
- ➔ Προσπάθησε να εντοπίσεις σε ποιο σημείο της Θείας Λειτουργίας λέμε όλοι μαζί το «Πιστεύω»...

Ζ' ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Μαρτυρία του Χριστού και της Εκκλησίας στον κόσμο

Περιεχόμενα

- 15 Αποστολή της Εκκλησίας η μαρτυρία του ευαγγελικού μηνύματος – Η Ορθόδοξη πίστη συναντά διαφορετικούς πολιτισμούς
- 16 Άγιοι Κύριλλος και Μεθόδιος οι Θεσσαλονικείς Ιεραπόστολοι των Σλάβων

Ο Χριστός είπε στους μαθητές Του, λίγο πριν από την Ανάληψή Του: «Πηγαίνετε, λοιπόν, και κάνετε μαθητές μου όλα τα έθνη, βαπτίζοντάς τους στο όνομα του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος, και διδάξτε τους να τηρούν όλες τις εντολές που σας έδωσα. Κι εγώ θα είμαι μαζί σας πάντα, ως τη συντέλεια του κόσμου» (Μτ. 28, 19-20).

Σ' αυτή την ενότητα θα μάθουμε:

- ➔ Να ερευνήσουμε τον τρόπο με τον οποίο αυτή η «εντολή» της μαρτυρίας του ευαγγελικού μηνύματος πραγματοποιείται από τότε ως Αποστολή της Εκκλησίας,
- ➔ Να αξιολογήσουμε τη σημασία της ιεραποστολής, ερευνώντας ειδικότερα ως μελέτη περίπτωσης τις προσωπικότητες των Θεσσαλονικέων Αγίων Κυρίλλου και Μεθοδίου.

15. Αποστολή της Εκκλησίας η μαρτυρία του ευαγγελικού μηνύματος – Η Ορθόδοξη πίστη συναντά διαφορετικούς πολιτισμούς

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Ιεραποστολή – Εξάπλωση Ευαγγελίου – Πολιτισμός

A. ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΗ, Η ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΟΥ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ

Η «εντολή» της Μαρτυρίας του ευαγγελικού μηνύματος, που ο ίδιος ο Κύριός μας έδωσε στους Μαθητές Του λίγο πριν από την Ανάληψή Του, αποτελεί και την Αποστολή της Εκκλησίας, που πολλές φορές πραγματοποιείται με την ιεραποστολή.

Οι μαθητές του Χριστού αμέσως μετά την Πεντηκοστή, φωτισμένοι, ξεκίνησαν το ιεραποστολικό τους έργο!

ΣΚΕΨΟΥ – ΣΥΖΗΤΗΣΕ – ΜΟΙΡΑΣΟΥ

- Μαζί με τους συμμαθητές/-θήτριές σας προσπαθήστε να ανταλλάξετε απόψεις και ιδέες, ώστε να συμπληρώσετε μαζί, με τον τρόπο που προτιμάτε, τον παρακάτω πίνακα. Ο ορισμός μπορεί να δοθεί με λόγια, με ζωγραφιά, με ποίημα, με εικόνα ή όπως αλλιώς εσείς θέλετε.

ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΗ

ΟΡΙΣΜΟΣ

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

ΑΝΤΙΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

B. ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΕ, ΣΥΓΚΡΙΝΕ, ΣΚΕΨΟΥ ΚΑΙ ΣΥΖΗΤΗΣΕ ΜΕ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΘΗΤΕΣ ΣΟΥ...

Δείτε εδώ εικόνες από τις Ιεραποστολές της Ορθόδοξης Εκκλησίας σε ολόκληρο τον κόσμο:

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

1. ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΑΠΩΣΗ ΣΟΥ; ΣΥΜΦΩΝΕΙΣ; ΔΩΣΕ ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΣΟΥ

Εκκλησία χωρίς ιεραποστολή, είναι Εκκλησία χωρίς αποστολή.

2. ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΗ

Ποια χαρακτηριστικά θεωρείς ότι έχει;

3. ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΣΕ ΤΟ ΤΑΛΕΝΤΟ ΣΟΥ

- ➔ Μπορείς να συντάξεις το ημερολόγιο ενός ιεραποστόλου;
- ➔ Μπορείς να γράφεις λίγους στίχους με θέμα την ιεραποστολή;
- ➔ Μπορείς να ζωγραφίσεις έναν ιεραπόστολο, όπως τον φαντάζεσαι;

ΜΗΠΩΣ ΓΝΩΡΙΖΕΤΕ...

- ➔ Ποια Αγία ίδρυσε την Ορθόδοξη Εκκλησία της Γεωργίας; Η Εκκλησία μας τιμά τη μνήμη της στις 14 Ιανουαρίου.
- ➔ Ποιος θεωρείται ιδρυτής της Εκκλησίας της Αλεξάνδρειας; Σύμφωνα με την εκκλησιαστική παράδοση ήρθε στην Αλεξάνδρεια το έτος 42 και παρέμεινε επίσκοπός της επί 22 έτη.
- ➔ Ποιος Άγιος έφερε τον Χριστιανισμό στην Ιρλανδία; (περ. 385–461 μ.Χ.) Στην Ιρλανδία τον γιορτάζουν στις 17 Μαρτίου.
- ➔ Ποιος είναι ο Άγιος Ιεραπόστολος των Ινδιών; Μαρτύρησε εκεί, στα χρόνια του βασιλιά Μίσδιου, στην πόλη Μαλιαπούρ. Η χρονολογία θανάτου του δια λογιισμού υπολογίζεται στα 72 μ.Χ.
- ➔ Ποιοι Άγιοι υποστήριξαν με σθένος ότι οι γλώσσες είναι ανθρωπίνα κατασκευάσματα και ότι όλοι οι λαοί έχουν το δικαίωμα να ακούν τον λόγο του Θεού και να τελείται η λατρεία τους στη μητρική τους γλώσσα;
- ➔ Κατά τη διάρκεια ενός ταξιδιού στους Αγίους Τόπους, το πλοίο που τον μετέφερε παρεξέκλινε της πορείας του και προσάραξε σε βράχους στο βορειοανατολικότερο ακρωτήριο της Κύπρου. Εκεί, σήμερα, στην κατεχόμενη από τους τούρκους Καρπασία, υπάρχει το Μοναστήρι του, που προσμένει τη λευτεριά. Για ποιον Άγιο πρόκειται; Δείτε το βίντεο.

16. Άγιοι Κύριλλος και Μεθόδιος οι Θεσσαλονικείς Ιεραπόστολοι των Σλάβων

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Ιεραποστολή – Κύριλλος και Μεθόδιος –
Σεβασμός του διαφορετικού

A. ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΙΟΣ

Ένα σημαντικό τοπόσημο, δηλαδή ένα σημείο με ιδιαίτερο ενδιαφέρον, της Θεσσαλονίκης είναι ο Ιερός Ναός, που βλέπετε στη φωτογραφία.

Επιβλητικός δεσπόζει στην παραλιακή της Θεσσαλονίκης (Λεωφόρος Μ. Αλεξάνδρου) ο ναός των Αγίων Κύριλλου και Μεθόδιου, οι οποίοι ήταν και οι φωτιστές των Σλάβων. Ο ναός ανεγέρθηκε με την πρωτοβουλία του μακαριστού μητροπολίτη Θεσ/νίκης Παντελεήμονα Β'. Εγκαινιάστηκε το 1985.

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

ΦΟΡΕΣΤΕ ΤΑ ΧΡΩΜΑΤΙΣΤΑ ΚΑΠΕΛΑ ΤΗΣ ΣΚΕΨΗΣ

Μεταφερόμαστε στον 9ο αιώνα (862/863 μ.Χ.) στο Βυζάντιο. Μια εποχή μεγάλης πολιτιστικής ακμής και έντονης πνευματικής ανάπτυξης.

Τα πρόσωπα: Ραστισλάβος, αυτοκράτορας Μιχαήλ Γ', Φώτιος Πατριάρχης, Κύριλλος και Μεθόδιος οι Θεσσαλονικείς.

Το θέμα: Ο Ηγεμόνας της Μοραβίας Ραστισλάβος ζητά από το Βυζάντιο ιεραποστόλους.

- ➔ Ο Ραστισλάβος θέλει να γνωρίσει τον Χριστιανισμό από τους Βυζαντινούς, διότι επιθυμεί να αντισταθμίσει την απειλή των Γερμανών και των Βουλγάρων.
- ➔ Ο αυτοκράτορας Μιχαήλ Γ' και ο Πατριάρχης Φώτιος ανταποκρίνονται θετικά.
- ➔ Ποιους θα στείλουν ως ιεραποστόλους; Τι προσόντα πρέπει να διαθέτουν;

- ➔ Οι ιεραπόστολοι που θα αναλάβουν το έργο θα συναντήσουν μεγάλες δυσκολίες εκεί, καθώς θα βρουν έναν λαό εξαθλιωμένο, χωρίς γραφή, και επιφυλακτικό απέναντι στην αλλαγή. Κυρίως όμως, έχουν να αντιμετωπίσουν τους επισκόπους της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας, οι οποίοι, φοβούμενοι μήπως η Μοραβία αποκτήσει Ορθόδοξο (φιλοβυζαντινό) χαρακτήρα, θα φτάσουν στα άκρα για να τους εμποδίσουν.
- ➔ Πώς θα καταφέρουν να κηρύξουν σε ένα λαό που δεν έχει αλφάβητο; Θα ακολουθήσουν την αίρεση των τριών γλωσσών της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας (σύμφωνα με την οποία η διάδοση του Χριστιανισμού μπορεί να γίνει μόνο στην Ελληνική, την Εβραϊκή ή τη Λατινική); Ή θα κηρύξουν στη γλώσσα του λαού, την οποία μάλιστα γνώριζαν;

Ας ερευνήσουμε το θέμα φορώντας τα καπέλα της σκέψης. Θα φορέσετε όλοι/-ες από ένα χρωματιστό καπέλο και θα σχηματίσετε έξι ομάδες. Μπορείτε να δημιουργήσετε το καπέλο χρησιμοποιώντας ένα χρωματιστό χαρτόνι. Ο/Η «αρχηγός» κάθε ομάδας θα ανακοινώσει στο τέλος τα αποτελέσματα της ομάδας στην ολομέλεια.

➔ Ομάδα άσπρο καπέλο:

Συλλέξτε τις πληροφορίες που θα βρείτε στην παρουσίαση και ανακοινώστε στην ολομέλεια της τάξης:

Ποιους επέλεξαν οι Βυζαντινοί ως ιεραποστόλους για τη Μοραβία; Ποια ήταν τα προσόντα τους; Δώστε ένα σύντομο βιογραφικό τους. Ανακοινώστε τα ιστορικά στοιχεία που συγκεντρώσατε.

➔ Ομάδα κόκκινο καπέλο:

Καταγράψτε αυθόρμητες αντιδράσεις και συναισθήματα του λαού της Μοραβίας όταν οι ιεραπόστολοι μίλησαν στη γλώσσα τους.

➔ Ομάδα μαύρο καπέλο:

Όσοι επιλέξατε να φορέσετε το μαύρο καπέλο θα βρείτε και όλα τα μελανά σημεία..., δηλαδή, τους κινδύνους που προφανώς θα έχουν οι ιεραπόστολοι να αντιμετωπίσουν, και θα προσπαθήσετε έτσι να τους αποτρέψετε από την προσπάθειά τους...

➔ Ομάδα κίτρινο καπέλο:

Φορώντας αυτό το καπέλο θα παρουσιάσετε όλες τις θετικές πλευρές και τα οφέλη από την απόφαση να αναλάβουν την ιεραποστολή: δετικότητα, ενθουσιασμός, πνεύμα αισιοδοξίας!

➔ Ομάδα πράσινο καπέλο:

Φορώντας αυτό το καπέλο θα εκφράσετε τις δημιουργικές σκέψεις σας. Πώς θα κηρύξουν οι ιεραπόστολοι σε έναν λαό που δεν έχει αλφάβητο; Πώς θα πείσουν τους ρωμαιοκαθολικούς ιεραποστόλους ότι δεν ισχύει καμιά αρχή τριγλωσσίας;

➔ Ομάδα γαλάζιο καπέλο:

Εσείς θα συντονίσετε τις ομάδες. Θα διακρίνετε πού υπάρχουν πράγματι κίνδυνοι και πρέπει οι ιεραπόστολοι να προσέξουν, σε ποια σημεία θα πρέπει όντως να ενεργοποιηθεί η δημιουργική σκέψη, ποια γεγονότα ενδεχομένως να αποτελούν πηγή αισιοδοξίας και αισθήματος ότι όλα θα πάνε καλά και, τέλος, θα επιβεβαιώσετε με λογικά επιχειρήματα τα συναισθήματα του λαού που δέχτηκε την ιεραποστολή.

Άγιοι Κύριλλος και
Μεθόδιος,
Ι.Ν. Αγίων Αποστόλων
Πέτρου και Παύλου
Γιαννιτσών

Ανοίξτε τον ψηφιακό χάρτη και ερευνήστε τις περιοχές που κήρυξαν και επηρέασαν με το κήρυγμά τους οι Άγιοι Κύριλλος και Μεθόδιος.

Ας δοκιμάσουμε τώρα να συμπληρώσουμε το αναστοχαστικό ερωτηματολόγιο:

- ➔ Τίτλος ενότητας: Μαρτυρία του Χριστού και της Εκκλησίας στον κόσμο
- ➔ Ποια σημεία θεωρώ τα πιο βασικά που έμαδα σε αυτή την ενότητα;
- ➔ Γιατί τα θεωρώ βασικά;
- ➔ Ποια σημεία θεωρώ πιο ενδιαφέροντα σε αυτήν την ενότητα και γιατί;
- ➔ Τι ήταν αυτό που πριν διαβάσω την ενότητα το νόμιζα σωστό και τώρα είδα ότι ήταν λάθος;
- ➔ Τι ήταν αυτό που με έκανε να αλλάξω γνώμη, μετά την ολοκλήρωση της ενότητας;
- ➔ Ποια θέματα κέντρισαν το ενδιαφέρον μου και θα ήθελα να τα μελετήσω περισσότερο στο μέλλον;

ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΑ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΤΑΙΝΙΑ:

Παρακολουθείστε την ταινία και σχολιάστε το περιεχόμενό της: Κύριλλος και Μεθόδιος - Οι Φωτιστές των Σλάβων (2013). Πρωτότυπος τίτλος: Cyril a Metodej: Apostolove Slovanu / Cyril and Methodius: Apostles to the Slavs.

Η΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Η λατρευτική ζωή της Εκκλησίας

Περιεχόμενα

15

Η λατρεία ως δοξολογία – ευχαριστία – αναφορά και ως συστατικό του εκκλησιαστικού σώματος

Η Θεία Λατρεία αποτελεί την εξωτερίκευση της πίστης, που κάθε πιστός αποδίδει στον Θεό, ως εκδήλωση της ευγνωμοσύνης και της αγάπης του προς Αυτόν.

Σ' αυτή την ενότητα θα μάθουμε:

- ➔ Να ανακαλύψουμε τη Θεία Λειτουργία - με κορύφωση- το μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας - ως κεντρικό γεγονός αυτής της Λατρείας.
- ➔ Να ερμηνεύσουμε τα λόγια του Κυρίου μας Ιησού Χριστού: «Όπου είναι δύο ή τρεις συναγμένοι στο όνομά μου, εκεί βρίσκομαι ανάμεσά τους» (Μτ. 18, 20).

17. Η λατρεία ως δοξολογία – ευχαριστία – αναφορά και ως συστατικό του εκκλησιαστικού σώματος

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Θεία Λατρεία – Αναφορά – Εξαγιασμός της ύλης – παρουσία του Θεού

Σε προηγούμενη ενότητα είχαμε μιλήσει για τους προστάτες Αγίους μας, τους Τρεις Ιεράρχες. Την ημέρα της γιορτής τους, πηγαίνουμε με το σχολείο στην Εκκλησία και τελούμε την αρτοκλασία. Από μια τέτοια αρτοκλασία κατά την ημέρα των Τριών Ιεραρχών προέρχεται και η φωτογραφία μας.

Ανάμεσα στα έργα που μας άφησαν δύο από τους Τρεις Ιεράρχες, ο Μ. Βασίλειος και ο Ιωάννης Χρυσόστομος, συγκαταλέγεται η ομώνυμη Θεία Λειτουργία τους: Θεία Λειτουργία του Μ. Βασιλείου και Θεία Λειτουργία του Ιωάννου Χρυσοστόμου.

Για το θέμα αυτό θα επανέλθουμε σε επόμενη ενότητα, όπου θα μιλήσουμε για τη θεία Ευχαριστία και τα άλλα Μυστήρια.

A. ΕΥΧΕΣ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Έχετε ποτέ σκεφτεί πόσες σημαντικές ευχές (προσευχές) κάνουμε όλοι μαζί στην κοινή λατρεία, όταν πηγαίνουμε στην εκκλησία; Διαβάστε ενδεικτικά, όπως κάθεστε ανά δυάδες στα θρανία σας, τις παρακάτω ευχές, σκεφτείτε σε ποιον τομέα της καθημερινής μας ζωής αναφέρονται, συζητήστε μαζί τη σημασία τους και μοιραστείτε τις σκέψεις σας με την ολομέλεια της τάξης.

«Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν» σημαίνει: ας προσευχηθούμε όλοι μαζί στον Κύριο.

- ➔ Ὑπὲρ τῆς ἁνωθεν εἰρήνης...: Για την ειρήνη από τον Θεό και για τη σωτηρία των ψυχών μας ας παρακαλέσουμε τον Κύριο. Για την ειρήνη όλου του κόσμου, για τη στερέωση των Αγίων Εκκλησιών του Θεού και για την ένωση όλων των ανθρώπων ας παρακαλέσουμε τον Κύριο...
- ➔ Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων...: Για την ευκρασία των αέρων, για την καρποφορία της γης και για καλούς καιρούς ας παρακαλέσουμε τον Κύριο. Για κείνους που ταξιδεύουν στη θάλασσα και στη στεριά, για τους αρρώστους, για τους ανήμπορους, για τους αιχμαλώτους και για τη σωτηρία τους ας παρακαλέσουμε τον Κύριο. (Ευκρασία αέρων, ευκρασία καιρού, ευκρασία σώματος (κράση σημαίνει κατάσταση, λειτουργία. Ευκρασία

σώματος σημαίνει καλή κράση, καλή λειτουργία του σώματος, γερή κράση. Ευ-κρασία καιρού σημαίνει καλός και ήπιος καιρός, εύκρατο κλίμα).

- ➔ Αὐτός, Δέσποτα, πρόσδεξαι καὶ ἐκ στόματος ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν...: Δέσποτα, δέξου κι ἀπὸ ἐμὰς τοὺς ἀμαρτωλοὺς τὸν Τρισάγιο ὕμνο, κι ἔλα κοντὰ μας μέσα στην καλοσύνη Σου· συγχώρησέ μας κάθε ἀμάρτημα θελημένο ἢ ἀθέλητο· αγίασε τις ψυχές μας και τα σώματά μας και βοήθησέ μας να εἴμαστε καθαροί και ἅγιοι και να Σε λατρεύουμε σ' ὅλη μας τη ζωή...
- ➔ Ὑπὲρ τοῦ ῥυθθῆναι ἡμᾶς...: Για να γλυτώσουμε ἀπὸ κάθε θλίψη, οργή, κίνδυνο και ἀνάγκη, ας παρακαλέσουμε τὸν Κύριο. Βοήθησέ μας και σώσε μας, ἐλέησέ μας και σε ὅλα διαφύλαξέ μας, Θεέ, με τη Χάρη Σου. Ας ζητήσουμε ἀπὸ τὸν Κύριο ὅλη η ἡμέρα σήμερα να εἶναι ἀληθινὰ ἡμέρα του Θεοῦ, αγία, εἰρηνική και ἀναμάρτητη.
- ➔ Ας ζητήσουμε ἀπὸ τὸν Κύριο να μας στείλει Ἄγγελο εἰρήνης, που να μας οδηγεί πιστὰ και να μας φυλάει ψυχικά και σωματικά. Ας ζητήσουμε ἀπὸ τὸν Κύριο να συγχωρήσει και να μὴν υπολογίσει τις ἀμαρτίες και τα σφάλματά μας. Ας ζητήσουμε ἀπὸ τὸν Κύριο να μας δίδει ὅσα εἶναι καλὰ και συμφέροντα στις ψυχές μας και να επικρατεῖ η εἰρήνη στον κόσμο.
- ➔ Ας ζητήσουμε ἀπὸ τὸν Κύριο να περάσουμε τὸν υπόλοιπο χρόνο της ζωῆς μας με εἰρήνη και μετάνοια. Ας ζητήσουμε ἀπὸ τὸν Κύριο τα τέλη της ζωῆς μας να εἶναι χριστιανὰ, χωρὶς πόνο, χωρὶς ντροπή, και εἰρηνικά και να ἔχουμε καλή ἀπολογία μπροστὰ στο φοβερό θῆμα του Χριστοῦ.

Ερευνήστε στην παρουσίαση τι εἶναι τα «εἰρηνικά», δηλαδή οι δεήσεις στη Θεία Λειτουργία που ξεκινούν με τη λέξη «εἰρήνη»:

- ➔ Πόσα οικολογικά μηνύματα υπάρχουν μέσα στο κείμενο της Θείας Λειτουργίας!
- ➔ Πόσα μηνύματα για ενότητα και εἰρήνη!
- ➔ Μα αυτά δεν εἶναι και τα ζητούμενα της σύγχρονης εποχῆς;
- ➔ Να, που οι Ἅγιοι Πατέρες της Εκκλησίας μας, τόσα χρόνια πριν, με ἀπέραντη σοφία, γνωρίζουν ἄριστα τα μεγάλα και διαχρονικά προβλήματα του ἀνθρώπου και μπορούν κάλλιστα να προσεγγίσουν και να αγγίξουν την καρδιά του, ἀρκεί και ἐκεῖνος να εἶναι κοντὰ στον Θεό και να εφαρμόζει τις ἅγιες ἐντολές Του.

B. ΕΞΑΓΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΥΛΗΣ – ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

- ➔ Μέσα στην Εκκλησία, που εἶναι τὸ Σῶμα του Χριστοῦ, οι πιστοὶ προσευχόμεστε, δοξολογούμε τὸν Θεό, ζητάμε με πίστη ἀπὸ Αὐτόν ὅσα χρειαζόμεστε και Τον ευχαριστούμε για τις δωρεές Του.
- ➔ Μέσα στην Εκκλησία –τὸ Σῶμα Χριστοῦ– ενεργεῖ η Χάρη του Ἁγίου Πνεύματος και μεταβάλλει τὸ ψωμί και τὸ κρασί που ο ἱερεὺς προσφέρει ως σύμβολο της πίστεως και της αγάπης των χριστιανῶν: Το μεν ψωμί, με την ἐπιφοίτηση του Ἁγίου Πνεύματος, μεταβάλλεται σε Σῶμα, τὸ δε κρασί σε Αἷμα του Κυρίου και Θεοῦ και Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· αυτά ονομάζονται Ἅγια και Τίμια Δώρα και τα μεταλαμβάνουμε οι πιστοὶ με εὐλάβεια και αγάπη.
- ➔ Σε ὅλα τα Πατερικά κείμενα τονίζεται η ενότητα πνεύματος και ὕλης. Στην ὕλη δεν υπάρχει τίποτε κακό. Υπάρχει, ὅμως, τόσο η υγιῆς ὅσο και η νοσηρὴ στάση και διάθεση του ἀνθρώπου ἀπέναντί της.

- Όλοι μας έχουμε παρακολουθήσει τον Μεγάλο Αγιασμό, όπου ένα πλήθος ευχών αγκαλιάζουν ολόκληρη τη ζωή του ανθρώπου και τον προσανατολίζουν σωστά στη σχέση και την κοινωνία του τόσο με το έμψυχο όσο και με το άψυχο φυσικό περιβάλλον. Είναι ευχές για τον εξαγιασμό της φύσης, ώστε ο άνθρωπος να μην βλέπει τα υλικά αγαθά ως καταναλωτικά στοιχεία, αλλά ως «δώρα» της αγάπης του Θεού.
- Στην ευχή της Αναφοράς του Μ. Βασιλείου ακούμε και θεβαιώνουμε όλοι μαζί ότι ο Θεός είναι «ὁ χαρισάμενος ἡμῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς σῆς ἀληθείας», δηλαδή, Αυτός που χαρίζει σε μας την αλήθεια Του και μας βοηθά να συνειδητοποιήσουμε ότι με τις εχθρότητές μας προς το περιβάλλον –μολύνσεις, ρυπάνσεις, πυρκαγιές, εξαφανίσεις ζώων κ.λπ.– λησμονήσαμε και περιφρονήσαμε την υπεύθυνη και τιμητική αποστολή μας, το «ἐργάζεσθαι καὶ φυλάσσειν». Γι' αυτό, στην κοινή προσευχή μας ζητάμε από τον Θεό «ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ ἀπόστησον, παντὶ δὲ ἔργῳ ἀγαθῷ σύναψον», «τοὺς πονηροὺς ἀγαθοὺς ποίησον», δηλαδή να μας βοηθήσει να απομακρυνθούμε από κάθε έργο πονηρό και να μας ενώσει και να μας προσανατολίσει σε κάθε έργο αγαθό, κάνοντας, με τη Χάρη Του, τους πονηρούς αγαθούς.
- Δεν είναι τυχαίο, λοιπόν, που ένα από τα πρώτα αιτήματα, στην αρχή της Θείας Λειτουργίας του Ιωάννου Χρυσοστόμου αλλά και του Μ. Βασιλείου, είναι και το «Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου», μια ευχή που επεξηγείται και κατανοείται περισσότερο στη συνέχεια με τις ευχές «ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς...», «ὑπὲρ πλεόντων, ὄδοι-πορούντων, νοσοῦντων, καμνόντων, αἰχμαλώτων...» κ.ά.

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΙΝΑΙ ΣΩΜΑ ΚΑΙ ΨΥΧΗ. Ο ΘΕΟΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΕ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ ΩΣ ΨΥΧΟΣΩΜΑΤΙΚΗ ΟΝΤΟΤΗΤΑ. ΚΑΛΟ ΛΙΑΝ ΤΟ ΣΩΜΑ – ΚΑΛΗ ΛΙΑΝ Η ΨΥΧΗ.

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

1. ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΦΡΟΝΤΙΖΟΥΜΕ ΕΞΙΣΟΥ ΤΗΝ ΨΥΧΗ ΚΑΙ ΤΟ ΣΩΜΑ ΜΑΣ;

ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΓΙΑ ΤΟ ΣΩΜΑ

Τρώμε και πίνουμε για να διατηρηθούμε στη ζωή.

Πηγαίνουμε στον γιατρό να μας θεραπεύσει από την αρρώστια και να μας δώσει φάρμακα για τη σωματική μας υγεία.

ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΨΥΧΗ; ΤΙ ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΝΑ ΚΑΝΟΥΜΕ;

2. ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΤΕ ΚΑΡΤΕΣ ΜΕ ΕΥΧΕΣ

Σε χρωματιστά χαρτόνια, που θα στολίσετε καλλιτεχνικά, θα γράψετε με καλλιγραφικά γράμματα μια από τις ευχές της Θείας Λειτουργίας, αυτή που σας εντυπωσιάζει ή σας εκφράζει περισσότερο. Μπορείτε έτσι να δημιουργήσετε, με την εφηβική ευαισθησία που σας διακρίνει, έναν σελιδοδείκτη ή μια κάρτα για να στολίσετε την τάξη ή για να τη δώσετε σε κάποιο πρόσωπο που εκτιμάτε.

Θ΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Γιορτές και εορταστικοί κύκλοι

Περιεχόμενα

- 18 Η σημασία του λειτουργικού χρόνου και των γιορτών στη λατρεία και τη ζωή των πιστών – επανάληψη γεγονότων του παρελθόντος στο παρόν
- 19 Επίδραση των χριστιανικών γιορτών στην ελληνική πολιτισμική παράδοση

Ο χρόνος για τους χριστιανούς δεν είναι μονότονος, αλλά διάσπαρτος από γεγονότα με λυτρωτική σημασία.

Σ' αυτή την ενότητα θα μάθουμε:

- ➔ Να εξετάσουμε μία από τις προσφιλέστερες πτυχές της ορθόδοξης λατρείας, τις γιορτές, οι οποίες αναδεικνύουν το βαθύτερο νόημα της σωτηρίας του ανθρώπου μέσα από την πραγματοποίηση του σχεδίου της θείας οικονομίας.
- ➔ Να διαπιστώσουμε ότι το ημερολόγιο στο πλαίσιο της χριστιανικής λατρείας καθίσταται εορτολόγιο, καθώς οι ημέρες του έτους επενδύονται με ιερό περιεχόμενο.

18. Η σημασία του λειτουργικού χρόνου και των γιορτών στη λατρεία και τη ζωή των πιστών – επανάληψη γεγονότων του παρελθόντος στο παρόν

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Θεία Λατρεία – **Λειτουργικός χρόνος*** – Γιορτές

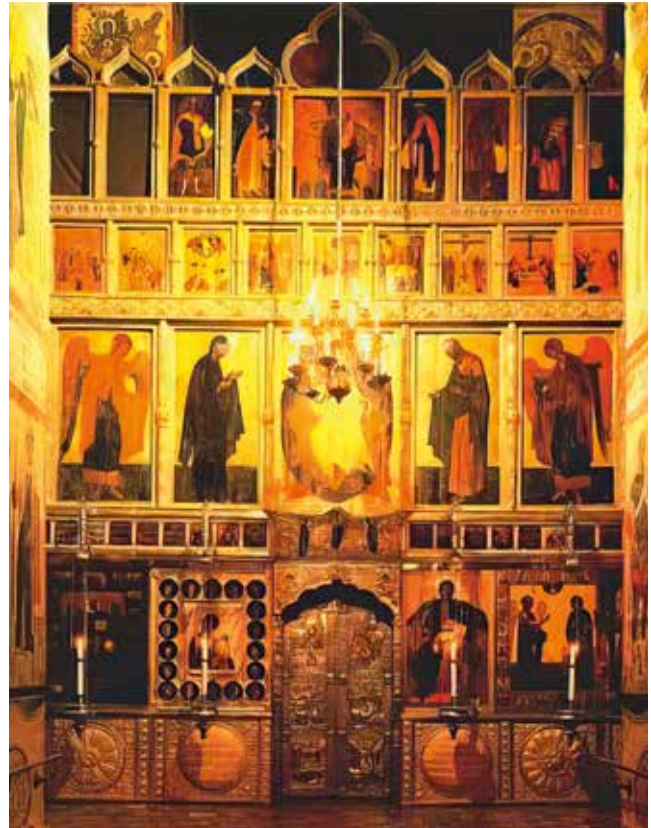
A. ΟΜΑΔΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΕΟΡΤΩΝ – ΕΟΡΤΑΣΤΙΚΟΙ ΚΥΚΛΟΙ

Σε αυτή την ενότητα θα ασχοληθούμε με τις γιορτές των αγίων της Εκκλησίας μας, των οποίων καλούμαστε να γίνουμε μιμητές τους. Μιμούμενοι τους αγίους αυτούς ανθρώπους, που «παρέχουν χαρίσματα» στους πιστούς, μιμούμαστε τον Χριστό μας.

Κάθε μέρα τιμάμε και κάποιον Άγιο ή Αγία, κάποιον ή κάποια Μάρτυρα.

Υπάρχουν, όμως, εκτός από τις γιορτές των Αγίων μας και οι γιορτές των σημαντικών γεγονότων, όπως είναι τα Χριστούγεννα, η Υπαπαντή, η Ανάσταση, η Πεντηκοστή κ.ά.

Σίγουρα θα έχετε παρατηρήσει ότι στο πάνω μέρος του τέμπλου, δηλαδή πάνω από την **Ωραία Πύλη***, υπάρχουν δώδεκα εικόνες που αντιστοιχούν στις δώδεκα μεγαλύτερες δρησκευτικές γιορτές της Εκκλησίας.

Εικονοστάσι ορθόδοξου ρωσικού ναού, el.wikipedia.org

Μπορείτε να τοποθετήσετε τα γεγονότα στη σωστή σειρά:

Κοίμηση της Θεοτόκου ___,	Μεταμόρφωση του Σωτήρος ___,	Έγερση του Λαζάρου ___,
Γέννηση του Χριστού ___,	Ευαγγελισμός της Θεοτόκου ___,	Σταύρωση του Χριστού ___,
Πεντηκοστή ___,	Υπαπαντή του Κυρίου ___,	Βάπτισμα – Θεοφάνια ___,
Ανάσταση του Χριστού ___,	Ανάληψη του Κυρίου ___,	Βαϊοφόρος ___.

Ας προσπαθήσουμε τώρα να θυμηθούμε πότε γιορτάζουμε αυτά τα μεγάλα γεγονότα της πίστης μας:

Τον Ευαγγελισμό **σταθερά** κάθε ..... Μαρτίου

Τα Χριστούγεννα **σταθερά** κάθε ..... Δεκεμβρίου

Την Υπαπαντή **σταθερά** κάθε ..... Φεβρουαρίου

Την **Ανάσταση**, όμως, τη γιορτάζουμε κάθε **Κυριακή**. Και ιδιαίτερα την Κυριακή του Πάσχα. Την **Πεντηκοστή** τη γιορτάζουμε πάντα Κυριακή, **πενήντα** (50) μέρες μετά το Πάσχα. Εξαρτάται δηλ. από την ημερομηνία που θα «πέσει» το Πάσχα. Την **Ανάληψη** τη γιορτάζουμε **σαράντα** (40) μέρες μετά το Πάσχα. Η μέρα είναι πάντα Πέμπτη.

Έχουμε, επομένως, γιορτές που τις γιορτάζουμε κάποια σταθερή ημερομηνία, όπως είναι τα Χριστούγεννα, και κάποιες που τις γιορτάζουμε με βάση τον εορταστικό κύκλο του Πάσχα, για το οποίο η Α΄ Οικουμενική Σύνοδος αποφάσισε πως πρέπει να τονίσουμε την ημέρα της Ανάστασης, την Κυριακή, την ημέρα του Κυρίου μας, και όχι κάποια σταθερή ημερομηνία. Καθόρισε, επίσης, η Κυριακή αυτή να είναι η πρώτη Κυριακή μετά την Πανσέληνο της εαρινής ισημερίας. Μια απόφαση της Α΄ Οικουμενικής Συνόδου, που αφορά θέμα λατρείας, δηλαδή ένας Κανόνας.

Ας τοποθετήσουμε στον πίνακα τις γιορτές, ανάλογα με το αν έχουν σταθερή ημερομηνία ή αν εξαρτώνται από το Πάσχα:

B. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΣ ΧΡΟΝΟΣ**ΜΑΘΗΤΕΣ ΣΕ ΣΚΕΨΗ ΚΑΙ ΔΙΑΛΟΓΟ...**

Σκεφτείτε: Στη Θεία Λειτουργία τα γεγονότα της θείας Οικονομίας (του σχεδίου του Θεού για την Σωτηρία του κόσμου) παρουσιάζονται ως παρόντα (σύγχρονα). Με τις ενεστωτικές εκφράσεις και τα «σήμερον», καλούμαστε να ζήσουμε τα γεγονότα...: «ΣΗΜΕΡΟΝ κρεμάται ἐπὶ ξύλου...», «ΣΗΜΕΡΟΝ γεννᾶται ἐκ Παρθένου...», «Σήμερον τῆς σωτηρίας ἡμῶν τὸ κεφάλαιον...», «Ἡ Παρθένος ΣΗΜΕΡΟΝ τὸν Ὑπερούσιον τίκτει...», «ΣΗΜΕΡΟΝ ὁ Δεσπότης πρὸς τὸ βάπτισμα ἐπείγεται...».

Πρόκειται για ανάμνηση γεγονότων (σαν σήμερα...) ή μήπως για επανάληψη –στο παρόν– γεγονότων του παρελθόντος;

Γράψτε τις προσωπικές απόψεις σας σχετικά με την έκφραση «σήμερον» για γεγονότα που συνέβησαν αιώνες πριν. Τι μας διδάσκει με αυτόν τον τρόπο η Εκκλησία μας;

Συζητήστε ανά δυάδες, όπως είστε στο θρανίο σας, τις σκέψεις σας. Αν χρειαστεί, αναθεωρή-

στε και διαμορφώστε μια βέλτιστη λύση, υιοθετώντας μια περιεκτική και εμπειριστατωμένη κοινή άποψη που εκφράζει τη δυνάδα.

Μοιραστείτε, παρουσιάστε τις ιδέες της δυνάδας σας σε όλη την τάξη και συζητήστε στην ολομέλεια.

Δημιουργήστε τις δικές σας ευχετήριες κάρτες

Σε χρωματιστά χαρτόνια, που θα στολίσετε καλλιτεχνικά, θα γράψετε με καλλιγραφικά γράμματα τις ευχές σας για την ονομαστική γιορτή των καθηγητών/-τριών σας και θα τους τις προσφέρετε την ημέρα του Αγίου τους. Μπορείτε να βάλετε και την αντίστοιχη εικόνα του Αγίου/-ίας ή του δρασκευτικού γεγονότος.

Σκέψου – γράψε – συζήτησε – μοιράσου

α. Σκεφτείτε τις δύο μεγάλες γιορτές: Περιγράψτε έδιμα του τόπου σας που έχουν σχέση με τα Χριστούγεννα και το Πάσχα;

β. Τσικνοπέμπτη – Καθαρά Δευτέρα: Ανήκουν στον ετήσιο εορταστικό κύκλο; Τις γιορτές, λοιπόν, τις ομαδοποιούμε ανάλογα:

➔ **με την ημερομηνία εορτασμού τους**

(Έχουν σταθερή ημερομηνία ή όχι; Είναι, δηλαδή, Ακίνητες ή Κινητές;)

➔ **με το πρόσωπο που εορτάζεται**

(Είναι γιορτές του Δεσπότη μας, του Κυρίου μας, Ιησού Χριστού, ή γιορτές της Παναγίας μας, της Θεομήτορος, ή γιορτές κάποιου εκ των Αγίων μας;)

Εκτός από τις γιορτές που γιορτάζουμε κάθε μέρα όλο τον χρόνο, η Εκκλησία μας έχει δεσπίσει ώστε κάθε μέρα να είναι αφιερωμένη σε κάποιο ιερό πρόσωπο ή πρόσωπα, τα ίδια πάντοτε, όλο τον χρόνο:

ΚΥΡΙΑΚΗ: στην Ανάσταση του Κυρίου.

ΔΕΥΤΕΡΑ: στους Αγγέλους.

ΤΡΙΤΗ: στον Ιωάννη Πρόδρομο.

ΤΕΤΑΡΤΗ: στον Τίμιο Σταυρό και τη Θεοτόκο.

ΠΕΜΠΤΗ: στον Άγιο Νικόλαο και τους Αγίους Αποστόλους.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ: στα Πάθη του Χριστού. (Είναι σαν να είναι Μ. Παρασκευή.)

ΣΑΒΒΑΤΟ: στους Αγίους μάρτυρες και στις ψυχές των κεκοιμημένων. (Ιδιαίτερα, βέβαια, οι κεκοιμημένοι τιμώνται κατά τα λεγόμενα «Ψυχοσάββατα».)

Έχετε ακούσει τις παρακάτω φράσεις; Εκφράστε την άποψή σας για το μήνυμά τους:

➔ «Βίος ανέορταστος μακρά ὁδὸς ἀπανδόκευτος» (Δημόκριτος)

➔ «Εορτάσωμεν, πιστοί, ἑορτὴν πνευματικὴν...» (Από την υμνολογία της εορτής των Εισοδίων της Θεοτόκου).

➔ «Μνήμη Ἁγίου μίμησις Ἁγίου» (Ιωάννης Χρυσόστομος)

19. Επίδραση των χριστιανικών γιορτών στην παράδοση

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Ήδη και έδιμα – Δημοτικά τραγούδια – Κάλαντα

Στην προηγούμενη διδακτική ενότητα αναφερθήκαμε στις γιορτές. Εδώ θα δούμε πως σχετίζονται οι θρησκευτικές γιορτές με τη ζωή μας, ως ένα σημαντικό κομμάτι του πολιτισμού μας.

Σε πολλές περιοχές του τόπου μας, στις ημερομηνίες που εορτάζουν οι εντόπιοι ναοί, οργανώνονται τα πανηγύρια, με λαογραφικά δρώμενα, που προσελκύουν πολλούς από τα γειτονικά μέρη αλλά και πολλούς ξένους. Εξάλλου, υπάρχει και ο λεγόμενος θρησκευτικός ή προσκυνηματικός τουρισμός, καθώς σε όλη την Ελλάδα – από τη Θράκη μέχρι την Κρήτη και από το Αιγαίο μέχρι το Ιόνιο, από το Άγιον Όρος και τα Μετέωρα μέχρι την Πάτμο – η χριστιανική πίστη εκφράστηκε στο διάβα των αιώνων ανεγείροντας μοναστήρια, εκκλησίες και ξωκκλήσια μεγάλης θρησκευτικής και αρχιτεκτονικής αξίας αλλά και πολιτισμικής κληρονομιάς. Στις βιβλιοθήκες και τα μουσεία των μονών μας φυλάσσονται τοιχογραφίες, κινητές εικόνες, χειρόγραφα, βιβλία και κειμήλια ανυπολόγιστης αξίας. Και, βέβαια, θα μπορούσαμε εδώ να προσθέσουμε και τα αντίστοιχα μοναστήρια και τις εκκλησίες της Κύπρου, όπως είναι η μονή Κύκκου και ο Ναός του Αγίου Λαζάρου του τετραήμερου και φίλου του Χριστού.

Τα κάλαντα, Νικηφόρος Λύτρας

A. ΕΘΙΜΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ - ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΚΑΛΑΝΤΑ

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ

Έδιμα και παραδόσεις, σχετικά με μεγάλες εκκλησιαστικές μας εορτές. Επιλέξτε ένα έδιμο, κατά την προτίμησή σας, και δημιουργήστε μία παρουσίαση για να την παρουσιάσετε στην τάξη την επόμενη φορά.

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΚΑΛΑΝΤΑ ΜΕΓΑΛΩΝ ΓΙΟΡΤΩΝ

Τα κάλαντα, δημοτικά τραγούδια με εγκωμιαστικούς στίχους για τις γιορτές των Χριστουγέννων και τη νέα χρονιά, είναι από τα λίγα έθιμα που διατηρούνται ζωντανά μέχρι και τις μέρες μας. Υπάρχουν, επίσης, τα κάλαντα των Φώτων, αλλά και τα κάλαντα του Λαζάρου, που τα ψάλλουν μικρά παιδιά το Σάββατο του Λαζάρου, μία μέρα πριν από την Κυριακή των Βαΐων. Την ημέρα αυτή εορτάζεται η Ανάσταση του Λαζάρου από τον Χριστό.

Σε πολλά μέρη της Ελλάδας το Σάββατο του Λαζάρου ζυμώνουν ειδικά ψωμάκια που μοιάζουν με σαβανωμένο άνθρωπο και ονομάζονται λαζαράκια, ενώ τα παιδιά τραγουδούν τα λαζαρικά, κάλαντα ειδικά για την ημέρα αυτή.

Συγκρίνετε τις πρώτες στροφές των Χριστουγεννιάτικων καλάντων τριών διαφορετικών περιοχών και στη συνέχεια σκεφτείτε ποια συναισθήματα εκφράζονται και σε ποια γεγονότα ή πρόσωπα ακριβώς γίνεται αναφορά. Εκφράστε την άποψή σας στην ολομέλεια.

Μπορείτε να επαναλάβετε τη δραστηριότητα με τα κάλαντα του Λαζάρου ή τα κάλαντα των Φώτων, αφού ψάξετε και βρείτε τα αντίστοιχα κείμενα.

ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΩΝ	ΘΡΑΚΗΣ	ΚΥΠΡΟΥ
<p>Αυτή είναι η ημέρα, όπου ήρθ' ο Λυτρωτής, από Μαριάμ Μητέρα, εκ Παρθένου γεννηθείς. (δισ)</p> <p>Άναρχος αρχήν λαμβάνει, και σαρκούται ο Θεός, ο Αγέννητος γεννάται εις την φάτνην ταπεινός... (δισ)</p>	<p>Χριστός γεννιέται, χαρά στον κόσμο, χαρά στον κόσμο, στα παλληκάρια. Σαράντα μέρες, σαράντα νύχτες η Παναγιά μας κοιλοπονούσε. Κοιλοπονούσε, παρακαλούσε τους αρχαγγέλους, τους ιεράρχες...</p>	<p>Καλήν εσπέραν άρκοντες τζ' αν είναι ορισμός σας Χριστού την θείαν Γέννησιν να πω... να πω στ' αρχοντικό σας. Χριστός γεννιέται σήμερα στης Βηθλεέμ την πόλιν οι ουρανοί αγάλλονται μαζί - μαζί κι φύσις όλη...</p>

Β. ΜΙΑ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΠΑΡΑΔΟΣΗ – Ο ΔΡΑΚΟΝΤΟΚΤΟΝΟΣ ΑΓΙΟΣ

Αξίζει να αναφερθούμε και σε ένα πολύ παλιό τραγούδι της Κύπρου μας, του οποίου ο δημιουργός δεν σώζεται. Πρόκειται για το τραγούδι «Ο Δράκος» ή «Το θαύμα τ' Άι Γιωρκού». Είναι ένα δημοτικό τραγούδι του ακριτικού κύκλου, παραδοσιακό της τάβλας, που το τραγουδούσαν δηλαδή ενώ κάθονταν στο τραπέζι. Αναφέρεται στον Άι Γιώργη, έναν από τους λαοφιλέστερους Αγίους μας, που έσωσε την πριγκιποπούλα από τον δράκοντα που εμπόδιζε τους ανθρώπους να πιουν νερό από την πηγή κι ήθελε αντάλλαγμα ανθρώπους... Ο Άγιος έσωσε την κόρη του βασιλιά κι όταν εκείνος χαρούμενος του πρόσφερε το χέρι της κόρης του και το βασίλειό του ο Άγιος ζήτησε μόνο να χτίσουν μια εκκλησία στο όνομά του. Μπορείτε, αν θέλετε, να αναζητήσετε στο διαδίκτυο και να ακούσετε το κυπριακό τραγούδι «Τ' Άη Γιωρκού».

Ο Άγιος Γεώργιος, <https://el.wikipedia.org/>

Ας διαβάσουμε το τέλος του τραγουδιού (γραμμένο στην Κυπριακή διάλεκτο):

«... Άνταν (= όταν) τους βλέπει ο βασιλιάς, κρυφές χαρές παθαίνει
 Ποιος είν' αυτός που μου 'καμεν τούτην την καλοσύνην
 Να δώκω το βασίλειον μου τζι ούλλον τον δησαυρόν μου
 Να δώκω τζαι την κόρην μου τζαι να γενεί γαμπρός μου
 Τζι επολογήθην Άγιος τζαι λέει τζαι λαλεί του (= Κι απάντησε ο άγιος και λέει και ξαναλέει)
 Έν δέλω το βασίλειον σου μήτε τον δησαυρόν σου
 Μιαν εκκλησιάν να χτίσετε, μνήμην τ' Άι Γιωργίου
 Που έρκεται η μέρα του κοστρείς του Απριλίου
 Που έρκεται η μέρα του κοστρείς του Απριλίου» (= εικοσιτρείς (23) του Απριλίου)

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ Η ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΟΥ ΔΡΑΚΟΝΤΟΚΤΟΝΟΥ ΑΪ ΓΙΩΡΓΗ

Η λαϊκή αυτή παράδοση για τον δρακοντοκτόνο Άγιο υπάρχει όχι μόνο στην Κύπρο, αλλά και σε κάθε μέρος της Ελλάδας και σε κάθε μέρος όπου υπάρχει Ελληνισμός. Στη Φιλιππιάδα, για παράδειγμα, στον δρόμο για τα Γιάννενα, εκεί που υπάρχει η πηγή που τροφοδοτεί με νερό τον ποταμό Λούρο, υπάρχει η «δρακότρυπα», γνωστή και ως «Τρύπα του Άι-Γιώργη». Στο Νέο Σούλι αναβιώνει το έθιμο της «Δρακοκτονίας» ανήμερα της γιορτής του Αγίου Γεωργίου.

Μπορείτε, επίσης, να διαβάσετε εδώ πληροφορίες για τον ναό του Αγίου Γεωργίου στη Βηρυτό, στην τοποθεσία, όπου σύμφωνα με την παράδοση, έγινε η δρακοκτονία:

- ➔ Τι ήταν σε αυτό το μάθημα νέο ή έκπληξη για μένα;
- ➔ Θα ήθελα ακόμα περισσότερες διευκρινίσεις για...
- ➔ Τι ήταν αυτό που δεν καλύφθηκε στο μάθημα, ενώ προσδοκούσα ότι θα καλυφθεί;
- ➔ Ένα πράγμα που κέντρισε το ενδιαφέρον μου και θα ήθελα να το μελετήσω με περισσότερες λεπτομέρειες στο μέλλον...

Ι΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Εκκλησιαστική τέχνη και πολιτισμός

Περιεχόμενα

- 20 Η επιρροή του Χριστιανισμού στον παγκόσμιο πολιτισμό
- 21 Η θέση της εικόνας στη λατρεία και την εκκλησιαστική τέχνη

Ο ορθόδοξος χριστιανικός πολιτισμός αποτελεί μέρος της ελληνικής πολιτισμικής κληρονομιάς (άυλης και υλικής) με παγκόσμια δυναμική συμμετοχή σ' ένα διεθνή «πολιτιστικό διάλογο» με άλλα κράτη.

Σ' αυτή την ενότητα θα μάθουμε:

- ➔ Να δίνουμε παραδείγματα επιρροής του Χριστιανισμού στον παγκόσμιο πολιτισμό
- ➔ Να ανακαλύψουμε τη θέση της εικόνας, μετά την εικονομαχία, στη λατρεία και στην εκκλησιαστική τέχνη

20. Εκκλησιαστική τέχνη και πολιτισμός

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Χριστιανισμός – πολιτισμός – εκκλησιαστική τέχνη

A. Η ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ ΣΤΟΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

Θυμάμαι από το μάθημα της Ιστορίας:

- την επιρροή της πολιτισμικής βυζαντινής κληρονομιάς στον κόσμο ως σήμερα,
- τη σπουδαιότητα της βυζαντινής τέχνης στον παγκόσμιο πολιτισμό.

Θεωρείται δεδομένο ότι η παρουσία του Χριστιανισμού στον κόσμο, από τα πρώτα χρόνια της παρουσίας του ως σήμερα, επηρέασε τον παγκόσμιο πολιτισμό σχεδόν σε όλα τα επίπεδα:

- Βοήθησε στη διάδοση νέων ανθρωπιστικών ιδεών, οι οποίες επηρέασαν τον εκδημοκρατισμό των δεσμών και τη νομοθεσία.
- Διέσωσε –με τις αντιγραφές στα μοναστήρια– χιλιάδες κείμενα της αρχαιότητας, τα οποία σε διαφορετική περίπτωση θα είχαν χαθεί.
- Δημιούργησε, κατά τη διάδοσή του, γραπτό λόγο (όσον αφορά τους σλαβικούς λαούς).
- Στήριξε τα γράμματα με την ίδρυση πανεπιστημίων.
- Διαμόρφωσε νέα ήθη και έθιμα με βάση τη λατρευτική ζωή, πολλά από τα οποία διατηρούνται μέχρι και σήμερα.
- Εισηγήθηκε νέα καλλιτεχνικά ρεύματα σε όλους τους τομείς της τέχνης.

Παράδειγμα: Η Ορθοδοξία έχει αποφασιστική σημασία στο έργο του Γ. Σεφέρη και την ανακαλεί στη μνήμη του συχνά. Ο διάσημος Έλληνας ποιητής, έχοντας βαθιά συναίσθηση της ευθύνης του απέναντι στον Χριστιανισμό, είδε σαν χρέος του τις μεταγραφές των ιερών κειμένων της Αγίας Γραφής στη δημοτική γλώσσα, όπως π.χ. του *Ύμνου των Ασματων*, της *Αποκάλυψης του Ιωάννη* κ.ά.

Θα λέγαμε, λοιπόν, ότι η Ορθόδοξη Εκκλησία προσλαμβάνει τον κόσμο, δημιουργώντας πολιτισμό, με σκοπό να ανακαινίσει και να νοηματοδοτήσει τον κόσμο με τον «καινό» τρόπο ζωής που δίδαξε ο Χριστός. Δεν είναι τυχαίο ότι η στάση αυτή είχε ως αποτέλεσμα να παράξει πολιτισμό και ελπίδα φωτός για όλο τον κόσμο.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα έργα των δύο μεγάλων Ελλήνων ποιητών του 20ού αιώνα, παγκόσμια γνωστών και βραβευμένων με βραβείο Νόμπελ, του Γεωργίου Σεφέρη το 1963 και του Οδυσσέα Ελύτη το 1979.

Απόσπασμα από το ποίημα «Στέρνα» του Γ. Σεφέρη (1932)

Το πέλαγο που σ' έφερε σε πήρε
πέρα στις λεμονιές τις ανδισμένες
τώρα που γλυκοξύπνησαν οι μοίρες
χίλιες μορφές με τρεις απλές ρυτίδες
στον επιτάφιο συνοδεία βαλμένες.
Σέρνουνε μοιρολόγια οι μυροφόρες
ν' ακολουθήσει η ελπίδα των ανθρώπων

στα μάτια σφηνωμένη με τις φλόγες
 φωτίζοντας το χώμα το τυφλό
 που ιδρώνει από της άνοιξης τον κόπο.
 Φλόγες του πέρα κόσμου, πυροφάνια
 πάνω στην άνοιξη που σήμερα αναβλύζει,
 ίσκιοι θλιμμένοι στα νεκρά στεφάνια
 βήματα... βήματα... η αργή καμπάνα
 μια σκοτεινή αλυσίδα ξετυλίγει

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ: ΑΚΑΘΙΣΤΟΣ ΥΜΝΟΣ - ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ ΤΟΥ ΟΔ. ΕΛΥΤΗ

Με την αντίστοιχη μουσική υπόκρουση, αφού διαβάσετε τα δύο κείμενα στον σύνδεσμο, σε συνεργασία με τον διπλανό σου σκεφτείτε, συζητήστε, αποφασίστε, υπογραμμίστε και ανακοινώστε στην ολομέλεια:

- ➔ Ποιο είναι το κοινό τους χαρακτηριστικό;
- ➔ Ποια είναι η επιρροή ενός κειμένου του βου μ.Χ. αι. στην ποίηση του 20ού αι; Σε ποια συμπεράσματα μας οδηγεί αυτό;

B. ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ UNESCO

UNESCO: Εκπαιδευτική Επιστημονική και Πολιτιστική Οργάνωση των Ηνωμένων Εθνών.

Ανάμεσα στους σκοπούς του παγκόσμιου αυτού οργανισμού είναι η παγίωση της παγκόσμιας ειρήνης μέσα από την επικοινωνία των λαών δια μέσω του πολιτισμού.

Ο χαρακτηρισμός-τίτλος «Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO» απονέμεται σε μνημεία, κτίσματα ή τοποθεσίες που διακρίνονται παγκοσμίως για την ιστορική, πολιτιστική, καλλιτεχνική ή περιβαλλοντική σημασία τους. Αυτός ο τίτλος έχει δοθεί σε πολλά χριστιανικά μνημεία σε όλο τον κόσμο (Βατικανό, Βουλγαρία, Γαλλία, Ελλάδα, Ισπανία κ.α.).

Στην Ελλάδα, ο τίτλος «Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO» έχει δοθεί σε πολλά μνημεία της αρχαιότητας (π.χ. την Ακρόπολη των Αθηνών, την αρχαία Ολυμπία κ.ά.). Ο ίδιος τίτλος έχει δοθεί σε χριστιανικά μνημεία, όπως το Άγιο Όρος, τα Μετέωρα, τα παλαιοχριστιανικά και βυζαντινά μνημεία της Θεσσαλονίκης, η Μονή του Αγ. Ιωάννη του Θεολόγου στην Πάτμο κ.ά.

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΟΜΑΔΟΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ: Ιστοεξερεύνηση

1. Μέσω της χρήσης του διαδικτύου και της πλοήγησης στον διαδικτυακό ιστότοπο της UNESCO, βρείτε και καταγράψτε όλα τα χριστιανικά μνημεία της Ελλάδας και τη χρονολογία ένταξής τους στον κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς.
2. Οι μαθητές/τριες ακούν αποσπάσματα από το έργο του Βαγγέλη Παπαθανασίου «Ραφωδίες» στο διαδίκτυο και βρίσκουν πληροφορίες για τους αντίστοιχους χριστιανικούς ύμνους.

21. Η θέση της εικόνας στη λατρεία και την εκκλησιαστική τέχνη

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Εικονομάχοι – εικονόφιλοι – Αναστήλωση εικόνων – Κυριακή της Ορθοδοξίας

Θυμάμαι από το μάθημα της Ιστορίας:

- την κρίση της εικονομαχίας και τα αποτελέσματά της στον χριστιανικό πολιτισμό,
- τα βασικά πολιτισμικά επιτεύγματα της μεσαιωνικής Ευρώπης στον τομέα της τέχνης.

Μετά τον συμβολικό χαρακτήρα της πρωτοχριστιανικής περιόδου (τέχνη των κατακομβών), για αρκετά χρόνια αναπτύχθηκε ιδιαίτερα η χριστιανική εικονογραφία. Η εικονοκλαστική τάση, όμως, των ανατολικών πληθυσμών της βυζαντινής αυτοκρατορίας, σε συνδυασμό με την εικονομαχική στάση κάποιων αυτοκρατόρων, θα οδηγήσει στην περίοδο της Εικονομαχίας, με την απαγόρευση και καταστροφή των εικόνων και τον διωγμό των εικονόφιλων πιστών. Χάρη στην αντίσταση, τα κείμενα και τις αποφάσεις σημαντικών ανθρώπων της εποχής, οι εικόνες αναστηλώθηκαν και η περίοδος της εικονομαχικής κρίσης τελείωσε.

Δείτε στο βίντεο τον θρίαμβο της Ορθοδοξίας:

Η ΕΙΚΟΝΑ ΜΕΤΑ ΤΟ ΣΧΙΣΜΑ ΤΟΥ 1054 μ.Χ.

Μετά τη διαίρεση και διάσπαση της κοινωνίας μεταξύ της Δύσης και Ανατολής (1054) οι δογματικές και θεολογικές διαφορές αποτυπώθηκαν και στην Εικονογραφία. Μπορούμε να διακρίνουμε αυτή τη σταδιακή διαφοροποίηση με αποκορύφωση την περίοδο της Αναγέννησης (15ος-16ος αι.).

Η **Εικονομαχία** στην Βυζαντινή Αυτοκρατορία είχε διάρκεια από τον 8ο έως τον 9ο αιώνα μ.Χ. και περιλάμβανε δύο βασικές φάσεις:

Πρώτη φάση (726-787 μ.Χ.): Ξεκίνησε με την απόφαση του αυτοκράτορα Λέοντα Γ΄ Ισαυρου να καταστρέψει τις εικόνες και να απαγορεύσει τη λατρεία τους.

Δεύτερη φάση (815-843 μ.Χ.): Επαναλήφθηκε η πολιτική εναντίον των εικόνων από τον αυτοκράτορα Λέοντα Ε΄ τον Αρμένιο. Η περίοδος αυτή έληξε με την εκδίωξη των εικονομάχων και την αποκατάσταση των εικόνων, με την ευλογία της αυτοκράτειρας Θεοδώρας, η οποία καδιέρωσε τη λατρεία των εικόνων στην εκκλησία.

ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ

**Ο Άγιος Ιωάννης
Δαμασκηνός**

Λόγοι απολογητικοί προς τους δια-
βάλλοντας τας αγίας εικόνας

**Η αυτοκράτειρα Ειρήνη
η Αθηναία**

Ζ' Οικουμενική Σύνοδος, η οποία
αποφάσισε την αναστήλωση των ει-
κόνων (Α' φάση της Εικονομαχίας)

Θεόδωρος Στουδίτης

Τρεις λόγοι αντιρρητικοί κατά ει-
κονομάχων, αντίστοιχοι προς τους
τρεις λόγους του Ιωάννου του Δα-
μασκηνού

**Η Αυγούστα αυτοκράτειρα
Θεοδώρα**

Κυριακή της Ορθοδοξίας. Τελική
αναστήλωση των Εικόνων (Β' φάση
της Εικονομαχίας)

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

Διαβάστε το κείμενο, παρατηρήστε τις εικόνες και καταγράψτε πέντε λέξεις για καθεμία. Ανακοινώστε στην τάξη το αποτέλεσμα της παρατήρησής σας.

«... Στην περίπτωση του Ρωμαιοκαθολικισμού ο ορθολογισμός οδήγησε στην κοσμικοποίηση των εκκλησιαστικών τεχνών. Τούτο είναι κατάδηλο στη δρασκευτική ζωγραφική της ιταλικής Αναγέννησης, όπου όλα ζωγραφίζονται με τους κανόνες της μαθηματικής προοπτικής, κατά τρόπο που να θυμίζουν τον υλικό κόσμο. [...] Οι προτεστάντες αντιδρώντας στην κοσμικοποίηση των εκκλησιαστικών τεχνών τις κατάργησαν εντελώς, αφήνοντας τις πνευματικές αισθήσεις εντελώς ακαλλιέργητες»

(Το πνευματικό σύμπαν κατά τον Φ. Κόντογλου, 1968).

Η Παναγία μας, Ι. Μ. Μ.
Βατοπαιδίου, Άγιον Όρος

Μαντόνα* και το παιδί,
Λεονάρντο ντα Βίντσι

ΙΑ΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Ορθόδοξη Εκκλησία και ταυτότητα

Περιεχόμενα

- 22 Ο ρόλος της Ορθόδοξης Εκκλησίας στη διατήρηση της χριστιανικής πίστης και της ταυτότητας των Νεοελλήνων
- 23 Η συνεισφορά των ιερών μορφών

Η ορθοδοξία αποτέλεσε αναπόσπαστο κομμάτι της εθνικής ταυτότητας στην κοινή πορεία της ιστορίας της ορθόδοξης Εκκλησίας και της ιστορίας του ελληνισμού.

Σ' αυτή την ενότητα θα μάθουμε:

- ➔ Να ερευνήσουμε πώς η Ορθοδοξία λειτούργησε ως ασπίδα προστασίας και διαφύλαξε την πολιτιστική και εθνική ταυτότητα του Ελληνισμού σε Ελλάδα και Κύπρο.
- ➔ Να διαπιστώσουμε ότι η Εκκλησία υπήρξε βασικός παράγοντας συνοχής, ενότητας και επικοινωνίας των υπόδουλων χριστιανών.
- ➔ Να διακρίνουμε σπουδαίες ιερές μορφές της Εκκλησίας, που πρωτοστάτησαν στο να διασώσουν οι απανταχού Έλληνες την ορθόδοξη πίστη τους, την ελληνική τους γλώσσα και την εθνική τους συνείδηση.

22. Ο ρόλος της Ορθόδοξης Εκκλησίας στη διατήρηση της χριστιανικής πίστης και της ταυτότητας των Νεοελλήνων

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Ορθόδοξη Εκκλησία – Ορθόδοξη Ταυτότητα

A. ΒΑΣΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΣΥΝΟΧΗΣ

Η Ορθόδοξη Εκκλησία υπήρξε βασικός παράγοντας συνοχής, ενότητας και επικοινωνίας των υπόδουλων χριστιανών, κατά την περίοδο της οθωμανικής κατάκτησης.

Η Εκκλησία διαφύλαξε τη γραπτή συνέχεια της ελληνικής γλώσσας και έπαιξε, όντως, κεντρικό συνδετικό-ενοποιητικό ρόλο.

Η Εκκλησία έχει να παρουσιάσει μία σωρεία μαρτύρων – σύμβολα αντίστασης του λαού, που αναπτέρωναν τις ελπίδες εθνικής ανάτασης σε κάθε Αγώνα.

ΚΕΙΜΕΝΟ ΓΙΑ ΣΚΕΨΗ:

«Τεράστια υπήρξε η συμβολή της Εκκλησίας στην αναχαίτιση του εξισλαμισμού, που αποτελούσε στα χρόνια της Τουρκοκρατίας διαρκή αφαιμάξη του Ελληνισμού και σοβαρή απειλή εξαφάνισέως του. Σ' αυτό το κύμα του θρησκευτικού και εθνικού αποχρωματισμού υψώθηκε ως ανασχετική δύναμη η θυσία των νεομαρτύρων. Χάρη στη θυσία τους, η σκλαβωμένη πατρίδα δεν υπέκυψε ολοκληρωτικά στον εξισλαμισμό και απέφυγε τον αφελληνισμό, διατηρήθηκε η εθνική συνείδηση στο δούλο Γένος και οι αγωνιστές της εθνικής ελευθερίας εμψυχώθηκαν από την ανεπανάληπτη θυσία τους.

Αλλά και κατά τη διάρκεια του μακεδονικού αγώνα η προσφορά της Ορθοδοξίας υπήρξε πολύ μεγάλη. Τη στιγμή κατά την οποία το Ελληνικό κράτος παρακολουδούσε με αδράνεια τα συμβαίνοντα, το Οικουμενικό Πατριαρχείο, η Μητέρα Εκκλησία, στάθηκε η πρωταρχική και κύρια δύναμη για τη σωτηρία της μαρτυρικής αυτής περιοχής. Με διπλωματικές παρεμβάσεις στην Υψηλή Πύλη, έντονες διαμαρτυρίες στις Μεγάλες Δυνάμεις, ενίσχυση και συντονισμό της εκκλησιαστικής διοικήσεως στις εμπερίστατες επαρχίες του Οικουμενικού Θρόνου, αγωνιζόταν να προστατεύσει την ελληνικότητα της Μακεδονίας. Ειδικότερα, ο Οικουμενικός Πατριάρχης Ιωακείμ ο Γ' ο μεγαλοπρεπής, με το υψηλό αίσθημα εθνικής ευθύνης που τον διέκρινε, αποφάσισε να στείλει στη Μακεδονία νέους στην ηλικία Μητροπολίτες, με μεγάλη μόρφωση, θάρρος και γενναιότητα, για να σταθούν με αυταπάρνηση στο χειμαζόμενο ποίμνιο.

Αντιπροσωπευτικά, αναφέρουμε τους Μητροπολίτες: Κορυτσάς Φώτιο Σαλπίδη, Καστοριάς Γερμανό Καραβαγγέλη, Πελαγονείας Ιωακείμ Φορόπουλο, Γρεβενών Αιμιλιανό Λαζαρίδη κ.ά. Οι ηρωικοί αυτοί Ιεράρχες, με τους αγώνες και τη μαρτυρική θυσία της ζωής τους, έγιναν σύμβολα αντίστασης του λαού, στέργισαν την πίστη του μακεδονικού Ελληνισμού

Ο απαγχονισθείς Κύπριος Αθ. Καρύδης, ο μητροπολίτης Νικομηδείας, πρωτεργάτης της Ελληνικής Επανάστασης.

Πηγή: Κυπριακή Διαδικτυακή Εγκυκλοπαίδεια Πολυγνώση, Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια, τομ. Ι (Λευκωσία: Αρκτίνος, 2011), σ. 275-6 στο λήμμα Αθανάσιος ο του Καρύδη. Στον πλάτανο αυτό, κατά την κατάληψη της πόλης από τους Οθωμανούς, κρέμασαν τον Μητροπολίτη Βεροίας, Άγιο Αρσένιο.

και έδωσαν ελπίδες εθνικής ανάστασης. Η θυσία τους παραδειγματίσε τον λαό, τόνωσε το φρόνημά του και γιγάντωσε την εθνική του συνείδηση.

Όπως σε όλους τους εθνικούς αγώνες, έτσι και κατά τη μικρασιατική καταστροφή η Εκκλησία έκανε το χρέος της. Οι λειτουργοί της έδωσαν το δικό τους «παρών» σε όλη τη διάρκεια της εθνικής αυτής περιπέτειας. Ο από Δράμας Σμύρνης Χρυσόστομος, ενώ είχε τη δυνατότητα να φύγει, έμεινε κοντά στο ποίμνιό του, μέχρις ότου ο μαινόμενος όχλος, ύστερα από μια εικονική δίκη, κυριολεκτικά τον κατασπάραξε. Τον Μοσχονησίω Αμβρόσιο τον πετάλωσαν και μετά τον κατακρεούργησαν. Τον Κυδωνιών Γρηγόριο τον έθαψαν ζωντανό, ενώ δεκάδες από τους κληρικούς του εκτελέστηκαν. Ο Αμασειάς Ευθύμιος ξεψύχησε στις φυλακές ύστερα

Οικ. Πατριάρχης Ιωακείμ Γ΄.
Πηγή φωτογραφίας: WIKIMEDIA

από ανήκουστα βασανιστήρια σαράντα ημερών, ενώ τον Πρωτοσύγκελλό του Αρχιμανδρίτη Πλάτωνα Αϊβατζίδη τον απαγχόνισαν. Ο Μητροπολίτης Ικονίου Προκόπιος πέθανε από τα βασανιστήρια στις φυλακές, ενώ εκατοντάδες κληρικοί είχαν ανάλογο φρικτό τέλος. Όλοι αυτοί και άλλοι, άγνωστοι Νεομάρτυρες του έθνους συνεχίζουν τη μακραίωνη εκκλησιαστική παράδοση και πιστοποιούν την εθναρχική αποστολή της Εκκλησίας»

(Απόσπασμα από το περιοδικό *Ενατηνείσεις*, τεύχος 10, Ιανουάριος - Απρίλιος 2010, σελ. 78-82, «Η προσφορά τής Όρθοδόξου Έκκλησίας στους εθνικούς αγώνες», Μιχαήλ Γ. Τρίτου, Καθηγητού Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Έκδοση Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας).

Β. ΚΡΥΦΟ ΣΧΟΛΕΙΟ – ΡΟΛΟΣ ΣΤΟΝ ΤΟΙΧΟ

Νικόλαος Γύζης, «Ελληνικὸν Σχολεῖον ἐν καιρῷ δουλείας», γνωστότερο ὡς «Το κρυφὸ σχολεῖο», ελαιογραφία, 1885/86. Πηγή: wikipedia

Μέσα σε ένα περίγραμμα γράψε τις σκέψεις και τα συναισθήματα που θεωρείς ότι θα είχαν τα παιδιά που βλέπεις στον πίνακα του Ν. Γύζη.

Έξω από το περίγραμμα γράψε τις σκέψεις και τα συναισθήματα τα δικά σου σχετικά με την καθημερινότητα αυτών των παιδιών.

Για το μεγαλύτερο μέρος του λαού, που δεν είχε πρόσβαση στις σχολές αυτές, ιερείς και μοναχοί δίδασκαν περιστασιακά, ιδίως σε ταραγμένες περιόδους, ανάγνωση και γραφή, χρησιμοποιώντας τα λειτουργικά εκκλησιαστικά βιβλία και κυρίως το ψαλτήρι. Στη λαϊκή μνήμη η δράση αυτή των ιερωμένων-δασκάλων έμεινε γνωστή ως «κρυφό σχολεῖο». Σημαντικοί δάσκαλοι της περιόδου της Τουρκοκρατίας (διδάσκαλοι του Γένους) υπήρξαν οι Ηλίας Μηνιάτης (1669-1714), Ευγένιος Βούλγαρης (1716-1806), Νικηφόρος Θεοτόκης (1731-1800), καθώς και οι Άγιοι Κοσμάς ο Αιτωλός (1714-1779), Μακάριος ο Νοταράς (1731-1805) και Νικόδημος ο Αγιορείτης (1749-1809). Με τις συγγραφές και τα κηρύγματά τους, που ήταν διατυπωμένα στη γλώσσα του λαού, διατήρησαν τη χριστιανική πίστη, την εθνική μνήμη και την ελληνική γλώσσα ζωντανές στη συνείδηση του λαού. (Πηγή: Στ. Καραχάλιας, Π. Μπράτη, Δ. Πασσάκος, Γ. Φίλιας, *Θρησκευτικά Γ' Γυμνασίου*).

Μπορείς να διαβάσεις, παράλληλα, το γνωστό ποίημα του Ιωάννη Πολέμη. Ποια είναι τα λόγια του δασκάλου; Μπορείς να τα βρεις;

23. Η συνεισφορά των ιερών μορφών στη διατήρηση της χριστιανικής πίστης και της ταυτότητας των Νεοελλήνων

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Αγία Φιλοθέη η Αθηναία – Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός – Εθνομάρτυρες Επίσκοποι – Κολλυβάδες

Στην ενότητα αυτή θα εξετάσουμε κάποιες σημαντικές ιερές μορφές που συνέβαλαν στη διατήρηση της μνήμης και στη διαμόρφωση της ταυτότητας των Νεοελλήνων.

Α. ΑΓΙΑ ΦΙΛΟΘΗ Η ΑΘΗΝΑΙΑ

Όσοι βρίσκεστε στην Αθήνα σίγουρα έχετε επισκεφτεί τον μικρό ναό του Αγίου Ανδρέα Πατησίων, στην πλατεία Αμερικής επί της οδού Λευκωσίας. Όσοι κατοικείτε σε άλλο μέρος, ευκαιρία να γνωρίσετε τη μεσαιωνική αυτή εκκλησία, που χρονολογείται από το δεύτερο μισό του 16ου αιώνα.

Το σημαντικό σε αυτόν τον μικρό ναό είναι ότι μπροστά στο τέμπλο του ναού σώζεται μέχρι σήμερα η κολόνα όπου μαρτύρησε η Αγία Φιλοθέη το 1588, αφού υπέστη βασανιστήρια από τους Τούρκους. Ενταφιάστηκε στη δεξιά πλευρά του βήματος του Αγίου Ανδρέα και αργότερα μεταφέρθηκε στη Μητρόπολη Αθηνών.

Αναστηλώθηκε το 1942 από τον Αναστάσιο Ορλάνδο (ήταν Έλληνας αρχιτέκτονας, αρχαιολόγος, ακαδημαϊκός, ο σπουδαιότερος ερευνητής της ελληνικής αρχιτεκτονικής και ένας από τους θεμελιωτές της επιστήμης της βυζαντινής τέχνης στην Ελλάδα. [πηγή wikipedia]) και αγιογραφήθηκε από τον ζωγράφο, αγιογράφο και συγγραφέα Φώτη Κόντογλου.

Αλλά ποια ήταν η Αγία Φιλοθέη; Μια συνοικία της Αθήνας έχει το όνομά της. Μια ακόμη περιοχή που συνδέεται με την Αγία Φιλοθέη είναι η Καλογρέζα.

ΑΓΙΑ ΦΙΛΟΘΗ – ΠΟΛΙΟΥΧΟΣ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

(Πολιούχος της Αθήνας είναι και ο Άγιος Διονύσιος ο Αρεοπαγίτης. Θυμάστε, βέβαια, την Ομιλία του Απ. Παύλου στον Άρειο Πάγο.)

Διαβάστε την παρουσίαση με τον βίο της Αγίας Φιλοθέης εδώ:

ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΡΟΛΩΝ

Αναλάβετε έναν από τους παρακάτω ρόλους και απευθυνθείτε με συγκεκριμένη φόρμα στο αντίστοιχο ακροατήριο και με τον αντίστοιχο τίτλο.

ΡΟΛΟΣ

Αυτόπτης μάρτυρας στη σύλληψη της Αγίας από τους Τούρκους

Δημοσιογράφος

ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟ

Οι μοναχές στο μοναστήρι

Αναγνώστες εφημερίδας

ΦΟΡΜΑ

Προφορική έκφραση συναισθημάτων

Σύντομο άρθρο

ΤΙΤΛΟΣ

Η σύλληψη μιας αγίας

Η σύλληψη μιας ευεργέτιδας

Β. ΑΓΙΟΣ ΚΟΣΜΑΣ Ο ΑΙΤΩΛΟΣ

Μία ακόμη σημαντική ιερή φυσιογνωμία ήταν ο Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός γνωστός ως Πατροκοσμάς.

Ιδρυτής σχολείων και υπέρμαχος της ελληνικής γλώσσας

Ο Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός θεωρούσε ότι η μόνη λύση, για να απαλλαγεί το Γένος των Ελλήνων από τη σκλαβιά, ήταν η ίδρυση σχολείων. Με την λειτουργία σχολείων, την καλλιέργεια της ελληνικής γλώσσας και την τόνωση της ορθόδοξης πίστης πέτυχε την αναχαίτιση των εξισλαμισμών, που είχαν προσλάβει δραματικές διαστάσεις σε ορισμένες περιοχές του ελλαδικού χώρου. Το αποτέλεσμα των προσπαθειών του μας αφήνει κατάπληκτους. Μέσα στα 20 χρόνια της αποστολικής του δράσης πέτυχε την ίδρυση και λειτουργία τόσων σχολείων, που «κανένας ποτέ δεν μπόρεσε, έστω και κατέχοντας εξουσία, όσα αυτός, με τόσο ανύπαρκτα μάλιστα μέσα». Λίγο πριν από τον μαρτυρικό του θάνατο, έγραφε στον αδελφό του Χρύσανθο: «έως τριάκοντα έπαρχίας περιήλθον, δέκα σχολεία έλληνικά έποίησα, διακόσια διὰ κοινὰ γράμματα... » (στα οποία διδάσκονταν σχετικώς μέσα και ανώτερα ή στοιχειώδη μαθήματα αντιστοιχώς).

Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός, <https://commons.wikimedia.org/>

ΣΚΕΨΟΥ – ΣΥΖΗΤΗΣΕ – ΜΟΙΡΑΣΟΥ

Πόσο σημαντική θεωρείτε τη διατήρηση και γνώση της ιστορίας, της δρασηκείας και της γλώσσας ενός λαού που βρίσκεται υπό κατοχή, όπως ήταν ο υπόδουλος Ελληνισμός στα χρόνια της τουρκοκρατίας; Αιτιολογείστε την απάντησή σας.

Γ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ Ο ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ

Ανάμεσα στους Διδασκάλους του Γένους, που έδρασαν κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας, ξεχωρίζουν οι **φιλοκα-
λικοί*** Πατέρες, οι οποίοι έμειναν γνωστοί στην Ιστορία με το όνομα Κολλυβάδες. Η Εκκλησία μας τιμά τους Αγίους Κολλυβάδες Πατέρες το Σάββατο της Διακαινησίμου εβδομάδος.

Κορυφαίος των Κολλυβάδων Πατέρων της εποχής της Τουρκοκρατίας ήταν χωρίς αμφιβολία ο Άγ. Νικόδημος ο Αγιορείτης, από τη Νάξο, ένας μοναδικός εκλαϊκευτής της Ορθόδοξης Θεολογίας και σπάνιος συνδυασμός πολυγραφότατου συγγραφέα και μεγάλου ασκητή. Κρατούσε με το αριστερό του χέρι το κομποσχοίνι και με το δεξί του χέρι τον κάλαμο, όπως σημειώνει ο μακαριστός λόγιος Μοναχός Θεόκλητος Διονυσιάτης, ένας από τους σημαντικότερους βιογράφους του. Σύμφωνα με τον ιστορικό Κωνσταντίνο Σάδα, ο Άγιος Νικόδημος ήταν «τὸν τρόπον ἀπλοῦς καὶ ἀνεξίκακος, τὸ ἦθος γλυκὺς καὶ χαρίεις, ἀκτῆμων καὶ λίαν ἀπερίσπαστος». Σημαντική προσφορά του στο υπόδουλο ἔθνος ἦταν τὸ ὅτι συνέγραψε τὸ «Νέον Μαρτυρολόγιον, ἧτοι μαρτυρία τῶν νεοφανῶν μαρτύρων, τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μαρτυρησάντων».

Στη Νάξο, στη βιβλιοθήκη της Ι. Μονῆς Ἰωάννου Χρυσοστόμου σώζονται τα βιβλία που εἶχε αποστείλει ὁ Άγιος Νικόδημος στη μητέρα του, ἡ οποία, ἀμέσως μετὰ τὴν ἀναχώρησή του Ἀγ. Νικοδήμου ἀπὸ τὴ Νάξο, μόνασε στὴν Ἱερά Μονὴ Χρυσοστόμου ὡς μοναχὴ Ἀγάθη. Ἡ Νάξος εἶναι ἡ γενέτειρα τοῦ Ἀγίου Νικοδήμου τοῦ Αγιορείτου.

Προμετωπίδα του «Μέγα Συναξαριστή» του αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου (Βενετία, 1819), <https://el.wikipedia.org/>

Δ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΥΠΡΟΥ ΚΥΠΡΙΑΝΟΣ

Από τους βασικούς συντελεστές για τη διατήρηση της μνήμης και τη διαμόρφωση της ταυτότητας των Νεοελλήνων δεν μπορούμε να παραλείψουμε τους Ιεράρχες και κληρικούς που θυσίαστηκαν για το ποίμνιό τους, όπως ήταν ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Κυπριανός και οι τρεις Μητροπολίτες: Πάφου Χρύσανθος, Κιτίου Μελέτιος και Κυρήνειας Λαυρέντιος. Η θυσία του Κυπριανού τιμήθηκε από τον λαό, που τον κατέταξε στους Μάρτυρες του Ελληνικού γένους. Η μορφή του, και ιδίως η θυσία του, αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για ποιητές, δραματικούς συγγραφείς και πεζογράφους, οι οποίοι τον ανήγαγαν σε πρότυπο ηρωισμού και αυτοθυσίας.

Παλαιά ελαιογραφία του εθνομάρτυρα και αρχιεπισκόπου Κύπρου Κυπριανού 1756-1821

ΣΚΕΨΟΥ – ΣΥΖΗΤΗΣΕ – ΜΟΙΡΑΣΟΥ

- ➔ Διαβάστε τα κείμενα και στη συνέχεια συζητήστε στην ολομέλεια τις σκέψεις σας.
- ➔ Δείτε τι θυμάστε:

ΙΒ΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Η ορθοδοξία στο σύγχρονο κόσμο

Περιεχόμενα

24

Η Ορθοδοξία στον σύγχρονο κόσμο

Η Ορθόδοξη Καθολική και Αποστολική Εκκλησία αποτελείται από το σύνολο τοπικών εκκλησιών, οργανωμένων σε Πατριαρχεία, Αυτοκέφαλες Εκκλησίες και Αρχιεπισκοπές, με «πρώτο μεταξύ ίσων», το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως, συγκροτώντας μία ενιαία Εκκλησία.

Σ' αυτή την ενότητα θα μάθουμε:

- ➔ Να αναγνωρίσουμε ορθόδοξες κοινότητες, ανά τον κόσμο, καθώς και το έργο της ορθόδοξης ιεραποστολής
- ➔ Να σκιαγραφήσουμε τον ρόλο του Οικουμενικού Πατριαρχείου σε σύγχρονα προβλήματα
- ➔ Να διακρίνουμε την οικουμενικότητα της Ορθόδοξης Εκκλησίας, μέσα από κείμενα της Αγίας και Πανορθόδοξης Συνόδου στην Κρήτη.

24. Η Ορθοδοξία στον σύγχρονο κόσμο

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

ορθόδοξες κοινότητες – Οικουμενικό Πατριαρχείο
Κωνσταντινουπόλεως – Αγία και Πανορθόδοξη Σύνοδος

A. ΟΡΘΟΔΟΞΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Η Εκκλησία από πολύ νωρίς ανοίχτηκε στην οικουμένη διαδίδοντας το χριστιανικό μήνυμα. Σήμερα υπάρχουν πολλές ορθόδοξες κοινότητες σε όλες τις ηπείρους (Διασπορά).

Πώς γίνεται αυτό;

- α) Με τη μετακίνηση/μετανάστευση ορθόδοξων χριστιανών σε άλλες χώρες.
- β) Με την ιεραποστολή.

Το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως, όπως προβλέπεται από τους Ιερούς Κανόνες, ίδρυσε νέες Αρχιεπισκοπές και Μητροπόλεις σε Ευρώπη, Αμερική, Ωκεανία και Ασία, τις οποίες διακρίνει ιδιαίτερος δυναμισμός.

Μήπως γνωρίζετε από προσωπική εμπειρία κάποιες τέτοιες κοινότητες;
Ας δούμε μερικά ακόμη παραδείγματα:

Η Ελληνορθόδοξη Κοινότητα του Αγ. Ιωάννου του Βαπτιστού στο Β. Λονδίνο, Ηνωμένο Βασίλειο

Ορθόδοξη κοινότητα των Φιλιππίνων

Ορθόδοξη εκκλησία στην Ινδία

Ορθόδοξη εκκλησία στη Γουατεμάλα

Μπορείτε να δείξετε στην υδρόγειο σφαίρα ή σ' ένα παγκόσμιο χάρτη τα κράτη στα οποία βρίσκονται αυτές οι κοινότητες;

Μαθαίνοντας

→ Οι άξονες της ιεραποστολής

«Η Εκκλησία ενδιαφέρεται να διαμορφώσει μια συνειδητή λατρευτική κοινότητα με κέντρο τη Θεία Λειτουργία και γι' αυτό μεριμνά για τη χειροτονία του ιθαγενούς κλήρου, ενώ παρέχει στους ντόπιους πληροφορίες για την Ορθόδοξη λατρεία, μεταφράζοντας στην καθομιλουμένη τα λειτουργικά κείμενα. Χρησιμοποιεί επίσης και πολλά μη-λειτουργικά μέσα για το κήρυγμα του Ευαγγελίου, όπως είναι οι προσευχές, τα βιβλικά αναγνώσματα, οι εικόνες, οι ύμνοι και οι ψαλμοί. Όταν τα μέλη της κοινότητας (ιδιαίτερα της τοπικής ή/και σε μια μη-χριστιανική χώρα) ζουν ενωμένα με τη γνήσια εν Χριστώ αγάπη, δίνουν μια πολύτιμη μαρτυρία σε όσους βρίσκονται έξω από την Εκκλησία. Γι' αυτό, προσπαθεί η Ορθόδοξη ιεραποστολή να δημιουργήσει ντόπιες κοινότητες, που θα μπορούν έπειτα να συνεχίσουν, ανεξάρτητα, το έργο του ευαγγελισμού των ανθρώπων στην περιοχή τους». (Μοναχή Ιωσηφία [Magdalena Tomaszuk]).
Πηγή: <https://www.pemptousia.gr/2023/01/i-tris-vasiki-axones-tis-ierapostolis/>

Οι ιεραποστολές στηρίζονται πολύ και στο έργο των **εδελοντών***. Καθηγητές, ομάδες γιατρών, μηχανικοί, τεχνικοί πάσης φύσεως κ.ά. συνδράμουν αμισδί στην προσπάθεια της κάθε ιεραποστολής.

Προσφορά αγάπης του Ιεραποστολικού Κέντρου Β. Μαδαγασκάρης

Δείτε το βίντεο με τίτλο «Το νοσοκομείο των φτωχών» και συζητήστε στην ολομέλεια την σημασία του έργου της Ιεραποστολής στην σημερινή εποχή.

B. ΤΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΣΕ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Ας θυμηθούμε: Τα Πατριαρχεία ως παρουσία της Ορθοδοξίας στον σύγχρονο κόσμο.

- Τι είναι το Πατριαρχείο;
- Ποια Πατριαρχεία θυμάσαι;
- Γιατί δημιουργήθηκαν;
- Γιατί το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως ονομάζεται Οικουμενικό;

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- Λίγα λόγια για το Οικουμενικό Πατριαρχείο

- **ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΕΠΙΣΤΟΛΗ.**

Οι μαθητές/-τριες συντάσσουν μια επιστολή προς στον Οικουμενικό Πατριάρχη, στην οποία εκφράζουν τις ανησυχίες τους σχετικά με την καταστροφή του περιβάλλοντος.

- **ΚΑΘΟΛΙΚΟΤΗΤΑ/ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ**

Γνωρίζω τα χαρακτηριστικά (ταυτότητα) της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Στο Σύμβολο της Πίστεως δηλώνουμε ότι πιστεύουμε: «Εἰς μίαν, ἁγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν...» (Τι σημαίνουν αυτά τα λόγια;) Την Εκκλησία χαρακτηρίζει η ενότητα.

- Η αποστολή της Εκκλησίας είναι να βοηθήσει τους ανθρώπους να πετύχουν την αγιότητα.
- Η Εκκλησία είναι παγκόσμια, γιατί ο Χριστός και η διδασκαλία Του δεν απευθύνονται σε κάποιους μόνο ανθρώπους, ούτε σε κάποια συγκεκριμένη περίοδο της ιστορίας, ή σε κάποιον πολιτισμό, αλλά σε όλο το ανθρωπινό γένος, σε όλους τους πολιτισμούς και σε όλες τις εποχές. Έχει, δηλαδή, καθολικό και οικουμενικό χαρακτήρα.
- Η Εκκλησία θεμελιώθηκε στη μαρτυρία, τη διδασκαλία και το κήρυγμα των αποστόλων, τους οποίους επέλεξε και δίδαξε ο ίδιος ο Χριστός.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ:

ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Βρείτε από επίσημα κείμενα της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου της Ορθόδοξης Εκκλησίας (2016) το Μήνυμα της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου. Μελετήστε προσεκτικά την πρώτη σελίδα, που αφορά στη διακήρυξη της ενότητάς της μέσα από το συνοδικό της σύστημα. Αποτυπώστε με επιχειρήματα τη στάση και τις σκέψεις σας:

Τι μ' ενοχλεί / τι μ' αρέσει;

1. _____
2. _____

Ποια πρόταση μ' αγγίζει / ποια μου προκαλεί αντίδραση;

1. _____
2. _____

Β΄ ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ

Βασιλεία του Θεού (Μεταμόρφωση – Εσχατολογία)

Α΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

Βασιλεία του Θεού:
Μεταμόρφωση της ζωής και του κόσμου

Περιεχόμενα

- 25 Η Εκκλησία και το σχέδιο του Θεού για τη σωτηρία μας – Η Εκκλησία Σώμα Χριστού
- 26 Η ιστορική φανέρωση της Εκκλησίας κατά την Πεντηκοστή

Ο Χριστός με τη Μεταμόρφωσή Του δείχνει στους μαθητές και σε όλους εμάς το ποιος είναι και τι μπορεί να μας προσφέρει.

Σ' αυτή την ενότητα θα μάθουμε:

- ➔ Να εντοπίζουμε τα σημεία φανέρωσης της Βασιλείας του Θεού που υπάρχουν στο γεγονός της Μεταμόρφωσης,
- ➔ Να αναγνωρίζουμε τη μεταμορφωτική δύναμη της Εκκλησίας,
- ➔ Να προβάλλουμε τη συνεχή ελπίδα του ανθρώπου για τη μεταμόρφωση και την αλλαγή του κόσμου,
- ➔ Να προβληματιζόμαστε σχετικά με την προσωπική και συλλογική ευθύνη των χριστιανών για τη μεταμόρφωση του κόσμου,
- ➔ Να διατυπώνουμε συλλογισμούς σχετικά με την οικουμενικότητα του Ευαγγελικού μηνύματος περί μεταμόρφωσης του ανθρώπου και του κόσμου.

25. Η Μεταμόρφωση του Χριστού μάς φανερώνει τη Βασιλεία Του

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Άκτιστο Φως – Ομοούσια Τριάδα – Φωτοδότης
– προαιώνιο φως – θεότητα Χριστού

Το έργο του Χριστού συναντά αντιδράσεις και κάθε είδους εμπόδια από τη δρυσκευτική ηγεσία των Ιουδαίων. Ο κύκλος των πιστών έχει διευρυνθεί και η εμπιστοσύνη στον **Υιό του Θεού**, όσο περνάει ο καιρός, αυξάνεται. Παρ' όλα αυτά, για να στεριώσει η πίστη των μαθητών Του – μια και πλησιάζει ο καιρός της σύλληψής Του – **Αυτός, που κάθε αναπνοή Του αντανακλά την άπειρη αγάπη Του για εμάς, με την Μεταμόρφωσή Του** δείχνει στους μαθητές και σε όλους εμάς το ποιος είναι και τι μπορεί να μας προσφέρει.

Το Απολυτίκιο

Χριστέ και Θεέ, μεταμορφώθηκες επάνω στο βουνό Θαβώρ, δείχνοντας στους μαθητές Σου τη δόξα Σου, όσο μπορούσαν να τη δουν. Στείλε και σ' εμάς, τους αμαρτωλούς, το προαιώνιο φως Σου, με τις θερμές προσευχές της Θεοτόκου. Φωτοδότη, Σου ανήκει η δοξολογία.

*Η Μεταμόρφωση του Σωτήρος,
Θεοφάνης ο Κρης, Ι.Μ. Σταυρονικήτα, Αγ. Όρος*

Η Μεταμόρφωση του Σωτήρα Χριστού έχει κεντρική θέση στην Ορθόδοξη Εκκλησία και Θεολογία. Τι είναι, όμως, η Μεταμόρφωση;

Σύμφωνα με τη διήγηση των Ευαγγελιστών (Μτ. 17, 1-13· Μκ. 9, 2-12· Λκ. 9, 28-36), ο Χριστός πήρε μαζί Του τους μαθητές Πέτρο, Ιάκωβο και Ιωάννη και ανέβηκαν στο **Όρος Θαβώρ** της Γαλιλαίας για να προσευχηθούν.

Οι τρεις μαθητές Του μετά την ανάβαση, σύμφωνα με το κατά Λουκάν ευαγγέλιο, έπεσαν σε βαθύ ύπνο. Όταν ξύπνησαν, αντίκρισαν ένα απροσδόκητο και εξαιρετικό θέαμα. Το πρόσωπο του Κυρίου άστραφτε σαν τον ήλιο και τα ρούχα που φορούσε ήταν λευκά σαν το χιόνι.

Ας διαβάσουμε το Ευαγγέλιο της Μεταμόρφωσης:

Ανοίξτε την διαδραστική εικόνα και μελετήστε τους συμβολισμούς της εικόνας της Μεταμόρφωσης.

Σταθμός μάθησης

- 1) Η προσευχή κατέχει κυρίαρχη θέση στη ζωή του Χριστού και των μαθητών Του.
- 2) Σχολιάστε το γεγονός ότι οι τρεις μαθητές κοιμήθηκαν.
- 3) Σχολιάστε τα αισθήματα των μαθητών στην εικόνα του μεταμορφωμένου Ιησού.
- 4) «Εγώ είμαι το φως του κόσμου», είπε ο Χριστός.

Και εμφανίσθηκαν σε αυτούς **ο Μωυσής και ο Ηλίας**, που συνομιλούσαν μεταξύ τους... Ο Πέτρος είπε στον Ιησού ότι είναι καλό να μείνουν εκεί και [...] αν θέλει να κάνουν τρεις σκηνές: μία για τον Χριστό, μία για τον Μωυσή και μία για τον Ηλία. [...] Ενώ μιλούσε, ένα σύννεφο φωτεινό τούς σκίασε και μία φωνή από το σύννεφο έλεγε: **«Αυτός είναι ο Υιός μου ο αγαπητός. Αυτόν να ακούτε...»** και όταν το άκουσαν οι μαθητές, έπεσαν με το πρόσωπό τους στη γη και φοβήθηκαν πολύ. [...] Ο Ιησούς, αφού τους πλησίασε, τους άγγιξε και είπε: **«Σηκωθείτε και μη φοβάστε»**.

Διλήμματα - Ομαδοσυνεργασία

Δημιουργήστε ομάδες, συσχετίστε τις απόψεις σας και μέσα από τα διάφορα διλήμματά σας και τις προσωπικές εμπειρίες σας προβληματιστείτε και δώστε απαντήσεις.

1. Μόλις ανέβηκαν στο όρος Θαβώρ, οι μαθητές διέκριναν μια μεγάλη διαφορά στον Χριστό. Αντίκρισαν ένα ανερμήνευτο και ανεξιχνίαστο θαύμα: Από την ανθρωπινή μορφή Του εκτοξεύονταν ακτίνες, **το πρόσωπό Του έλαμπε σαν τον ήλιο και τα ρούχα του σαν το φως – όχι σαν το συνηθισμένο φως, όχι σαν το φως του ήλιου, αλλά επρόκειτο για το άκτιστο Φως που εξέπεμπε η θεότητα του Χριστού**. Πώς το αντιλαμβάνεστε;

2. Στο γεγονός της Μεταμορφώσεως αποκαλύφθηκε η φανέρωση της **Αγίας και Ομοούσιας Τριάδος, όπως έγινε και στον Ιορδάνη ποταμό με τη Βάπτισή του Κυρίου**. Ο Χριστός φανερώνει μέσα από την ανθρωπινή φύση Του τη θεϊκή Του δόξα. Σε ποιους μπορεί να συμβεί αυτό;

3. Στο όρος Θαβώρ εμφανίζονται οι δύο μεγάλοι προφήτες και αντιπρόσωποι όλης της Παλαιάς Διαθήκης, **ο Μωυσής και ο Ηλίας**, οι οποίοι προσκυνούν τον Κύριο και συζητούν μαζί Του. Γιατί τους επέλεξε ο Χριστός;

Μελέτη Περίπτωσης

«**Σηκωθείτε και μη φοβάσθε**», είπε ο Χριστός στους μαθητές Του και φανέρωσε τη δόξα Του, τη δόξα που είχε πάντοτε ως Θεάνθρωπος, και έδωσε ενίσχυση και στήριγμα στους Μαθητές Του ενόψει της Σταυρώσεώς Του. Αν ο Κύριος δεν έδινε αυτή την ενίσχυση, οι Μαθητές δεν θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν τη Σταύρωση του Διδασκάλου τους. *Εμείς, οι μαθητές του Χριστού, κατά πόσο εφαρμόζουμε αυτή την προτροπή του Χριστού στη ζωή μας;*

Τοποθέτηση - Τροφή για σκέψη και διάλογο

Η Μεταμόρφωση προβάλλεται ως μια εμπειρία ζωής, η οποία σχετίζεται με τον Χριστό αλλά και τον κάθε άνθρωπο. Μας οδηγεί στο όρος της προσωπικής μας μεταμορφώσεως και ανανεώσεως. Ας κατανοήσουμε το μέγα τούτο μυστήριο, ώστε να βαδίσουμε «προς τη λάμψη του δείου Φωτός», αφού αγαπήσουμε το κάλλος της αναλλοίωτης θείας δόξας και καθαρίσουμε τον νου μας από τους μάταιους και γήινους μολυσμούς, όπως αναφέρει ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς. Το μόνο που θα μας βοηθήσει να μεταμορφωθούμε είναι η είσοδός μας στην Εκκλησία, στη Βασιλεία του Θεού.

Η Μεταμόρφωση του Χριστού, ψηφιδωτό στην Αγία Αικατερίνη του Σινά, 600 μ.Χ.

Με βάση τα παραπάνω απαντήστε στις ερωτήσεις:

Δραστηριότητα Αξιολόγησης/εμπειρίας/εφαρμογής

Ποιος θεωρείτε ότι είναι ο Χριστός; Τη λαμπρότητα της δόξας και τη θεϊκή Του φύση, που φανέρωσε στους μαθητές, την απόκτησε σε ύστερο χρόνο ή είναι ιδιότητες που πάντα είχε (άναρχες);

«Μεταμορφώνεται μπροστά στους μαθητές Του Εκείνος που είναι δοξασμένος πάντοτε και λάμπει με το φως της αστραπής της θεότητας. [...] Μεταμορφώνεται, λοιπόν, όχι παίρνοντας εκείνο που δεν ήταν, αλλά παρουσιάζοντας στους δικούς Του μαθητές εκείνο ακριβώς που ήταν, αφού τους άνοιξε τα πνευματικά μάτια και τους μετέβαλε από τυφλούς σε ανθρώπους που βλέπουν» (Ιωάννης Δαμασκηνός, «Λόγος στη Μεταμόρφωση του Κυρίου», PG 96, 654).

26. Το όραμα της Εκκλησίας για τη μεταμόρφωση του κόσμου. Έχει ευθύνη ο σημερινός άνθρωπος;

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

φθορά – αναγέννηση – άφθαρτη – αναδημιουργία –
εικόνα Θεού – **καθαγιάζει***

Είδαμε προηγουμένως ότι το γεγονός της Μεταμόρφωσης άγγιξε βαθιά τις ψυχές των μαθητών και τους ενδυνάμωσε στο έργο τους. Τους φανέρωσε ο ίδιος ο Κύριος όχι μόνο τη θεία ιδιότητά Του, αλλά, ιδιαίτερα, τους μετέδωσε την ελπίδα και το μήνυμα ότι μετά τη φθορά και τα πάθη έρχεται η μεταμόρφωση, η αναγέννηση και η δημιουργία ενός καινούργιου κόσμου, που θα φωτίζεται από το γεγονός της ανάπλασης, της χαράς και της ελευθερίας. **Η σωτηρία του ανθρώπου** και κατ' επέκταση **η διάσωση του κόσμου** αποτελούν τον ύψιστο στόχο κάθε πνευματικής προσπάδειας.

Το ένατο κύμα (Ιβάν Αϊβαζόφσκι)

Στον εξαιρετο αυτό πίνακα ζωγραφικής, «Το ένατο κύμα» του Ιβάν Αϊβαζόφσκι, βλέπουμε πως οι επιζώντες από θαύμα ναυαγοί μετά την καταιγίδα, γαντζωμένοι στον ιστό του ναυαγισμένου πλοίου, προσκολλώνται στον ιστό, αναμένοντας το «ένατο κύμα», το μυθικό απόγειο όλων των καταιγίδων. Όμως, οι ζεστές αποχρώσεις που κυριαρχούν στον καμβά δίνουν ελπίδα για τη σωτηρία των θυμάτων. Κατ' αναλογία, λοιπόν, θα μπορούσαμε να πούμε ότι και ο άνθρωπος, η εικόνα αυτή του Θεού, έχει ελπίδα σωτηρίας σ' έναν κόσμο αγωνίας, συγκρούσεων, στεναχώριας, πολέμων και συνεχών απογοητεύσεων;

Το Ένατο Κύμα, 1850, Αγία Πετρούπολη, Ρωσικό Μουσείο

Τοποθέτηση απέναντι σε κείμενο/σχολιασμός/προσωπικό βίωμα/ανάλυση

Ξεφυλλίζοντας την **Καινή Διαθήκη**, ας διαβάσουμε τώρα ένα χωρίο του Αποστόλου Παύλου από την *προς Κορινθίους Επιστολή Β'*: «Τα αρχαία πέρασαν, έχουν γίνει όλα καινούργια. Όλα προέρχονται από τον Θεό, ο οποίος μας συμφιλίωσε με τον εαυτό Του διά του Ιησού Χριστού και μας χάρισε το τιμητικό έργο της **διακονίας*** της συμφιλίωσης» (Β' Κορ. ε', 17-18). Εδώ ο Απόστολος Παύλος χωρίζει την Ιστορία του κόσμου στην προ Χριστού και στην μετά Χριστόν εποχή. Το κακό και η φθορά που μας κληρονόμησαν οι πρωτόπλαστοι νικήθηκαν από την πραγματοποίηση του *σχεδίου του Θεού*: ο Θεός έγινε άνθρωπος και με την *Ανάστασή Του* μας **μεταμόρφωσε, μας αναγέννησε και μας χάρισε τη δυνατότητα μέσα στο σπίτι Του, την Εκκλησία, ως Σώμα Χριστού, να έχουμε την προσωπική μας αναγέννηση και αναδημιουργία**. Επειδή ο άνθρωπος, καθεαυτός δεν είναι αίτιο του κακού, ο Θεός, μέσα από την ελευθερία που μας χάρισε, μας περιμένει πάντα στην αγκαλιά Του, καθώς τα χέρια Του είναι γεμάτα αγάπη για τα παιδιά Του.

Δραστηριότητα - πρότζεκτ

- ➔ Μοιράσου τις σκέψεις και τα συναισθήματά σου κατά την τέλεση της Θείας Λειτουργίας.

Η Λειτουργία μετά τη Θεία Λειτουργία. Η Θεία Λειτουργία, ως κορυφαίο Μυστήριο της Εκκλησίας, καθαγιάζει ολόκληρο τον κτιστό και φθαρτό κόσμο.

Απαιτείται, λοιπόν, από τους πιστούς μια συνεχής προσπάθεια μεταμόρφωσης και αλλαγής, για τη δημιουργία ενός κόσμου στον οποίο όχι μόνο όλοι θα είναι «ένας για όλους και όλοι για έναν», αλλά η έμπρακτη αγάπη μέσω της κοινής προσευχής θα απομακρύνει τον φόβο και την ανασφάλεια.

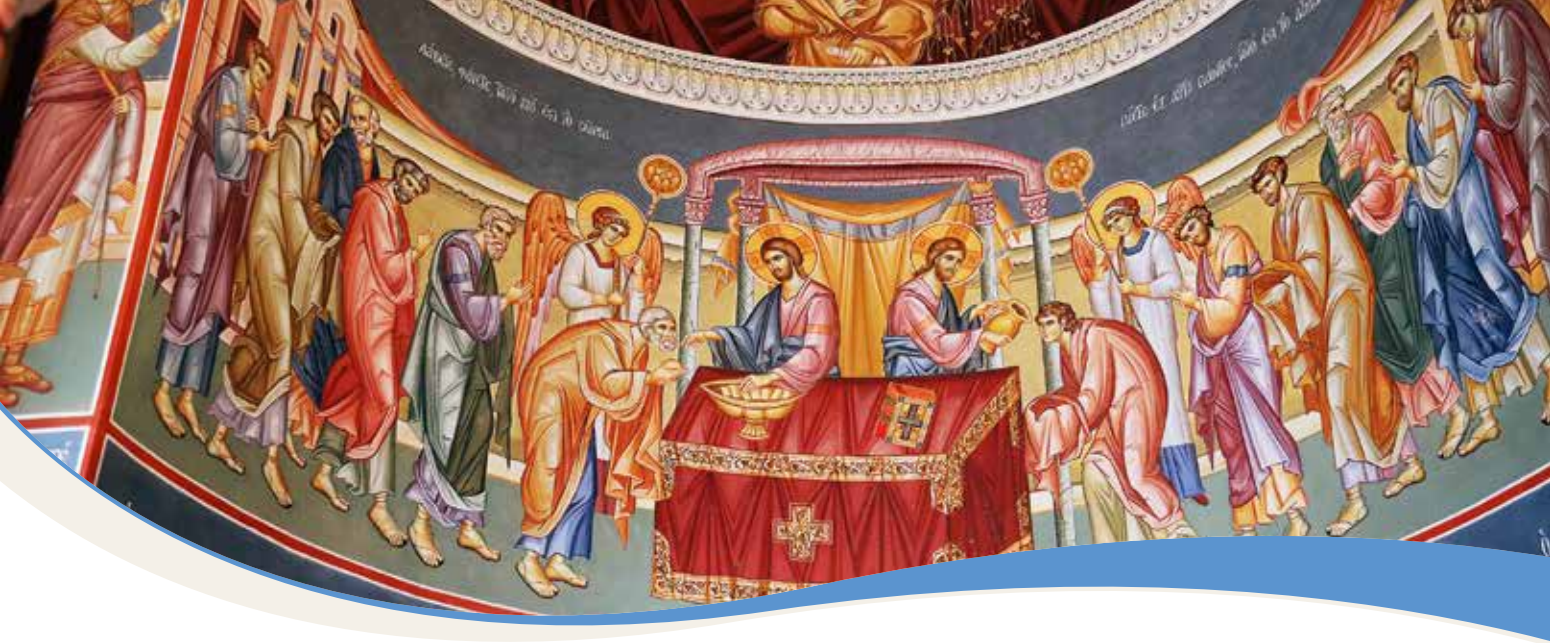
- ➔ Σκέψου/συζήτησε/προβληματίσου στα αποσπάσματα από τη Θεία Λειτουργία του Ιωάννη Χρυσοστόμου:

- ➔ Σιωπηρό ερέθισμα:

Ο μοναχός μεταμορφώνει-ενώνει στην προσευχή του όλον τον κόσμο. Πώς το νιώθετε, πώς το αντιλαμβάνεστε αυτό σύμφωνα και με το παρακάτω πατερικό χωρίο;

«Οι μοναχοί είναι οι ασυρματιστές της Μητέρας Εκκλησίας, και επομένως, εάν φεύγουν μακριά από τον κόσμο, το κάνουν και αυτό από αγάπη, διότι φεύγουν από τα παράσιτα του κόσμου, για να μπορούν να έχουν καλύτερη επαφή και να βοηθούν περισσότερο και καλύτερα τον κόσμο» (Άγιος Παΐσιος).

Β΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Πρόγευση της Βασιλείας του Θεού – Θεία Ευχαριστία

Περιεχόμενα

- 27** Ο Χριστός στη Θεία Λειτουργία
- 28** Η Θεία Ευχαριστία: Η φανέρωση της Ενότητας του σώματος του Χριστού, της Εκκλησίας

Με τον όρο Μυστήρια αναφερόμαστε στις ιερές τελετές της Ορθόδοξης Εκκλησίας με τις οποίες μεταδίδεται η χάρη του Θεού στους πιστούς.

Σ' αυτή την ενότητα θα μάθουμε:

- ➔ Να συνδέουμε τη Θεία Λειτουργία με τη ζωή του Χριστού,
- ➔ Να διατυπώνουμε τις σκέψεις μας για το γεγονός ότι με τη συμμετοχή μας στη Θεία Ευχαριστία ενωνόμαστε με τον Θεό και μεταξύ μας,
- ➔ Να βιώνουμε την αξία της αγάπης και της ενότητας μέσα στην Εκκλησία.

27. Ο Χριστός στη Θεία Λειτουργία

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

θεοσύστατα – μύηση – Μυστήριο –
Χάρη – **δέηση*** – άφεση

A. ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΛΑΤΡΕΙΑ

Οι χριστιανοί προσερχόμαστε στην εκκλησία για να προσευχηθούμε και να συμμετάσχουμε όλοι μαζί στις ακολουθίες και στα Μυστήρια που τελούνται εκεί. Αυτή η συγκέντρωση των πιστών στην εκκλησία ονομάζεται εκκλησιασμός. Η λέξη Εκκλησία προέρχεται από το ρήμα εκ-καλέω (καλώ) που σημαίνει προσκαλώ, συναθροίζω, μαζεύω. Οι εκκλησίες είναι ο οίκος του Θεού και μας καλούν σε κάθε βήμα μας μέσα στην πόλη μας να τις επισκεφτούμε και να νιώσουμε την παρουσία Του.

Στη Λατρεία της Εκκλησίας μας ο χρόνος σταματά, εδώ και τώρα συμβαίνουν τα πάντα, μετέχουμε της αιωνιότητας και αυτή η Λατρεία δεν γίνεται με... μαγικό τρόπο. Είναι συμμετοχή των πιστών στη λατρεία. Έτσι, γινόμαστε μέτοχοι στη Θεία Ευχαριστία και συλλειτουργούμε όλοι μαζί.

B. ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Μυστήρια είναι οι αγιαστικές πράξεις που είναι απαραίτητες για τη σωτηρία του ανθρώπου. Αυτές έχουν σκοπό τον αγιασμό των μελών της, την ένωση τους με τη θεότητα και τη δυνατότητα να κληρονομήσουμε ως πιστοί και μέλη του Σώματος του Χριστού την αιώνια ζωή.

Τα Μυστήρια είναι αγωγί της νέας πνευματικής ζωής με την είσοδό μας στο κράτος της Χάριτος, που εγκαινίασε ο Χριστός.

Είναι Θεοσύστατα, επειδή τα ίδρυσε είτε ο ίδιος ο Θεάνθρωπος άμεσα, είτε έμμεσα με τους Αποστόλους Του, οι οποίοι βασίστηκαν στις πράξεις και τη διδασκαλία του Ιησού, οδηγούμενοι με τον φωτισμό του Αγίου Πνεύματος.

ΑΤΟΜΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ - ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΟ ΒΙΩΜΑ

1. Έχεις ναό στη γειτονιά σου;
2. Σε βοηθάει ο τακτικός εκκλησιασμός;
3. Τι αισθάνεσαι κατά τη διάρκεια της Θείας Λειτουργίας;
4. Σου αρέσει ο ναός ως κτήριο;
5. Πώς νιώθεις όταν βλέπεις τον ναό;
6. Ποια αισθήματα σου προκαλεί ο εσωτερικός του διάκοσμος;

Ιερός Ναός Αγ. Σοφίας Θεσσαλονίκης

Γ. ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ, Ο ΑΡΧΙΕΡΕΑΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Η Θεία Λειτουργία είναι δομημένη έτσι, ώστε να έχουμε βίωση της ζωής του Χριστού, από τη Γέννηση ως την Ανάστασή Του. Ταυτόχρονα αποτελεί βίωμα και όσων πρόκειται να γίνουν κατά τη Δευτέρα Παρουσία και την είσοδό μας στη Βασιλεία του Θεού, πάντοτε σε λειτουργικό χρόνο. Η Εκκλησία είναι πηγή αγιότητας, καθώς ο Χριστός είναι η κεφαλή της.

Από τη ζωή των αρχαίων χριστιανών. Η τέλεση της Θείας Λειτουργίας.

«...Αφού σταματήσει αυτός που διαβάσει [...] σηκωνόμαστε όλοι μαζί και προσευχόμαστε. [...] Όταν σταματήσουμε την προσευχή, προσφέρεται “άρτος” και “οίνος” και “ύδωρ” και ο προϊστάμενος **λειτουργός*** [...] απευδύνει, επίσης, ευχές και ευχαριστίες στον Θεό. [...] Η μετάληψη των δώρων της Θείας Ευχαριστίας γίνεται χωριστά για τον καθένα. Σε εκείνους που δεν είναι παρόντες στέλνεται με τους διακόνους. [...] Από αυτούς που είναι εύποροι και επιθυμούν δίνει καθένας ό,τι θέλει, ανάλογα με την **προαίρεσή*** του». (Ιουστίνος, «Υπὲρ τῶν χριστιανῶν», ΒΕΠΕΣ 3, 198).

Ο Παντοκράτωρ, Ι.Μ.Μ. Βατοπαιδίου

ΣΚΕΨΟΥ – ΣΥΖΗΤΗΣΕ – ΜΟΙΡΑΣΟΥ

➔ Αρχιερατική προσευχή του Χριστού.

Η αγιότητα της Εκκλησίας είναι η ουσία της. Οι πιστοί, όπως γνωρίζετε ήδη, αποτελούν ένα σώμα, κεφαλή του οποίου είναι ο Χριστός.

Ο Χριστός ζήτησε από τον Πατέρα Του τον αγιασμό και την ενότητα των μελών της Εκκλησίας. «Αγιάσέ τους διά της αληθείας Σου. Ο λόγος ο δικός Σου είναι αλήθεια. Όπως Εσύ με έστειλες στον κόσμο, και εγώ τους έστειλα στον κόσμο, και χάριν αυτών εγώ αγιάζω τον εαυτό μου, για να είναι κι αυτοί αγιασμένοι διά της αληθείας [...], για να **είναι ένα, όπως και εμείς είμαστε ένα**. Εγώ είμαι σε αυτούς και Εσύ σε εμένα, για να τελειοποιηθούν έως ότου γίνουν ένα, για να γνωρίσει ο κόσμος ότι Εσύ με έστειλες και ότι τους αγάπησες καθώς αγάπησες εμένα» (Ιω. 17, 17-22).

1. Πατέρας-Υιός-Άγιο Πνεύμα: Είναι Άγια και τα τρία Πρόσωπα της Αγίας Τριάδος; Ποια η σχέση του Χριστού με τον Πατέρα Του;

2. Ο Χριστός μάς μεταδίδει τη *Χάρη Του διαμέσου των Μυστηρίων Του*. Πώς το αντιλαμβάνεσαι αυτό;

3. Όλοι οι πιστοί είμαστε *ένα* μέσα στην Εκκλησία, όπως ένα είναι και ο Χριστός με τον Πατέρα Του. Αναλύστε το και αποδώστε το νόημά του.

Μελέτη Περίπτωσης

«Η Εκκλησία, αν και είναι διασκορπισμένη σε ολόκληρη την οικουμένη, ως τα άκρα της γης, παρέλαβε από τους Αποστόλους και από τους μαθητές τους την πίστη σε έναν Θεό [...] και την πίστη στον ένα Ιησού Χριστό, τον Υιό του Θεού, που έγινε άνθρωπος για τη σωτηρία μας, και την πίστη στο Άγιο Πνεύμα, το οποίο μίλησε στους ανθρώπους με το στόμα των προφητών σχετικά με την πρόνοια του Θεού για τη Σωτηρία του κόσμου...» (Ειρηναίος, «Έλεγχος και ανατροπή τῆς Ψευδωνύμου γνώσεως», ΒΕΠΕΣ 5, 115-116).

28. Η Θεία Ευχαριστία

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Θεία Ευχαριστία – Μυστικός Δείπνος –
Σώμα και Αίμα Κυρίου

Α. Η ΦΑΝΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟ ΣΩΜΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ, ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Η αρχή του Μυστήριου της Θείας Ευχαριστίας ανάγεται στην ημέρα του Μυστικού Δείπνου στην Ιερουσαλήμ, όταν ο Χριστός συνέφαγε με τους μαθητές Του.

Ας διαβάσουμε το χωρίο: «...Ενώ έτρωγαν, ο Ιησούς πήρε τον άρτο και αφού τον ευλόγησε, τον έκοψε και τον έδωσε στους μαθητές και είπε: “Λάβετε, φάγετε, τούτο είναι το σώμα μου”. Ύστερα, πήρε το ποτήρι και αφού ευχαρίστησε τον Θεό, τους το έδωσε και είπε: “Πίετε από αυτό όλοι, διότι αυτό είναι το αίμα μου της Καινής Διαθήκης, το οποίο χύνεται για χάρη πολλών, για τη συγχώρηση των αμαρτιών. Αλλά σας λέγω ότι από τώρα και στο εξής δεν θα πω από τον καρπό τούτου της αμπέλου, έως την ημέρα εκείνη που θα το πίνω μαζί σας καινούργιο στη βασιλεία του Πατέρα μου”» (Μτ. 26, 17-29).

Από τότε μέχρι σήμερα, εμείς οι χριστιανοί επαναλαμβάνουμε το Μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας, που παραδόθηκε στον Μυστικό Δείπνο από τον Ιησού στους μαθητές Του, για να ζούμε ως παρόντα τα πάθη και τη σταυρική δυσία Του, με τα οποία λυτρώθηκε το ανθρωπινό γένος και ενδυναμώθηκε η πίστη και η ελπίδα για τη σωτηρία μας διά του Ιησού Χριστού.

Μυστικός Δείπνος, Μικρογραφία από χειρόγραφο Ι. Μ. Διονυσίου, Άγιον Όρος

Ας λύσουμε το σταυρόλεξο

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

Δημιουργήστε με τον διπλανό σας ένα κολάζ με φωτογραφίες, ζωγραφιές και τις σκέψεις σας για τον Μυστικό Δείπνο.

Β. ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΥΣΤΙΚΟΥ ΔΕΙΠΝΟΥ ΚΑΙ ΘΕΙΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΣ

Στην *Α΄ προς Κορινθίους Επιστολή* (11, 25-26) διαβάζουμε ότι ο Κύριος είπε:

«Αυτό το ποτήρι είναι η νέα διαθήκη, σφραγισμένη με το αίμα μου. Τούτο να κάνετε, όποτε το πίνετε, εις την ανάμνησή μου».

Κάθε φορά που η Εκκλησία τελεί τη Θεία Ευχαριστία, βρίσκεται μπροστά στον Χριστό, που αποθνήσκει και ανασταίνεται επάνω στην Αγία Τράπεζα. Ο θάνατος του Χριστού αποτελεί πηγή ζωής για τους ανθρώπους. Με τη συμμετοχή στην αναίμακτη θυσία του Χριστού, οι πιστοί απαλλάσσονται από τις αμαρτίες τους και συμμετέχουν στα παθήματα και τη θεότητα του Χριστού. Ο άνθρωπος έτσι αποκτά ψυχική και σωματική υγεία.

ΣΚΕΠΤΟΜΑΙ – ΜΑΘΑΙΝΩ

«Ποιο λιμάνι μπορεί να συγκριθεί με την Εκκλησία; Ποιος παράδεισος μοιάζει με τη δική σας σύναξη; Εδώ δεν υπάρχει φίδι, που σχεδιάζει το κακό, αλλά ο Χριστός, που οδηγεί στη μυστηριακή ζωή [...] Δεν υπάρχουν φύλλα δέντρων, αλλά ο καρπός του Αγίου Πνεύματος» (Ιω. Χρυσόστομου, 8η Ομιλία, *PG* 49, 335-337 και *Μτ.* 26, 17-29).

Γ. ΔΡΩΜΕΝΑ (ΤΕΛΕΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ) ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΣ ΜΕΣΑ ΣΤΗ ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Δεν πρόκειται για μία απλή συναισθηματική ανάμνηση, αλλά για μία ουσιαστική, βιωματική και κοινωνία του αναστημένου σώματος και αίματος του Χριστού, που είναι αντίδοτο κατά του θανάτου.

Ανοίξτε την ψηφιακή παρουσίαση και διαβάστε τα δρώμενα της Θείας Ευχαριστίας.

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

Κατασκευάστε έναν εννοιολογικό χάρτη με τα δρώμενα της Θείας Ευχαριστίας.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΥ / ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

- ➔ Παρακολούθησε μία Θεία Λειτουργία και συζήτησε με τους συμμαθητές/-τριές σου ποια δρώμενα σε εντυπωσίασαν.
- ➔ Πραγματοποιήστε επίσκεψη στον ναό της ενορίας σας και ενημερωθείτε για τα λειτουργικά σκεύη, τα ιερά Άμφια και τα δρώμενα της Θείας Λειτουργίας.
- ➔ Ο Ιερέας καλεί τους πιστούς να κοινωνήσουν με φόβο Θεού, Πίστη και Αγάπη. Τι συναισθήματα σάς προκαλούνται; Πώς μας θέλει ο Θεός;

ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΤΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

- ➔ Ημερομηνία μαθήματος / Θέμα μαθήματος
- ➔ Ποια σημεία θεωρώ τα πιο βασικά που έμαδα σε αυτό το μάθημα;
- ➔ Γιατί τα θεωρώ βασικά;
- ➔ Ποια σημεία θεωρώ πιο ενδιαφέροντα σε αυτό το μάθημα και γιατί;

Γ' ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Ένταξη και Φώτισμα

Περιεχόμενα

- 29 Το Βάπτισμα μας εντάσσει στη χριστιανική κοινότητα
- 30 Το Μυστήριο του Χρίσματος: Οι δωρεές του Αγίου Πνεύματος

Μέσα από τα Μυστήρια του Βαπτίσματος και του Χρίσματος ξαναγεννιόμαστε πνευματικά.

Σ' αυτή την ενότητα θα μάθουμε:

- ➔ Να αναγνωρίζουμε το Βάπτισμα ως το Μυστήριο που μας εντάσσει στη χριστιανική κοινότητα,
- ➔ Να αναλύουμε το Χρίσμα ως το Μυστήριο μέσω του οποίου λαμβάνει ο πιστός τις δωρεές του Αγίου Πνεύματος,
- ➔ Να επισημαίνουμε-ερμηνεύουμε τους συμβολισμούς των Μυστηρίων του Βαπτίσματος και του Χρίσματος.

29. Το Βάπτισμα μας εντάσσει στη χριστιανική κοινότητα

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Μιμητής – σωτηρία – φώτιση – αναγέννηση –
αναδημιουργία – Χρίσμα – Αγία Τριάδα

A. ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΒΑΠΤΙΣΗΣ

Το Μυστήριο της Βάπτισης συστάθηκε από τον Χριστό, αφού ο Ίδιος μιλώντας προς τους μαθητές είπε: «πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» (Μτ. 28, 19).

Τα Μυστήρια της Εκκλησίας, και ιδίως το Βάπτισμα και η Θεία Ευχαριστία, συνοψίζουν και μεταδίδουν ολόκληρη τη δύναμη της Σωτηρίας και αναγέννησης, που πηγάζει από το πρόσωπο του Ιησού Χριστού. Μας βοηθούν να έχουμε πνευματική πρόοδο, ώστε να καταφέρουμε, με τη δεΐα Χάρη, να οδηγηθούμε στον μεγάλο σκοπό μας, δηλαδή να γίνουμε μιμητές του Χριστού. Μέσα από τα Μυστήρια, και κυρίως αυτό του βαπτίσματος, ξαναγεννιόμαστε πνευματικά και ακολουθούμε στο εξής τον δρόμο που χάραξε ο Χριστός. Το βάπτισμα κατέχει κεντρική θέση στην προσωπική ζωή του ανθρώπου, καθώς ο βαπτισμένος με την είσοδο του στην Εκκλησία έχει τη δυνατότητα να προγεντεί τις δωρεές του Τριαδικού Θεού. (Από το βιβλίο του π. Αντωνίου Αλεβιζοπούλου, *Εγχειρίδιο αιρέσεων και παραχριστιανικών ομάδων*)

Η βάπτισμα του Κωνσταντίνου Πορφυρογέννητου, Μικρογραφία από χειρόγραφο κειμένου του Ιωάννου Σκυλίτζη

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΟΜΑΔΟΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στα δύο ευαγγελικά κείμενα που ακολουθούν παρατηρούμε νέα, ασυνήθιστα, ανατρεπτικά και απελευθερωτικά στοιχεία-γεγονότα, σε σχέση πάντοτε με τον Θεό, τον άνθρωπο και την σωτηρία του και γενικότερα με όλη την πλάση. Αφού διαβάσετε προσεκτικά τα δυο χωρία, μοιραστείτε τις σκέψεις και τα συναισθήματά σας σχετικά με τις παρακάτω εκφράσεις:

α. Ο Χριστός, νύχτα, συζητά με τον φαρισαίο Νικόδημο, μέλος του συνεδρίου (Ιω. 3, 1-10)

1. Σε διαβεβαιώνω ότι εάν δεν γεννηθεί κάποιος από τον Ουρανό, δεν μπορεί να δει και να απολαύσει τη Βασιλεία του Θεού.
2. Αληθώς σου λέγω ότι εάν δεν αναγεννηθεί κάποιος, πνευματικά, από το νερό του Βαπτίσματος και από τη Χάρη του Αγίου Πνεύματος, δεν μπορεί να εισέλθει στη Βασιλεία του Θεού.
3. Καθετί που έχει γεννηθεί από το Άγιο Πνεύμα είναι πνευματική ύπαρξη (που θα απολαύσει τη Βασιλεία του Θεού).

Ο Χριστός συνομιλεί με τον Νικόδημο, Μικρογραφία από χειρόγραφο Ι.Μ. Διονυσίου Αγίου Όρους

β. Ο Ιησούς βαπτίζεται στον Ιορδάνη ποταμό από τον Ιωάννη τον Πρόδρομο (Μτ. 3, 13-17)

Δείτε εδώ τη συλλογή φωτογραφιών με θέμα τον ποταμό Ιορδάνη και το σημείο όπου, σύμφωνα με τη χριστιανική παράδοση, βαπτίστηκε ο Χριστός.

1. Ο Ιωάννης κήρυττε τη μετάνοια και πλήθος ανθρώπων από την Ιερουσαλήμ και όλη την περιοχή της Ιουδαίας προσέρχονταν στην έρημο, στον Ιωάννη, και βαπτίζονταν από αυτόν στον Ιορδάνη.
2. Ο Χριστός έφθασε στον Ιορδάνη και δέχθηκε το Βάπτισμα του Προδρόμου.
3. Με το Βάπτισμά Του υπάκουσε στις εντολές του Θεού Πατέρα Του.
4. Αγίασε τα νερά και ολόκληρη την κτίση.
5. Έχουμε την παρουσία του Αγίου Πνεύματος με μορφή Περιστεριού.
6. Ο Πατέρας φανερώνει τη σχέση Του με τον Χριστό.

Μικρογραφία από χειρόγραφο Ι.Μ. Διονυσίου Αγίου Όρους

1. Τι είναι, λοιπόν, το Βάπτισμα; Γιατί είναι προϋπόθεση για τη σωτηρία μας;
2. Οι γονείς μας χάρισαν στον καθένα μας τη φυσική γέννηση. Με ποιον τρόπο η Εκκλησία μάς χαρίζει την πνευματική αναγέννηση;
3. Το Βάπτισμα τελείται μέσα στην Εκκλησία και μόνο από τον Λειτουργό του Θεού, τον Ιερέα. Γιατί, πιστεύετε, ότι τη βαπτισματική Χάρη τη λαμβάνει ο πιστός μόνο από τον Ιερέα;
4. Στη Βάπτισμα του Χριστού ποιες είναι οι ενέργειες της Αγίας Τριάδος;
5. Η Βάπτισμα είναι το κατ' εξοχήν Μυστήριο της εισόδου μας στην Εκκλησία. Απαιτείται από όλους εμάς, κληρικούς και λαϊκούς, να το τελέσουμε με ευλάβεια, διάθεση προσευχής και επίγνωση της σπουδαιότητάς του.
6. Ο πιστός πετάει από πάνω του την αμαρτία, τη φθορά, και μπαίνει ως μέλος του σώματος του Χριστού στην Εκκλησία. Άρα, η ημέρα της Βάπτισμας είναι η προσωπική Πεντηκοστή του κάθε ανθρώπου.

Β. ΤΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΒΑΠΤΙΣΗΣ

Ο Ιερέας και ο ανάδοχος, που κρατά στην αγκαλιά του το νήπιο, στέκονται στον πρόναο.

1. Ο Ιερέας, αφού σφραγίσει το πρόσωπο του παιδιού στο όνομα της Αγίας Τριάδος με το σημείο του σταυρού και εκφωνήσει το όνομα, διαβάζει ορισμένες ευχές 2. Κατόπιν, με στραμμένο το νήπιο προς τη δύση, γίνεται η απόταξη, δηλαδή, η αποκήρυξη του σατανά. Ακολουθεί, με στροφή προς την ανατολή, που είναι (συμβολικά) το φωτεινό βασίλειο του Χριστού, η σύνταξη με Αυτόν. 3. Η παράδοση στην αγκαλιά του Χριστού επισφραγίζεται με την απαγγελία του Συμβόλου της Πίστεως. 4. Τέλος, εκλιπαρούμε τον Θεό να προσκαλέσει τον δούλο Του στο φώτισμα και να τον αξιώσει με τις δωρεές Του. Ο ανάδοχος ομολογεί για λογαριασμό του παιδιού την πίστη της Εκκλησίας, την οποία θα τηρεί το παιδί, όταν μεγαλώσει.

Η καθαυτό τελετή του Βαπτίσματος

1. Πρώτα αγιάζεται το νερό και ευλογείται το λάδι με ευχές. 2. Λαδώνεται το παιδί από τον Ιερέα και στη συνέχεια βυθίζεται τρεις φορές στην κολυμβήθρα. Η τριπλή κατάδυση και ανάδυση στο νερό της κολυμβήθρας σημαίνει τη συμμετοχή του βαπτιζομένου στην τριήμερη ταφή και την Ανάσταση του Χριστού. 3. Στη συνέχεια το βρέφος χρίεται με άγιο μύρο και το ντύνουμε στα ολόλευκα. Ανήκει πια στον Χριστό και στην Εκκλησία.

Έχουν συμβολική σημασία τα υλικά που χρησιμοποιούνται στο Βάπτισμα;

1. Στην αρχή του Μυστηρίου ο Ιερέας μαζί με τον βαπτιζόμενο και τον ανάδοχο στέκονται στον νάρθηκα ή στο πίσω μέρος του ναού, δηλώνοντας συμβολικά ότι τώρα αρχίζει η σταδιακή είσοδος του βαπτιζομένου στην Εκκλησία.
2. Ακολουθεί η απόταξη του διαβόλου. Ο Ιερέας, στο όνομα του Τριαδικού Θεού, διατάσσει τον διάβολο να φύγει μακριά από τον άνθρωπο, που θα γίνει σε λίγο χριστιανός. Ο ανάδοχος δηλώνει ότι αρνείται (αποτάσσεται) τον διάβολο και τα έργα του.
3. Ο Ιερέας εμφυσά τρεις φορές στο πρόσωπο του κατηχούμενου. Μας θυμίζει το γεγονός που έγινε στη δημιουργία του ανθρώπου, όπως περιγράφεται στη Γένεση: «Ο Θεός έπλασε τον άνθρωπο με χώμα από τη γη και ενεφύσησε στο πρόσωπο αυτού πνοή ζωής» (Γεν. 2, 7).
4. Η Βάπτισμα είναι η αναδημιουργία και αναγέννηση του ανθρώπου στον καινούριο κόσμο που εγκαινίασε ο νέος Αδάμ, ο Χριστός. Εξ ονόματος του βαπτιζομένου, ομολογεί ο ανάδοχος την πίστη του στον Χριστό και τη διάθεσή του να συμπορεύεται διαρκώς με Εκείνον. Συντάσσεται με τον Χριστό και εκφράζει επίσημα την απόφασή του, απαγγέλλοντας δημόσια το Σύμβολο της Πίστεως (το «Πιστεύω»). Ανακεφαλαιώνοντας όλα τα προηγούμενα, ο Ιερέας προσκαλεί τον κατηχούμενο προς το Βάπτισμα και παρακαλεί τον Θεό να καταστεί ο βαπτιζόμενος πρόβατο λογικό της ποιίμνης του Χριστού, ζωντανό μέλος της Εκκλησίας. Το Μυστήριο συνεχίζεται πλέον στο κέντρο του ναού. Ο Ιερέας εκφωνεί μπροστά από την κολυμβήθρα: «Ευλογημένη ή βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν». Με την επίκληση της Αγίας Τριάδος, το Πνεῦμα το Ἅγιο κατεβαίνει, και το πρῶν ἀπλὸ νερὸ ἐπενδύεται δύναμη θαυμαστή. Το νερό της κολυμβήθρας, επομένως, είναι Αγιασμός. Ο νέος χριστιανός δεν θα καταδυθεί σε απλό νερό, αλλά –όπως αναφέρει χαρακτηριστικά η αγιαστική ευχή– σε «ὔδωρ ἀπολυτρώσεως, ὔδωρ ἀγιασμοῦ», που είναι «λουτρὸν παλιγγενεσίας» και φέρνει «καθαρισμὸ σαρκὸς καὶ πνεύματος». Αγιάζεται το νερό, αγιάζεται και ο βαπτιζόμενος σε αυτό.
5. **Η επάλειψη με ευλογημένο έλαιο – ο χριστιανός αθλητής.** Τη μεγάλη ευχή του αγια-

σμού του νερού ακολουθεί η ευχή της ευλογίας του ελαίου. Το λάδι αυτό συμβολίζει την ειρήνευση με τον Θεό. Το Βάπτισμα συμφιλιώνει τον άνθρωπο με τον Θεό, γι' αυτό και το έλαιο του Μυστηρίου εικονίζει το έλεος του Θεού. Επίσης, όπως οι αθλητές αλείφονταν στην αρχαιότητα με λάδι, έτσι και τώρα ο νέος αθλητής του Χριστού εισέρχεται στο στάδιο των πνευματικών αγώνων. Επιπλέον, το λάδι έχει θεραπευτικές ιδιότητες και αποβλέπει στην πνευματική θεραπεία και προστασία από κάθε δαιμονική επίθεση.

6. **Καινούργια ρούχα.** Ο βαπτιζόμενος αφήνει πίσω του τον παλιό άνθρωπο και αποφασίζει να ενδυθεί τον ίδιο τον Χριστό.
7. **Ο Ιερέας αλείφει το μέτωπο** του βαπτιζομένου, για να ευλογηθεί ο νους του· το στήθος του, για να αγιασθεί η καρδιά του· το στόμα, για να ομολογεί πάντοτε την αλήθεια· τα χέρια, για να εργάζεται διαρκώς την αρετή, και τα πόδια, για να τρέχει στον ευθύ δρόμο της αγιότητας. Ο ανάδοχος συνεχίζει απλώνοντας το λάδι με τις παλάμες του ομοιόμορφα σε όλο το σώμα.
8. **Βαπτίζεται ο νεοφώτιστος στο όνομα της Αγίας Τριάδος**, διότι αυτό ακριβώς παρήγγειλε ο Χριστός στους μαθητές και Αποστόλους του: «*Πορευθέντες οὖν, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος*» (Μτ. 28, 19).

Ο Απόστολος Παῦλος συνδέει την τριπλή κατάδυση και ανάδυση στο αγιασμένο νερό με την τριήμερη ταφή και ανάσταση του Χριστού (Ρωμ. 6, 3-11).

Συμβολισμοί του Μυστηρίου του Βαπτίσματος

Να αντιστοιχιστούν σωστά οι επιμέρους συμβολισμοί του Μυστηρίου (νερό, λάδι, κόψιμο μαλλιών, τριπλή κατάδυση στην κολυμβήθρα, άγιο μύρο) με τη σημασία τους:

Γνωρίζω – προβληματίζομαι – σκέπτομαι – συζητώ

«Ομολογούμε ένα Βάπτισμα για την άφεση των αμαρτιών και για την αιώνια ζωή. [...] Είναι ανάγκη, με όλες μας τις δυνάμεις, να κρατούμε ασφαλείς και καθαρούς τους εαυτούς μας από βρόμικα έργα, για να μην ξαναγίνουμε δούλοι της αμαρτίας» (Ιωάννου Δαμασκηνού, *Έκδοσις ακριβής της Ορθοδόξου Πίστεως*, μτφρ. Ν. Ματσούκας, σ.345. Εκδ. Πουρνάρα 2002).

1. Τι μας προσφέρει το Βάπτισμα;
2. Με τη μίμηση της ζωής του Χριστού «κρατούμε ασφαλείς και καθαρούς τους εαυτούς μας»;
3. Με ποιον τρόπο μπορούμε να αποφύγουμε το «να γίνουμε δούλοι της αμαρτίας»;

ΣΥΖΗΤΗΣΕ – ΣΚΕΨΟΥ – ΑΝΑΛΥΣΕ – ΜΟΙΡΑΣΟΥ

Μοιραστείτε μεταξύ σας τις εμπειρίες που διηγούνται οι γονείς σας από τη Βάπτισή σας και αφορούν εσάς και αποδώστε τη σημασία που έχει ο βαπτιστικός Σταυρός για εσάς.

30. Το Μυστήριο του Χρίσματος

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Χρίσμα – Νεοφώτιστος – Φώτισμα – Άγιο Μύρο

A. ΧΡΙΣΜΑ – ΟΙ ΔΩΡΕΕΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

Με το Χρίσμα ο πιστός δέχεται το Φώτισμα. Το ορατό σημείο των χαρισμάτων του Αγίου Πνεύματος στον νεοφώτιστο είναι το Άγιο Μύρο. Ο ιερέας χρίει σταυροειδώς με το Άγιο Μύρο τα μέλη του βαπτισμένου, εκφωνώντας σε κάθε χρίση την ευχή: «Σφραγίς δωρεᾶς Πνεύματος Ἁγίου».

Το Χρίσμα τελείται αμέσως μετά τη βάπτισμα και ο πιστός λαμβάνει τα χαρίσματα και τη σφραγίδα του Αγίου Πνεύματος. Ο νεοφώτιστος, ως «νήπιος ἐν Χριστῷ», λαμβάνει στην ψυχή του τις δωρεές και τα χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος, όπως όλοι ανεξαιρέτως οι βαπτισμένοι. Η θεία Χάρη σφραγίζει τη νέα του ζωή, τον πλημμυρίζει το Πνεύμα το Άγιο, για να τον ενισχύει, να τον στερεώνει στην ορθή πίστη και να τον κατευθύνει στην πνευματική ζωή. Ο νεοφώτιστος γίνεται τώρα «παιδί του Θεού».

Άμεση διδασκαλία-Ομαδοσυνεργασία

«Οἱ εἰς Χριστὸν βαπτιζόμενοι [...] κατευθύνονται κυριολεκτικά στη μεταμόρφωση και την αναγέννησή τους. [...] Στο βάπτισμα μιμείται ο νεοφωτισθείς τον Χριστό, μετέχοντας στον θάνατο και την Ανάστασή Του. [...] Το Άγιο Πνεύμα [...] οδηγεί τους πιστούς σε άμεση θέα και κοινωνία του Θεού, γίνεται αστείρευτη πηγή [...] και γκρεμίζεται ο μεσότοιχος της αμαρτίας. Ἐτσι, ο βαπτισθείς, με την Χάρη του Αγίου Πνεύματος, μπορεί να καταλάβει τα του Θεού, μετέχοντας στη ζωή της Παναγίας Τριάδας» (Ε. Παπαδοπούλου-Χατζηλαζάρου, *Διάλεξις*, σ. 41).

Ο ανάδοχος στέκεται απέναντι από τον Ιερέα και κρατά αναμμένη λαμπάδα ως σύμβολο του φωτισμού που πήρε ο βαπτισμένος από τον Θεό. Όλοι μαζί, ανάδοχος και Ιερέας, συμμετέχουν στη περιφορά γύρω από την κολυμβήθρα. Ψάλλεται χορωδιακά τρεις φορές το «Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε, Ἀλληλούια» (όσοι βαπτίζονται στο όνομα του Χριστού, ενδύονται τον ίδιο τον Χριστό (*Γαλ. 3, 27*). Κατά το Μυστήριο ο πιστός ενώνεται με τον Χριστό και γίνεται και ο ίδιος παιδί του Θεού. Στη συνέχεια του Μυστηρίου, ο Ιερέας διαβάσει το αποστολικό και ευαγγελικό ανάγνωσμα και τις ευχές της απολύσεως.

Σχολιασμός: Τοποθέτηση απέναντι στο κείμενο

«Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε». Ως ορθόδοξοι χριστιανοί δεχθήκαμε όλοι τη μεγάλη ευλογία του Θεού να βαπτιστούμε και να γίνουμε μέλη της Εκκλησίας, μέλη του Σώματος του Χριστού. Με ποιον τρόπο θεωρείτε ότι πρέπει να ζούμε, ώστε να ντυθούμε τον Χριστό, δηλαδή να γίνουμε μιμητές και γνήσια παιδιά Του;

B. ΟΙ ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ ΤΟΥ ΧΡΙΣΜΑΤΟΣ

➔ Ανοίξτε την ψηφιακή παρουσίαση και δείτε τους συμβολισμούς του Μυστηρίου του Χρίσματος.

«Όποιος λοιπόν παρατηρεί τον εαυτό του, μέσα στον ίδιο τον εαυτό του βλέπει αυτό που ποθεί, γίνεται μακάριος αυτός που έχει την καρδιά καθαρή από τον μολυσμό της αμαρτίας, γιατί, παρατηρώντας προσεκτικά τη δική του καθαρότητα, μέσα στην εικόνα διακρίνει καθαρά το αρχέτυπο. Αφού καθαρότητα, έλλειψη παθών και αποξένωση από κάθε κακό είναι η θεότητα, αν έχεις αυτά, τότε ο Θεός εξάπαντος είναι μέσα σου» (Γρηγόριος Νύσσης, «Μακάριοι οί καθαροί τῆ καρδιά ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται», PG 44, 1269).

Οι συμβολισμοί που παρατηρούνται κατά τη διάρκεια τέλεσης του Μυστηρίου του Χρίσματος συνδέονται με τη διδασκαλία της Εκκλησίας;

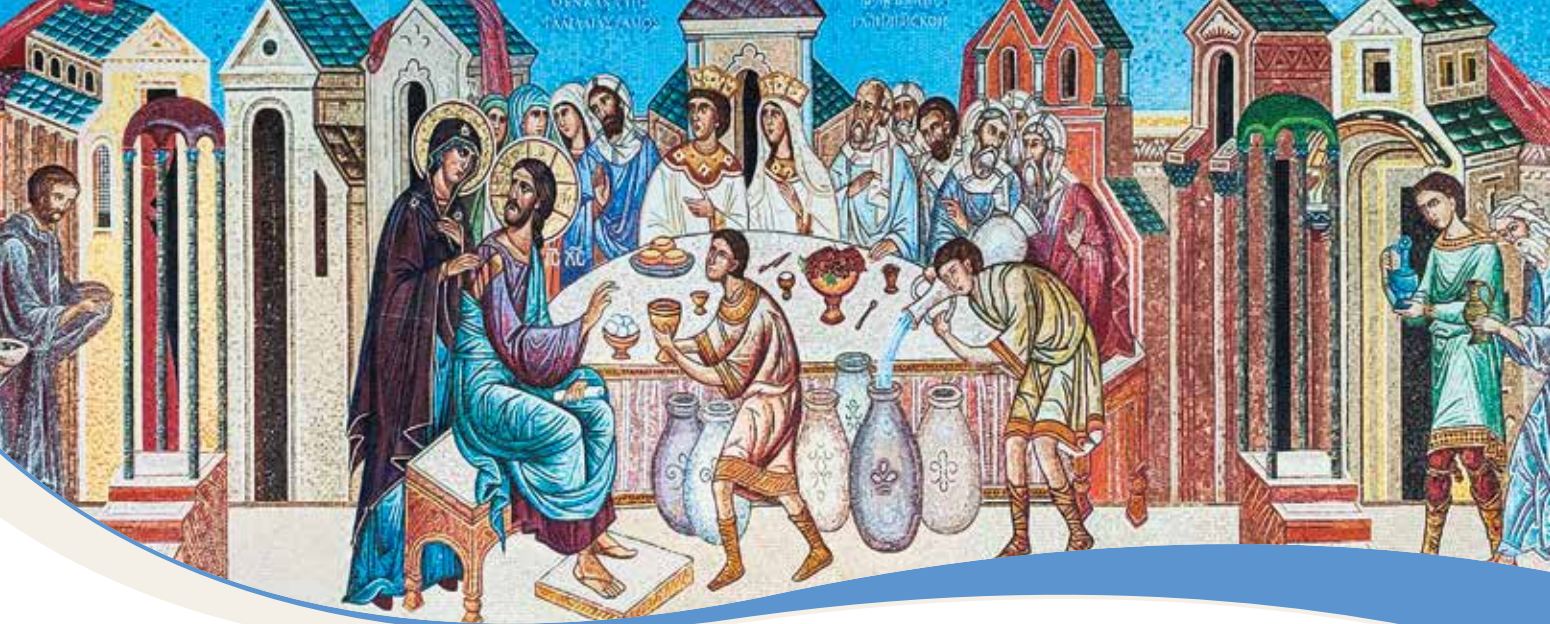
Τοποθέτηση απέναντι στο κείμενο

Τίθεται συχνά το ερώτημα εάν ο νηπιοβαπτισμός είναι σύμφωνος με τη διδασκαλία της Εκκλησίας μας. Στην παρακάτω διήγηση του Αγίου Παΐσιου τι είναι αυτό που σε αγγίζει; Τι σου κάνει εντύπωση;

«Ένας μοναχός στο Άγιον Όρος ήταν από ένα χωριό που βρισκόταν στο βουλγαρικό έδαφος και υπήρχαν εκεί πολλοί αβάπτιστοι. Μου είπε, λοιπόν, ότι, όταν ήταν λαϊκός και ακόμη αβάπτιστος, είδε στον ύπνο του το ανιψάκι του, που είχε πεθάνει πριν από λίγο καιρό, να είναι έξω από ένα πολύ όμορφο περιβόλι και να κλαίει. Μέσα στο περιβόλι ήταν πολλά παιδάκια, που έπαιζαν χαρούμενα. "Γιατί δεν πας κι εσύ μέσα;" το ρώτησε. "Πώς να πάω μέσα; Εγώ είμαι αβάπτιστο", απάντησε εκείνο. Μετά από αυτό πήγε αμέσως και βαπτίστηκε ο ίδιος και ύστερα διηγήθηκε στον παπά το όνειρο που είδε. Έτσι οικονόμησε ο Θεός, για να καταλάβουν και οι άλλοι τι αξία έχει το Βάπτισμα. Έπειτα άρχισαν να βαπτίζουν τα παιδιά τους σ' εκείνο το χωριό» (Γέροντος Παΐσιου Αγιορείτου, *Λόγοι δ', Οικογενειακή ζωή*).

Σκέψεις - προβληματισμοί

➔ Ποιος είναι ο ρόλος του αναδόχου; Εκφράστε την άποψή σας μέσα από προσωπικά σας βιώματα.

Δ' ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Γάμος, το Μυστήριο της Αγάπης

Περιεχόμενα

- 31 Γάμος: Κοινωνία Αγάπης
- 32 Συμβολισμοί του Μυστηρίου του Γάμου

Ο Γάμος είναι μέγα Μυστήριο, κατά το οποίο δύο μέλη της Ορθόδοξου Εκκλησίας, ένας άνδρας και μία γυναίκα, ενώνονται σε έναν αιώνιο δεσμό αγάπης μεταξύ τους και με το Χριστό.

Σ' αυτή την ενότητα θα μάθουμε:

- ➔ Να παρουσιάζουμε την ένωση και την αγαπητική σχέση των συζύγων στο Μυστήριο του Γάμου,
- ➔ Να να συζητάμε σχετικά για τη σημασία του Μυστηρίου του Γάμου στη σύγχρονη πραγματικότητα,
- ➔ Να να ερμηνεύουμε τόσο την Ακολουθία του Γάμου όσο και τους συμβολισμούς του Μυστηρίου αυτού.

31. Γάμος, το Μυστήριο της Αγάπης

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

ευλογία – ειρηνικά – ευχαριστιακή κοινωνία – αρραβώνας

A. ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

Ο Γάμος είναι ένα από τα ιερά Μυστήρια της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας. Είναι Μέγα Μυστήριο που τελείται από τους κανονικούς ιερείς της Εκκλησίας μας, οι οποίοι έχουν Ευχαριστιακή Κοινωνία με την Ιερά Σύνοδό μας. Η μυστηριακή ένωση του ζεύγους, ως μέσον αγιασμού, τους οδηγεί στην πνευματική τελείωση. Με τις προϋποθέσεις αυτές, αποτελεί μία πρόγευση και μία έκφραση αποκάλυψης του Μυστηρίου της Ερχόμενης Βασιλείας του Θεού, η οποία είναι ήδη παρούσα στην Εκκλησία μας.

ΣΚΕΨΟΥ – ΣΥΓΚΡΙΝΕ – ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΣΕ

- ➔ Ποιο είναι το πρότυπο της ενώσεως και των σχέσεων μεταξύ των συζύγων;
- ➔ «Οι άνδρες αγαπάτε τις γυναίκες σας, όπως ο Χριστός αγάπησε την Εκκλησία και παρέδωσε τον εαυτό Του γι' αυτήν, για να την αγιάσει, αφού την καθάρισε με το λουτρό του ύδατος, με τον λόγο Του» (Εφεσ. 5, 25-26. Γιατί αποτελεί πρότυπο η ένωση του Σωτήρα μας Χριστού με την Αγία Εκκλησία Του;

B. Η ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΟΥ ΑΡΡΑΒΩΝΑ

Η Ακολουθία του Γάμου στις ημέρες μας τελείται μαζί με την Ακολουθία του Αρραβώνα. Αυτή προηγείται και αποτελεί μια μορφή συμβολαίου με το οποίο οι μελλόνυμφοι υπόσχονται αμοιβαία πιστότητα, σημείο της οποίας είναι τα δαχτυλίδια. Ο Αρραβώνας απεικονίζει τον πραγματικό δεσμό του Γάμου· του λείπει μόνο η μυστηριακή πληρότητα. Παλαιότερα, κατά την κανονική τάξη γινόταν στον Νάρθηκα του ναού.

Τοποθέτηση απέναντι στα κείμενα

- ➔ Αποτυπώστε με επιχειρήματα τις σκέψεις σας σχετικά με τον ιερό σκοπό του Γάμου.

Ευχές του ιερέα στην ακολουθία του αρραβώνα

- ➔ «...Συ από την πρώτη αρχή δημιούργησες το αρσενικό και το θηλυκό, τον άντρα δηλαδή και τη γυναίκα, και Συ ενώνεις τη γυναίκα με τον άντρα, για να βοηθάει ο ένας τον άλλο και για να υπάρχει διαδοχή, να διαιωνίζεται δηλαδή το γένος των ανθρώπων...». Βλ. και Γεν. 2, 18.
- ➔ «...ρίξε ευνοϊκό το βλέμμα Σου στον δούλο Σου ... και στη δούλη Σου ... και κάνε, ώστε να είναι σταθερός ο αρραβώνας τους και να στηριχθεί στην αμοιβαία πίστη, τη σύμπνοια, την ειλικρίνεια και την αγάπη...».
- ➔ «Κάνε στερεό και μόνιμο τον δεσμό τους με τη Χάρη της δικής Σου άγιας ενότητας...».

Γ. Η ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

Την Ακολουθία του Αρραβώνα ακολουθεί μία λιτανευτική πομπή και οι μελλόνυμφοι μπαίνουν στο κέντρο του ναού. Κατά την πομπή αυτή, ψάλλεται ο Ψαλμός 127, που συμβολίζει την είσοδο στη Βασιλεία του Θεού.

Ευχή της Ακολουθίας του Γάμου

«Ας παρακαλέσουμε τον Κύριο να ευλογήσει αυτόν τον Γάμο...».

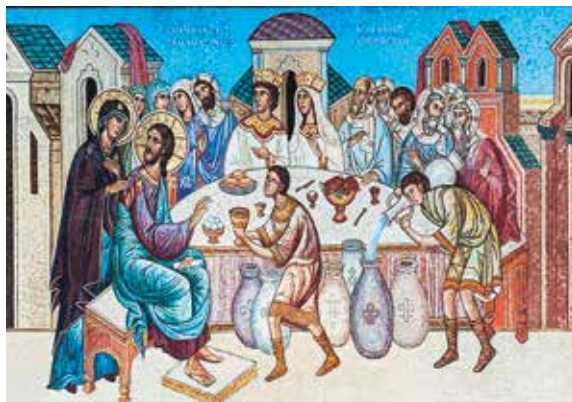
Σχολιάστε και μοιραστείτε τις σκέψεις σας.

Σιωπηρό Ερέθισμα

Η αγάπη μεταξύ των συζύγων είναι εικόνα της αγάπης του Νυμφίου Χριστού προς τη νύμφη Του, την Εκκλησία. Τι μας κάνει, όμως, να το λέμε αυτό;

Α. «Μακάριοι όλοι όσοι φοβούνται τον Κύριο και συμπεριφέρονται σύμφωνα με τις εντολές Του [...] Η γυνή σου μέσα στα δωμάτια της οικίας σου θα είναι σαν κληματαριά που είναι γεμάτη καρπούς, στολίζοντας αυτήν με τα καλά έργα και τη νοικοκυροσύνη της. [...] Μακάρι να δεις τέκνα των τέκνων σου» (Ψαλμ. 127).

Β. «Ας χαρούμε, ας αναγαλλιιάσουμε κι ας Τον δοξάσουμε, γιατί έφτασε η ώρα για τον γάμο του Αρνίου, κι η νύφη στολίστηκε· της δόθηκε για να ντυθεί λινό καθάριο και λαμπερό» (Αποκ. 19, 7-8).

Ο γάμος στην Κανά, Ψηφιδωτό Ιερά Μητρόπολη Ταμασού και Ορεινής, Κύπρος.

- ➔ Ας δούμε τώρα τα κύρια μέρη της ακολουθίας του Γάμου:

32. Συμβολισμοί του Μυστηρίου του Γάμου

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Αρραβώνας – μελλοννύμφος – Νυμφίος – παράνυμφος
– Προς Εφεσίους επιστολή

A. ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΟΥ ΑΡΡΑΒΩΝΑ

Ο Αρραβώνας είναι το προοίμιο του Μυστηρίου του Γάμου. Ο Ιερέας παραλαμβάνει τους μελλοννύμφους από τον Νάρθηκα και καθώς ψάλλεται το «Άξιον έστί...», τους οδηγεί στο κέντρο του ναού, όπου υπάρχει ειδικό τραπέζι, (συμβολίζει την Αγία Τράπεζα), με τα σύμβολα του Γάμου και του Αρραβώνα: δακτυλίδια, στέφανα, Ευαγγέλιο, κοινό ποτήριο.

Οι μελλοννύμφος στέκονται δίπλα-δίπλα, όρθιοι –η γυναίκα απέναντι από την εικόνα της Παναγίας και ο γαμπρός απέναντι από την εικόνα του Χριστού, το οποίο συμβολίζει την ισοτιμία ανάμεσα στα δύο φύλα– και ξεκινάει η Ακολουθία του Γάμου.

➔ Ας διαβάσουμε και ας συζητήσουμε για συμβολισμούς της ακολουθίας του γάμου στην ψηφιακή παρουσίαση.

Παράνυμφος (κουμπάρος):

Σχολιάστε τον ρόλο του κουμπάρου. Αναφέρετε συγκεκριμένα παραδείγματα.

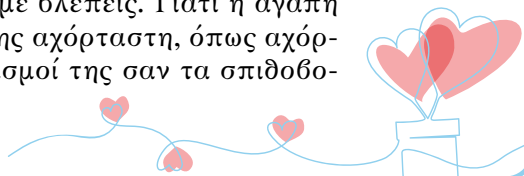
Αρχαίο έθιμο επιβάλλει την παρουσία στον Γάμο ενός φίλου του νυμφίου.

Ο ρόλος του είναι να προετοιμάσει τη γαμήλια τελετή και να χρησιμεύει ως σύνδεσμος μεταξύ των νυμφευμένων.

Στην Καινή Διαθήκη, ο Ιωάννης Βαπτιστής χαρακτηρίζει τον εαυτό του «φίλο του Νυμφίου», διότι προετοίμαζε τους ανθρώπους να υποδεχθούν τον Χριστό.

Σιωπηρό Ερέθισμα (Άσμα Ασμάτων 8, 4)

Βάλε με σαν σφραγίδα μέσα στην καρδιά σου, για να με αισθάνεσαι μαζί σου πάντοτε. Σαν σφραγίδα στον βραχιόνά σου, για να με βλέπεις. Γιατί η αγάπη είναι εξίσου ισχυρή, όπως και ο θάνατος. Η φλόγα της αχόρταστη, όπως αχόρταστος είναι ο Άδης. Οι γύρω ακτινοβόλοι σπινθηρισμοί της σαν τα σπιδοβολήματα της φωτιάς. Οι φλόγες της σαν το πυρ.

Β. Ο ΓΑΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ

ΑΜΕΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ-ΟΜΑΔΟΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Να γράψετε τις λέξεις που σας έκαναν εντύπωση και να σχολιάσετε τις απόψεις του Αποστόλου Παύλου:

«Να υποτάσσετε ο ένας στον άλλο με φόβο Χριστού. Οι γυναίκες να υποτάσσονται στους άντρες τους όπως στον Κύριο. Γιατί ο άντρας είναι κεφαλή της γυναίκας, όπως και ο Χριστός είναι κεφαλή της Εκκλησίας. Αλλά όπως η Εκκλησία υποτάσσεται στον Χριστό, έτσι και οι γυναίκες πρέπει σε όλα να υποτάσσονται στους άντρες τους. Οι άντρες να αγαπάτε τις γυναίκες σας, όπως και ο Χριστός αγάπησε την Εκκλησία και πρόσφερε τη ζωή Του γι' αυτήν. Ήθελε έτσι να την αγιάσει, καθαρίζοντάς τη με το λουτρό του βαπτίσματος και με τον λόγο, ώστε να την έχει ως νύφη (την Εκκλησία) με όλη της την λαμπρότητα, την καθαρότητα και αγιότητα, χωρίς ψεγάδι ή ελάττωμα ή κάτι παρόμοιο. Το ίδιο και οι άντρες οφείλουν να αγαπούν τις γυναίκες τους όπως αγαπούν το ίδιο τους το σώμα. Όποιος αγαπάει τη γυναίκα του αγαπάει τον εαυτό του. Κανείς ποτέ δεν μίσησε το ίδιο του το σώμα, αλλά αντίθετα το τρέφει και το φροντίζει, όπως κάνει και ο Κύριος για την Εκκλησία. Γιατί όλοι είμαστε μέλη του σώματός Του, από τη σάρκα Του και τα οστά Του. Γι' αυτό –λέει η Γραφή– θα εγκαταλείψει ο άντρας τον πατέρα και τη μητέρα του, για να ζήσει μαζί με τη γυναίκα του. Θα γίνουν οι δυο τους ένας άνθρωπος. Σε αυτά τα λόγια κρύβεται ένα μεγάλο μυστήριο, που εγώ σας λέω ότι αναφέρεται στη σχέση Χριστού και Εκκλησίας. Αλλά κι εσείς, ο καθένας να αγαπάει τη γυναίκα του όπως αγαπάει τον εαυτό του, και η γυναίκα να σέβεται τον άντρα της» (Εφεσ. 5, 21-33).

Οι Άγιοι Πέτρος και Φεβρωνία του Μουρόμ, προστάτες του γάμου και της οικογένειας στη Ρωσία

Δραστηριότητα Ομαδοσυνεργασίας - Διαλόγου - Παιχνιδιού - Δράσης (Κουτί εξερεύνησης)

Συγκεντρώστε φωτογραφίες, αγγελίες, εφημερίδες προσκλητήρια ή ό,τι άλλο βρείτε σχετικά με το Μυστήριο του Γάμου.

ΣΚΕΨΟΥ – ΣΥΖΗΤΗΣΕ – ΜΟΙΡΑΣΟΥ

«... αν επικρατήσουν στην ψυχή τα πάθη, πολλά δεινά μπορεί να προκληθούν από μια τέτοια συννοίκηση. Ούτε τα χρήματα, ούτε η κοινωνική δέση, ούτε οι φιληδονίες και οι εγωισμοί ευνοούν τον Γάμο, όσο η ταπεινώση και η κοινή πνευματική ζωή» (Μητροπολίτης Έδεσσας Ιωήλ, *Ο επιούσιος Άρτος*).

Σύγκρινε / σκέψου / προβληματίσου / μοιράσου

Πολιτικός γάμος: «Είναι γάμος που διεξάγεται στα κατά τόπους δημαρχεία των δήμων της χώρας από τους αντιδημάρχους. Σε αυτόν συμμετέχουν οι μελλόνυμφοι και δύο μάρτυρες. Αρχικά, οι μελλόνυμφοι ανταλλάσσουν τους όρκους και δέχεται ο γαμπρός τη νύφη για σύζυγο, και το αντίστροφο. Στη συνέχεια υπογράφουν ένα ειδικό έγγραφο, με το οποίο επισημοποιούν τον γάμο. Το έγγραφο θεωρείται έγκυρο (και κατά συνέπεια και ο γάμος) μόνο αν υπογράψουν και δύο άλλοι πολίτες, που ονομάζονται μάρτυρες.

Διαρκής Ιερά Σύνοδος (19. 5. 82) Εγκύκλιος: «Τέκνα της Εκκλησίας λογίζονται όσα σέβονται και ευλαβούνται τα ιερά Αυτής Μυστήρια» (Ευαγγέλου Π. Λέκκου, *Γάμος· μυστήριο αγάπης*, έκδ. Αποστολικής Διακονίας, Αθήνα 1986, σελ. 19-23).

Ομαδοσυνεργατική Δραστηριότητα:

Μετατροπή κειμένου σε τέχνη

Περίγραψε το Μυστήριο ενός Γάμου που παρευρέθηκες. Μοιράσου τις σκέψεις και τα συναισθήματά σου με τους συμμαθητές σου.

«Και εκείνη λέει: Κατέβηκα στο περιβόλι, όπου υπάρχουν οι καρυδιές· κατέβηκα, για να δω όσα βλαστάνουν στις όχθες των ρυακιών. Να παρατηρήσω εάν έχουν ανδίσει τα αμπέλια και οι ροδιές. Εκεί, ω νυμφίε μου, θα σου προσφέρω τους εναγκαλισμούς μου» (Ασμ. 6, 11).

ΚΕΙΜΕΝΟ ΓΙΑ ΣΚΕΨΗ

→ Διαβάστε το κείμενο του Αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου και συζητήστε το.

→ Κάνετε τώρα τις ακόλουδες ασκήσεις:

Ε΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Μετάνοια και συγχώρηση

Περιεχόμενα

- 33 Το Μυστήριο της Μετάνοιας
- 34 Η ζωή της συγχώρησης

Τι σημαίνει μετάνοια; Μετα-(νοούμε) σημαίνει αλλάζουμε τη ζωή μας, απομακρύνουμε τη φθορά και την αμαρτία και ξαναβαδίζουμε τον δρόμο της αλήθειας, τον δρόμο που έχει πάντα φως. Ο Θεός είναι πάντα δίπλα μας και μας περιμένει.

Σ' αυτή την ενότητα θα μάθουμε:

- ➔ Να διακρίνουμε στο Μυστήριο της Μετάνοιας την αλλαγή του τρόπου σκέψης, την αλλαγή όλης της ζωής μας.
- ➔ Να προβάλουμε τις έννοιες της μετάνοιας και της συγχώρησης του Ευαγγελίου με την έμπρακτη εφαρμογή στη ζωή του Χριστού, των Αποστόλων και των Αγίων της Εκκλησίας.
- ➔ Να επιλέγουμε μια ζωή που να είναι γεμάτη με αγάπη, μετάνοια και συγχωρητικότητα ώστε να κερδίσουμε τον Παράδεισο και την Βασιλεία των Ουρανών.

33. Το μυστήριο της μετάνοιας

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Μετάνοια – **μυσταγωγία*** – γένεση – συγχώρηση –
προαίρεση – ταπείνωση

A. ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ - ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑ;

Μετα-νοώ σημαίνει την ολοκληρωτική αλλαγή ζωής, την άρνηση της αμαρτίας με όλη μας την καρδιά, την αλλαγή νοοτροπίας. Να νιώθουμε με όλη μας την ύπαρξη ότι ο δρόμος που ακολουθούμε δεν πάει πουθενά και να θελήσουμε να επιστρέψουμε κοντά στον Θεό.

Ας δούμε την παραβολή του Σπλαχνικού Πατέρα ή του Ασώτου Υιού (Λκ. 15, 11-32).

Ένας άνθρωπος είχε δυο γιους. Και είπε ο πιο μικρός από αυτούς στον πατέρα του: «πατέρα, δώσε μου το μερίδιο που μου ανήκει από την περιουσία. Και τους μοίρασε την περιουσία. [...] Ο μικρότερος γιος έφυγε σε μακρινή χώρα και εκεί διασκόρπισε την περιουσία του κάνοντας άσωτη ζωή. Και όταν αυτός τα ξόδεψε όλα, έπεσε μεγάλη πείνα σ' εκείνη τη χώρα και αυτός άρχισε να στερείται και κατέφυγε σ' έναν πολίτη της χώρας εκείνης. [...] Εκείνος τον έστειλε στα χωράφια να βόσκει χοίρους. [...] Τότε ήρθε στον εαυτό του και είπε: Πόσοι υπηρέτες του πατέρα μου τρώνε ψωμί και τους περισσεύει, και εγώ πεθαίνω της πείνας; Θα σηκώσω και θα πάω στον πατέρα μου και θα του πω: «Πατέρα, ήμαρτον στον ουρανό και σ' εσένα και δεν αξίζω πια να με πεις παιδί σου· κάνε με σαν έναν από τους υπηρέτες σου». Και σηκώθηκε και ήρθε στον πατέρα του. [...] Τον είδε ο πατέρας του και πόνεσε η ψυχή του και έτρεξε και έπεσε στον λαιμό του και τον καταφίλησε. Τότε του είπε ο γιος: «Πατέρα, αμάρτησα στον ουρανό και σ' εσένα και δεν αξίζω πια να με πεις παιδί σου». Και ο πατέρας είπε στους υπηρέτες του: «Βγάλτε και φέρτε την πιο καλή φορεσιά και ντύστε τον και βάλτε δαχτυλίδι στο χέρι του και υποδήματα στα πόδια· και φέρτε και σφάξτε το θρεμμένο μοσχάρι, και ας φάμε και ας χαρούμε· γιατί τούτο το παιδί μου ήταν πεδαμένο και ξανάγησε, ήταν χαμένο και βρέθηκε». Και άρχισαν να διασκεδάζουν.

Η επιστροφή του ασώτου, Ιερό Ησυχ. "Ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος", Μεταμόρφωση Χαλκιδικής

ΣΚΕΨΟΥ – ΣΥΛΛΟΓΙΣΟΥ – ΜΟΙΡΑΣΟΥ

- ➔ Ποια ήταν η αστοχία του μικρότερου γιου της παραβολής;
- ➔ Τι σας έκανε εντύπωση από τη διαγωγή του άσωτου γιου;
- ➔ Πού αποδίδετε τη στάση του πατέρα προς τον άσωτο γιο;

B. ΜΕΤΑΝΟΙΑ – Ο ΙΕΡΕΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ

Το Μυστήριο της Μετανοίας αποτελεί έκφραση της ειλικρινούς αλλαγής τρόπου ζωής. Είναι ψυχική ανάγκη του ανθρώπου και η Εκκλησία την ικανοποιεί με αυτό το Μυστήριο.

ΕΥΧΗ ΣΥΓΧΩΡΗΤΙΚΗ

Ειδική ευχή που δίνεται από τον ιερέα με σκοπό τη συγχώρηση των αμαρτιών του πιστού

«Κύριε, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τῷ Πέτρῳ καὶ τῇ πόρνῃ διὰ δακρύων ἄφεσιν ἀμαρτιῶν δωρησάμενος, καὶ τὸν τελώνην τὰ ἴδια ἐπιγνόντα πταίσματα δικαίωςας, πρόσδεξαι τὴν ἐξομολόγησιν τοῦ δούλου σου [τάδε] καὶ εἴ τι ἐπλημέλησεν ἐκούσιον ἢ ἀκούσιον ἀμάρτημα, ἐν λόγῳ ἢ ἔργῳ ἢ κατὰ διάνοιαν, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος Θεὸς συγχώρησον· Σὺ γὰρ εἶ ὁ μόνος ἐξουσίαν ἔχων ἀφιέναι ἀμαρτίας, καὶ Σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, σὺν τῷ ἀνάρχῳ Σου Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ Σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων».

Μετάφραση: «Κύριε, ο Θεός μας, που δώρισες την άφεση των αμαρτιών στον Πέτρο και στην πόρνη (που με τα δάκρυά της κέρδισε την άφεση των αμαρτιών), και δικαίως τον τελώνη, που είχε και αυτός σφάλματα, δέξου σε παρακαλώ τη μεταμέλεια του/της δούλου/-ης σου [τάδε] και εάν έκανε κάποια αμαρτία με τη θέλησή του/της ή χωρίς, με το στόμα ή με έργο ή με τη σκέψη, επειδή είσαι αγαθός και φιλόανθρωπος, συγχώρησε. Γιατί Εσύ είσαι ο μόνος που μπορεί να συγχωρεί αμαρτίες, και γι' αυτό προσευχόμαστε σ' Εσένα και στον Πατέρα Σου, που έχετε την ίδια δόξα και αρχή, όπως επίσης και στο αγαθό και ζωοποιό Άγιο Πνεύμα, τώρα και για πάντα εις τους αιώνες των αιώνων».

ΣΚΕΨΟΥ – ΣΥΖΗΤΗΣΕ – ΜΟΙΡΑΣΟΥ

Ανταπόδοση του κακού ή Συγχώρηση;

Ο Ιερέας και το Μυστήριο της Μετανοίας. Πώς πιστεύετε ότι οφείλει να πλησιάζει η Εκκλησία και κατ' επέκταση ο Ιερέας τον σημερινό άνθρωπο;

Απαντήστε στις ερωτήσεις:

34. Η ζωή της Συγχώρησης

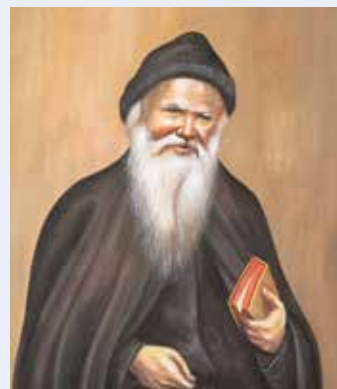
ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Δαβίδ – μετάνοια – συγχώρηση

Α. Η ΣΥΓΧΩΡΗΣΗ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΣ

Συζητήστε την άποψη του Αγίου Πορφύριου του Κausοκαλυβίτη

«Για να μετανοήσει η ψυχή, πρέπει να ξυπνήσει με τη βοήθεια του Θεού. Στο ξύπνημα αυτό βρίσκεται η προαίρεση του ανθρώπου. Απλά και απαλά κάνει ο μετανοημένος μία κίνηση προς τον Θεό και από 'κεί και πέρα έρχεται η Χάρη. Μετάνοια δεν έρχεται αν δεν υπάρχουν προϋποθέσεις για να εγκύψει μέσα μας ο Χριστός. Οι προϋποθέσεις είναι η ταπείνωση, η αγάπη, η προσευχή, η απλότητα, οι μετάνοιες, η απουσία της ιδιοτέλειας, η αγνή διάθεση, ο κόπος για τον Χριστό» (Πορφύριου Κausοκαλυβίτου *Βίος και Λόγοι*, 201815, σ. 400-401).

ΨΑΛΜΟΣ 142. Ποια είναι τα συναισθήματα του Δαβίδ;

Διαβάστε τον Ψαλμό του Δαβίδ και συζητήστε για τα συναισθήματά του. Αξιολογήστε τα. Έχετε νιώσει ποτέ ανάλογα συναισθήματα; Μοιραστείτε τις σκέψεις σας.

Ο Ιησούς Χριστός δεν είναι μόνο ο Σωτήρας και ο Λυτρωτής αλλά και ο δάσκαλος αγάπης και της συγχώρησης. Σε όλη τη διάρκεια της επίγειας ζωής Του υπήρξε το πρότυπο, ο δάσκαλος, ο Οποίος με το παράδειγμά Του έδωσε στους ανθρώπους τον κανόνα και τη γραμμή προς την οποία οφείλουν να προσαρμόζουν τη νέα ζωή που τους χάρισε. Πάνω στον Σταυρό συγχώρεσε ακόμη και τους σταυρωτές του.

Η Σταύρωση,
Ι.Μ.Μ. Βατοπαιδίου, Άγιον Όρος

«Πατέρα, συγχώρησέ τους, δεν ξέρουν τι κάνουν...» (Λκ. 23, 34).

Πώς μπορούμε και εμείς να γίνουμε μιμητές του Χριστού; Ανταλλάξτε απόψεις.

Η ιστορία του Ιωσήφ, Έργο του Θεόδωρου Πουλάκη (17ος αιώνας),
Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού Θεσσαλονίκης

Απάντησε προς αυτούς ο Ιωσήφ: «Μη φοβάστε! Του Θεού άνθρωπος είμαι εγώ, αγαθός και αμνησίκακος. Εσείς σκεφτήκατε και αποφασίσατε εχθρικά εναντίον μου. Ενώ ο Θεός σκέφτηκε με αγάπη για μένα, για να γίνει αυτό το οποίο έγινε μέχρι τώρα, να διατραφούν, δηλαδή, χάρη σε μένα πολλοί λαοί» (Γεν. 50, 19-20).

Διαβάστε την ιστορία του Ιωσήφ και σχολιάστε την εικόνα του Πουλάκη, με βάση το χωρίο Γένεση 37, 18-30..

Διαβάστε και σχολιάστε και αυτό το κείμενο από τον Άγιο Ιωάννη τον Χρυσόστομο::

Β. ΜΕΛΕΤΗ ΑΓΙΟΠΑΤΕΡΙΚΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

α. «Όταν κάποιος μάς αδικεί, πρέπει να χαιρόμαστε και να θεωρούμε αυτόν που μας αδίκησε μεγάλο ευεργέτη, διότι γίνεται αιτία αποταμιεύσεώς μας στην άλλη ζωή». β. «Να εξετάζουμε συνεχώς τον εαυτό μας, να μετανοούμε για το παρελθόν και να φοβόμαστε τις αδυναμίες μας». (Αθανάσιου Ρακοβαλή, *Ό πατήρ Παΐσιος μουῦ εἶπε...*, σ. 173-176).

Δραστηριότητα Αξιολόγησης

Συζητήστε τον ρόλο της χριστιανικής συγχωρητικότητας στη ζωή και στη συνύπαρξη με τον συνάνθρωπο με βάση τα παρακάτω κείμενα. Πιστεύετε ότι είναι ο σωστός τρόπος αντίδρασης απέναντι στην αδικία;

Αββάς Σισώης

Ένας αδελφός αδικήθηκε από άλλον αδελφό και πήγε στον αββά Σισώη και του είπε:

– Αδικήθηκα από κάποιον αδελφό και θέλω να εκδικηθώ.

Ο Γέροντας τον παρακαλούσε λέγοντας:

– Όχι, παιδί μου, άφησε καλύτερα την εκδίκηση στον Θεό.

Αυτός, όμως, έλεγε:

– Δεν θα ησυχάσω, ώσπου να πάρω εκδίκηση.

Τότε ο Γέροντας είπε:

– Ας προσευχηθούμε, αδελφέ.

Και αφού σηκώθηκε ο Γέροντας, είπε: «Θεέ μου, δεν έχουμε ανάγκη να φροντίξεις Εσύ για μας, γιατί εμείς την εκδίκησή μας την παίρνουμε μόνοι μας...».

Όταν άκουσε αυτά ο μοναχός, έπεσε στα πόδια του Γέροντα, λέγοντας:

– Δεν έχω πια αντιδικία με τον αδελφό μου, συγχώρησέ με, αββά.

- ➔ Ποιο είναι το πρόβλημα;
- ➔ Πού συμβαίνει;
- ➔ Πότε συνέβη;

Αββάς Μακάριος

Ένας αδελφός ρώτησε τον αββά Μακάριο τον μέγα σχετικά με την τελειότητα.

Και απάντησε ο Γέροντας τα εξής: «Δεν μπορεί να είναι κανείς τέλειος εάν δεν αποκτήσει ταπείνωση μεγάλη στην καρδιά και στο σώμα, αν δεν μάθει δηλαδή:

Να μην υπολογίζει τον εαυτό του σε καμιά περίπτωση, αλλά να προτιμά να βάζει ταπεινά τον εαυτό του χαμηλότερα απ' όλη την κτίση, να μην κρίνει διόλου κάποιον, παρά μόνο τον εαυτό του, να υπομένει την καταφρόνια και να αποστρέφεται ολόψυχα κάθε κακία.

Να βιάζει τον εαυτό του να 'ναι μακρόθυμος, αγαθός, ν' αγαπά τους αδελφούς, να είναι σώφρων, να κυριαρχεί στον εαυτό του, γιατί λέει η *Αγία Γραφή*: “η Βασιλεία των Ουρανών ανήκει σ' αυτούς που ασκούν βία στον εαυτό τους και αυτοί οι αγωνιστές την κερδίζουν”. Να βλέπει ίσια με τα μάτια, να φρουρεί τη γλώσσα και ν' αποφεύγει ν' ακούει μάταια πράγματα, που φθείρουν την ψυχή».

- ➔ Ποιος εμπλέκεται;
- ➔ Πώς μπορεί να ξεπεραστεί;
- ➔ Γιατί συμβαίνει;

Στ΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Η Ιεροσύνη ως διακονία

Περιεχόμενα

- 35 Κλήρος
- 36 Η Ιεροσύνη ως διακονία

Οι ποιμένες είναι οι λειτουργοί της Εκκλησίας. Σκοπός της χαρισματικής εξουσία στους είναι η ενότητα και σύνδεση όλου του κόσμου με τον Θεό.

Σ' αυτή την ενότητα θα μάθουμε:

- ➔ Να αναγνωρίζουμε τα χαρακτηριστικά των κληρικών, τους βαθμούς και τα καθήκοντά τους.
- ➔ Να διακρίνουμε, μέσα από παραδείγματα, τη διαχρονική προσφορά των λειτουργών της Εκκλησίας, στην κοινωνία.

35. Κλήρος

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Κλήρος – Ιεροσύνη – **διάκονος*** – πρεσβύτερος –
επίσκοπος – ποιμένας – διακονία – χειροτονία

A. ΚΛΗΡΟΣ – ΙΕΡΟΣΥΝΗ

ΕΡΕΥΝΩ ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΛΕΞΗΣ

Ας δούμε τι σημαίνει η λέξη **κλήρος** στη θρησκεία: Κλήρος είναι το σύνολο των ιερέων.

Τι είναι η Ιεροσύνη (Γενική – Ειδική)

Η Ιεροσύνη είναι το χάρισμα που δίνει ο Κύριος μέσω της θυσίας και Ανάστασής Του σε όλα τα μέλη της Εκκλησίας, ενώ ως καρπός του σώματος, προκύπτουν μέλη τα οποία, μέσω ειδικού χαρίσματος, οδηγούνται στη λεγόμενη ειδική ιεροσύνη.

Η Γενική Ιεροσύνη:
Όλοι οι χριστιανοί με το βάπτισμα και την πίστη τους συμμετέχουν στο σώμα της Εκκλησίας που έχει ως κεφαλή τον Ιησού Χριστό.

Η Ειδική Ιεροσύνη (των τριών βαθμών: δηλαδή του διακόνου, του πρεσβυτέρου και του επισκόπου): Είναι ουσιαστικά το Μυστήριο που κάνει ικανό ένα μέλος της Εκκλησίας να εκτελεί λειτουργίες με τις οποίες πραγματοποιείται μεταξύ των ανθρώπων το έργο του Ιησού Χριστού.

Τοιχογραφία από το Μοναστήρι Ντέτσани, Κόσοβο, Ευγενική παραχώρηση BLAGO Fund

Β. Η ΙΕΡΟΣΥΝΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ – Ο ΜΕΓΑΣ ΑΡΧΙΕΡΕΑΣ

Η Ιεροσύνη του Ιησού Χριστού: Ο Χριστός μας με τη θυσία Του πάνω στον Σταυρό έγινε ο Μέγας Αρχιερέας που μας αγιάζει, μεταδίδοντάς μας το Τίμιο Σώμα Του και το Τίμιο Αίμα Του, και μας οδηγεί στη σωτηρία. Στην αρχή της δημόσιας δράσης Του κάλεσε τους μαθητές Του, τους οποίους ανέδειξε σε αγίους Αποστόλους. Και μετά την Ανάστασή Του, τους χειροτόνησε την ημέρα της Πεντηκοστής, δίνοντάς τους τις δωρεές του Αγίου Πνεύματος, που ήλθε και κάθισε σε καθένα από αυτούς. Από τότε και μέχρι σήμερα γίνεται και η χειροτονία στην εκκλησία. Ο χειροτονούμενος, γονατισμένος στη Αγία Τράπεζα, δέχεται από τον Χριστό τη δική του Πεντηκοστή. Τις πύρινες γλώσσες αναπληρώνει η επίθεση των χειρών των επισκόπων.

ΣΚΕΨΟΥ – ΣΥΖΗΤΗΣΕ – ΜΟΙΡΑΣΟΥ

→ «Ο ιερέας είναι απλώς σύμβολο, το παν ο Θεός το κάνει» (Αγ. Ιωάννης Χρυσόστομος).

Γ. ΟΙ ΒΑΘΜΟΙ ΤΗΣ ΙΕΡΟΣΥΝΗΣ (ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ)

α. Διάκονος: **διακονεί*** τον Ιερέα και τον Επίσκοπο στην τέλεση των Μυστηρίων. Δεν τελεί κανένα Μυστήριο μόνος του και η χειροτονία του τελείται από κανονικό Επίσκοπο μετά τον καδαγιασμό των Τιμίων Δώρων.

β. Ιερέας: τελεί όλα τα Μυστήρια εκτός της Ιεροσύνης. Η χειροτονία του γίνεται από κανονικό Επίσκοπο, μετά το τέλος του Χερουβικού Ύμνου (πριν από την είσοδο των Τιμίων Δώρων), ώστε να λάβει μέρος στην τέλεση του Μυστηρίου της Θείας Ευχαριστίας, το οποίο από εδώ και πέρα θα κάνει μόνος του και θα αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο του ποιμαντικού και αγιαστικού έργου του.

γ. Επίσκοπος: είναι στην Εκκλησία «εις τύπον και τόπον Χριστού». Είναι η εικόνα του Χριστού μέσα στην Εκκλησία. Έχει τη μεγάλη ευθύνη να ποιμαίνει την Εκκλησία, διαφυλάσσοντας την ενότητα της πίστεως. Χειροτονείται από τουλάχιστον δύο ή τρεις κανονικούς Επισκόπους, αμέσως μετά τον Τρισάγιο Ύμνο (πριν από την ανάγνωση του Αποστόλου και του Ευαγγελίου, επειδή έχει καθήκον τη διδασκαλία και την τέλεση των Μυστηρίων). Είναι ο μόνος ιερούργος του Μυστηρίου της Ιεροσύνης και διαβιβάζει την Αποστολική διαδοχή σε κάθε έναν που χειροτονεί.

ΓΝΩΡΙΖΩ – ΑΞΙΟΛΟΓΩ – ΣΥΜΠΕΡΑΙΝΩ – ΣΥΖΗΤΩ

για τα γνωρίσματα που πρέπει να έχει ένας λειτουργός της Εκκλησίας. Χρησιμοποιώ την Κ.Δ.

Ο Χριστός ως ο Μεγάλος Ποιμένας είναι το πρότυπο. Ο Μεγάλος Ποιμένας, ο Κύριος, ήρθε σε επικοινωνία με πολλά πρόσωπα διαφόρων κατηγοριών και τάξεων: Οι διάλογοι του Κυρίου με τον Ναθαναήλ (Ιω. 1, 44-51), με τη μοιχαλίδα (Ιω. 8, 3-11), με τον Ζακχαίο (Λκ. 19, 1-10), με τη Σαμαρείτιδα (Ιω. 4, 5-42) και άλλοι μας διδάσκουν τα κύρια χαρακτηριστικά γνωρίσματα που πρέπει να έχει ένας ποιμένας, ένας λειτουργός του Θεού.

Βρες μέσα από τα παραπάνω χωρία τα γνωρίσματα του ποιμένα και κατάγραψέ τα.

ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ/ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΣ

Ο θείος χαρακτήρας της Εκκλησίας και η μεγάλη αποστολή της υποχρεώνουν τα μέλη της να τη διατηρούν αγία και χωρίς «ρυτίδες», ως Νύμφη του Χριστού, για να πραγματοποιήσει τον προορισμό της. Αλλιώς, όσοι φορτωμένοι με τις αμαρτίες τους βεβηλώνουν την αγιότητά της, εμποδίζουν το έργο της μεγάλης αποστολής της. (Βλ. Πολύτιμος θησαυρός μετανοίας, έτος Ζ, 1980, τεύχος 36).

Τα ιερά Άμφια

Δείτε τη συλλογή εικόνων και διαβάστε τις πληροφορίες για τα ιερά Άμφια των κληρικών, καθώς και τους συμβολισμούς τους.

36. Η Ιεροσύνη ως διακονία

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Ιεροσύνη – έργα αγάπης – ενορία

A. ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΘΕΟΦΟΡΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ:

Η Ιεροσύνη είναι η ιερότερη και μεγαλύτερη αποστολή που αναθέτει ο Κύριος σε άνθρωπο, είναι διακονία που αρμόζει σε αγγέλους. Ο Ιερέας έχει την πιο υψηλή αποστολή: να υπηρετεί το έργο της σωτηρίας του κόσμου. Είναι ο αγγελιοφόρος του Θεού και πρέπει να διαδέτει φρόνηση και σοφία. (Επιστολή προς τους χριστιανούς της Μαγνησίας, ΕΠΕ, τ.4, σ. 93-101)

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ:

Σταθμός μάθησης/τροχιά μάθησης

Συζητήστε/προβληματιστείτε σχετικά με τις απόψεις του Αγίου Ιγνατίου του Θεοφόρου.

Μελέτη Περίπτωσης

Κάποιες από τις δραστηριότητες, στο πλαίσιο της φιλανθρωπικής διακονίας της Εκκλησίας είναι: Ενοριακά συσσίτια, Τράπεζες Τροφίμων, Κοινωνικό Ιατρείο, Συμβουλευτικός Σταθμός, Κατασκηνωτικές εγκαταστάσεις, Βιβλιοπωλείο, Φεστιβάλ Νεότητας, Τράπεζα ρουχισμού, Ξενώνας αγάπης, Ξενώνας φοιτητών, κοινωνικά φροντιστήρια, γραφείο αιμοδοσίας, Σχολή Βυζαντινής μουσικής, κ.λπ.

→ Γνωρίζετε κάποια Ενορία στην οποία Κληρικοί και Λαϊκοί συνεργάζονται σε έργα αγάπης;

«Είμαστε όλοι μας άγγελοι μ' ένα φτερό. Αν δεν αγκαλιάσουμε ο ένας τον άλλον, δεν θα καταφέρουμε να πετάξουμε στον ουρανό...» (Luciano Decrescenzo).

Δραστηριότητα αξιολόγησης

Συνομιλήστε με έναν κληρικό και με έναν λαϊκό σχετικά με το έργο τους στην ενορία. Σχολιάστε την καθοριστική συμβολή του «στρατού αγάπης», δηλαδή των εδελοντών και εδελοντριών. Στη συνέχεια, ανταλλάξτε τις απόψεις σας μέσα στην τάξη.

Δραστηριότητα παιχνιδιού/δράσης

Προβληματισμός - Μετασχηματισμός κειμένου σε Τέχνη: Ο Χριστός πλένει τα πόδια των μαθητών Του (Ιω. 13, 1-15) «...Σας έδωσα το παράδειγμα, για να κάνετε κι εσείς όπως έκανα εγώ», τους λέει ο Κύριος (Ιω. 13, 15).

Λύστε το κουίζ σχετικά με το έργο του σύγχρονου κληρικού:

ΟΛΥΜΠΙΑΔΑ Η ΔΙΑΚΟΝΙΣΣΑ

«Η Ολυμπιάδα διασκόρπισε ολόκληρο τον πλούτο της, που ήταν απέραντος και αμέτρητος, και βοήθησε χωρίς καμιά εξαίρεση όλους εκείνους που είχαν ανάγκη. [...] Αλλά και εκκλησίες βοήθησε με αφιερώματα χρήσιμα στην τέλεση της θείας λατρείας, και μοναστήρια και κοινότητες και πτωχοτροφεία και φυλακές και εξόριστους ανθρώπους και όλη ανεξαιρέτως την οικουμένη, αφού την έσπειρε πυκνά με τις ελεημοσύνες» (Βλ. Παλλαδίου, Επισκόπου Ελενοπόλεως, «Περὶ Ὀλυμπιάδος», PG 34, 1249-1250).

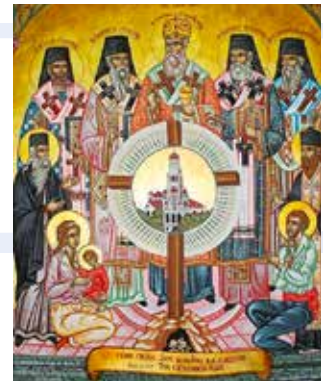

Ποια ήταν η Αγία Ολυμπιάδα; Ας δούμε το βίντεο:

Μελέτες Περίπτωσης. Κληρικοί και λαός με έργα προσφοράς

Άγιοι Μικρασιάτες Μάρτυρες: Ας μελετήσουμε την εικόνα των Μικρασιατών Αγίων Μαρτύρων, ανοίγοντας τη διαδραστική εικόνα..

«Εγώ τον σταυρό μου θα τον φέρω πάντοτε. Κι αν δεν μπορώ να τον φέρνω, τουλάχιστον θα τον σέρνω. Γιατί δεν θέλω να τον χάσω. Θέλω να βρω το έλεος του Χριστού και τη Σωτηρία και τη Βασιλεία Του» (Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης)

Ερευνήστε και συζητήστε τη ζωή και το έργο του «Αγίου των ελληνικών γραμμάτων».

Ζ΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Πορεία προς το τέλος της Ιστορίας

Περιεχόμενα

- 37 Η Πρόνοια και η Αγάπη του Θεού για τον άνθρωπο.
- 38 Ο Παράδεισος και η Κόλαση στην εκκλησιαστική ζωή: προϋποθέσεις.

Η Πρόνοια και η Αγάπη του Θεού για τον άνθρωπο είναι απεριόριστη. Εγκαινιάστηκε μια νέα εποχή, κατά την οποία ο Θεός μπαίνει στην ιστορία και καλεί τον άνθρωπο σε μια αδιάκοπη κοινωνία αγάπης. Μέσα στην Εκκλησία η εφαρμογή του νόμου του Χριστού μας οδηγεί στον καινούριο κόσμο της βασιλείας του Θεού.

Σ' αυτή την ενότητα θα μάθουμε:

- ➔ Να αναγνωρίζουμε ότι ο Θεός προνοεί για όλα και μας χαρίζει έναν καινούριο κόσμο αγάπης και ελπίδας,
- ➔ Να αξιολογούμε την είσοδο του Θεού στον κόσμο, και την σημασία της ενανθρώπησής Του.
- ➔ Να ερμηνεύουμε τη θεολογική σημασία των όρων «Παράδεισος», «Κόλαση», «Δευτέρα Παρουσία».

37. Η Πρόνοια και η Αγάπη του Θεού για τον άνθρωπο

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Η ελπίδα Σωτηρίας – η αναγνώριση της δωρεάς του Θεού

A. ΝΟΜΟΣ - ΧΑΡΗ

«Κι είναι ολοφάνερο πως με τον νόμο κανένας δεν πετυχαίνει τη σωτηρία από τον Θεό, αφού, σύμφωνα με τη Γραφή, ο δίκαιος εξαιτίας της πίστεώς του θα ζήσει» (Γαλ. 3, 11 & 1-25). Η παιδαγωγική αγάπη του Θεού για τον άνθρωπο εκδηλώθηκε κυρίως στην ιστορία του ισραηλιτικού λαού. Ο λαός του Ισραήλ προετοιμάστηκε, προγυμνάστηκε και μαζί του όλη η ανθρωπότητα, με σκοπό να γνωρίσει και να ζήσει την αλήθεια και την ελευθερία του Χριστού. Έγινε δηλαδή μία βαθμιαία προετοιμασία από τον νόμο της Παλαιάς Διαθήκης στη Χάρη, στην αλήθεια και στην ελευθερία που έφερε ο Ιησούς Χριστός.

Ο Μωσής παραλαμβάνει τον Νόμο, Ιερό Ησυχαστήριο "Ο Όσιος Αρσένιος ο Καππαδόκης", Μεταμόρφωση Χαλκιδικής

ΣΚΕΨΟΥ – ΣΥΓΚΡΙΝΕ – ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΟΥ – ΑΠΟΦΑΣΙΣΕ

Συγκρίνετε τις δέκα εντολές της Παλαιάς Διαθήκης με τη διδασκαλία του Χριστού στο Μτ. 5, 17-30.

1. «Εγώ είμαι ο Κύριος ο Θεός σου, που σε έβγαλα από την Αίγυπτο, τον τόπο της δουλείας. Δεν θα υπάρχουν για εσένα άλλοι θεοί εκτός από μένα».
2. «Δεν θα κατασκευάσεις για εσένα είδωλα και κανενός είδους ομοίωμα. Αυτά δεν θα τα προσκυνάς ούτε θα τα λατρεύεις, γιατί εγώ είμαι ο Κύριος, ο Θεός».
3. «Δεν θα προφέρεις χωρίς λόγο και χωρίς ευλάβεια το όνομα του Κυρίου, του Θεού σου».
4. «Να θυμάσαι την ημέρα του Σαββάτου, να την ξεχωρίζεις και να την αφιερώνεις στον Κύριο. Έξι μέρες θα εργάζεσαι και θα κάνεις όλες τις εργασίες σου. Αλλά η έβδομη μέρα είναι μέρα ανάπαυσης, αφιερωμένη σ' εμένα, τον Κύριο τον Θεό σου. Την ημέρα αυτή δεν επιτρέπεται να κάνεις καμιά εργασία. Το ίδιο ισχύει για τα μέλη της οικογένειάς σου, για τους δούλους σου και για τα ζώα σου».
5. «Να τιμάς τον πατέρα σου και τη μητέρα σου, για να ευημερήσεις και να ζήσεις πολλά χρόνια».
6. «Δεν θα μοιχεύσεις» «δηλαδή, να αφιερώνεις στον άντρα σου ή στη γυναίκα σου».
7. «Δεν θα κλέψεις».
8. «Δεν θα φονεύσεις»
9. «Δεν θα καταδέσεις ψεύτικη μαρτυρία ενάντια στον συνάνθρωπό σου».
10. «Δεν θα επιθυμήσεις τίποτε απ' ό,τι ανήκει στον συνάνθρωπό σου. Δεν θα επιθυμήσεις τη γυναίκα του, ούτε την οικία του, ούτε τα κτήματά του, ούτε τους δούλους του, ούτε τα ζώα του, ούτε τίποτα άλλο απ' όσα ανήκουν στον συνάνθρωπό σου» (Εξ. 20, 1-17· Δευτ. 5, 1-21).

Β. Η ΕΛΠΙΔΑ ΣΩΤΗΡΙΑΣ ΔΙΑΜΕΣΟΥ ΤΟΥ ΘΕΑΝΘΡΩΠΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

➔ Ας διαβάσουμε πρώτα για τον Πύργο της Βαβέλ.

Ο Πύργος της Βαβέλ (Γεν. 11, 1-9), της σύγχυσης των γλωσσών, συμβολίζει την αλαζονεία των ανθρώπων αλλά και την αδυναμία συνεννόησης που συχνά επιδεικνύουν. Παρ' όλα αυτά, ο Θεός τους δικαιώνει, χωρίς αντάλλαγμα, με τη Χάρη Του. Γι' αυτό και έστειλε τον Ιησού Χριστό να μας ελευθερώσει από την αμαρτία» (Ρωμ. 3, 24-25). Ο Θεός, σε ό,τι αφορά τη σωτηρία του ανθρώπου, ακολούθησε κάποια στάδια. Από τον τυπικό και εισαγωγικό Μωσαϊκό νόμο μάς επαναφέρει σε μία σχέση-κοινωνία μαζί Του, όπως ήταν ο άνθρωπος πριν από την παρακοή των πρωτοπλάστων και τη διακοπή της σχέσης. Ο Θεάνθρωπος έδωσε μια νέα δυνατότητα κοινωνίας με τον Θεό, που, κυρίως με το Μυστήριο της Βάπτισης, μεταμορφώνει και αναγεννά τον άνθρωπο. Η είσοδος του Θεού στον κόσμο, με την ενανθρώπησή Του, εγκαινιάζει έναν νέο τρόπο ζωής, ελπίδας και αγάπης.

«Ο Πύργος της Βαβέλ», πίνακας (1563) του ζωγράφου Πίτερ Μπρίγκελ του πρεσβυτέρου, Μουσείο Ιστορίας της Τέχνης, Βιέννη

Γ. Η ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΗΣ ΔΩΡΕΑΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

«Μπορεί να ζούμε μέσα στον κόσμο, δεν πολεμάμε, όμως, με όπλα κοσμικά. Τα όπλα με τα οποία πολεμάμε εμείς έχουν τη δύναμη από τον Θεό να γκρεμίζουν οχυρά» (Β' Κορ. 10, 3-4). Η χριστιανική άνοδος και επαφή με τον Θεό δεν είναι κατόρθωμα της δέλησης του ανθρώπου, αλλά είναι το μεγαλύτερο και φιλανθρωπότερο δώρο του Θεού προς το πλάσμα Του.

➔ Διαβάστε τα παρακάτω κείμενα για τον ευγνώμονα ληστή και συζητήστε τα στην ολομέλεια.

Ο ευγνώμων ληστής, Ιερό Ησυχ. «Ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος», Μεταμόρφωση Χαλκιδικής

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Ο Απόστολος Παύλος εξηγεί σ' όσους απορούν και θαυμάζουν τα θαυμαστά έργα του Ιησού Χριστού: «Η δύναμή μου φανερώνεται τελεία εκεί που υπάρχει αδυναμία» (Β' Κορ. 12, 9).

➔ **Η συμπεριφορά του ληστή:**

Ο Ληστής αξιώθηκε να εισέλθει στον Παράδεισο, δηλαδή να σωθεί, επειδή:

- α) Έδειξε ευγνωμοσύνη;
- β) Έδειξε σύνεση;
- γ) Ομολόγησε;
- δ) Έγινε κατήγορος του εαυτού του;

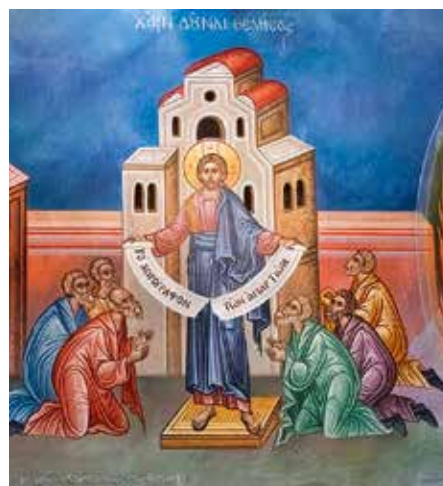
38. Ο Παράδεισος και η Κόλαση στην εκκλησιαστική ζωή. Προϋποθέσεις

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

παράδεισος – κόλαση – **τρίτος ουρανός***

Όπως ειπώθηκε και στα προηγούμενα, το αισιόδοξο στοιχείο υπερτερεί στην εκκλησιαστική ζωή. Η αμαρτία δεν θεωρείται μόνιμη κατάσταση, μια και δεν υπάρχει ουσία κακού. Ο άνθρωπος, αν θέλει, μπορεί –και οφείλει– να απαλλαγεί από τα κακά που προέρχονται από την απομάκρυνσή του από τον Θεό. Ο άνθρωπος με την απαλλαγή του από την αμαρτία, το κακό, οδηγείται όλο και πιο κοντά στον Θεό. Φτάνει στο σημείο, μάλιστα, να Του μοιάζει σε όλα και, κυρίως, στην αγάπη. Μ' αυτό τον τρόπο οδηγείται στην αγιότητα. Όσο περισσότερο προσπαθεί, τόσο και πιο πολύ ανεβαίνει. Τότε, αναγεννημένος ο άνθρωπος, γίνεται όλο και πιο τέλειος και μοιάζει όλο και περισσότερο στον Χριστό, που είναι το πρότυπό του. Τώρα μπαίνει όλο και περισσότερο στον Παράδεισό Του, δηλαδή ενώνεται –όπως οι Άγιοι– με τον Χριστό και νιώθει όλο και πιο πολύ τη θεία αγάπη μέσα στην καρδιά του. Παράδεισος είναι η ζωή κοντά στον Θεό. Κόλαση είναι η απομάκρυνση από Αυτόν.

Ο Χριστός σχίζει το χειρόγραφο των αμαρτιών, Ι.Ν. Πέτρου και Παύλου Γιαννιτσών

Α. Η ΑΡΠΑΓΗ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΕΩΣ ΤΡΙΤΟΥ ΟΥΡΑΝΟΥ ΚΑΙ Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΣΤΟΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟ

«Να καυχώμαι, βεβαίως, δεν με συμφέρει. Εν τούτοις (για τη δική σας ωφέλεια) θα έλθω σε οπτασίες και αποκαλύψεις του Κυρίου. Γνωρίζω έναν άνθρωπο του Χριστού. Προ δεκατεσσάρων ετών αυτός ο άνθρωπος –είτε με το σώμα, δεν γνωρίζω, είτε χωρίς το σώμα, δεν γνωρίζω, ο Θεός γνωρίζει– αρπάχθηκε επάνω, έως τον τρίτο ουρανό. Ναι, γνωρίζω ότι αυτός ο άνθρωπος –είτε με το σώμα, είτε χωρίς το σώμα, δεν γνωρίζω, ο Θεός γνωρίζει–αρπάχθηκε επάνω στον παράδεισο και άκουσε λόγια που δεν λέγονται, που δεν είναι δυνατό στον άνθρωπο να τα πει. Γι' αυτόν θα καυχηθώ, για δε τον εαυτό μου δεν θα καυχηθώ, παρά μόνον εξαιτίας των παθημάτων μου. Εάν, βεβαίως, θελήσω να καυχηθώ, δεν θα είμαι άφρων, διότι θα πω την αλήθεια. Αλλά αποφεύγω, για να μη σχηματίσει κανείς για εμένα ιδέα παραπάνω από αυτό που βλέπει σ' εμένα ή ακούει από εμένα» (Β' Κορ. 12, 1-6).

ΣΚΕΨΟΥ – ΣΥΖΗΤΗΣΕ – ΜΟΙΡΑΣΟΥ

Με ποια έννοια ο Απόστολος Παύλος «αρπάχθηκε στον τρίτο ουρανό» και «στον παράδεισο»;

Στα εδάφια ο Παύλος αναφέρεται σε κάποιον άνθρωπο, ο οποίος «αρπάχθηκε στον τρίτο ουρανό».

1. Ποιος ήταν αυτός;
2. Τι είδε ο Παύλος ως τον τρίτο ουρανό;
3. Γιατί, κατά τη γνώμη σας ο Παύλος δεν δίνει πληροφορίες για τον παράδεισο;

«Εκείνος που έχει ανοιχτά τα αυτιά της ψυχής του ας ακούσει τι με τις προφητείες αυτές λέει το Πνεύμα το Άγιο στις Εκκλησίες. Σε εκείνον που θα νικήσει αγωνιζόμενος κατά του πονηρού και της αμαρτίας θα του δώσω να φάει από το ξύλο της ζωής. Θα του δώσω τα αγαθά της αιωνίου ζωής μέσα στον Παράδεισο του Θεού και Πατρός, ο Οποίος είναι και Θεός δικός μου κατά την ανθρωπινή μου φύση» (Αποκ. 2, 7)

Αποκάλυψη (21, 1-5)

Οι φυχές στο χέρι του Θεού, Μοναστήρι Μανάσια, Σερβία, Ευγενική παραχώρηση BLAGO FUND.

παρήλθαν”. 5. Κι αυτός που κάθεται επάνω στον θρόνο είπε: “Δείτε, κάνω καινούργια τα πάντα”. Και μου λέει: “Γράψε· επειδή, αυτά τα λόγια είναι αληθινά και πιστά”».

«1. Και είδα έναν καινούργιο ουρανό και μια καινούργια γη· επειδή, ο πρώτος ουρανός και η πρώτη γη παρήλθε· και η θάλασσα δεν υπάρχει πλέον. 2. Και (εγώ ο Ιωάννης) είδα την άγια πόλη, την καινούργια Ιερουσαλήμ, που κατέβαινε από τον ουρανό, από τον Θεό, ετοιμασμένη σαν νύφη στολισμένη για τον άνδρα της. 3. Και άκουσα μια δυνατή φωνή από τον ουρανό, που έλεγε: “Δείτε, η σκηνή του Θεού μαζί με τους ανθρώπους, και θα σκηνώσει μαζί τους, κι αυτοί θα είναι λαοί του, κι αυτός ο Θεός θα είναι μαζί τους, Θεός τους. 4. Και ο Θεός θα εξαλείψει κάθε δάκρυ από τα μάτια τους και ο θάνατος δεν θα υπάρχει πλέον· ούτε πένθος ούτε κραυγή ούτε πόνος θα υπάρχουν πλέον· επειδή τα πρώτα

Η Βασιλεία του Θεού: Όραμα αλλιώτικης ζωής ή ουτοπία;

Β. ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑ. Η ΠΑΡΑΒΟΛΗ ΤΗΣ ΤΕΛΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Η Εκκλησία διακηρύττει ότι ένας είναι ο Σωτήρας και ότι «έντὸς ἡμῶν ἐστὶ ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν», ὅπως πολὺ παραστατικά φαίνεται και ἀπὸ τὴν παραβολὴ τῆς τελικῆς κρίσης. Ὁ Χριστὸς, με εἰκόνες ἀπὸ τὴν ποιμενική, δικαστική και πολιτική ζωὴ, ἐξηγεί στὴν ἀνθρωπότητα πῶς θα γίνῃ ἡ τελικὴ κρίση. Ὡς μοναδικὸ κριτήριό αὐτῆς τῆς δίκαιης κρίσης προβάλλεται ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ ἡ ἀγάπη, που δὲν γνωρίζει κοινωνικά, φυλετικά, θρησκευτικά ἢ οποιαδήποτε ἄλλα ὅρια. Ὅποιος ξεπερνᾷ τὸν ἐγωισμό του και ἀγαπᾷ τὸν ἄλλον ἄνθρωπο, αὐτός, στο πρόσωπο του ἄλλου, ἀγαπᾷ τὸν ἴδιο τὸν Χριστό, ἐνῶ ὅταν δὲν τὸν ἀγαπᾷ, δὲν ἀγαπᾷ και τὸν ἴδιο τὸν Χριστό, ὅπως μας πληροφορεῖ ὁ Ἰδιος, μέσω τῆς Παραβολῆς.

«Και τότε θα δουν τὸν Υἱὸ τοῦ ἀνθρώπου να ἔρχεται μέσα σε σύννεφα, με πολλή δύναμη και δόξα» (Μκ. 13, 26). «Και ὅταν θα ἔρδει ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέσα στη δόξα Του, και ὅλοι οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μαζί Του, τότε θα καθίσει ἐπάνω στον θρόνο τῆς δόξας Του» (Μτ. 25, 31).

Δραστηριότητες Ἀμεσης διδασκαλίας

Συγκρίνετε τα κείμενα τῆς Ἀποκάλυψης και τῆς παραβολῆς τῆς τελικῆς Κρίσης.

Παράδεισος εἶναι ἡ Κοινωνία προσώπων μεταξύ τους και με τὸν Θεό, σύμφωνα με τὶς ἐντολές τοῦ Ἰησοῦ.

Κόλαση εἶναι ἡ ἀπουσία τῆς κοινωνίας τῶν προσώπων μεταξύ τους και με τὸν Δημιουργό, ἡ τέλεια μοναξιά, που συνεχίζεται και μετὰ θάνατον, ἀν δὲν προηγηθεῖ Μετάνοια.

Δραστηριότητα Αξιολόγησης, ομαδοσυνεργασίας / διαλόγου / παιχνιδιού / δράσης

Ὁ χριστιανὸς ἐλπίζει για τὴ σωτηρία του.

α) Γράψτε τὶς σκέψεις σας σχετικά με σχετικά με τὸ κριτήριο σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων, σύμφωνα με τὴν παραβολὴ τῆς τελικῆς κρίσης στο Μτ. 25, 31-46 και β) διατυπώστε τὶς εὐχές σας για τὴ σωτηρία ὅλων τῶν ἀνθρώπων, κάτι που θέλει και ὁ ἴδιος ὁ Θεός, καθὼς ἀγαπᾷ ὅλους τὸς ἀνθρώπους.

Σταυρόλεξο: Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ: Ὅραμα ἀλλιώτικης ζωῆς ἢ οὐτοπία;

Δύο από τα πιο γνωστά τροπάρια της Μεγάλης Εβδομάδας, στην Ακολουδία του Νυμφίου της Μ. Δευτέρας, είναι τα: «Ίδού, ὁ Νυμφίος ἔρχεται» και «Τὸν νυμφῶνα Σου βλέπω». Ποια είναι, ὄμως, ἡ σημασία τους; Ακούστε και διαβάστε το κείμενο και στη συνέχεια διατυπώστε τις απόψεις σας.

Το τροπάριο «Ίδού, ὁ Νυμφίος ἔρχεται...»

ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΤΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

- ➔ Ημερομηνία μαθήματος / Θέμα μαθήματος
- ➔ Ποια σημεία θεωρώ τα πιο βασικά που έμαδα σε αυτό το μάθημα;
- ➔ Γιατί τα θεωρώ βασικά;
- ➔ Ποια σημεία θεωρώ πιο ενδιαφέροντα σε αυτό το μάθημα και γιατί;

Χριστιανική ζωή

Α΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Η αξία της ζωής

Περιεχόμενα

- 39 Ο Θεός: Πηγή ζωής και χαράς
- 40 Σεβασμός της ζωής
- 41 Τα χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος στην καθημερινή ζωή

Πολλές φορές οι άνθρωποι αναρωτιούνται: Ποια είναι η αξία και το νόημα της ζωής; Γιατί πολλοί άνθρωποι, απορροφημένοι από τον ατομικισμό, σπαταλούν τον χρόνο τους σε ανούσια πράγματα, προσπαθώντας να γεμίσουν το ψυχικό κενό που αισθάνονται;

Σ' αυτή την ενότητα θα μάθουμε:

- ➔ Να ανακαλύψουμε ότι η ζωή είναι και αντιμετωπίζεται ως δώρο, με την καλλιέργεια των δωρεών του Αγίου Πνεύματος στην καθημερινότητα.
- ➔ Να διατυπώνουμε συλλογισμούς για τον σεβασμό της ζωής σε σχέση με ζητήματα βιοηθικής.
- ➔ Να αξιολογήσουμε τα κριτήρια της χριστιανικής πίστης για τον «άλλο», τον διαφορετικό.

39. Ο Θεός: Πηγή ζωής και χαράς

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

σεβασμός/περιφρόνηση της ζωής –
Βιοηθική – δωρεές του Αγίου Πνεύματος

Ο Θεός είναι η πηγή της ζωής. Διαβάζουμε στο ευαγγέλιο του Ιωάννη ότι Αυτός ο Ίδιος είπε: «ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ» (Ιω. 14, 6) και στο επόμενο κεφάλαιο συνεχίζει: «ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνη καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῆ», δηλαδή, «Σας τα είπα αυτά, ώστε η χαρά η δική μου να είναι μέσα σας, κι η χαρά σας να είναι ολοκληρωμένη» (Ιω. 15, 11).

Μέχρι τώρα γνωρίσαμε ότι...

- Ο άνθρωπος δημιουργήθηκε κατ' εικόνα Θεού
- Ο Θεός έζησε ανάμεσα στους ανθρώπους (Ενανθρώπηση - Χριστός)

Σήμερα θα καταλάβουμε γιατί η εν Χριστώ ζωή, όπως την ονομάζει ο Απόστολος Παύλος, είναι ζωή χαράς και ειρήνης με τον εαυτό σου και τους άλλους, μια ζωή προσωπικής και συλλογικής χαράς. Δείτε σαν παράδειγμα την επιστολή του Παύλου προς τους Φιλιππησίους, που χαρακτηρίζεται ως η «επιστολή της χαράς», γιατί το θέμα της χαράς και η συνεχής προτροπή του Αποστόλου προς τους χριστιανούς των Φιλίππων να χαίρονται δεσπόζουν στην επιστολή (Φιλιπ. κεφ. 1-4).

Ας θυμηθούμε τα λόγια του Αγίου Πορφύριου του Κουσοκαλυβίτη:

«Ο Χριστός είναι η χαρά, το φως το αληθινό, η ευτυχία. Ο Χριστός είναι η ελπίδα μας. Η σχέση μας με τον Χριστό είναι αγάπη, είναι έρωτας, είναι ενδουσιασμός, είναι λαχτάρα του θείου. Από 'κεί πηγάζει η χαρά...

Όταν βρεις τον Χριστό, σου αρκεί, δεν θέλεις τίποτ' άλλο, ησυχάζεις. Γίνεσαι άλλος άνθρωπος. Ζεις παντού, όπου υπάρχει Χριστός. Ζεις στα άστρα, στο άπειρο, στον ουρανό με τους αγγέλους, με τους αγίους, στη γη με τους ανθρώπους, με τα φυτά, με τα ζώα, με όλους, με όλα. Όπου υπάρχει η αγάπη στον Χριστό, εξαφανίζεται η μοναξιά. Είσαι ειρηνικός, χαρούμενος, γεμάτος. Ούτε μελαγχολία, ούτε αρρώστια, ούτε πίεση, ούτε άγχος, ούτε κατήφεια, ούτε κόλαση». (Γέροντος Πορφύριου Κουσοκαλυβίτου, *Βίος και Λόγοι*).

Άγιος Πορφύριος ο Κουσοκαλυβίτης (1906-1991). Ανακηρύχθηκε άγιος της Ορθόδοξης Εκκλησίας από το Οικουμενικό Πατριαρχείο το 2013.

Ο Άγιος Πορφύριος, *Ιερό Ησυχ. "Ο Όσιος Αρσένιος ο Καππαδόκης"*, Μεταμόρφωση Χαλκιδικής

Ένας άλλος άγιος της ορθόδοξης Εκκλησίας, ο Άγιος Σεραφεΐμ του Σάρωφ, χαιρετούσε καθημερινά τους ανθρώπους με τη φράση «Χριστός ανέστη, χαρά μου!».

Άγιος Σεραφεΐμ του Σάρωφ (1759-1833). Ρώσος μοναχός και ασκητής.

Ο Άγιος Σεραφεΐμ του Σάρωφ,
Αγγελική Δελεγά, Εκδόσεις Άθως

Ένα ακόμη παράδειγμα είναι μια επιστολή που κατατάσσεται στα πρωτοχριστιανικά κείμενα, η *Προς Διόγνητον Επιστολή*, μία άγνωστη προέλευσης απολογητική πραγματεία του 2ου αιώνα, καθώς οι ερευνητές δεν έχουν καταλήξει με βεβαιότητα ούτε από ποιον γράφτηκε ούτε σε ποιον παραδόθηκε. Σκοπός του συγγραφέα ήταν να παρουσιάσει την ανωτερότητα της χριστιανικής πίστεως έναντι των υπολοίπων θρησκειών, ιδιαίτερα στο πεδίο της ηθικής, ενώ τονίζει τη χαρά και πληρότητα της χριστιανικής ζωής παρά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι χριστιανοί λοιδορούμενοι και διωκόμενοι.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Άμεση διδασκαλία - Μαρκάρισμα και υπογράμμιση κειμένου

Αφού διαβάσετε το κείμενο, σε συνεργασία με τον διπλανό σας, σκεφτείτε, συζητήστε, αποφασίστε, υπογραμμίστε και ανακοινώστε στην ολομέλεια:

- ➔ Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της ζωής των χριστιανών, σύμφωνα με την επιστολή που στάλθηκε στον Διόγνητο;
- ➔ Από πού νομίζεις ότι πηγάζει η χαρά σε κάθε χριστιανό;

«...Διότι οι χριστιανοί ούτε από τον τόπο που κατοικούν, ούτε από τη γλώσσα που μιλούν, ούτε από την εξωτερική ζωή τους διακρίνονται ανάμεσα στους ανθρώπους. Ούτε πόλεις ιδιαίτερες έχουν, ούτε διάλεκτο ξεχωριστή, ούτε ζωή κάνουν φανταχτερή.

Κατοικούν σε πόλεις ελληνικές και βάρβαρες, όπου έλαχε ο καδένας τους, ακολουθώντας τις τοπικές συνήθειες στα φορέματα και στο φαγητό και στον υπόλοιπο βίο, κι όμως η πολιτεία τους φανερώνεται θανασιτή και ομολογουμένως παράδοξη.

Στη γη περνούν τις μέρες τους, αλλά στον ουρανό πολιτεύονται. Υπακούουν στους νόμους του κράτους, αλλά με τη ζωή τους νικούν τους νόμους.

Αγαπούν όλους και όλοι τους καταδιώκουν. Δεν τους ξέρουν, και όμως, τους καταδικάζουν, τους θανατώνουν και ζωοποιούνται. Πτωχεύουν και πλουτίζουν πολλούς. Από όλα στερούνται και όλα τα έχουν περίσσια... Ατιμώνονται και η ατιμία τους δοξάζει. Βλασφημούνται και βγαίνουν δικαιωμένοι. Λοιδορούνται και ευλογούν. Υβρίζονται και τιμούν. Αγαδοποιούν και τιμωρούνται ως κακοποιοί. Τιμωρούνται και χαίρουν ως ζωοποιούμενοι... Όταν αποκτήσεις επίγνωση όλων αυτών, δεν ξέρεις τι χαρά θα νοιώσεις και πώς θ' αγαπήσεις Εκείνον που τόσο σ' αγάπησε πριν από τους αιώνες».

(Αποσπάσματα από την επιστολή *Προς Διόγνητον V, X*)

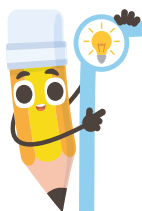
40. Σεβασμός της ζωής

Μέχρι τώρα γνωρίσαμε ότι...

- Ο σεβασμός της ανθρωπίνης ζωής ήταν ζητούμενο από πολύ παλιά στις νομοθεσίες των ανθρώπων, όπως φαίνεται στον Μωσαϊκό Νόμο αλλά και σε άλλους λαούς της αρχαιότητας (Θυμάμαι: ΟΥ ΦΟΝΕΥΣΕΙΣ). Γι' αυτόν τον λόγο ο φόνος καταδικάζεται, διαχρονικά, από την οργανωμένη πολιτεία, προκειμένου να προστατευτεί το κοινωνικό σύνολο.

Στον σύγχρονο κόσμο έχουν ψηφιστεί από διεθνείς οργανισμούς κάποιες θεμελιώδεις αξίες, οι οποίες αποτελούν τις βάσεις της ανθρωπίνης κοινωνίας, όπως η ισότητα, η δικαιοσύνη, ο σεβασμός της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κ.ά. Ανάμεσα στις αξίες αυτές περιλαμβάνεται και ο σεβασμός της ανθρωπίνης ζωής. Για τον λόγο αυτόν αναδείχθηκε τα τελευταία χρόνια μια νέα επιστήμη, αυτή της Βιοηθικής.

ΒΙΟΗΘΙΚΗ

Βιοηθική είναι ο κλάδος της επιστήμης που ασχολείται με τα ηθικά προβλήματα που ανακύπτουν στην Ιατρική, τη Βιολογία και την έρευνα. Από τη φύση της, η Βιοηθική είναι το σημείο τομής διαφορετικών επιστημονικών πεδίων της Βιολογίας, που περιλαμβάνουν την Γενετική, τη Βιοτεχνολογία, τη Βιοϊατρική, ενώ εμπλέκονται και τελείως διαφορετικοί γνωστικοί τομείς, όπως η Νομική, η Φιλοσοφία, η Κοινωνιολογία και η Θεολογία. Το αντικείμενο της Βιοηθικής ανέκυψε από την αλματώδη πρόοδο που συντελέστηκε πρώτα στην Ιατρική και έπειτα στη Βιολογία, κυρίως από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και μετά. (Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής και Τεχνοηθικής, στο <https://bioethics.gr/news-142/ti-einai-h-bioethikh-3041>). Παρά τις προσπάθειες που καταβάλλονται για την εφαρμογή τους, παρατηρούμε πως αυτό δεν ισχύει στην καθημερινότητα γύρω μας.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ-Graffiti

- Σε ομαδοσυνεργασία αποτυπώστε με εικόνες την περιφρόνηση της ζωής.
- **Αυτο-σαμποτάζ: βάζοντας εμπόδια στον ίδιο μας τον εαυτό**
Με ποιους τρόπους νομίζετε ότι γίνεται αυτό;

Κάνω κακό στον εαυτό μου

Κάνω κακό σε άλλους

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

→ Επεξεργασία κειμένου με καθοδηγητικές ερωτήσεις

Σχηματίστε ομάδες.

Αναζητήστε στο διαδίκτυο την επίσημη απόφαση της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου της Ορθόδοξης Εκκλησίας (Η αποστολή της Ορθόδοξης Εκκλησίας στον σύγχρονο κόσμο, 2016). Κάθε ομάδα μελετά ένα απόσπασμα. Συγκεκριμένα, ασχοληθείτε. Κάθε ομάδα μελετά ένα απόσπασμα. Συγκεκριμένα, ασχοληθείτε με τις θεματικές: α) Η αξία του ανθρώπινου προσώπου β) Περί ειρήνης και δικαιοσύνης γ) Η ειρήνη και η αποτροπή του πολέμου δ) Η Ορθόδοξος Εκκλησία έναντι των διακρίσεων.

Η κάθε ομάδα ανακοινώνει τα συμπεράσματά της στην ολομέλεια.

Συμπληρωματικά, ας δούμε τι λέει η Ορθόδοξη Εκκλησία γι' αυτό το θέμα, μελετώντας τα παρακάτω κείμενα:

Στον ορθόδοξο Χριστιανισμό κάθε άνθρωπος έχει προσωπική αξία, που απορρέει από την ισοτιμία και την εν Χριστώ αδελφότητα, στόχος δε της αγωγής του είναι πρωταρχικά η εν ελευθερία τελειοποίησή του. Στην ορθόδοξη αγωγή πρόσωπο σημαίνει να ζεις σε σχέση αληθινής κοινωνίας με τους «άλλους».

Ρεράκης, Η. (2016), *Η ετερότητα του άλλου στην ελληνική παιδεία, Ορθόδοξη Χριστιανοπαιδαγωγική θεώρηση.*

«Η απαγόρευση φόνου του Δεκαλόγου αποκτά ευρύτερο περιεχόμενο στην Καινή Διαθήκη, καθώς ο Χριστός καλεί τον άνθρωπο όχι μόνο να μην αφαιρεί τη ζωή του συνανθρώπου του, αλλά και να μην οργίζεται εις βάρος του (Μτ. 5, 21-22). Επιπλέον, όποιος μισεί τον πλησίον του χαρακτηρίζεται από τον ευαγγελιστή Ιωάννη ως ανθρωποκτόνος (Α΄ Ιω. 3, 15). Το μίσος, λοιπόν, ισοδυναμεί με φόνου, καθώς όχι μόνο η πράξη, αλλά και η εχθρική διάθεση εναντίον του πλησίον συνιστούν προσβολή κατά της ζωής» (Μ. Βάντσος, *Πνευματική Διακονία*, τεύχ. 10 (2011).

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

→ Συζήτηση στρογγυλής τράπεζας

Οι εκπρόσωποι των ομάδων παρουσιάζουν τις απόψεις τους και ανακοινώνουν τα αποτελέσματα της έρευνάς τους. Ακολουθεί συζήτηση με τους υπόλοιπους μαθητές/-τριες, που λειτουργούν ως κοινό, έχοντας τη δυνατότητα να θέσουν ερωτήματα και να εκφράσουν απόψεις για το θέμα: «Η αξία της ζωής και πώς αυτή η αλήθεια καθορίζει τη χριστιανική θέση σε σύγχρονα ζητήματα επιλογής ζωής και θανάτου».

Ο Καλός Σαμαρείτης, Τοιχογραφία
I.M.M. Βατοπαιδίου Αγίου Όρους

41. Τα χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος στην καθημερινή ζωή

Μέχρι τώρα γνωρίσαμε ότι κατά το Μυστήριο του Χρίσματος ο κάθε χριστιανός λαμβάνει τις δωρεές/χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος. ΘΥΜΑΜΑΙ: ΒΑΠΤΙΣΜΑ + ΧΡΙΣΜΑ

Ας θυμηθούμε τι μας λέει ο Απόστολος Παύλος για τα χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος: «Ο δὲ καρπὸς τοῦ Πνεύματος ἐστὶν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια» (Γαλ. 5, 22-23).

Αναλύοντας

ΕΡΕΥΝΩ ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Ψάξτε στο γλωσσάρι τις παρακάτω λέξεις και καταγράψτε τη σημασία τους:
μακροθυμία – **χρηστότητα*** – **αγαθοσύνη*** – πραότητα – εγκράτεια

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ - ΠΑΙΧΝΙΔΙ

→ **Συννεφόμε με τα χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος**

Πώς επηρεάζουν οι καρποί (δωρεές) του Αγίου Πνεύματος την καθημερινή μας ζωή; Σκεφτείτε πώς συμπεριφερόμαστε όταν έχουμε τα παρακάτω χαρίσματα. (Δώστε παραδείγματα για το καθένα)

- Αγάπη • Χαρά • Ειρήνη • Μακροθυμία • Χρηστότητα • Αγαθοσύνη
- Πίστη • Πραότητα • Εγκράτεια

ΣΚΕΨΟΥ – ΣΥΖΗΤΗΣΕ – ΜΟΙΡΑΣΟΥ

Μπορείς να περιγράψεις με λίγα λόγια πώς θα ήταν η ζωή των ανδρών αν όλοι ενεργοποιούσαν τα παραπάνω χαρίσματα;

Ας δούμε τον βίο ενός Αγίου ασκητή, ο οποίος έζησε μια ζωή μακροθυμίας και ταπεινώσης.

ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΕ ΚΕΙΜΕΝΟ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ / ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΒΙΩΜΑ / ΑΝΑΛΥΣΗ

ΔΕΙΤΕ ΤΙ ΜΑΣ ΛΕΕΙ Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ:

«Έτσι και το Άγιο Πνεύμα, αν και είναι ένα, με μια μορφή και αδιαίρετο, μοιράζει στον καθένα τη Χάρη, όπως Αυτό θέλει [...] Στον ένα δίνει το χάρισμα να χρησιμοποιεί τη γλώσσα για να μιλάει με σοφία, του άλλου φωτίζει την ψυχή στο έργο της προφητείας, στον άλλο δίνει δύναμη να εκδιώξει δαίμονες, στον άλλο χαρίζει την ικανότητα να ερμηνεύσει τις θείες Γραφές, άλλον διδάσκει τα σχετικά με τη σωφροσύνη, άλλον διδάσκει να νηστεύει και να ασκείται, άλλον διδάσκει να περιφρονεί τα υλικά πράγματα, άλλον ετοιμάζει για το μαρτύριο. Το Άγιο Πνεύμα παρουσιάζεται διαφορετικό στα χαρίσματα που προσφέρει, αλλά Αυτό το Ίδιο δεν είναι διαφορετικό ως προς τον εαυτό Του» (Ιωάννης Χρυσόστομος, 8η Ομιλία για τη Μετάνοια, PG 49, 335-337).

- ➔ Σε ποια συμπεράσματα μας οδηγεί το κείμενο του Ιωάννη Χρυσοστόμου για τη διαφορετικότητα των χαρισμάτων;
- ➔ Πώς θα μας βοηθήσει στη διαχείριση των αντιθέσεων στην καθημερινή ζωή;

ΜΕΤΑΓΝΩΣΤΙΚΗ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΗ

Βάζω + για να δείξω τι κατάφερα	Ελάχιστα	Λίγο	Καλά	Πολύ καλά
Να μάθω ότι ο Θεός είναι πηγή της ζωής και της χαράς				
Να κατανοήσω την έννοια του σεβασμού της ζωής				
Να γνωρίσω τις θέσεις της Ορθόδοξης Εκκλησίας για την αξία της ζωής				
Να αξιολογήσω τη σημασία της διαφορετικότητας του «άλλου»				
Να διακρίνω χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος στην καθημερινή ζωή				
Να εφαρμόσω στην καθημερινότητά μου όσα έμαθα				

Β΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Η αγάπη ως πρόταση ζωής

Περιεχόμενα

42 Η αγάπη ως πρόταση ζωής

Η χριστιανική ζωή εμπεριέχει όλη την πορεία της Ορθόδοξης Εκκλησίας, του Σώματος του Χριστού, που ως μια ζωντανή εμπειρία είναι καταγραμμένη στα ιερά κείμενα της Εκκλησίας και πηγάζει από την πρόσκληση του Χριστού να Τον μιμηθούμε.

Σ' αυτή την ενότητα θα μάθουμε:

- ➔ Να επαληθεύουμε την αρετή της αγάπης στα βιβλικά κείμενα
- ➔ Να συνδέουμε την αγάπη του Ευαγγελίου με την έμπρακτη εφαρμογή της μέσω της διακονίας και του εδελοντισμού.

42. Η αγάπη ως πρόταση ζωής

Εάν η αποτροπή του κακού, όπως είδαμε στην προηγούμενη ενότητα, είναι αναμφίβολα σημαντική, αφού συμβάλλει στη βέλτιστη κοινωνική συμβίωση, το χριστιανικό ήθος και τρόπος ζωής εκφράζεται πληρέστερα από την εντολή της αγάπης, η οποία αποτελεί την «κορωνίδα» των χριστιανικών αρετών.

A. Η ΑΓΑΠΗ ΣΤΑ ΒΙΒΛΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Μέχρι τώρα γνωρίσαμε ότι...

- ο Θεός είναι αγάπη,
- η αγάπη είναι καρπός (δωρεά) του Αγίου Πνεύματος,
- ο Χριστός δίδαξε την αγάπη με την παραβολή του καλού Σαμαρείτη.

Η παραβολή του καλού Σαμαρείτη (Λκ. 10, 25-37)

Ας θυμηθούμε τι έκανε ο καλός Σαμαρείτης και έδειξε την αγάπη του προς τον συνάνθρωπό του;

Ο Θεός θέλει να αγαπάμε τους άλλους όπως Αυτός μας αγαπά – με μία αγάπη ανιδιοτελή και θυσιαστική, χωρίς όρια. Γι' αυτό, στην Καινή Διαθήκη βρίσκουμε πολλά χωρία για την αγάπη. Ας δούμε μερικά παραδείγματα:

Ο Ιωάννης στην επιστολή του μας λέει ότι ο ίδιος ο Θεός είναι Αγάπη και ο Απόστολος Παύλος μάς περιγράφει την αγάπη (Ύμνος της Αγάπης).

«Αγαητοί μου, ας αγαπάμε ο ένας τον άλλο, γιατί η αγάπη προέρχεται από τον Θεό. Όποιος αγαπάει δείχνει ότι έχει αναγεννηθεί από τον Θεό και ότι γνωρίζει τον Θεό. Όποιος δεν αγαπάει δεν γνώρισε τον Θεό, γιατί ο Θεός είναι αγάπη» (Α΄ Ιω. 4, 7-8).

«Εκείνος που αγαπάει έχει μακροθυμία, έχει και καλοσύνη· εκείνος που αγαπάει δεν ζηλοφθονεί· εκείνος που αγαπάει δεν κομπάζει ούτε περηφανεύεται· είναι ευπρεπής, δεν είναι εγωιστής ούτε ευερέδιστος· ξεχνάει το κακό που του έχουν κάνει. Δεν χαιρείται για το στραβό που γίνεται, αλλά μετέχει στη χαρά για το σωστό. Εκείνος που αγαπάει τα ανέχεται όλα· σε όλα εμπιστεύεται, για όλα ελπίζει, όλα τα υπομένει. Ποτέ η αγάπη δεν θα πάψει να υπάρχει...» (Α΄ Κορ. 13, 4-8).

Το πιο σημαντικό παράδειγμα αγάπης το δίνει ο ίδιος ο Χριστός στο ευαγγέλιο του Ιωάννη, όταν κατά τον Μυστικό Δείπνο, αφού έφυγε ο Ιούδας ο Ισκαριώτης για να Τον προδώσει, παρήγγειλε στους μαθητές Του:

«Σας δίνω μία νέα εντολή: να αγαπάτε ο ένας τον άλλο. Όπως σας αγάπησα εγώ, να αγαπάτε κι εσείς ο ένας τον άλλο. Έτσι θα σας ξεχωρίζουν όλοι πως είστε μαθητές μου, αν έχετε αγάπη ο ένας για τον άλλο. Όπως εγώ σας αγάπησα, έτσι κι εσείς με την ίδια αγάπη πρέπει να συνδέεστε μεταξύ σας. Με αυτό θα μάθουν και θα πεισθούν όλοι ότι είστε μαθητές μου, εάν έχετε αγάπη μεταξύ σας» (Ιω. 13, 34-35).

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ – ΑΜΕΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ:

➔ Απαντήστε με βάση τα παραπάνω κείμενα, γιατί η αγάπη είναι σημαντική στη ζωή μας.

Η ΑΓΑΠΗ ΕΙΝΑΙ ΔΡΑΣΗ / ΔΙΑΚΟΝΙΑ / ΘΥΣΙΑ

διακονία: 1. (εκκλ.) το αξίωμα και το λειτουργήμα του διακόνου. 2. προσφορά υπηρεσίας σε συνάνθρωπο, ως χριστιανικό καθήκον. || (επέκτ.) έργο που γίνεται με αφοσίωση και ανιδιοτέλεια.

➔ Δώστε ιδιαίτερη προσοχή στη δεύτερη ερμηνεία της λέξης.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ – ΑΦΗΓΗΣΗ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

➔ Διαβάστε την ιστορία του Στέφανου, του διακόνου της αγάπης, στο βιβλίο των Πράξεων (Πράξ. 6, 1-15). Όπως θυμάστε, είχαμε μιλήσει για τον Πρωτομάρτυρα Στέφανο στην αρχή, στην ενότητα για τον Απόστολο Παύλο.

➔ Δείτε τις παρακάτω εικόνες και σκεφτείτε:

1. Ποια συναισθήματα σας δημιουργούνται όταν βλέπετε το έργο των εθελοντών;
2. Ποιες άλλες μορφές εθελοντισμού γνωρίζετε;
3. Θα θέλατε να συμμετέχετε κι εσείς σε κάποια δράση της ενορίας σας ή της πόλης σας ως εθελοντές;
4. Δείτε στην παρουσίαση το έργο των ιερών εθελοντών πυροσβεστών.

5. Αναζητήστε στο διαδίκτυο, στον ιστότοπο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες στην Ελλάδα, το βίντεο – αφιέρωμα σε έναν ακόμα εθελοντή ιερέα από τη Λέσβο, τον παπα-Στρατή Δήμου, ο οποίος αφιέρωσε τη ζωή του στην αρωγή των προσφύγων, ανεξαρτήτως φυλής και θρησκείας. Παρακολουθήστε το και συζητήστε στην ολομέλεια τις εντυπώσεις σας.

Γ' ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Η ζωή ως σχέση

Περιεχόμενα

43

Η ζωή ως σχέση

Στις μέρες μας οι ανθρώπινες σχέσεις χαρακτηρίζονται, πολλές φορές, ως επιφανειακές, περίπλοκες, ιδιοτελείς. Η Ορθόδοξη Εκκλησία έχει τη δική της πρόταση για μια ζωή ουσιαστική, γεμάτη από τη χαρά της προσφοράς και την αποδοχή της ετερότητας. Μια ζωή δικαιοσύνης, αδελφότητας και ανοχής, προκειμένου-αντιμετωπίζοντας θετικά τις δυσκολίες που θα παρουσιαστούν- να μπορέσει ο άνθρωπος να γίνει αιώνιος μέτοχος της πραγματικής Ζωής.

Σ' αυτή την ενότητα θα μάθουμε:

- ➔ Να διατυπώνουμε συλλογισμούς και να δίνουμε παραδείγματα με βάση τον χρυσό κανόνα του Ευαγγελίου.
- ➔ Να διακρίνουμε την ευθύνη που έχουμε ως χριστιανοί για κρίσιμα ζητήματα της κοινωνίας μας αλλά και της παγκόσμιας κοινότητας.

43. Η ζωή ως σχέση

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

χρυσός κανόνας – κοινωνική υπευθυνότητα –
σχέσεις αγάπης – συγχωρητικότητα

A. ΠΩΣ ΘΕΛΕΙ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΝΑ ΖΟΥΝ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ;

Την απάντηση στο ερώτημα αυτό μας τη δίνει ο ίδιος ο Χριστός. Διαβάζουμε στο *Ευαγγέλιο* του Ματθαίου: «Όλα όσα θέλετε να σας κάνουν οι άλλοι άνθρωποι, αυτά να τους κάνετε κι εσείς. Σ' αυτό συνοψίζονται ο νόμος και οι προφήτες» (Μτ. 7, 12).

Ας το μεταφέρουμε αυτό στην καθημερινότητά μας:

Η ύπαρξη αντιθέσεων σε μια διαπροσωπική σχέση μεταξύ των παιδιών φανερώνει την ύπαρξη μιας κρίσης. Η προτροπή αυτή του Χριστού αλλά και οι προτροπές των πατέρων της Εκκλησίας τείνουν σε μια μόνο κατεύθυνση: την άρση και την επίλυση των διαφορών των ανθρώπων ειρηνικά. Η ειρηνική συνύπαρξη έχει ως αφετηρία την αδελφική σχέση των χριστιανών μεταξύ τους. Ακόμη κι αν κάποιος οργιστεί, μπορεί να ζητήσει συγγνώμη.

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

- ➔ Πώς μπορούμε να εφαρμόσουμε τον χρυσό κανόνα; Ας βρούμε μερικά παραδείγματα
- ➔ Σε συνεργασία με τον διπλανό σας, σκεφτείτε, συζητήστε, αποφασίστε και ανακοινώστε στην ολομέλεια:
  - Πώς θα ήθελα να μου φέρονται οι φίλοι μου / τα αδέρφια μου;
  - Πώς θα φερθώ εγώ;
- ➔ Τεχνική επίλυσης προβλημάτων - Jigsaw (Συνεργατική Συναρμολόγηση):
  - Η συγχώρηση στην καθημερινότητα
- ➔ Αρχικές Ομάδες
  - Ομάδα 1. Ποιοι μπορεί να εμπλακούν σε αντιπαράθεση στο σπίτι, στο σχολείο, στον αθλητισμό, στη φιλία;

- **Ομάδα 2.** Για ποιους λόγους υπάρχουν αντιπαράθεσεις στο σπίτι, στο σχολείο, στον αθλητισμό, στη φιλία;
- **Ομάδα 3.** Τι επιλογές υπάρχουν για να ξεπεραστούν οι αντιπαράθεσεις στο σπίτι, στο σχολείο, στον αθλητισμό, στη φιλία;
- **Ομάδα 4.** Πού οδηγεί η κάθε επιλογή αντιπαράθεσης στο σπίτι, στο σχολείο, στον αθλητισμό, στη φιλία;
- **Ομάδα 5.** Γιατί να επιλέξει κανείς τη συγχώρηση στο σπίτι, στο σχολείο, στον αθλητισμό, στη φιλία;

→ **Ομάδες εμπειρογνομένων (experts)**

- **Ομάδα Α.** Συγχώρηση στο σπίτι
- **Ομάδα Β.** Συγχώρηση στο σχολείο
- **Ομάδα Γ.** Συγχώρηση στον αθλητισμό
- **Ομάδα Δ.** Συγχώρηση στη φιλία

Β. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΚΑΙ Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ

Δείτε τις παρακάτω εικόνες και σχολιάστε τις:

Πόλεμος

Ανισότητα

Φτώχεια

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ - ΙΔΕΟΘΥΕΛΛΑ

- Μπορείς να σκεφτείς μερικά προβλήματα που γνωρίζεις ότι αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι γύρω σου αλλά και πολλοί άλλοι σ' όλο τον κόσμο;

Γ. Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΥΠΕΥΘΥΝΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ ΣΗΜΕΡΑ**ΤΟ ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ**

Εκτός από τον «χρυσό κανόνα» (Μτ. 7, 12) ο ευαγγελιστής Ματθαίος αναφέρει τα λόγια του Ιησού Χριστού σχετικά με τη Δευτέρα Παρουσία και την Κρίση των ανθρώπων. Ποιους θα καλέσει ο Χριστός στην Ουράνια Βασιλεία Του;

«...Γιατί πείνασα και μου δώσατε να φάω, δίψασα και μου δώσατε να πιω, ήμουν ξένος και με περιμαζέψατε, γυμνός και με ντύσατε, άρρωστος και μ' επισκεφθήκατε, φυλακισμένος κι ήρθατε να με δείτε». Τότε θα Του απαντήσουν οι άνθρωποι του Θεού: “Κύριε, πότε σε είδαμε να πεινάς και σε θρέψαμε ή να διψάς και σου δώσαμε να πιείς; Πότε σε είδαμε ξένο και σε περιμαζέψαμε ή γυμνό και σε ντύσαμε; Πότε σε είδαμε άρρωστο ή φυλακισμένο και ήρθαμε να σε δούμε;”. Τότε θα τους απαντήσει ο βασιλιάς: “Σας βεβαιώνω πως, αφού τα κάνατε αυτά για έναν από τους άσημους αδελφούς μου, τα κάνατε για εμένα”» (Μτ. 25, 35-40).

Δείτε τον βίο μιας Αγίας που έζησε ακολουθώντας το κριτήριο της αγάπης του Χριστού.

ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ

Αφού σχηματίσετε τις ομάδες σας, δημιουργήστε μια ιστορία επίλυσης ενός κοινωνικού προβλήματος από αυτά που καταγράψατε στο συννεφόλεξο. Η κάθε ομάδα περιγράφει τη στάση που θα κρατήσει απέναντι στο πρόβλημα που επέλεξε και την ανακοινώνει στην ολομέλεια.

Ας λύσουμε το σταυρόλεξο της ευθύνης του Χριστιανού.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ: ΙΣΤΟΕΞΕΡΕΥΝΗΣΗ

Οι μαθητές/τριες περιηγούνται στην ιστοσελίδα της *Μη Κερδοσκοπικής Οργάνωσης της Εκκλησίας της Ελλάδας* ‘Αποστολή’ και συζητούν για τις δράσεις της.

Δ' ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Η ζωή ως άθλημα

Περιεχόμενα

44 Η Ζωή ως Άθλημα

Η βίωση της χριστιανικής ζωής έγκειται στην συνεχή προσπάθεια πρόσκτησης της αυθεντικής, εν Χριστώ ζωής, μέσα από την άσκηση και την αλλαγή στάσης απέναντι στα πράγματα και τους συνανθρώπους μας.

Σ' αυτή την ενότητα θα μάθουμε:

- ➔ Να προσδιορίζουμε την έννοια της χριστιανικής άσκησης
- ➔ Να διασαφηνίσουμε τον τρόπο με τον οποίο η πνευματική άσκηση συμβάλλει στην αλλαγή (μεταμόρφωση) του εαυτού μας ζώντας μέσα στον κόσμο αλλά και στον μοναχισμό.

44. Η ζωή ως άθλημα

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

πνευματική άσκηση – λαϊκοί – μοναχοί

A. ΜΙΑ ΠΡΟΤΑΣΗ ΖΩΗΣ

Ο ρόλος της σωματικής άσκησης ήταν σημαντικός για την ποιότητα ζωής του ανθρώπου ήδη από την ελληνική αρχαιότητα. Εκτός από την άσκηση για συμμετρικό σώμα, δύναμη και πνευματική ευεξία, ο Ιπποκράτης και ο Γαληνός χρησιμοποιούσαν κατάλληλες ασκήσεις για τη θεραπεία διάφορων ασθενειών. Ας θυμηθούμε: Όταν θέλουμε να πετύχουμε ένα στόχο, χρειάζεται να ασκηθούμε.

Βασικός στόχος για την έναρξη κάθε μορφής άσκησης είναι να καταφέρεις να σου γίνει συνήθεια.

Ας δούμε μερικά παραδείγματα:

- ➔ Τι αναγνωρίζεις στις παραπάνω εικόνες;
- ➔ Μήπως γνωρίζεις ποιος άγιος προστατεύει τους αθλητές και τους γυμναστές;

Ο άγιος Νεκτάριος Αιγίνης

Διαβάστε την παρουσίαση και θα καταλάβετε γιατί.

Πότε η άσκηση είναι πνευματική; Ας δούμε μερικά παραδείγματα:

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ - ΕΝΤΕΧΝΟΣ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΣ

➔ Βάλτε έναν τίτλο για κάθε εικόνα και ανακοινώστε τον στην ολομέλεια.

Ποιος είναι ο σκοπός της πνευματικής άσκησης στη χριστιανική ζωή; Μέχρι τώρα γνωρίσαμε ότι:

- ➔ Ο κάθε χριστιανός ελπίζει για τη μεταμόρφωση και την αλλαγή του εαυτού του και του κόσμου, μεταμόρφωση, δηλαδή, προσωπική και συλλογική.
- ➔ Υπάρχει σχέση των δωρεών/χαρισμάτων του Αγίου Πνεύματος με την καθημερινότητα που βιώνουμε.

Για να το καταλάβουμε καλύτερα, ας θυμηθούμε ότι ο Απόστολος Παύλος μίλησε για την απέκδυση του «παλαιού ανθρώπου» και την ένδυση του νέου, «αυτού που ανακαινίζεται σύμφωνα με την εικόνα Εκείνου που τον έκτισε» (Κολ. 3, 9-10).

Επίσης, τα κείμενα των **Νηπτικών Πατέρων*** αναφέρονται σε θέματα πνευματικής ανάτασης, ασκητικά και **νηπτικά***. Απευθύνονται κυρίως σε μοναχούς και μοναχές, αφορούν όμως και τον κάθε πιστό χριστιανό που θέλει να προσδεύσει πνευματικά. Τέλος, ο Απόστολος Παύλος σε μια άλλη επιστολή του τονίζει γι' αυτό το θέμα:

«Στον καθένα μας, όμως, δόθηκε χάρισμα, σύμφωνα με το μέτρο που δωρίζει ο Χριστός [...] για την κατάρτιση και την διακονία των πιστών, ώστε να οικοδομείται το σώμα του Χριστού» (Εφεσ. 4, 7, 12).

- ➔ Αναφέρετε τουλάχιστον δύο χαρίσματα που σας χαρακτηρίζουν.
- ➔ Στην Καινή Διαθήκη βρίσκουμε την ανταμοιβή της χριστιανικής άσκησης:
  - Το άφθαρτο στεφάνι – (Α' Κορ. 9, 24-25)
  - Το στεφάνι της καύχησης – (Α' Θεσ. 2, 19)
  - Το στεφάνι της δικαιοσύνης – (Β' Τιμ. 4, 8)
  - Το στεφάνι της δόξας – (Α' Πέτρ. 5, 4)

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ - ΞΕΦΥΛΛΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗ ΒΙΒΛΟ

Δουλέψτε σε ομάδες. Βρείτε στο βιβλίο της *Καινής Διαθήκης* τις τέσσερις παραπομπές. Ο Αναγνώστης της κάθε ομάδας διαβάζει δυνατά στην ολομέλεια το κείμενο σε μετάφραση.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΔΙΑΛΟΓΟΥ – ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΑΝΟΙΧΤΗΣ ΓΥΑΛΑΣ

Με βάση όσα έμαδες σήμερα δώσε παραδείγματα και πρακτικές για την ανάδειξη ενός καλύτερου εαυτού, με την «Συζήτηση ανοιχτής γυάλας». Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να συμμετάσχει σε ρόλο συντονιστή.

Στο κέντρο της αίθουσας τοποθετείται η «γυάλα», δηλαδή 4-5 καρτέκλες σε ένα εσωτερικό κύκλο, ενώ οι υπόλοιπες καρτέκλες είναι τοποθετημένες σε ομόκεντρους κύκλους έξω από αυτήν. Κάποιοι/ες μαθητές/τριες κάθονται μέσα στη γυάλα, και συζητούν για το θέμα που ορίστηκε ενώ τα υπόλοιπα μέλη της τάξης κάθονται στις καρτέκλες έξω από αυτήν, παρακολουθούν τη συζήτηση και κρατούν σημειώσεις. Μία καρτέκλα είναι πάντα κενή και κάποιο μέλος του κοινού μπορεί, ανά πάσα στιγμή, να καθίσει σε αυτήν και να ενταχθεί στη συζήτηση της γυάλας ή ταυτόχρονα άλλο μέλος να εγκαταλείψει οικειοθελώς τη γυάλα και να λάβει τη θέση του ένα μέλος από το κοινό ή μέλος του κοινού να ζητήσει τη θέση κάποιου/ας μέσα στη «γυάλα». Η συζήτηση συνεχίζεται με την πλειονότητα των μαθητών/τριών να εισέρχονται και να εξέρχονται από τη γυάλα.

Όταν τελειώσει ο χρόνος ο/η συντονιστής/τρια συνοψίζει τη συζήτηση.

B. ΠΟΙΟΙ ΑΣΚΟΥΝΤΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ;

Τι έμαδα σήμερα:

Η πνευματική άσκηση αποτελεί αναπόσπαστο συστατικό της ζωής όλων των χριστιανών. Όπως είδαμε, συμβάλλει στη μεταμόρφωση του ανθρώπου είτε ζει στον κόσμο είτε είναι μοναχός. Αφορά σε όλα τα μέλη του λαού του Θεού. Στην πραγματικότητα αφορά όλους τους ανθρώπους.

ΔΕΛΤΙΟ ΕΞΟΔΟΥ

Απάντησε στο τετράδιό σου τις παρακάτω ερωτήσεις:

- Τι καινούργιο έμαδα σήμερα στο μάθημα των Θρησκευτικών;
- Τι με δυσκόλεψε, αλλά τελικά το αντιλήφθηκα;
- Τι με δυσκόλεψε και δεν μπόρεσα να το καταλάβω;
- Τι μου άρεσε περισσότερο από το μάθημα;
- Αμφιβάλλω ακόμα για...

Ε΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

Η ζωή και η δοκιμασία της ασθένειας
και της απώλειας

Περιεχόμενα

- 45 Η αντιμετώπιση της ασθένειας στα βιβλικά κείμενα
- 46 Η ασθένεια στη λειτουργική ζωή της Εκκλησίας

Τα προβλήματα και οι δοκιμασίες δεν είναι ευχάριστες καταστάσεις. Όμως παρουσιάζονται σε όλους ανθρώπους και καλούμαστε να τις αντιπαλεύουμε έχοντας μια διαφορετική προσέγγιση και νοηματοδότηση.

Σ' αυτή την ενότητα θα μάθουμε:

- ➔ Να αναγνωρίσουμε την αντιμετώπιση της ασθένειας και της αναπηρίας στην *Παλαιά* και στην *Καινή Διαθήκη*.
- ➔ Να αναφέρουμε παραδείγματα αντιμετώπισης των δοκιμασιών της ζωής, μέσα από τη λειτουργική ζωή της Εκκλησίας και την χριστιανική Παράδοση.

45. Η αντιμετώπιση της ασθένειας στα βιβλικά κείμενα

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Ασθένεια – θεραπεία – Ιατρός ψυχών και σωμάτων

Μέχρι τώρα γνωρίσαμε ότι...

→ ο Χριστός θεραπεύει και αναγνωρίζεται από τους ανθρώπους ως γιατρός των ψυχών και των σωμάτων.

Ας θυμηθούμε μερικές από τις πολλές θεραπείες:

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ - ΕΝΤΕΧΝΟΣ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΣ

→ Βάλτε έναν τίτλο για κάθε εικόνα και ανακοινώστε τον στην ολομέλεια.

→ Δείτε το βίντεο με τη διήγηση του θαύματος του παραλυτικού της Καπερναούμ και συζητήστε τις διαστάσεις του στην ολομέλεια.

Πώς αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι της Π.Δ. την ασθένεια/αναπηρία;

1. Κύριος παράγοντας των κακών συμβάντων ή προβλημάτων υγείας στους ανθρώπους της Π.Δ. είναι οι αμαρτίες των ιδίων ή ακόμη και των στενών συγγενών τους.
2. Σύμφωνα με το πνεύμα της Π.Δ., η αναπηρία είναι αποτέλεσμα αμαρτίας. Αυτό είχε ως συνέπεια αυτή η ομάδα των ανθρώπων να ζουν περιθωριοποιημένοι, δρυσκευτικά και κοινωνικά.
3. Η συγκεκριμένη κατηγορία ανθρώπων εκτός από την ασθένειά τους αντιμετωπίζουν, επιπλέον, σοβαρά προβλήματα, π.χ. φόβο για τον Θεό και αμφισβήτηση της αγάπης Του απέναντί τους.

Πώς αντιμετωπίζει ο Χριστός την ασθένεια/αναπηρία;

1. Ελευθερώνει από την ασθένεια και από τις απάνθρωπες αντιλήψεις γι' αυτή.
2. Διδάσκει ότι η ασθένεια του σώματος και της ψυχής συνδέεται με την πνευματική κατάπτωση.
3. Θεωρεί τη θεραπεία ως αποτέλεσμα της μεγάλης πίστης.
4. Θεραπεύει όλους τους ανθρώπους που ζητούν βοήθεια, χωρίς να κάνει καμία διάκριση (φύλου, θρησκείας, ηλικίας, εθνικότητας).
5. Σύμφωνα με τον Ιησού Χριστό, η θεραπεία δεν αποσκοπεί μόνο στην αποκατάσταση της φυσικής υγείας, αλλά ερμηνεύεται ως έκφραση της λυτρωτικής πρόνοιας (φροντίδας) του Θεού.

Για να κατανοήσουμε σωστά τον ρόλο του Χριστού, μπορούμε να δούμε την απάντηση που έδωσε ο Ίδιος στους απεσταλμένους τού Ιωάννη του Βαπτιστή:

«Εκείνη την ώρα ο Ιησούς είχε γιατρέψει πολλούς αρρώστους, βαριά ασθενείς και δαιμονισμένους, και χάρισε το φως σε πολλούς τυφλούς. Έτσι, γύρισε και τους είπε: “Να πάτε να πείτε στον Ιωάννη αυτά που είδατε και ακούσατε: ότι τυφλοί ξαναβλέπουν, κουτσοί περπατούν, λεπροί καθαρίζονται, κουφοί ακούνε, νεκροί ανασταίνονται, φτωχοί ακούνε το χαρμόσυνο άγγελμα”.» (Λκ. 7, 21-22).

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

- ➔ Με τη βοήθεια του/της καθηγητή/-τριάς σας, αναζητήστε από τα θαύματα του Χριστού τις τέσσερις θεραπείες που αναφέρονται στο παραπάνω χωρίο της Καινής Διαθήκης. Χωριστείτε αντίστοιχα σε τέσσερις ομάδες και η κάθε ομάδα ας εντοπίσει σε κάθε θεραπεία όσα γνωρίζατε για τον τρόπο με τον οποίο ο Χριστός αντιμετώπιζε τους ανθρώπους που Του ζητούσαν να τους θεραπεύσει. Η κάθε ομάδα ανακοινώνει το πόρισμά της στην ολομέλεια.

46. Η ασθένεια στη λειτουργική ζωή της Εκκλησίας

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

Αγιασμός – Ευχέλαιο – Παρακλήσεις

A. ΟΙ ΑΚΟΛΟΥΘΙΕΣ ΤΟΥ ΑΓΙΑΣΜΟΥ

Μικρός Αγιασμός

Μεγάλος Αγιασμός

«Υπὲρ τοῦ γενέσθαι τὸ ὕδωρ τοῦτο ἱαματικὸν ψυχῶν καὶ σωμάτων...» (Από τα αιτήματα του Μικροῦ Αγιασμοῦ).

B. ΙΚΕΤΗΡΙΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ

Πολλές φορές, σε δύσκολες περιστάσεις της ζωής μας (ασθένεια, κακοπάθεια, πόνο) ζητάμε τη βοήθεια του Θεού, της Παναγίας, των Αγίων της Εκκλησίας. Στις περιπτώσεις αυτές η υμνογραφική παραγωγή έχει να επιδείξει πολλούς Ικετήριους και Παρακλητικούς Κανόνες, μέσω των οποίων κάθε χριστιανός ζητά παρακλητικά τη σωτήρια επέμβαση του Θεού και των Αγίων Του για την επίλυση των προβλημάτων του ή τη θεραπεία του.

Ένα παράδειγμα: Η Παρακλήση στην Παναγία για υγεία (Εἰς πᾶσαν ἀσθένειαν)

Γ. ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΕΥΧΕΛΑΙΟΥ

- ➔ Μέχρι τώρα γνωρίσαμε ότι μέσα από τα Μυστήρια της Εκκλησίας, με την αγιαστική επένεργεια του Αγίου Πνεύματος, συντελείται η μεταμόρφωση της ύλης.
- ➔ Σε προηγούμενα μαθήματα ασχοληθήκαμε με μερικά Μυστήρια. Ας θυμηθούμε μερικά από αυτά.

Στην περίπτωση της ασθένειας, θα αναφερθούμε σ' ένα ακόμη Μυστήριο: το Μυστήριο του Ευχελαίου.

Στην επιστολή του Ιακώβου του Αδελφοθέου, διαβάζουμε: «Εάν κάποιος είναι άρρωστος, να προσκαλέσει τους πρεσβυτέρους της Εκκλησίας να προσευχηθούν γι' αυτόν και να τον αλείψουν με λάδι, επικαλούμενοι το όνομα του Κυρίου» (Ιακ. 5, 14).

ΤΟ ΙΕΡΟ ΕΥΧΕΛΑΙΟ

Είναι ένα Μυστήριο το οποίο τελείται είτε στην εκκλησία είτε σε οικίες, όπου μαζί με τον Ιερέα της Ενορίας μας παρακαλούμε τον Κύριο να μας θεραπεύσει από ψυχικές και σωματικές αρρώστιες. Μέσω του ευλογημένου λαδιού με το οποίο αλείφονται οι πιστοί παίρνουν δύναμη για τους πόνους και τα βάσανά τους, αφού μέσω του Μυστηρίου όλα αυτά ενώνονται με όσα έζησε ο ίδιος ο Χριστός στους διωγμούς και στον Σταυρό Του, ενώ χορηγείται και η Χάρη του Θεού, που οδηγεί στη Μετάνοια και στην άφεση (συγχώρηση) των αμαρτιών.

Το Μυστήριο του Ευχελαίου γίνεται κυρίως σε περιπτώσεις ασθενειών. Ο Ιερέας εύχεται: «Πάτερ Ἄγιε, Ἰατρὲ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων...».

Ας δούμε περισσότερες λεπτομέρειες.

Ευχή από την Τελετή του Ευχελαίου

«Συ, που θεραπεύεις κάθε ασθένεια, θεράπευσε και τον δούλο Σου (τάδε)· με τη συμπόνοια της καλοκαγαθίας Σου σήκωσέ τον από το κρεβάτι της αρρώστιας που τον βασανίζει. Επισκέψου τον με τη συμπόνοια και την ευσπλαχνία Σου. Διώξε μακριά του κάθε αρρώστια και αδυναμία, για να μπορέσει, αφού σηκωθεί με τη βοήθεια του δυνατού χεριού Σου, να Σε υπηρετεί με όλη του την ευγνωμοσύνη».

Σχολιάστε την ευχή

Δ. ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΕΣ ΕΥΧΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΥΠΕΡ ΥΓΕΙΑΣ

(Αιτήσεις στη Θ. Λειτουργία - Ευχές του Μεγάλου Ευχολογίου της Εκκλησίας)

Από τα παραπάνω διαπιστώνουμε ότι είναι πολύ έντονο το ενδιαφέρον της Εκκλησίας για τις επίγειες ανάγκες της ζωής, όπως για παράδειγμα είναι η υγεία του ποιμνίου της αλλά και όλου του κόσμου γενικότερα. Γι' αυτό τον λόγο το αίτημα της υγείας περιέχεται άμεσα ή έμμεσα σε όλες τις ακολουθίες. Υπάρχουν, επίσης, εξειδικευμένες ευχές για διάφορες ασθένειες, ιδιαίτερες συνθήκες και ιατρικά προβλήματα των πιστών (φοβίες, τεκνοποίηση, ψυχικές ασθένειες, κατάθλιψη κ.ά.).

Οι βασικές αρχές της εκκλησιαστικής παράδοσης σχετικά με την αντιμετώπιση της νόσου φαίνεται να υιοθετούνται από τη σύγχρονη Ιατρική, που αρχίζει να αντιμετωπίζει πλέον τον άνθρωπο ως ολοκληρωμένη οντότητα υποστηρίζοντας:

1. Την αντιμετώπιση του ανθρώπου ως μιας αδιαίρετης ενότητας.
2. Τη σύνδεση τρόπου ζωής και νόσου.
3. Την αναζήτηση της αιτίας της νόσου και όχι μόνο την εξάλειψη των συμπτωμάτων.

4. Τη χρησιμοποίηση όλων των μέσων που μπορούν να συμβάλλουν στην ίαση.
5. Την αντιμετώπιση της νόσου όχι σαν συμφοράς, αλλά ως ευκαιρίας που πρέπει να αξιοποιηθεί.
6. Την έμφαση στη σχέση ανάμεσα στον γιατρό και τον ασθενή.
7. Την αναγνώριση της σημασίας της πνευματικής διάστασης της υγείας και της νόσου.

(Ελεύθερη απόδοση από το βιβλίο του π. Φιλοθέου Φάρου, Η ίαση ως υγείας ολοκληρία, σελ. 55).

Δραστηριότητα παιχνιδιού – κάρτες

- ➔ Βρείτε αιογραφικά χωρία, αποφθέγματα Αγίων ή ευχές για γρήγορη ανάρρωση. Γράψτε κάρτες και στείλτε τις σε φίλους ή συγγενείς που αντιμετωπίζουν κάποιο πρόβλημα υγείας.

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΝ ΔΡΑΣΕΙ...

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΜΕ ΕΙΚΟΝΕΣ

- ➔ Εργαστείτε ομαδικά με σχέδια και ζωγραφιές που θα περιγράφουν την ιστορία του Ιώβ που παρακολουθήσαμε. Ακολουθεί παρουσίαση και συζήτηση για την αντιμετώπιση των μεγάλων δυσκολιών που συνάντησε στη ζωή του.
- ➔ Γνωρίζετε ανθρώπους που αντιμετώπισαν με τον ίδιο τρόπο τις δοκιμασίες και τις απώλειές τους;

ΣΤ΄ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Ζωή και Ανάσταση

Περιεχόμενα

47

Ο χριστιανός μπροστά στον θάνατο

Η πορεία μας θα μας φέρει αρκετές φορές αντιμέτωπους με τις έννοιες της ζωής και του θανάτου. Μπορεί να προβληματιστούμε και να αναζητήσουμε απαντήσεις.

Σ' αυτή την ενότητα θα μάθουμε:

- ➔ Να αναγνωρίσουμε την έννοια του θανάτου ως χριστιανοί
- ➔ Να εξετάσουμε την υπέρβαση του θανάτου μέσα από την Ανάσταση του Χριστού
- ➔ Να εξηγήσουμε πώς η Ανάσταση του Χριστού γίνεται Ανάσταση του κάθε ανθρώπου που εμπιστεύεται τη ζωή του σ' Αυτόν.

47. Ο χριστιανός μπροστά στον θάνατο

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

υπέρβαση θανάτου – ανάσταση ανθρώπου

Μέχρι τώρα γνωρίσαμε:

- Το γεγονός του θανάτου ως συνέπεια της πτώσης του ανθρώπου. Ο θάνατος εισήλθε στον κόσμο όχι ως τιμωρία του Θεού, αλλά ως επιλογή του ανθρώπου να ζήσει μακριά από τον Θεό.
- Ότι ο Χριστός νικά τον θάνατο με την Ανάστασή Του.

A. ΠΩΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΕΙ Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ

Ο **«κοσμικός» άνθρωπος*** θεωρεί τον θάνατο ως την τελευταία πράξη της ζωής, συμπεριφέρεται ματαιόδοξα και αναλώνεται στην απόλαυση των υλικών αγαθών.

Αντίθετα, ο άνθρωπος που ζει κοντά στον Θεό πιστεύει ότι η τελευταία πράξη της ζωής είναι η Ανάσταση. Ο θάνατος είναι κοίμηση κι όχι το τέλος της ύπαρξης. Ο ίδιος ο Χριστός τονίζει: «Σας βεβαιώνω: όποιος πιστεύει σ' εμένα, αυτός έχει την αιώνια ζωή» (Ιω. 6, 47).

Με τις προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες μας ας προσπαθήσουμε να διερευνήσουμε και να κατανοήσουμε, μέσα από μια σειρά ερωτημάτων, την αντιμετώπιση του θανάτου στον Χριστιανισμό.

Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες. Κάθε ομάδα αναλαμβάνει να επεξεργαστεί ένα θέμα. Στην ολομέλεια παρουσιάζονται οι απαντήσεις και ακολουθεί συζήτηση.

Γιατί ο χριστιανός ανησυχεί περισσότερο για το δεύτερο είδος θανάτου; Πού οδηγεί αυτό τον άνθρωπο;

Σωματικός θάνατος: ο φυσικός θάνατος (λόγω γήρατος ή κάποιας ασθένειας που οδηγεί στη φθίνουσα λειτουργία του σώματος). Μπορεί να είναι είτε αιφνίδιος είτε αναμενόμενος.

Πνευματικός θάνατος: διακοπή της σχέσης Θεού και ανθρώπου.

<p>Πώς καταλαβαίνεις τη σύνδεση του θανάτου με τον ύπνο, η οποία υπάρχει στον Χριστιανισμό;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Κοιμητήρια - κεκοιμημένοι • Η Κοίμηση της Θεοτόκου • Η κοίμηση Αγίου/-ας = ημέρα γιορτής του/της • Στην ανάσταση της κόρης του Ιαείρου ο Χριστός είπε: «Μην κλαίτε· δεν πέθανε, αλλά κοιμάται» (Λκ. η΄, 52).
<p>Πώς περιγράφεται η ζωή μετά τον θάνατο στα υμνογραφικά κείμενα της Εκκλησίας;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Η Ορθόδοξη Εκκλησία έχει την παράδοση να τελεί μνημόσυνα για τους κεκοιμημένους. • «Μετὰ τῶν ἁγίων ἀνάπαισον, Χριστέ, τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου, ἔνθα οὐκ ἔστι πόνος, οὐ λύπη, οὐ στεναγμός, ἀλλὰ ζωὴ ἀτελεύτητος» (Κοντάκιον Ψυχοσαββάτου).

Παρ' όλα αυτά, οι Πατέρες της Εκκλησίας κατανοούν τον ανθρώπινο πόνο για την απώλεια ενός αγαπημένου προσώπου. Ο Μ. Βασίλειος στην 6η επιστολή του αναφέρει: «Ξέρω, τα λόγια δεν αρκούν για να την αλαφρώσουν (τη λύπη). Έτσι, με ό,τι συνέβη, νιώθω την ανάγκη της ευχής. Εύχομαι, λοιπόν, ο ίδιος ο Κύριος, αφού σου αγγίξει την καρδιά με την ανείπωτή Του δύναμη, να φωτίζει την ψυχή σου με τους αγαθούς λογισμούς, ώστε μέσα σου να έχεις τις πηγές της παρηγορίας».

B. ΥΠΕΡΒΑΣΗ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

Στα Εγκώμια της Μεγάλης Παρασκευής ο Χριστός κείτεται νεκρός, αλλά σε τρεις ημέρες μέλει να αναστηθεί:

**Ἡ ζωὴ ἐν τάφῳ, κατετέθης Χριστέ, καὶ θανάτῳ σου τὸν θάνατον ὄλεσας,
καὶ ἐπήγασας τῷ Κόσμῳ τὴν ζωὴν.**

(Χριστέ που είσαι η ζωή των πάντων κατατέθηκες σε τάφο και με τον θάνατό σου νίκησες τον θάνατο και χάρισες στον κόσμο τη ζωή)

Στο τέλος του Συμβόλου της Πίστεως («Πιστεύω») προβάλλεται η αρχή της χριστιανικής πίστεως, που είναι η Ανάσταση των νεκρών:

Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

Η πίστη στην Ανάσταση του Χριστού οδηγεί με βεβαιότητα στη συμμετοχή των πιστών στην εσχατολογική Βασιλεία του Θεού.

Το τέλος της παρούσας ζωής σηματοδοτεί την αρχή μιας άλλης.

Ας θυμηθούμε τα γεγονότα:

Στην Ορθόδοξη Ανατολική Εκκλησία η απεικόνιση της Ανάστασης του Χριστού ονομάζεται «ή εις Ἄδου Κάθοδος». **Μπορείς να καταλάβεις για ποιον λόγο;**

Η Ανάσταση του Κυρίου, Ιερό Ησυχ. «Ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος», Μεταμόρφωση Χαλκιδικής

→ Ας δούμε στο βίντεο τους συμβολισμούς της εικόνας.

Δραστηριότητα Διαλόγου:

→ Επεξεργαστείτε κατά ομάδες την εικόνα της Ανάστασης, απαντώντας τις εξής ερωτήσεις: α) τι βλέπω; β) τι νομίζω; γ) τι αναρωτιέμαι;

Γ. ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΧΡΙΣΤΟΥ – ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ας θυμηθούμε τις τρεις αναστάσεις που έκανε ο Χριστός κατά τη διάρκεια της επίγειας ζωής Του, δηλαδή, της κόρης του Ιαείρου, του γιου της χήρας της Ναΐν και του Λαζάρου.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΟΜΑΔΟΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

1. Χωριστείτε σε τρεις ομάδες και προσπαθήστε να ανακαλέσετε στη μνήμη σας τα γεγονότα των τριών θαυμάτων του Χριστού. Η κάθε ομάδα ανακοινώνει τα αποτελέσματα της συνεργασίας των μελών της. Τι πιστεύετε ότι μας δείχνουν τα συγκεκριμένα θαύματα;

2. Στη συνέχεια ανά ομάδες:

1η ομάδα: Ακούστε τον αναστάσιμο ύμνο, προσέχοντας ιδιαίτερα το νόημά του και σημειώστε τι σας κάνει εντύπωση.

2η ομάδα: Δείτε το βίντεο με το αναστάσιμο τροπάριο στη νοηματική γλώσσα και συζητήστε για την σημασία που έχει να φτάσει το χαρμόσυνο μήνυμα της Ανάστασης σε κάθε άνθρωπο.

3η ομάδα: Διαβάστε τη μετάφραση και την ερμηνεία των αναστάσιμων τροπαρίων και συζητήστε πώς η Ανάσταση του Χριστού οδηγεί τελικά στην Ανάσταση του ανθρώπου.

ΓΛΩΣΣΑΡΙ

Βίβλος (η), (χωρίς πληθ.): Η Αγία Γραφή. [Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα.](#)

Αγαθοσύνη: Καλοκαγαθία, καλοσύνη, απλοϊκότητα, ευπιστία, αφέλεια.

Ανεξιδρησκία: Η αναγνώριση της ελευθερίας της θρησκευτικής πίστης και της ισοτιμίας των θρησκευτών απέναντι στον νόμο (Βλ. [Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα](#)).

Αντίδωρο: Ονομάζεται το μικρό κομμάτι άρτου από το αγιασμένο στην προσκομιδή πρόσφορο. Λέγεται, έτσι, γιατί παλαιότερα προσφερόταν «αντί του δώρου» (της Θείας Κοινωνίας) σε όσους πιστούς δεν κοινωνούσαν. Σήμερα προσφέρεται σε όλους τους πιστούς.

Απόστολος: Ια. (εκκλ.) Καθένας από τους δώδεκα μαθητές του Χριστού, που κήρυξαν το Ευαγγέλιο και διέδωσαν τον Χριστιανισμό: Οι άγιοι ή οι δώδεκα Απόστολοι. β. Εκκλησιαστικό βιβλίο με περικοπές από τις *Πράξεις* και τις *Επιστολές* των Αποστόλων γ. Χαρακτηρισμός ανθρώπου που εργάζεται για τη διάδοση μιας ιδέας ή μιας ιδεολογίας με μεγάλο ζήλο, π.χ. ένας Απόστολος της ειρήνης (Βλ. [Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα](#)).

Άσκηση: Ια. Σύνολο προγραμματισμένων, τυποποιημένων και επαναλαμβανόμενων κινήσεων ή δραστηριοτήτων, που έχουν σκοπό την ανάπτυξη σωματικών ή πνευματικών ικανοτήτων. Ιβ. Πρακτική εφαρμογή μιας θεωρητικής διδασκαλίας. Ιγ. (στρατ.) Μορφή πρακτικής εκπαίδευσης των στρατιωτικών, που σκοπεύει στην προετοιμασία για την εκτέλεση των καθηκόντων τους. Ιδ. Θεληματική στήρηση υλικών απολαύσεων, ασκητικός τρόπος ζωής. 2. Συστηματική, επαγγελματική κυρίως, απασχόληση. 3. Χρήση κάποιου δικαιώματος ή εκτέλεση κάποιας υποχρέωσης.

Δέηση: Παρακλητική προσευχή που απευθύνεται στον Θεό, με συγκεκριμένο κάθε φορά αίτημα.

Διακόνημα: Υπηρεσία που εκτελείται από μοναχό.

Διακονία: Η βοήθεια, η υπηρεσία, η εξυπηρέτηση: 1. Η φιλανθρωπική μέριμνα 2. Το λειτούργημα, το αξίωμα του διάκου.

Διάκονος (ο): (δηλκός: διακόνισσα) (Χριστιανισμός) Κληρικός με τον κατώτερο βαθμό ιεροσύνης. Συνώνυμα: διάκος.

Διακονώ: Ια. Προσφέρω με αφοσίωση τις υπηρεσίες μου σε κάποιον συνάνθρωπό μου, κινούμενος από χριστιανική αγάπη. β. Ασχολούμαι με κάτι, εργάζομαι για κάτι, με αφοσίωση και ανιδιοτέλεια 2. (εκκλ.) Είμαι διάκονος, υπηρετώ την Εκκλησία ως διάκονος.

Οι 7 Διάκονοι της Πρώτης Εκκλησίας: Αρχικά, το έργο τους ήταν η ανιδιοτελής προσφορά υπηρεσιών. Εκλέχτηκαν από την Πρώτη Εκκλησία για να υπηρετήσουν την

κοινότητα των πιστών στην Ιερουσαλήμ (ώστε να δώσουν τη δυνατότητα στους Αποστόλους να επικεντρωθούν στην «προσευχή και τη διάδοση του Λόγου») και να αντιμετωπίσουν μια ανησυχία που είχε δημιουργηθεί από ελληνόφωνους πιστούς για τις χήρες που προέρχονταν από αυτούς και υφίσταντο κάποιες διακρίσεις στην καθημερινή διακονία και το κήρυγμα. Όλοι είχαν ελληνικά ονόματα (Στέφανος, Φίλιππος, Πρόχορος, Νικάνορας, Τίμωνας, Παρμενίωνας, Νικόλαος). Το γεγονός αυτό αποδείκνυε την όλο και μεγαλύτερη επιρροή του ελληνορωμαϊκού πολιτισμού στην Εκκλησία, που διευκόλυνε το άνοιγμά της στον εθνικό κόσμο. Οι Διάκονοι, στη συνέχεια, ανέλαβαν τη σημαντική υπηρεσία να συνδράμουν τους Αποστόλους στο κήρυγμα, την κατήχηση και το βάπτισμα σε περιοχές έξω από το στενό πλαίσιο της Παλαιστίνης.

Εγκράτεια: Η ικανότητα ενός ατόμου να ελέγχει και να περιορίζει στο ελάχιστο τις ορμές και τις επιθυμίες που έχουν σχέση με τις υλικές απολαύσεις, η ενσυνείδητη αποχή από υλικές απολαύσεις.

Εθελοντής: Αυτός που προσφέρει τις υπηρεσίες του για κάποιον κοινωφελή σκοπό. Πολλοί εθελοντές παρουσιάστηκαν για να βοηθήσουν στην καλή λειτουργία των Ολυμπιακών Αγώνων. Αυτός που παρουσιάζεται στον στρατό για να κάνει θητεία χωρίς να υπάγεται σε αυτή την υποχρέωση.

Ελληνισμός (ο): Το σύνολο των Ελλήνων, ως φορέας μιας κοινής πολιτιστικής παράδοσης και δημιουργίας· (πρβ. ρωμισούνη) [Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα](#) [Λεξικό Τριανταφυλλίδη].

“Ελληνιστές” Ιουδαίοι: Ήταν ήταν Ιουδαίοι που μιλούσαν ελληνικά ως κύρια γλώσσα τους και ενδεχομένως ζούσαν εκτός της Παλαιστίνης σε πόλεις της ελληνιστικής αυτοκρατορίας, όπως στην Αλεξάνδρεια, την Αντιόχεια ή σε άλλες περιοχές της Μεσογείου. Οι Ελληνιστές Ιουδαίοι συχνά διαφοροποιούνταν από τους «Εβραίους της Παλαιστίνης», που μιλούσαν κυρίως αραμαϊκά ή εβραϊκά και διατηρούσαν περισσότερο παραδοσιακά έθιμα. Οι δύο ομάδες μερικές φορές είχαν εντάσεις, όπως καταγράφεται και στις *Πράξεις των Αποστόλων* στην *Καινή Διαθήκη* (*Πράξεις* 6:1-6). Επίσης, ιστορικές αναφορές βρίσκονται στα έργα του Ιουδαίου ιστορικού Ιώσηπου («Ιουδαϊκή Αρχαιολογία») και στη Μετάφραση των *Εβδομήκοντα* (η ελληνική μετάφραση της *Εβραϊκής Βίβλου*), η οποία αποτελεί απόδειξη του πώς οι Ελληνιστές Ιουδαίοι υιοθέτησαν την ελληνική γλώσσα για τις θρησκευτικές τους ανάγκες.

Θεία Οικονομία: Το σχέδιο του Θεού για τη σωτηρία των ανθρώπων.

Ιερά Παράδοση: η διδασκαλία που προέρχεται από το

προφορικό κήρυγμα του Χριστού και των Αποστόλων, μια διδασκαλία που φυλάχθηκε στη ζωή και τη συνείδηση της Εκκλησίας.

Καθαγιάζω: Καθιστώ κάτι άγιο, του δίνω ιερό χαρακτήρα με ειδική τελετή (π.χ. με ανάγνωση ευχών, ραντισμό κ.λπ.). Μεταφορικά, ενεργώ, ώστε να θεωρηθεί κάτι απαλλαγμένο από σφάλματα.

Κοσμικός άνθρωπος: Στη θρησκευτική-φιλοσοφική σκέψη ο όρος χρησιμοποιείται σε αντιδιαστολή με τον πνευματικό ή μοναστικό άνθρωπο. Ο κοσμικός άνθρωπος είναι αυτός που επικεντρώνεται στα εγκόσμια, στις υλικές επιδιώξεις και στις απολαύσεις της ζωής, αντί να αφοσιώνεται σε πνευματικά ζητήματα. Στην Ορθόδοξη παράδοση, για παράδειγμα, η «κοσμικότητα» μπορεί να θεωρηθεί εμπόδιο στην πνευματική ζωή.

Λειτουργικός Χρόνος: Τα όσα συνέβησαν στο παρελθόν (η πίστη του παρελθόντος) και τα όσα θα συμβούν στο μέλλον (η ελπίδα του μέλλοντος) βιώνονται στην Εκκλησία σε ενεστώτα χρόνο, στο παρόν. Η ένωση του παρελθόντος και του μέλλοντος σε ένα ατέλειωτο παρόν. Αυτός είναι ο Λειτουργικός Χρόνος της Εκκλησίας.

Λειτουργός: Ο επαγγελματίας, αυτός που επιτελεί ένα δημόσιο λειτουργήμα (δηλαδή: επάγγελμα), που προσφέρει επαγγελματικά ένα έργο μεγάλης αξίας για το κοινωνικό σύνολο. 1. Ειδικότερα, αυτός που έχει αυτονομία κατά την άσκηση του δημόσιου λειτουργήματός του, π.χ. ο δικαστικός ή ο πανεπιστημιακός δάσκαλος. 2. Στη θρησκεία, ο ιερέας, ο θρησκευτικός λειτουργός.

Μακροθυμία: Υπομονή, ανεκτικότητα.

Μαντόνα: Η λέξη «Μαντόνα» (Madonna) χρησιμοποιείται ως τίτλος και αναφορά στην Παναγία, ιδιαίτερα στη δυτική χριστιανική παράδοση.

Μάρτυρας (ο): α) Αυτός που είδε, άκουσε ή γενικά γνώρισε ένα γεγονός, έτσι ώστε να μπορεί να δώσει πληροφορίες γι' αυτό. β) Επίσημος εκκλησιαστικός χαρακτηρισμός χριστιανού που έχει υποστεί μαρτυρικό θάνατο, επειδή αρνήθηκε να αποκηρύξει την πίστη του. Γενικά αυτός που έχει υποστεί μαρτύρια και ιδίως θάνατο συνήθ. για ένα ιδανικό. γ) Αυτός που ενημερώνει, διδάσκει (για κάτι ή κάποιον). 2) Αυτός που βασανίστηκε και θανατώθηκε για τη χριστιανική πίστη. [Λεξικό Τριανταφυλλίδη], 1) Ο μάρτυρας, ο χριστιανός που έχει υποστεί μαρτυρικό θάνατο, επειδή αρνήθηκε να αποκηρύξει την πίστη του. 2) Αυτός που έχει υποστεί μαρτύρια και ιδίως θάνατο για ένα ιδανικό, κάποιος μάρτυρας που υποφέρει πολύ (Βλ. [Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα](#))

Μεδιόλανο: Ονομασία κατά την αρχαιότητα της ιταλικής πόλης Μιλάνο. Βλ. και λ. Μιλάνο, Ιστορία. Με το «Διάταγμα των Μεδιολάνων», το οποίο εκδόθηκε τον Φεβρουάριο του 313 μ.Χ. από τον Μ. Κωνσταντίνο και τον Λικίνιο, αναγνωρίστηκε ο Χριστιανισμός ως επίσημη θρησκεία του κράτους. Στην ουσία, δεν πρόκειται για διάταγμα, αλλά για συμφωνία ανάμεσα στον Μ. Κωνσταντίνο και στον Λικίνιο για την εφαρμογή κοινής θρησκευτικής πολιτικής στα δύο τμήματα της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας (ανατολικό και δυτικό). Με το διάταγμα αυτό σταμάτησαν

οι διωγμοί εναντίον των χριστιανών, τους αποδόθηκαν οι περιουσίες τους, επαναπατρίστηκαν οι εξόριστοι, ελευθερώθηκαν οι φυλακισμένοι και ιδρύθηκαν χριστιανικές Εκκλησίες, με δημόσια ή ιδιωτική δαπάνη. Το κείμενο των αποφάσεων του διατάγματος διέσωσαν ο Λακτάντιος και ο ιστορικός Ευσέβιος ([Βλ. Greek Academic](#)).

Μυσταγωγία (η): 1) Η μύηση σε μια μυστηριακή λατρεία. 2) Η μυστηριακή τελετή. 3) Η έκσταση που δοκιμάζει ο θεατής ή ακροατής ενός εξαιρετικού μουσικού, θεατρικού κ.λπ. έργου, καθώς και το ίδιο το έργο που έχει τη δύναμη να μας προσφέρει μια μοναδική εμπειρία.

Νηπτική Θεολογία: Κίνηση και τάση της ορθόδοξης χριστιανικής Θεολογίας και ασκητικής εμπειρίας, πνευματικό περιεχόμενο της οποίας είναι η αδιάλειπτη προσευχή, η συνεχής πνευματική άσκηση, η ειλικρινής μετάνοια και η αδιάπτωτη νήψη και κάθαρση για ενάρετο βίο.

Νηπτικοί Πατέρες ή «Νηπτικοί Θεολόγοι»: (εκκλ.) Ορθόδοξοι Μοναχοί και Θεολόγοι που ανέπτυξαν τη Νηπτική Θεολογία.

Νηπτικοί Πατέρες (από το ρήμα «νήφω», που σημαίνει επαγρυπνώ, προσέχω): Ομάδα μοναχών και θεολόγων της Ορθόδοξης Εκκλησίας που έδωσαν ιδιαίτερη έμφαση στην καθαρότητα της καρδιάς και τη συνεχή προσευχή ως μέσο ένωσης με τον Θεό. Η διδασκαλία τους επικεντρώνεται στη θεραπεία της ψυχής από τα πάθη και τη συνεχή εσωτερική προσευχή, γνωστή και ως νοερά προσευχή ή προσευχή του Ιησού («Κύριε Ιησού Χριστέ, ελέησόν με»).

Νηπτικός: (νηπτικός, -ή, -ό). Αυτός που απέχει από την οινοποσία, νηφάλιος, σώφρων, συνετός.

Ομοούσιος -α -ο: (θεολ.) Ο όρος δηλώνει την ταυτότητα της ουσίας ανάμεσα στα τρία πρόσωπα της Αγίας Τριάδας: Ο αιρετικός Άρειος δίδασκε ότι ο Υιός δεν είναι ομοούσιος με τον Πατέρα. II (ως ουσ.) Το ομοούσιο, η σχετική ιδιότητα: Το ομοούσιο της Αγίας Τριάδας (Βλ. [Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα](#)) [Λεξικό Τριανταφυλλίδη].

Παγανισμός (ο): Η ειδωλολατρία, ιδίως μετά την επικράτηση του Χριστιανισμού, όταν αυτή είχε πλέον περιοριστεί στους αγροτικούς πληθυσμούς: Στοιχεία / επιδιώξεις παγανισμού. [λόγ. < γαλλ. paganisme < υστλατ. paganismus < paganus 'ειδωλολάτρης' (Βλ. στο παγανός) (-isme = -ισμός)], [Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα](#) [Λεξικό Τριανταφυλλίδη].

Παράκλητος (ο): Το Άγιο Πνεύμα. Ο όρος παράκλητος ερμηνεύεται παρηγορητής. Αυτός που μας παρηγορεί, μας ενθαρρύνει, μας συμβουλεύει, μας υπερασπίζεται.

Παρησία (η): 1. Η ελεύθερη έκφραση γνώμης, το να εκφράζει κανείς την άποψή του με δάρρος και ειλικρίνεια. 2. Αδυροστομία, απρόσεκτη και αναιδής έκφραση γνώμης. (Βλ. [Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα](#) και το μαθητικό ιστολόγιο [Λεξικό Θεολογίας](#)).

Πεντηκοστή: Η εορτή αντιστοιχεί με τη μεγάλη εβραϊκή γιορτή του Σαβουώτ, η οποία στις Εβραϊκές Γραφές (Παλαιά Διαθήκη) αποκαλείται Γιορτή του Θερισμού ή Γιορτή των Εβδομάδων, με τελειώς διαφορετικό περιεχόμενο, καθώς ήταν συνδεδεμένη με την ανάμνηση της ημέρας

που ο Μωυσής έλαβε τις 10 εντολές από τον Θεό στο όρος Σινά. Τότε έρχονταν στην Ιερουσαλήμ πάρα πολλοί Ιουδαίοι, από πολλά μέρη του κόσμου, για να γιορτάσουν. Για την Εκκλησία μας, όμως, η Πεντηκοστή έχει τελείως διαφορετικό περιεχόμενο. Ο Χριστός, ύστερα από τον θάνατο, την Ανάσταση και την ύψωση Του στα δεξιά του Πατέρα, ολοκληρώνει το έργο Του σκορπίζοντας το Πνεύμα στην Αποστολική κοινότητα. Η Πεντηκοστή είναι η πλήρωση του Πάσχα και εγκαινιάζει την εποχή της Εκκλησίας. (Αναλυτικότερα στο *Λεξικό Βιβλικής Θεολογίας*, εκδ. Βιβλικό Κέντρο Άρτος Ζωής, Αθήνα, 1980, σελ. 795-797).

Πραότητα: Η ιδιότητα, το χαρακτηριστικό του πράου χαρακτήρα, που χαρακτηρίζεται από ηπιότητα, ηρεμία και μειλιχιότητα.

Προαίρεση: Ψυχική τάση, προδιάθεση, που οδηγεί σε συγκεκριμένη επιλογή, π.χ. ενέργησα με καλή προαίρεση.

Προπατορικό αμάρτημα: Ως προπατορικό αμάρτημα αναφέρεται το πρώτο αμάρτημα του ανθρώπου, δηλαδή των Προπατόρων, του Αδάμ και της Εύας, που έπλασε ο Θεός.

Τρίτος ουρανός: Η έκφραση αυτή που αναφέρεται στη Β΄ Κορ. 12,2 σημαίνει τον παράδεισο. Σύμφωνα με την αντίληψη εκείνης της εποχής ο ουρανός συχνά κατανοούνταν σε διαφορετικά «επίπεδα»: *Πρώτος ουρανός:* Η ατμόσφαιρα της γης (εκεί που πετούν τα πουλιά και κινούνται τα σύννεφα). *Δεύτερος ουρανός:* Ο χώρος των άστρων και των πλανητών (το διάστημα). *Τρίτος ουρανός:* Ο παράδεισος.

Υπόσταση: Πρόσωπο. Οι τρεις υποστάσεις της θεότητας: Πατήρ, Υιός και Άγιο Πνεύμα.

Χρηστότητα: Η ιδιότητα του χρηστού ανθρώπου, που έχει καλό ήθος.

Χρίσμα (το): Η διαδικασία ή το αποτέλεσμα του χρίω / χρίω 1. (εκκλησιαστικός όρος) Εκκλησιαστικό Μυστήριο, στο οποίο, αμέσως μετά το βάπτισμα, ο ιερέας χρίει τον βαπτιζόμενο με άγιο μύρο, σημειώνοντας το σημείο του σταυρού. 2. (εκκλησιαστικός όρος) Μείγμα ελαίου από (57) φυτά και αρωματικές ουσίες, το οποίο παρασκευάζεται στο Οικουμενικό Πατριαρχείο και αποστέλλεται στις ορθόδοξες Εκκλησίες για την τέλεση του σχετικού Μυστηρίου.

Φιλοκαλία: Συλλογή κειμένων πατέρων της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας, που γράφτηκαν από τον τέταρτο έως τον δέκατο πέμπτο αιώνα σχετικά με την χριστιανική προσευχή και τη ζωή την αφιερωμένη στον Θεό. Το έργο επιμελήθηκαν οι Άγιοι Νικόδημος ο Αγιορείτης και Μακάριος Νοταράς.

Ωραία Πύλη: Αποκαλείται η κεντρική (μεσαία) πύλη του Ιερού Βήματος («Ιερού»), μέσα σε έναν ορθόδοξο χριστιανικό ναό. Η πύλη αυτή είναι η μία από τις τρεις πύλες-ανοίγματα στο τέμπλο, το οποίο χωρίζει το Ιερό από τον κυρίως ναό. Οι άλλες πύλες ονομάζονται και «παράπορτια».

